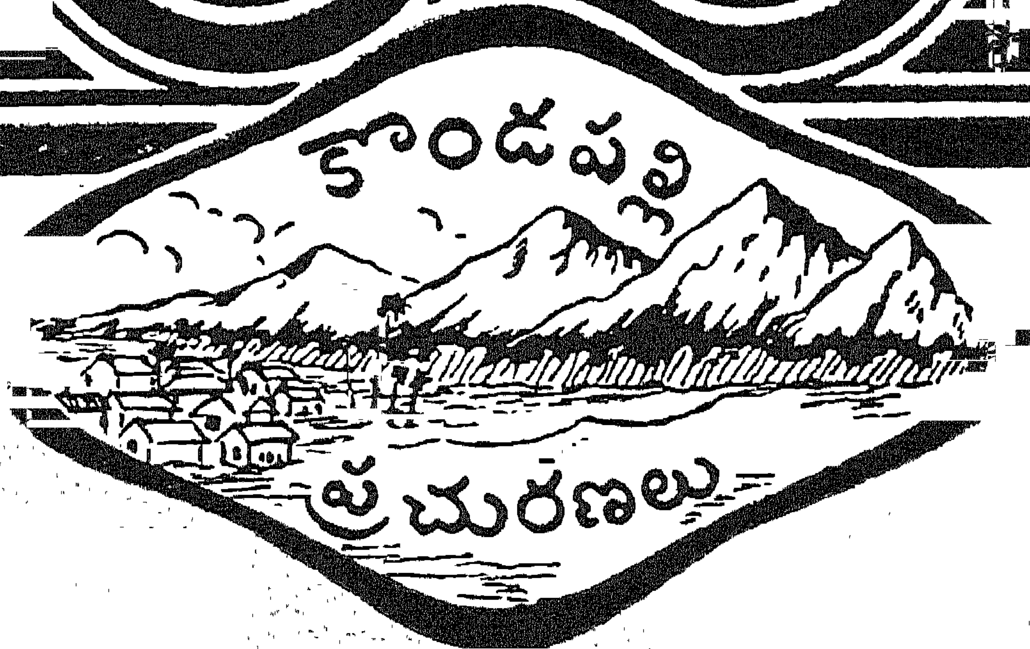
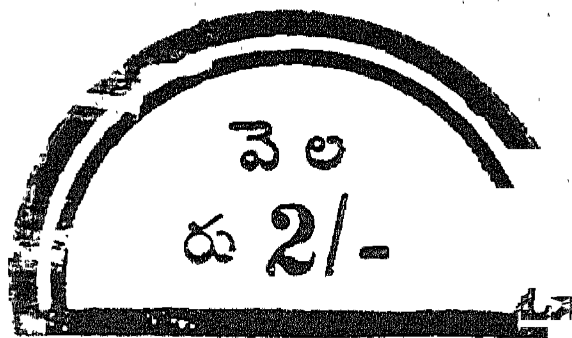
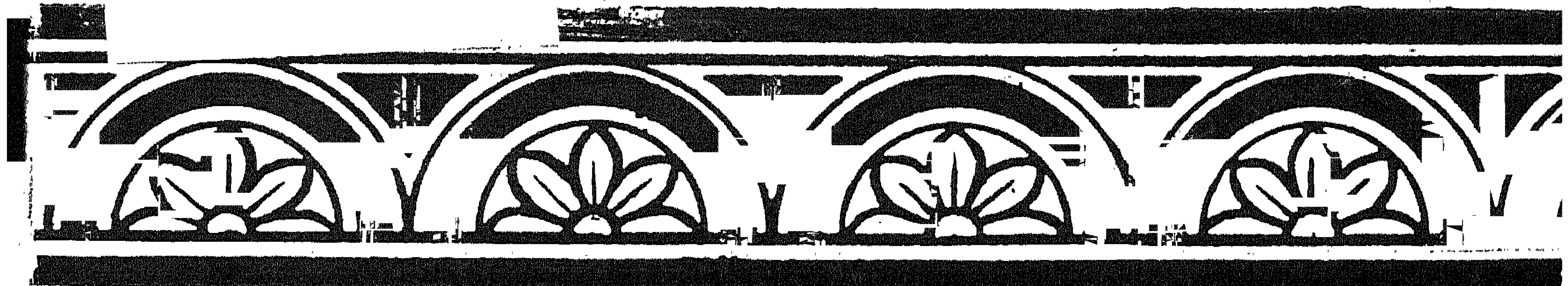

కన్యాశుల్కము

గురజాడ అప్పారావు పంతులుగారు

కన్యాశుల్కము

హాస్యరస ప్రధానమగు నాటకము

గ్రంథకర్త

శ్రీ గురజాడ అప్పారావు గారు

పబ్లిషర్సు

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య అండ్ సన్సు

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో

రాజమండ్రి

1961

[వెల రు 2—0—0

శ్రీ కొండపల్లి సుప్రారాం

రాజమంత్రి

హెచ్చరిక

ఈ "కన్యాశుల్కము" అను నాటకమునకు శాశ్వత కాపీరైటు హక్కు - స్టేజిహక్కు - పూర్తిగా మాకు చెందియున్నవి. కాబట్టి మా లిఖితపూర్వకమైన అనుమతిని పొందనివారు యీ నాటకమును ప్రదర్శింపగూడదు.

ఇట్లు
కాపీరైటు హక్కుదారులు
కొండపల్లి వీరవెంకయ్య అండ్ సన్సు
శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో
రాజమండ్రి

DEDICATION

To

His Highness the Maharajah Mirja

Sri Ananda Gajapati Raj, Manea Sultan

Bahadur of Vizianagram, G. C. I. E.

May it please Your Highness,

It is fabled that when the ancient demi-god of your noble race was making a causeway across the sea to rescue his consort from captivity, the faithful squirrel brought at the end of its tail a few grains of sand, not indeed hoping to advance the high enterprise in any appreciable degree, but to show an inclination to serve. Ten years ago, when the question was engaging Your Highness's attention of saving a very helpless section of our woman-kind from a galling type of slavery fraught with the germs of social demoralisation, an humble servant made a feeble effort to arouse public opinion on the subject by exposing the evil in a popular drama. The success that attended its production on the boards, and demand for copies from various quarters, emboldened him to publish it. No one is better aware than the writer himself how great are the imperfections of the piece, and how unworthy it is of presentation to such an exalted personage and ripe scholar as Your Highness, but he has ventured to seek Your Highness's indulgence, as he deems it the highest honour and his greatest ambition to be permitted to dedicate the fruits of his intellect poor though in merit, to a Prince with whom knowledge is an absorbing passion and whose appreciative encouragement of letters, has attracted to his court, literary stars of the first magnitude and inaugurated a brilliant epoch in the history of Telugu Literature.

I have the honour to subscribe myself

May it please Your Highness

One Ever Loyal to The Ever Loyal.

PREFACE TO THE FIRST EDITION

Under the orders of His Highness the Maharajah of Vizianagram, a list was prepared ten years ago, of Brahmin *sulka marriages*, celebrated in the ordinary tracts of the Vizagapatam District during three years. The list is by no means exhaustive as the parties concerned were naturally averse to admitting acceptance of bride-money; but such as it is, it forms a document of great value and interest. The number of marriages recorded reached one thousand and thirty four, giving an average of three hundred and forty four for the year. Ninety nine girls were married at the age of five years, forty four at four, thirty six at three, six at two, and three at the age of one!—the babies in the last instance carrying a price of from three hundred and fifty to four hundred rupees a head. Strange, as it may sound, bargains are sometimes struck for children in the womb. Such a scandalous state of things is a disgrace to society, and literature cannot have a higher function than to show up such practices and give currency to a high standard of moral ideas. Until reading habits prevail among the masses, one must look only to the stage to exert such healthy influence. These considerations prompted me to compose *Kanyasulkam*.

I clothed the play in the spoken dialect, not only that it is better intelligible to the public than the literary dialect, but also from a conviction that it is the proper comic diction for Telugu. Dramatic style is, no doubt, determined to some extent by usage, but the absence of any real dramatic literature in Telugu, leaves a writer free to adopt that outward form which he deems most appropriate for the presentation of his ideas. The metres in use in Telugu, with their alliterative restrictions, are incapable of imparting to language conversational ease which is indispensable in a comedy, or *continuity* in which, as Mr. Ward remarks, lies real life. One might invent new dramatic measures—but it world be a superfluous task, so far at least as comedy is concerned, as prose is gaining ground all over the world for dramatic purposes.

It has been remarked that the use of what is wrongly termed the *vulgar tongue* mars the dignity of a literary production, but tha t is a peace of criticism which one need not heed at the present day when the progress of the Science of Language has established better

standards for judging the quality and usefulness of tongues than th
whims of Grammarians of old linguistic strata. The Telugu literar
dialect contains many obsolete grammatical forms, an inconvenientl
large mass of obsolete words and arbitrary verbal contractions an
expansions which were necessitated by a system of versificatio
based both on alliteration and on quantity. A license, which, n
doubt, has its own advantages of introducing Sanskrit words to a
unlimited extent has been but too eagerly availed of by poets wh
brought glossaries into requisition, revelled in fantastic compound
formation, and made the Telugu literary dialect *doubly dead*. This i
not the place to dilate on the question of linguistic reform; but thu
much might be said. If it is intended to make the Telugu literar
dialect a great civilizing medium, it must be divested of it
superfluous obsolete and Sanskrit elements, and brought closer to th
spoken dialect from which it must be thoroughly replenished. Ther
is not much dialectical difference in the Telugu generally spoken i
the various parts of the Telugu country; so a new common literar
dialect can be established with comparative ease if only able writer
set about it in right earnest.

Recently, I happened to read *Brahmavivaham* by Rai Bahadu
Viresalingam Pantulu Garu and found that there were some paralle
passages in our plays, a thing perfectly natural considering that hi
piece traversed the whole field of Brahmin marriages. But it wil
be seen that these plays have little else in common, our treatmen
being essentially different. *Brahmavivaham* was meant to be a pur
comedy of manners, while in *Kanyasulkam* humour, characterization
and the construction of an original and complex plot have bee
attempted—with what success, it is for the public to judge.

VIZIANAGRAM
Ist January 1897

G. V. A.

PREFACE TO THE SECOND EDITION

It was my original intention to reprint the play with slight alterations, but at the suggestion of my friend Mr. S. Srinivasa Iyengar, for whose literary judgments I have great respect, I recast it. In the process, it has gained considerably in size. In its present shape it is almost a new work.

The first edition was marked success. The press gave it a cordial reception and hailed it as an event in the History of Telugu Literature, and men, women and children read it with interest. The only exception was Mahamahopadhyaya K. Venkataratnam Pantulu Garu who cannot stand two things in this otherwise perfect world—Social Reform and Spoken Telugu. The first edition was exhausted in a few weeks, and there has since been a constant demand for copies. I long postponed the worry of a second edition and I undertake it now only at the importunity of friends.

In the Telugu country an author has generally to be his own publisher and book-seller. There is no book-selling enterprise, and what book-reading enterprise there is, is due entirely to the exertions of that venerable body, the Board of Studies. The Christian Gospels do not speak of an eleventh Commandment "Thou shalt read!", but it is given to the Telugu Board of Studies to Command "Thou shalt read!", and straight thousands of unfortunate young men read books that no mortal can read with profit or with pleasure.

When I wrote the play, I had no idea of publication. I wrote it to advance the cause of Social Reform and to combat a popular prejudice that the Telugu language was unsuited to the stage. Itinerant Maharata troupes staged Hindi plays in the Telugu districts and made money. Local companies copied their example and audiences listened with delight to what they did not understand. The bliss of ignorance could not have been more forcibly illustrated. Kanyasulkam gave little scope to vulgar stage attractions such as flaring costumes, sensuous dances, bad music and sham fights; yet it drew crowded houses and vindicated the claims of the Vernacular.

I am glad to find that Hindi plays are on the decline But the condition of the Telugu stage can, by no means, be considered to be satisfactory. There are no theatres worth the name, and no

professional actors who practise acting as an art. There are not many good plays either. Modern life which presents complex social conditions is neglected by play-wrights except for purposes of the broadest farce, and poverty of invention is manifested by the constant handling of threadbare romantic topics. Few writers display any knowledge of technique. Such a low level of literary workmanship is a matter for wonder after fifty years of University Education and domination of Western Culture, and it can be attributed only to the defective teaching of English Literature in our Colleges. A better state of things cannot, perhaps, be expected until a strong sense of duty impels English Professors and Educational Officers to cultivate the vernaculars.

The Telugu intellect is also seriously handicapped by the tyranny of authority—of a highly artificial literary dialect, a rigid system of alliterative versification, and literary types which have long played out. I shall say a word here about the Literary Dialect. Since I wrote the preface to the first edition, the spoken Dialect has, gained ground. My friend, Principal P. T. Srinivasa Iyengar recently started a Telugu Teaching Reform Society among the aims and objects of which the cultivation of Vernacular Telugu holds a prominent place, and Mr. Yates, whose name will always be remembered in the Telugu districts for the introduction of rational methods of teaching into our schools, has lent weight to the movement by accepting the Presidentship of the Society.

I cannot understand how modern writers fail to see the merits of Spoken Telugu, its softness which elicited the admiration of foreigners, and its range of expression. At this moment, the best prose in the language is in the Spoken Dialect. Strange as it may sound, Telugu prose owes its origin and development not to the patronage of kings or to the influence of foreign literatures, but to the exertions of a curious Englishman who stimulated compilation of local histories in the vernacular during the early years of the last century. The Mackenzie Collections, no doubt, comprise tracts of unequal merit but for rythm, flow and directness some of them beat the best work in the Literary Dialect; and, what is rare in Telugu literature, they reflect the mind of the people and bear impress of the times. Unconsciously possibly, Rai Bahadur K. Viresalingam Pantulu Garu rendered great service to Telugu by issuing as the first volume of the collected works adaptations of English acting plays and farces of

Indian life written in vernacular of various degrees of purity; and the choice does credit to his shrewd common sense, because that first volume contains his very best work, in fact, his only work that took the public by storm. The credit of deliberately introducing the vernacular into Telugu drama in keeping with Sanskrit tradition, belongs to my friend V. Venkataraya Sastri Garu whose Pratapa-rudriyam owes not a little of its charm to dialogue in the dialects. I believe my play is the first ambitious work in the Spoken Dialect and, certainly, it has not failed; but success or failure of individual authors is no test of the capacity of a language.

While the vernacular is thus gaining recognition, the Literary Dialect itself is approximating to the Spoken Dialect in the best modern prose which manifests great freedom of usage. Rai Bahadur K. Viresalingam Pantulu Garu, the most prominent figure in the Telugu World of letters at the present day, has set the example of laxity in the observance of the Law of interchange of soft and hard consonants after a *drita* nasal. Hardly a modern writer would escape censure if judged by rules of grammar and established usage, and in the school room, Pandits have relaxed insistence on rigid observance of rules of *Sandhi*. The moral of this tendency to break through traditional restrictions is clear. The old Literary Dialect is felt to be an inconvenient instrument, and there is an unconscious effort to form a new Literary Dialect. My complaint is that this movement is illogically slow.

I view the Telugu Literary Dialect as a great disability imposed by tradition upon the Telugus. Let those who love fetters venerate it. My own vernacular for me, the Living Telugu, the Italian of the East in which none of us is ashamed to express our joys and sorrows, but which some of us are ashamed to write well. Literature in the Vernacular will knock at the door of the peasant; and it will Knock at the door of the Englishman in India. Its possibilities are immense.

No argument in favour of a Vernacular Literature is needed with persons who are conversant with the history of the English Dialects and the Prakrits, and I know it is not arguments that will evolve a New Literary Dialect for Telugu. A great writer must write and make it. Let us prepare the ground for him.

The cause of Social Reform has received strong support from a recent decision of the Madras High Court in which a full bench consisting of Chief Justice Sir Arnold White, and Justices Miller and Munro ruled: "That a contract to make payment to a father in consideration of his giving his daughter in marriage is immoral and opposed to public policy within the meaning of Section 23 of the Indian Contract Act".

I had to contend with one difficulty in printing this book. There are many sounds in the Spoken Dialect which are not represented in the Telugu Alphabet. In the present state of Telugu phonetics, I had to content myself with indicating such sounds by a horizontal line placed over the nearest symbols; and I employed the Ardhanusvara after a nasal. The creation of new symbols and their adoption into type can be effected only after a more widespread recognition of the Spoken Dialect.

My best thanks are due to Messrs. G. Ramaswami Chetty & Co., who cheerfully undertook to adopt my innovations, and did their part of the work to my entire satisfaction.

"ELK HILL HOUSE"
OOTACAMUND
1st May 1909

G. V. A.

—*—

Some Press Opinions on the First Edition

....Mr. Appa Row is, apparently, a man of original ideas in literary matters.....He has wisely and happily discarded for the purposes of his comedy the unnatural, stilted, pedantic, literary dialect so much beloved of Telugu Pandits, and so unduly prized by them, and employed, instead, the simple, ordinary language of common life now in use among all classes of the population in the Northern districts of the presidency. The book, therefore, marks a new and bold departure in Telugu dramatic composition, or for the matter of that, in Telugu composition in general....The literary tendencies of the present time running, as they do, in such a narrow groove, and being of so stereotyped a character, it speaks very highly, we think, for our author's literary courage, a courage bordering on audacity, that he has been able to set at naught the absurd literary canons of this degenerate age and risen above the prevalent grammatical and literary superstitions in regard to Telugu composition. But, not only has he thus boldly used a new literary diction which, though unsanctified by existing usage among authors, bears the stamp and seal of popular approval and universal use; but he has likewise shown unmistakable merit in constructing a singularly original and interesting plot and creating a variety of characters true to life, which, we are sure, if represented on the stage, will greatly please any Telugu audience, let alone the reading public who may peruse the drama in the retirement of the study or the library. We have, therefore, much pleasure in recommending "Kanyasulkam" to all our Telugu readers....The characters are all boldly drawn and the whole piece is very happily put together and aristically constructed, evincing no little originality and dramatic skill on the part of the author.—*The People's Friend, January 21, 1897.*

Kanyasulkam ought to be widely read. It is very agreeable reading and we have read it almost at one sitting. But the naturalness of expression and the skill of plot are the least of its merits. It holds the mirror up to nature....Such is the plot of Kanyasulkam. And what scope it affords for the representation of Indian character in its various aspects, needs scarcely to be pointed out. Nor has Mr. Appa Row wasted his opportunities....*The Weekly Review, March 27, 1897.*

The piece, besides displaying much incident and humour, possesses the very necessary element of characterization, a trait often conspicuous by its absence in our old plays—*The Telugu Harp.*

The play has been acted several times, and judging from the large audience which crowded the theatre on each occasion, the author must be congratulated upon the success which the exhibition of his work produced....*The East Coast News.*

The plot is well conceived and skilfully worked out. The characters are all aptly chosen.—*The Indian Journal Education.*

Mr. Appa Row deserves to be congratulated—*The Indian Social Reformer.*

It is full of wit and humour and falls in with the spirit of the times. The dialogue is lively and very interesting, and we have nothing but praise and admiraion for the author—*Dhimani.*

Its story which is very humourous inculates wholesome moral lessons.—*Balika.*

The predominating *Rasa* (emotion) in the play is humour. A careful study of the book is sure to bring home to the mind of the reader the need for social reform. As the author mentions in his preface, this work has been written on lines different from *Brahma Vivaha* and other social reform dramas....May this work which has been composed for the good of the people, put an end to some of the evils in the country....May this work which is intelligible to the masses, spread all over the country and help the cause of Social Reform.—*Chintamani.*

—*—

పాత్రములు

1. అగ్నిహోత్రావధాన్లు. కృష్ణారాయపురం అగ్రహారీకుడు.
2. వెంకమ్మ—అతని భార్య.
3. బుచ్చమ్మ—పెద్దకూతురు, వితంతువు.
4. సుబ్బమ్మ—రెండవకూతురు.
5. వెంకటేశం—కుమారుడు.
6. కరటకశాస్త్రి—అగ్నిహోత్రావధాన్లు బావమరిది. విజయనగరంసంస్కృత నాటక కంపెనీలో విదూషకుడు.
7. కరటకశాస్త్రియొక్క శిష్యుడు, పెళ్ళికూతురు వేషము, దాసరి వేషము వేయును.
8. లుబ్ధావధాన్లు—రామచంద్రపురం అగ్రహారీకుడు.
9. మీనాక్షి—అతనికుమార్తె వితంతువు.
10. రామప్పంతులు—రామచంద్రపురం అగ్రహారం కరణం.
11. గిరీశం—లుబ్ధావధాన్లు పింతల్లికొడుకు. వెంకటేశముకు చదువుచెప్పు నయ్యవారు.
12. సౌజన్యారావుపంతులు—వకీలు.
13. భీమారావుపంతులు—ప్లీడరు.
14. నాయుడు—ప్రైవేటు వకీలు.
15. పూజారి గవరయ్య—వైద్యుడు, మాంత్రికుడు.
16. మధురవాణి—వేశ్య.

డిప్టీకలక్టరు, హెడ్‌కనిష్టీబు, పోలిసెట్టి, సిద్ధాంతి, బైరాగి, దుకాణదారు గ్రామమునసబు, హవల్దారు, యోగిని, లుబ్ధావధాన్లుయొక్క నౌఖరు అసిరిగాడు, మనవాళ్ళయ్య, వీరేశ.

కళింగరాజ్యములో వాడుకొను కొన్ని మాటలకు అర్థము.

గుంట=ఆడపిల్ల.

పీక=కంఠము.

పేకాట=చీట్లాట.

బుఱ్ఱ=తల.

సాని=వేశ్య.

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

* * *

ప్రథమాంకము

౧-వ స్థలము. విజయనగరములో బొంకులదిబ్బ.

[గిరీశము ప్రవేశించును]

గిరీశ—సాయంకాలమైంది. పూటకూళ్లమ్మకు సంతలో సామాను కొనిపెడతానని నెలరోజుల కిందట యిరవైరూపాయలు పట్టుకెళ్లి డాన్సింగర్లుకింద ఖర్చు పెట్టాను. యీవాళ ఉదయం పూటకూళ్లమ్మకీ నాకూ యుద్ధవైఁపోయింది. బుఱ్ఱ బద్దలుకొడదామా అన్నంత కోపం వొచ్చిందిగాని, ప్రిచ్చర్డు చెప్పినట్లు పేషెన్సు వుంటేగాని లోకంలో నెగ్గలేం. ఈలా డబ్బు లాగేస్తే యిదివరకు యెన్ని పర్యాయములు వూరుకుంది కాదు. యిప్పుడేదో కొంచం డాన్సింగర్లు మాట ఆచోకీ కట్టినట్టు కనబడుతుంది. ఓర్వలేని వెధవ యెవడైనా చెప్పివుంటాడు. ఉదయం కథ ఆలోచిస్తే యిటుపైని తిండిపెట్టేటట్టు కానరాదు. యీవూళ్లో మరి మన పప్పువుడకదు. ఎటు చూసినా అందరికీ బాకీలే. వెంకటపంతులుగారి కోడలికి లవ్ లెటర్ రాసినందుకు యెప్పుడో ఒహప్పుడు సమయం కనిపెట్టి దేహశుద్ధి చేస్తారు.

Can Love be controll'd by advice?
Will cupid our mothers obey?

శీఘ్రంగా యిక్కణ్ణించి బిచాణా యెత్తివెయ్యడమే బుద్ధికి లక్షణం; గాని మధురవాణిని వదలడవఁంటే యేమీ మనస్కరించకుండా వున్నది.

It is women that seduce all mankind.

నేను యేమో ఉద్యోగాలూ ఊళ్లాయేలి తనతో వైభవం వెలిగిస్తాననే నమ్మకంతో వుంది, పూర్ క్రీచర్ !

ఎవరావస్తున్నది? నా ప్రియశిష్యుడు వెంకటేశ్వర్లులా వున్నాడు. యీవాళ కిస్‌మిస్ శలవులు యిచ్చివుంటారు. వీడివైఖరి చూస్తే పరీక్ష ఫేలైనట్టు కనపడుతుంది. వీణ్ణి కొంచం వోదార్చి వీడికి శలవుల్లో చదువు చెప్పే మిషమీద వీడితో వీడి వూరికి వుడాయిస్తే చాలా చిక్కులు వొదుల్తాయి; అటుంచి నరుక్కురమ్మన్నాడు.

[వెంకటేశం ప్రవేశించును]

యేమివాయ్ మైడియర్ షేక్స్పియర్, ముఖం వేలవేసినావ్ ?

వెంక — యిక మీర్నాతో మాట్లాడకండి. మా మాష్టరు మీతో మాట్లాడొద్దన్నాడు, మీ సావాసం చేయడంచాత నాపరిక్ష పోయిందని అన్నారు.

గిరి — నాన్సెన్స్, మొదట్నుంచీ నేను అనుమానిస్తూనే వున్నాను. నీ మాష్టరికి నన్ను చూస్తే కిట్టదు. అందుచాత నిన్ను ఫేయిల్ చేశాడుగాని లేకుంటే నువ్వేవిఁటి ఫెయిల్ కావడవేఁవిఁటి! అతనికీ నాకూ యెందుకు విరోధం వొచ్చిందో తెలిసిందా ? అతను చెప్పేదంతా తప్పులతడక. అది నేను న్యూసు పేపర్లో యేకేశాను. అప్పట్నుంచీ నేనంటే వాడిక్కడుపుడుకు.

వెంక — మీవల్ల నాకు ఒచ్చిందల్లా చుట్టకాల్చడం వొక్కటే. పాఠం చెప్పమంటే యెప్పుడూ కబుర్లు చెప్పడవేఁకాని ఒకమారయినా ఒక ముక్క చెప్పిన పాపాన్ని పోయినారూ ?

గిరి — డామిట్. ఇలాటి మాటలంటే నాకు కోపవొస్తుంది. ఇది బేస్ ఇన్గ్రాటిట్యూడ్. నాతో మాట్లాడడవేఁ ఒక ఎడ్యుకేషన్. ఆమాటకొస్తె నీకున్న లాంగ్వేజీ నీ మాష్టరుకుందీ? విడో మారియేజి విషయమై, నాచ్చి కోశ్చన్ విషయమై నీకు యెన్ని లెక్చర్లు యిచ్చాను! నాదగ్గిర చదువుకున్నవాడు ఒహడూ అప్రయోజకుడు కాలేదు. పూనా డక్కన్ కాలేజీలో నేను చదువుతున్నప్పుడు ది ఇలెవెన్ కాజస్ ఫర్ది డిజనరేషన్ ఆఫ్ ఇండియాను గూర్చి మూడుఘంటలు ఒక్కబిగిని లెక్చర్ యిచ్చేసరికి ప్రొఫెసర్లు డంగయిపోయినారు. మొన్న బంగాళీవాడు యీవూళ్లో లెక్చరిచ్చినప్పుడు ఒకడికైనా నోరు పెగిలిందీ? మనవాళ్లు వొట్టి వెధవాయలోయ్, చుట్ట నేర్పినందుకు థాంక్ చెయ్యక తప్పు పట్టుతున్నావ్ ? చుట్టకాల్చడంయొక్క మజా నీకు యింకా బోధపడకపోవడం చాలా ఆశ్చర్యంగావుంది. చుట్ట గాల్చబట్టేకదా దొర్లింత గొప్పవాళ్లయినారు. చుట్టకాల్చని యింగ్లీషువాణ్ణి చూశావూ ? చుట్టపంపిణి మీదనే స్టీముయంత్రం వగయిరా తెల్లవాడు కనిపెట్టాడు. లేకపోతే వాడికి పట్టుబణ్ణా! శాస్త్రకారుడు యేవఁన్నాడో చెప్పానే.

సూత ఉవాచ — క॥ ఖగపతియమృతము తేగా । భుగభుగమని పొంగి చుక్క భూమిని వ్రాలెన్ । పొగ చెట్టై జన్మించెను । పొగతాగనివాడు దున్నపోతై బుట్టున్॥ యిది బృహన్నారదీయం నాలుగవ అశ్వాసంలో వున్నది. అది అలావుణ్ణీగాని నీఅంత తెలివైన కుఱ్ఱవాణ్ణి ఫెయిల్ చేసినందుకు నీమాష్టరుమీద నావొళ్లు మహా మండుతూంది. ఈమాటు వంటరిగా చూసి వొక తడాఖా తీస్తాను నువ్వు శలవుల్లో యిక్కడుంటావా వూరికి వెళతావా ?

వెంక—వెళ్లాలున్నందిగాని, పాసుకాలేదంటే మాతండ్రి చావ కొడతాడు

గిరీ—ఆ గండం తప్పేవుపాయం నేన్చెబుతాను. నే చెప్పినట్లల్లా వింటానని ప్రమాణం చాస్తావూ ?

వెంక—(గిరీశం కాళ్లుపట్టుకొని) మీ శలవు యెప్పుడు తప్పాను ? మా తండ్రికి మా చడ్డ కోపం. పాసు కాలేదంటే యెముకలు విరగ్గొడతాడు (కన్నీరు చేత తుడుచుకొనును.)

గిరీ—దటీజ్ టిరనీ-యిదే బంగాళీ కుఱ్ఱవాడవుతే యేంజాస్తాడో తెలిసిందా? తాత యేది తండ్రయేది కఱ్ఱపట్టుకుని చమ్డా లెక్కగొడతాడు; మీ అగ్రహారం కుఱ్ఱవాళ్లు మరి యవళ్లయినా యీ వూళ్లో చదువుకుంటున్నారా ?

వెంక—మరెవళ్లూలేరు

గిరీ—ఐతే నేనో వుపాయం చెపుతాను విను, నే కూడా నీతో మీవూరొచ్చి పరీక్ష పాసయినావని మీవాళ్లతో చెబుతాను; అక్కడ నీకు చదువు చెప్పడానికి ఒచ్చానని మీవాళ్లతో చెప్పు; శెలవులాఖర్ని నిన్ను టవునుస్కూల్లో పైక్లాసులో ప్రవేశ పెడతాను.

వెంక—మీరేవొస్తే బతికాను మరేవిఁటి; కిందటి మాటు శలవులికే మా అమ్మ మిమ్మల్ని తీసుకు రమ్మంది.

గిరీ—ఆల్రైట్ - గాని-నాకిక్కడ చాలా వ్యవహారములలో నష్టంవస్తుందే - మునసబుగారి పిల్లల్కి శలవుల్లో పాఠాల్చెప్పితె ఫిఫ్టీ రుపీజ్ యిస్తావఁన్నారు;. అయినా నీ విషయమై యంత లాస్ వచ్చినా నేను కేర్ చెయ్యను. ఒక భయం మాత్రంవుంది. మీవాళ్లు బార్ బరస్‌పీపిల్ గదా, నన్ను తిన్నగా ట్రీట్ చేస్తారో చెయ్యరో, నీవు నన్నుగురించి మీ మదర్‌తో గట్టిగా రికమెండ్ చెయ్యవలసి వుంటుంది. కొత్తపుస్తకాలికి వొక జాబితా రాయి-కొంచం డబ్బు చేతిలో వుంటేనేగాని సిగర్సుకి యిబ్బంది కలుగుతుంది. నోటుబుక్కు తీసి రాయి. 1 రోయల్ రీడర్, 2 మాన్యూల్ గ్రామర్, 3 గోష్ జియామెట్రీ, 4 బాస్ ఆల్జిబ్రా, 5 శ్రీనివాస్సయర్ అర్థిమెటిక్, 6 నలచరిత్ర, 7 రాజశేఖరచరిత్ర, 8 పెపర్సు జనరల్ ఇంగ్లీష్. 9 వెంకటసుబ్బారావు మేడీజీ, యెన్ని పుస్తకా లయినాయి ?

వెంక—తొమ్మిది

గిరీ—మరొక్కటిరాయి. అక్కడికి పది అవుతాయి. కుప్పుసామయ్యర్ మేడ్ డిఫికల్ట్ అక్కడికి చాలును. మీవాళ్లుగాని యింగ్లీషు మాట్లాడమన్నట్టాయినా తణుకూ బెణుకూ లేకుండా పుస్తకాల్లో చదువుకున్న ముక్కలు జ్ఞాపకం

వున్నంతవరకు యోకరుపెట్టు. నీదగ్గిర కావర్సు చ్యేంజైనావున్నదా ? నా దగ్గిర కరన్సీ నోట్లు వున్నవిగాని మాచక లేదు. పదణాలు పెట్టి ఓ శేరు కాశీ మితాయికొని పట్టుకురా. రాత్రి మరి నేను భోజనం చెయ్యను. మార్కట్టుకి వెళ్లి బండీ కుదిర్చి దానిమీద నా ట్రావెలింగ్ ట్రంకు వేసి మెట్టుదగ్గిర బండీ నిలబెట్టివుంచు. యిక్కడ కొన్ని రాచకార్యాలు చక్కబెట్టుకుని యంతరాత్రికైనా వొచ్చి కల్సుకుంటాను. గో ఎట్వన్స్, మైగుడ్ బోయ్. నువ్ బుద్ధిగా వుండి చెప్పినమాటల్లా వింటూంటే నిన్ను సురేంద్రనాథ్ బానర్జీ అంత గొప్పవాణ్ణి చేస్తాను. నేను నీతో వస్తానన్న మాటమాత్రం పిట్టకైనా తెలియనియ్యొద్దు. జాగ్రత. (వెంకటేశం నిష్క్రమించును.)

గిరి—యీ వ్యవహార మొహాటి ఫైసలైంది. ఈరాత్రి మధురవాణికి పార్టింగ్ విజిట్ యివ్వందీ పోకూడదు.

[రాగవరసతో పాడును]

నీసైటు నాడి లైటు;
నిన్ను మిన్న
కాన కున్న
వైటురెచడ్ ప్లైటు
మూనులేని నైటు.

[ఒక బంట్రోతు ప్రవేశించును]

బంట్రోతు—నేను పొటిగ రాప్పంతులుగారి నౌఖర్నండి, లెక్క జరూరుగుందండి పొటిగ రావుల కరీదు వొంటనె యిప్పించమన్నారండి.

గిరీశం—(విననట్టు నటించుతూ)

పుల్లుమూను లైటటా,
జానమిన్ను వైటటా,
మూను కన్న
మొల్ల కన్న
నీదు మోము బ్రైటటా,
టా! టా! టా!

బంట్రోతు—యంతమందిని పంపినా యిచ్చారు కారటండి. నేనాళ్ల లాగూరుకుంటే వోణ్ణి కానండి.

గిరి—అయ్యా కోనేటికి తోవయిదే;

బంట్రోతు—యక్కడి కెవిటిమాలోకం వొచ్చిందయ్యా.

గిరీ—కోమటి దుకాణవాఁ? కస్బా బజార్లోగాని యిటివేపు లేదు.

బంట్రోతు—(గట్టిగా చెవిదగ్గిర నోరుపెట్టి) పోటిగ రావులు కరీదిస్తారా యివ్వరా?

గిరీ—బస, రాత్రి బంగాళాలో చెయ్యొచ్చును.

బంట్రోతు—(మరీ గట్టిగా) యాడాదికిందట మీరూ సాన్దీ కలిసి యేసుకున్న పోటిగ రావులకరీదు మాపంతులు నిలబెట్టి పుచ్చుకొమ్మన్నారు.

గిరీ—ఓ హో నీవటోయ్, యవరో అనుకున్నాను నింపాదిగా మాట్లాడు, నింపాదిగా మాట్లాడు. రేపు వుదయం తొమ్మిది ఘంటలకి పూటకూళ్లమ్మ యింటికి వొస్తే అణా ఫయిసల్తో సొమ్మిచ్చేస్తాను. మీ పంతులికి స్నేహం మంచీ చెడ్డా అక్కర్లేదూ?

బంట్రోతు—మాటల్తో కార్యంలేదు. మొల్లో కొయ్యెట్టి నిల్చున్నపాట్ని పుచ్చుకొమ్మన్నారండి.

గిరీ—పెద్దమనిషివిగదా; నువ్వూ తొందరబడ్డం మంచిదేనా? నీతండ్రి యంత పెద్ద మనిషి, యీ చుట్టచూడు యంత మజాగా కాల్తుందో, హవానా అంటారు దొర్లు దీన్ని. రేపొద్దున్నరా రెండు కట్టలిస్తాను.

బంట్రోతు—శిత్తం, సొమ్ము మాటేం శలవండి.

గిరీశం—చెప్పానుకానా? రేపొద్దున్న యివ్వకపోతే మాలవాడి కొడుకు ఛండాలుడు

బంట్రోతు—మాలాడికొడుకు శండాలుడు కాకుంటే మరేటండి

గిరీశం—నీకు నమ్మకం చాలకపోతే యిదిగో గాయత్రిపట్టుకు ప్రమాణం చేస్తాను.

బంట్రోతు—శిత్తం. రేపు పొద్దున్న సొమ్మియ్యకపోతే నా అబోరుండదండి.

గిరీశం—ఆహాఁ, నీ అబోరు ఒహాటీ, నా అబోరు ఒహాటీనా? (బంట్రోతు నిష్క్రమించును.)

ఇన్నాళ్లకి జంఝప్పోగ వినియోగంలోకి వొచ్చింది. థియాసొఫిస్టులు చెప్పినట్లు మన ఓల్డు కస్టమ్సు అన్నిటికీ యేదో ఒహ ప్రయోజనం ఆలోచించే మనవాళ్లు యేర్పరిచారు. ఆత్మానుభవం అయితేనేగాని తత్వం బోధపడదు. ఈ పిశాచాన్ని వొదుల్చుకునేసరికి తలప్రాణం తోక్కొచ్చింది. శీఘ్రబుద్ధిః పలాయనం. పెందరాళే యీ పూర్ణించి వుడాయిస్తేనేకాని అబోరు దక్కదు. యిక మధురవాణి యింటికి వెళదాం. మేక్ హే వైల్ది సన్ షైన్స్ అన్నాడు.

౨-వ స్థలము, మధురవాణి యింట్లో గది

[రామప్పంతులు కుర్చీమీద కూర్చుండును, మధురవాణి యెదట నిలుచుండును]

రామ—(జేబులోనుంచి చుట్టతీసి పంటకొన కొరికి) పిల్లా, అగ్గిపుల్ల.

మధురవాణి—(అగ్గిపుల్ల వెలిగించి చుట్టకందించుచుండగా రామప్పంతులు మధురవాణి బుగ్గను గిల్లును. మధురవాణి చుట్ట కాలకుండానే అగ్గిపుల్ల రాల్చి యెడంగా నిలబడి కోపం కనపర్చుతూ) మొగవాడికయినా ఆడదానికయినా నీతివుండాలి, తాకవద్దంటే చెవిని పెట్టరుగదా ?

రామ—నిన్ను వుంచుకోవడానికి అంతా నిశ్చయమయి రేపో నేడో మంచి ముహూర్తం చూసి మావూరు లేవతీసుకు వెళ్లడానికి సిద్ధవఁయ్యేంటే యింకా యెవడో కోన్కి స్కాహేగాడి ఆడాలో వున్నానంటూ పాతివ్రత్యం నటిస్తావేమిటి ?

మధుర—వేశ్య అనగానే అంత చులకనా పంతులుగారూ? సానిదానికిమాత్రం నీతి వుండొద్దా! మాపంతులుగార్ని పిలిచి "అయ్యా యిటుపైని మీ తోవమీది, నాతోవనాది" అని తెగతెంపులు చేసుకున్నదాకా నేను పరాధీనురాలినే అని యెంచండి. మీరు దెప్పిపొడిచినట్టు ఆయన వైదీకయితేనేమి, కిరస్తానం మనిషైతేనేమి, పూటకూళ్లమ్మను వుంచుకుంటే నేమి నన్ను యిన్నాళ్లూ ఆ మహారాజు పోషించాడుకాడా ? మీ రంతకన్న రసికులయినా, నామనస్సు మీరు యెంత జూరగొన్నా, ఆయనయెడల విశ్వాసం నాకుమట్టుకు వుండొద్దా ?

రామ—పెద్దపెద్ద మాటలు ప్రయోగిస్తున్నావు! వాడి బతుక్కి వాడు పూటకూళ్లమ్మని వుంచుకోవడం కూడానా! పూటకూళ్లమ్మే వాణ్ణి వుంచుకుని యింత గంజి పోస్తూంది.

మధు—అన్యాయం మాటలు ఆడకండి, ఆయన యెంత చదుపుకున్నాడు, ఆయనకి యెంతప్రఖ్యాతి వుంది! నేడో రేపో గొప్ప వుద్యోగం కానైయ్యింది.

రామ—అహహా (నవ్వుతూ) యేం వెఱ్ఱినమ్మకం ! నీవు సానివాళ్లలో తప్పపుట్టావు. గిరీశంగారు గిరీశంగారు అని పెద్దపేరు పెడతావేవిఁటి, మావూళ్లో వున్న లుబ్ధావధాన్లు పింతల్లికొడుక్కాడూ వీడూ! గిఱ్ఱడని మేం పిలిచేవాళ్లం. బొట్లేరు ముక్కలు రెండు నేర్చుకోగానే ఉద్యోగాలే! వాడికల్లా వక్కచే వుద్యోగం దేవుఁడు రాశాడు. యేవిఁటో తెలిసిందా ? పూటకూళ్లమ్మయింట్లో దప్పిక్కిచేరి అరవ చాకిరీ చెయ్యడం.

మధు—యీమాటలు ఆయన్ని అడుగుదునా ?

రామ—తప్పకుండా, కావలిస్తే, నేను చెప్పాననికూడా చెప్పు.

మధు—అయినా ఆయన గుణ యోగ్యతలతో నాకేంపని ? యేవఁయినా ఆయన నాకు యజమాని. ఆయన తప్పులు నాకళ్లకు కనపడవ్.

రామ—అయితే అతడికి విడాకులు యెప్పుడిస్తావు ?

మధు—యిక్కడి రుణాలూ పణాలూ తీర్చుకోడానికి మీరు శలవిచ్చిన రెండు వొందలూ యిప్పిస్తే యీక్షణం తెగతెంపులు చేసుకుంటాను.

రామ—అయితే యింద (జేబులోనుంచి నోట్లు తీసియిచ్చును. మధురవాణి అందు కొంటుండగా రామప్పంతులు చెయ్యిపట్టి లాగును. మధురవాణి కోపంతో చెయి విడిపించుకుని నోట్లు పారవేసి దూరముగా నిలుచును.)

మధు—మీతో కాలక్షేపం చెయ్యడం కష్టం. ఒక నిర్ణయంమీద నిలవని మనిషిని యేవఁన్నమ్మను ?

రామ—(నోట్లుయెత్తి) క్షమించు, అపరాధం, (నోట్లు చేతికిచ్చును) లెఖ్ఖపెట్టి చూసుకో.

మధు—అత్రం మిమ్మల్ని నమ్మకపోతే మీతో రానేరాను. యింత రసికులయ్యిండీ నామనస్సు కనిపెట్ట జాలినారు కారు గదా ? మీనోట్లు మీవద్దనే వుంచండి. నేను డబ్బు కక్కూర్తి మనిషినికాను (నోట్లు యివ్వబోవును.)

రామ—వొద్దు! వొద్దు! వొద్దు! నీమనసు కనుక్కుందావఁని అన్నమాటగాని మరొకటి కాదు. గాని, యీగిరీశం గుంటవెధవ, వీడెవడో మా గొప్పవాడనుకుంటున్నా వేవిఁటి ?

మధు—ఆయన్ని నాయదట తూలాన్నాడితే యిదుగో తలుపు తీశాను విజయం చెయ్యండి (తలుపుతీసి వకచేత పట్టుకుని రెండవ చేతి వేలుతో పైకి తోవ చూపును.) అదుగో గిరీశంగారే వొస్తున్నారు, ఆమాటేదో ఆయన్తోచే చెప్పండి.

రామ—వేళాకోళం ఆడుతున్నావూ ?

గిరీశం—(వాకిట్లోనుంచి) మైడియర్.

రామ—(ఆత్మగతం) అన్న. వేళగాని వేళొచ్చాడు గాడిదకొడుకు, తంతాడుకాబోలు యేవిఁటి సాధనం. యీ మంచంకింద దూరుదాం. (మంచంకింద దూరును.)

[గిరీశం - ప్రవేశించును]

గిరీశం—వెల్, మైడియర్ ఎంప్రెస్. (బుజము మీద తట్టబోవును.)

మధు—(ఒసిలి తప్పించుకుని) ముట్టబోకండి.

గిరీశం—(నిర్ఘాంతపోయి) అదేమిటి ఆ వికారం.

మధు—అఖరు వికారం.

గిరీ—(ఆత్మగతం) నేను వుడాయిస్తానని దీనికెలా తెలిసింది చెప్మా! సానివాళ్లకి కర్ణపిశాచి వుంటుందికాబోలు (పైకి) మైలబడితే స్నానంచేసి వేగిరం రా.

మధు—యిప్పుడేం తొందర, తలంటుకుంటాను.

రామ—(ఆత్మగతం) చబాష్, యేమి నీతయిన మనిషి యిది! వెధవని ముట్టుకో నివ్వకుండా యెత్తు యెత్తింది!

గిరీశం—మైలా గియిలా మా యింగ్లీషువారికి లక్ష్యంలేదు. యిలారా (దగ్గిరికి చేరును)

మధు—(వేలుచూపి) అక్కడనే ఆగండి, మీరు కిరస్తానం అయితే కావచ్చును. నేను కిరస్తానం యింకా కాలేదే. మీరు కిరస్తానం అన్నమాట యిప్పుడే ఒహరు చెప్పగా విన్నాను.

రామ—(తనలో) నె చెప్పానంటుందా యేమిటి!

గిరీ—ఒకరు చప్పగా విన్నావూ? యవరా జెప్పింది? యవడికిక్కడికి రావడానికి మగుదూర్ వుంది? యిలాంటి చాడీకోర్ కబుర్లు చెప్పడానికి యవడికి గుండెవుంది? ఆ మాటలు విని నాతో చెప్పడానికి నీ కెక్కడ గుండుంది? చెప్పు!

రామ—(తనలో) తంతాడు కాబోలు. యరక్క చిక్కడ్డాను

మధు—మొగాడే చెప్పాలా యేవిఁటి? ఆడవాళ్లకి దేవుఁడు నోఁరివ్వలేదా?

గిరీ—(తనలో) పూటకూళ్లముండే చెప్పింది కాబోలు (పైకి) ఆడదా? ఆడదాన్ని నోరుబెట్టుకు బతకమనే దేవుఁడుచేశాడు. పరువయిన ఆడది నీయింటి కెందు కొస్తుంది.

మధు—పరువైన మొగాళ్లొచ్చినప్పుడు పరువైన ఆడవాళ్ళెందుకు రాకూడదు? ముందు కూచోండి. తరవాత కోప్పడుదురుగాని, చుట్ట తీసుకోండి. అదిగో అగ్గిపెట్టె.

గిరీ—ముట్టుకోడానికి వల్లలేకపోతే అగ్గిపుల్ల వెలిగించి యివ్వడానికయినా పెట్టి పుట్టానూ కానా? యీవాళ మహా ఉత్సాహంగా వచ్చానుగాని ఉత్సాహ భంగం చేశావ్.

మధు—యెవిఁటా వుత్సాహం?

గిరీ యిదిగో జేబులో హైదరాబాద్ నైజామ్‌వారి దగ్గిర్నించి వొచ్చిన ఫర్మానా మానాస్తం నవాబ్ నదరదాలత్ బావురల్లిఖాన్ ఇస్పహాన్ జంగ్ బహద్దర్ వారు సిఫార్సుచేసి వెయ్యి సిక్కారూపాయలు జీతంతో ముసాయిబ్ ఉద్యోగం నాకు చెప్పించారు. అనగా హమేషా బాద్షావారి హుజూర్ను వుండడం.

రామ—(తనలో) యెవిఁట్రా వీడిగోతాలు!

గిరీ—యింత శుభవార్త తెచ్చినా, దగ్గిరికి రానిచ్చావు కావుగదా; నాతో హైదరాబాద్ వస్తావా?

మధు—(తల తిప్పుతూ) నే యెందుకు? పూటకూళ్లమ్మని తీసికెళ్లండి.

గిరీ—(విభ్రాంతపోయి) పూటకూళ్లమ్మ యేవఁయినా పెంట పెడుతూందా యేవిఁటి?

మధు—మీకే తెలియాలి.

గిరీ—నీ తెలివితక్కువ చూస్తే నాకు నవ్వొస్తూంది. యెవరేమాటన్నా నామీద నమ్మడమేనా? యీ ఘోరమైన అబద్ధాలు నీతో యెవడు చెప్పుతున్నాడో కనుక్కోలేననుకున్నావా యేవిటి? సప్తసముద్రాల్దాటినా వాడిపిలక పట్టుకుని పిస్తోల్తో వొళ్ళు తూట్లు పడేటట్టు ఢాఢామని కొట్టకపోతినట్టయినా నాపేరు గిరీశమే నిరదభిషణ శంఖము దేవదత్తమే! కబడ్దార్!

మధు—సముద్రాలవతల కెళ్ళి వెతక్కర్లేదు ఆ చెప్పిన మనిషి మీయెదటే చెబుతాడు.

రామ—(తనలో) యీ ముండ నన్ను బయలు పెడుతుంది కాబోలు దైవమా!

గిరీ—(తనలో) థాంక్గాడ్. అయితే పూటకూళ్లది నైబ్బతగల్లేదు (పైకి) యిలాంటి దుర్మార్గపుమాటలు ఆ యిల్లాలు చెవినిపడితే చాలా ఖేదిస్తుంది. ఆ పాపమంతా నిన్ను చుట్టుకుంటుంది. ఆమె యంత పతివ్రత! యంత యోగ్యురాలు!

మధు—వెధవముండకి పాతివ్రత్యం అన్నమాట యీనాటికి విన్నాను.

గిరీ—దానికి.... కాదుఆమెకి మొగుడు లేకపోయినా ఆమెను వెధవనడానికి వీల్లేదు.

మధు—మీరుండగా వెధవెలా అవుతుంది?

గిరీ—నాన్సెన్స్ (దీనికో కథస్సా చెప్పి రంజింపచేదాం) యిదుగో విను. దాని నిజం యేవిటంటె-పూటకూళ్లమ్మ ముచ్చటగా తప్పటడుగులు వేశే రోజుల్లో ఒక కునష్టి ముసలాడికి కట్ట నిశ్చయించారు. పుస్తె కట్టబోతూంటేనో కట్టిన వుత్తర క్షణంలోనో ఆ ముసలాడు పెళ్లిపీటలమీదే గుటుక్కు మన్నాడు. అప్పుడు పెళ్లి అయినట్టా కానట్టా అని మీమాంస అయింది. కొందరు పుస్తె కట్టాడన్నారు. కొందరు కట్టలేదన్నారు పిల్లతండ్రి, పెళ్లికొడుకు వారసులు మీద దావా తెచ్చాడు. పురోహితుడు వాళ్లదగ్గర లంచంపుచ్చుకుని పుస్తె కట్టలేదని సాక్ష్యమిచ్చాడు. దాంతో కేసుపోయింది; మరి దాన్నెవరూ పెళ్లాడారు కారు.

మధు—అయితే మరిమీకు తప్పులేదే?

గిరీ—యేవిటి యీ కొత్తమాటలూ! నాకు అదీ అంతా తెలియకుండా వుంది! ఆహా! నరనం విరనంలో దిగుతూందే! హాస్యాని కంటే నివ్వేమన్నా ఆనందమే. నిజమని గానీ అంటివా, చూడు నా తడాఖా. యవడీమాటలు చెప్తున్నాడో వాడి పేరు తక్షణం చెబుతావా చెప్పవా?

మధు—రామ.

రామ—(తనలో) నచ్చాప్రా. పేరు చెప్పేసింది!

మధు—రామ! రామ! ఒహరు చెప్పేదేవిటి లోకమంతా కోడై కూస్తూంటేను?
(వీధిలోనుంచి తలుపుతలుపు అని ధ్వని.)

గిరీ—(తల్లడిల్లి) తలుపు తియ్యొద్దు. తియ్యొద్దు. ఆ పిలిచేమనిషి వెఱ్ఱిముండ. మనుష్యుల్ని కరుస్తుంది.

మధు—తలుపు తీసేవుంది.

గిరీ—చంగున వెళ్లి గడియవేసెయ్.

మధు—అదుగో తలుపుతోసుకు వొస్తూంది.

గిరీ—గెంటెయ్. గెంటెయ్.

మధు—ఆ వయ్యారం చూస్తే మీ పతివ్రతలా కనిపిస్తూంది. (మధురవాణి వాకట్లోకి వెళ్ళును)

గిరీ—మంచంకింద దూరుదాం (గిరీశం మంచంకింద దూరును,)
(తనలో) దొంగలంజ నరసుణ్ణి దాచిందోయ్ మంచంకింద. యిదేవిఁటో మంచిమనిషి అని భ్రమించాను, దీన్తస్సాగొయ్యా. సిగపాయిదీసి తందునుగాని యిది సమయంకాదు. అయినా పోయేవాడికి నాకెందుకు రొష్టు. (రామప్పంతులుతో మెల్లిగా) యవరన్నా మీరు. మహానుభావులు ?

రామ—నేను రామప్పంతుల్నిరా, అబ్బాయీ.

గిరీ—తమరా. యీమాత్రానికి మంచంకింద దాగోవాలా. మహానుభావా ? నన్నడిగితే యిలాటి లంజల్ని యిరవైమందిని మీకు కన్యాదానం చేతునే.

రామ—(తనలో) బతికాన్రా దేవుఁడా; (పైకి) నువ్వురా బాబూ దీన్నుంచుకున్నావు! ఆలా తెలిస్తే నేరాకపోదును సుమా.

గిరీ—మాట వినపళ్లేదు. కొంచం యిసుంటా రండి. (రామప్పంతులు ముందుకు జరుగును, గిరీశం అతన్ని తప్పించుకుని గోడవేపు చేరును.)

గిరీ—అన్నా యీ లంజని యన్నడూ నమ్మకండి, యిలా యిరవైమందిని దాచగల శక్తుంది, దీనికి.

రామ—రెండువందలు దొబ్బిందిరా బాబూ.

గిరీ—నువ్వులేం జాగర్త చేశారా ?

రామ—అంతేనా ?

గిరీ—మరేవిఁటి ?

[మధురవాణిన్ని పూటకూళ్లమ్మ వల్లెవాటులో
చీపురుగట్ట దాచిన్ని ప్రవేశింతురు]

మధు—మీరన్నమనిషి యిక్కడ లేరంటే చెవినిబెట్టరుగదా ;

పూట—నీయింట్లో జొరబడ్డాడని వీధులో వాళ్ళు చెబితే. నీమాట నమ్ముతానా యేవిఁటి ? ఆ వెధవ వుంటే నాకేం కావాలి, వుండకుంటే నాకేం కావాలి. వాడు నీకిచ్చిన యిరవయి రూపాయలూ యిచ్చెయ్.

మధు—యవడికిచ్చావో వాణ్ణే అడగవమ్మా.

పూట—వెధవ కనబడితే సిగపాయిదీసి చీపురుగట్టతో మొత్తుదును. యెక్కడ దాచావేవిఁటి ?

మధు—నాకు దాచడం ఖర్మవేఁవిఁ నేను మొగనాల్నికాను. వెధవముండనీ కాను. నాయింటి కొచ్చేవాడు మహారాజులాగ పల్లీగ్గా వొస్తాడు (కంటితో మంచము కిందు చూపును.)

పూట—మంచం కింద దాగాడేమో-(మంచము కిందుకు వంగి)నీ పరువు బుగ్గయి నట్టే వుంది లేచిరా. (చీపురుగట్ట తిరగేసి రామప్పంతులును కొట్టును.)

రామ—ఓర్నాయనా, నన్నెందుకొక్కడతావే దండుముండా ? (మంచం కిందినించి పైకివచ్చి వీపు తడుముకొనును.)

మధు—ఆయన్నెందుకు కొట్టావు ? నాయింటికొచ్చి యేవిఁటీ రవ్వ ?

పూట—అయితే మంచంకిందెందుకు దూరాడూ ?

మధు—నీకైదు కాగోష ? అదో సరసం.

పూట—యిదో చీపురుగట్ట సరసం.

రామ—(వీపు తడువుఁకుంటూ) నీ సిగతరగా, ఆడదానివై పోయినావే, లేకుంటే చంపేసి పోదును, నీ రంకుమొగుణ్ణి కొట్టక నన్నెందు కొట్టావే ముండా ! అందుకా నన్ను ముందుకి తోసి తాను గోడవేపు దాగున్నాడు.

పూట—ఆ వెధవ కూడా వున్నాడూ మంచంకింద ! కుక్కా పైకిరా.

గిరి—వెళ్లిప్పా ! మంచంకిందికిరా, వెళ్లివొదల గొడతాను.

పూట—అప్పన్నిట్టా పెగవాసీకు ? నీకు భయపడతా ననుకున్నావా యేవిఁటి ? నీ సానిముండ యలా అడ్డుకుంటుందో చూస్తాను. (పూటకూళ్లమ్మ ఒకవేపునుంచి మంచంకిందికి దూరును. మరి వొకవేపునుంచి గిరీశం పైకివచ్చి రామప్పంతులు నెత్తి చరిచి లఘువేసి పెరటివేపు పరిగెత్తిపోవును.)

రామ—నచ్చాన్రా నాయనా (రెండు చేతుల తలపట్టుకొని) మధురవాణీ యేవిఁ లేహాద్బి ! కనిష్టీబు క్కబురంపించూ.

మధు—యెందుకు వల్లీకున అల్లరి అవమానవుఁన్నూ ! రేపో యెల్లుండో మీరే వాడికి దెబ్బకి దెబ్బతీసి పగ తీర్చుకుందురుగాని.

(మధురవాణి రామప్పంతుల్ని కౌగలించుకొని తల ముద్దెట్టుకుని చేతరాసి యేవిఁదుష్టు ! మొగవాడయినవాడు యెదట నిలిచి కొట్టాలి, దొంగదెబ్బ కొడతాడూ ? వాడిపొంకం అణుతురుగాని లెండి

రామ—గవురమ్మ మొగుడు [illegible] నిక్షేపంలా వుండగా మనకెందుకు శరీరాయాసం ? యీ వెధవని వజ్ఝాండు కోర్టంటా తిప్పకపోతే నేను రామప్పంతుల్ని కాను చూడు నా తమాషా !

మధు—(రామప్పంతుల్ని ముద్దుబెట్టుకుని) మాటాడక వూరుకోండి. (మంచం కింది వేపు చూపించి నోరు మూసి) దొంగదెబ్బ కొట్టినవాడిదే అవమానం; మీది కాదు.

రామ—నొప్పెవడి దనుకున్నావు ? ఆముండ మంచంకింద నించి రాదేం ? చీపురు కట్ట లాక్కో.

పూట ఫడేల్మంటే వస్తాయించి చూస్తున్నాను. నీ మొగతనం యేడిసినట్టేవుంది. (పైకి వచ్చును)

(అంతా నిష్క్రమింతురు)

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

* *

ద్వితీయాంకము

౧-వ స్థలము కృష్ణారాయపురం అగ్రహారంలో అగ్నిహోత్రావధాన్లు ఇల్లు

(అగ్నిహోత్రావధాన్లు జంధ్యాలు వడుకుచుండును కరటకశాస్త్రుల్లు శిష్యుడి చేత లేని పేలు నొక్కించుకొనుచుండును. వెంకమ్మ కూర తరుగుచుండును)

వెంకమ్మ—నిన్నట్నుంచి కిశిమీశ్శెలవులని కుఱ్ఱవాడు వుత్తరం రాశాడు. ఎన్నాళ్లో ఐంది వాణ్ణిచూసి, కళ్ళు కాయలు కాసిపోయినాయి. గడియో గడియో రావాలి.

అగ్నిహోత్రావధాన్లు—ఎందుకు వొట్టినే వగచడం? వొద్దు వొద్దంటూంటే యీ యింగిలీషు చదవులో పెట్టావ్ మెరకపొలం సిస్తంతా వాడి కిందయిపోతూంది. కిందటియేడు పరిక్ష ఫేలయినాడుగదా? యీ యేడు యెలా తగలేశాడో తెలియదు. మనకీ యింగిలీషు చదువు అచ్చిరాదని పోరిపోరి చెబితే విన్నావుకావు. మా పెద్దన్న దిబ్బావుధాన్లు కొడుకుని యింగిలీషు చదువుకు పార్వతీపురం పంపించేసరికి వూష్టం వొచ్చి మూడ్రోజుల్లో కొట్టేశింది. బుచ్చబ్బి కొడుక్కి యింగిలీషు చెప్పిద్దావనుకుంటూండగానే చచ్చినంత ఖాయిలా చేసింది.

వెంకమ్మ—మీ రెప్పుడూ యీలాంటి వోఘాయిత్తం మాటలే అంటూవుంటారు. డబ్బు ఖర్చయిపోతుందని మీకు బెంగ. మొన్న మొన్న మన కళ్ళెదట మన వాకట్లో జుట్టు విరబోసుకు గోట్టికాయలాడిన నేమానివారి కుఱ్ఱాడికి మునసబీ ఐంది కాదూ?

అగ్ని—మన వెధవాయకి చదువొచ్చేదేం కనపడదుగాని పుస్తకాలకిందా జీతంకిందా యిహ నాలుగేళ్ళు యేసరికి మనభూమి కడతేరిపోతుంది. ఆపైని చిప్పా దొప్పా పట్టుకు బయల్దేరాలి. నిమ్మళంగా యింటిదగ్గిరుంటే యీపాటి నాలుగష్టాలు చెప్పేదును. వొద్దంటూంటే యీ వెధవింగిలీషు చదువులో పెట్టావు.

వెంకమ్మ—మరి వాడికో మునసబీ ఐనా పోలీసుపనైనా ఐతే రుణాలిచ్చి యీ అగ్రహారం భూవుఁలన్నీ కొనేస్తాడు. యీ వాడాదికో నూట్లూపాయలు కర్చుపెట్టడానికింత ముందూ వెనకా చూస్తున్నారు. మీలాగే వాడూ జంఝాలు వొడుకుతూ బతకాలని వుందా యేవిఁటి? మీకంత భారవఁంతోస్తే మావాళ్లు నాకు పసుపూ కుంకానికీ యిచ్చిన భూవఁమ్మేసి కుఱ్ఱాడికి చదువు చెప్పిస్తాను.

కర—నీభూవేఁను రమ్మాలమ్మా? మనసొమ్ము చదతిని కొవ్వున్నాడు. అతడే పెట్టుకుంటాడు.

అగ్ని—ఏమే నన్ను ఆక్షేపణ చేస్తావషే? యీ మారంటే నీ అన్న వున్నాడని వూరుకునేదిలేదు.

[గిరీశం వెంకటేశం ప్రవేశింతురు]

వెంకమ్మ—మా బాబ్బా బాబు వచ్చావషాయ్! (వెంకటేశమును కౌగలించుకొనును).

అగ్ని—వెధవాయా యీ మారైనా పాసయినావా? (వెంకటేశం తెల్లబోయి చూచును)

గిరీ—పాసయినాడండి, ఫస్టుగా పాసయినాడు. నేను చాలా శ్రమపడి చదువు చెప్పానండి.

అగ్ని—యీతుర కెవడోయ్!

గిరీ—టీచర్! డామిట్, ఔల్ మాన్.

అగ్ని—మానా? మానులా వుంచావంఛావూ? గూబ్బగల గొడతాను.

వెంక—(వణుకుతూ తల్లివేపు చూసి) అమ్మా యీ యన్న నాకు చదువు చెప్పే మేష్టరు

కర—ఇంటికి పెద్దమనిషొస్తే అవృచ్ఛపు మాటలాడతావేవిఁటి బావా? ఆయ నేదో కుఱ్ఱవాడితో యింగిలీషు మాటంటే వుచ్చకాయలదొంగంటే బుజాల్తడుముకున్నట్టు నీమీద పెట్టుకుంటావేం? (బండివాడు సామాను దించును.)

గిరీ—(కరటక శాస్త్రితో) తమ బావగారా అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారు? నన్ను తమరు యెరక్కపోవచ్చునుగాని డిప్టీ కలక్టరుగారింటికి తమరు వచ్చేటప్పుడు నేను వారి పిల్లలకి చదువు చెబుతూ వుండేవాణ్ణి. డిప్టీ కలక్టరుగారు తమర్ని యేమ్మెచ్చుకునేవారనుకుంటారు!

కర—అవును మీ మొఖం చూసిన జ్ఞాపకవుఁంది, డిప్టీకలక్టరుగారు మహాదొడ్డ ప్రభువ్.

గిరీ—మీలాంటి చప్పన్నభాషలూ వచ్చిన మనిషిని యక్కడా లేడనీ, సంస్కృతం మంచినీళ్ల ప్రవాహంలా తమరు మాట్లాడతారనీ, తమలాంటి విదూషకుణ్ణి యెక్కడా చూళ్లేదనీ డిప్టీ కలక్టరుగారు శలవిస్తూండేవారు. కవిత్వారసం

ఆయన్లా గ్రహించేవాశ్రేరీ? నా కవిత్వమంటే ఆయన్ను చెవి కోసుకుంటారు. మహారాజావారి దర్శనం కూడా నాకు చెయించాలండి.

అగ్ని — (ఘుమఘుమ లాడుతూ) ఈ శషభిషలు నాకేం పనికిరావు. యితడి వైఖరి చూస్తే యిక్కడే బస వేసేటట్టు కనపడుతూంది. మాయింట్లో భోజనం యింత మాత్రం వీలుపడదు.

వెంకమ్మ—ఆయనమాటలు గణించకు బాబూ. ఆయన మోస్తాది. మీదయవల్ల మా వాడికో ముక్కబ్బితే మీ మేలు మరిచిపోం.

గిరి—అందుకు కష్టాంతరవేఁవిఁటమ్మా మీ వాడు శెలవుల్లో చదువుచెప్పమని యిటూతో బతిమాలుకుంటే పోనీ పనికొచ్చే కుఱ్ఱవాడుకదా అని వొచ్చానుగాని పట్నంలో మునసబుగారింట భోజనం లేదని వొచ్చానా వారిన్నే కబ్బు చేదని వొచ్చానా అమ్మా?

వెంకమ్మ—యీ చదువులకోసవఁని పిల్లణ్ణి వొదులుకుని వుండడం. వాడు పరాయి వూళ్లో శ్రమపడమాలు పడుతూండ్డం నా ప్రాణాలు యెప్పుడూ అక్కడ్డే వుంఛాయి. డబ్బంటే యెన్నడూ వెనక చూస్లేముగదా, మేం కనుక్కమట్టుకు కన్నాం. మీరే వాడికి తల్లీ తండ్రీని. యలా కడుపులో పెట్టుకు చదువు చెబుతారో మీ దేభారం.

గిరి—తమరు యింతదూరం శెలవియ్యాలమ్మా? నా మంచిచెడ్డలు మీ కుఱ్ఱవాణ్ణడిగితే తెలుస్తుంది. మునసబుగారూ, డిప్టీ కలక్టరుగారూ యెన్నికకపనిసి మనిషిని నామాట నే చెప్పుకోవాలా, ఇంతెందుకూ, యిక మూడేళ్లు నా తరిఫీదులో వుంచితే క్రిమినల్లో వరసగా పోలీసుపరిక్ష పాసుచేయిస్తాను.

అగ్ని—మూడేళ్లే! యీ సంవత్సరం పుస్తకాల కెంతవుతుందిరా అబ్బీ?

వెంకటే—పది హేన్రూపాయ లవుతుంది

అగ్ని—ఒక్క దమ్మిడీ యివ్వను. పిల్లిద్దరూకూడి ఆ రూపాయలు పంచుకు తినేటట్టు కనపడుతూంది. నేను వేదం యనభై రెండు పన్నాలూ ఒహదమ్మిడీ పుస్తకాల ఖర్చు లేకుండా చదువుకున్నాను. ఇదంతా టోపీ వ్యవహారంలా కనపడుతుంది.

కర—(నవ్వుతూ) కోట్లకి విలవైనమాట అన్నావు బావా!

గిరి—(కరటకశాస్త్రితో) ది సీజ్ బార్బరస్, చూచారండీ, జెంటిల్మేన్ అనగా పెద్దమనిషిని యలా అంటున్నారో! నేను యిక యిక్కడ వుండడం భావ్యం కాదు, శెలవు పుచ్చుకుంటాను.

వెంకమ్మ—చాల్చాలు బాగానేవుంది! యింటి కెవరొచ్చినా నాకిదే భయం, ఆయన మాటల కెక్కడికి బాబూ, వెళ్ళిపోకండి,

కర — అగ్నిహోత్రావధాన్లూ! కుఱ్ఱవాడికి రవ్వంత చదువు చెప్పించడానికి ఇంత ముందూ వెనకా చూస్తున్నావ్. బుచ్చమ్మనమ్మిన పదిహేను వొందల రూపాయిలేంచేశావ్?

గిరి — సెల్లింగ్ గర్ల్స్! డామిట్!

అగ్ని — ప్రతిగాడిదె కొడుకూ అమ్మావమ్మా వంచూంచాడు. కూరగా యల్లోయ్ అమ్మడానికి? ఆ రూపాయలు పుచ్చుకోకపోతే మొగుడు చచ్చాడుగదా? దాని గతి యావైయ్యుండును?

కర — చచ్చాడంటే వాడిదా తప్పు, మంచంమీంచి దించెయడానికి సిద్ధంగా వున్న వాడిక్కట్టావ్?

గిరి — తమరేనా నులక అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారు? యీ పట్టెని జటలో తమంత వారు లేరని రాజమహేంద్రవరంలో మావాళ్ళనుకునేవారు.

అగ్ని — మీది రాజమహేంద్రవమండీ ఆ మాట చెప్పారుకారేం? రామావధాన్లుగారు బాగున్నారా?

గిరి — బాగున్నారండి. ఆయన మా మేనమావఁగారండి.

అగ్ని — ఆ మాట చెప్పారుకారూ?

గిరి — మామావఁ యీ దేశవ్వోగట్టా వొచ్చినప్పుడల్లా తమర్ని యెన్నిక చేస్తూం టారండి.

అగ్ని — నాకూ వారికి చాలా స్నేహం. చూశారా కొంచం నాకు ప్రథమకోపం యవరో తెలియకుండా అన్నమాటలు, గణించకండేం.

గిరి — దానికేవఁండి, తమవంటి పెద్దలు అనడం మాలాంటి కుఱ్ఱవాళ్ళు పడడం విధాయకమేఁగదండి!

కర — (తనలో) యిన్నాళ్ళకి మా అగ్నిహోత్రుడికి దగినవాడు దొరికాడు.

అగ్ని — చూశారండి, మీ పేరేవిఁటండి?

గిరి — గిరీశం అంటారండి.

అగ్ని — చూశారండి, గిరీశంగారూ! మా కరటక శాస్త్రుల్లు వట్టి అవకతవక మనిషి; మంచీ చెడ్డా యేమీ వాడి మనసు కెక్కదు. అల్లుడు చచ్చిపోయినాడంటే ఆమెవల్ల యెంతలాభం కలిగింది భూవుఁలకి దావా తెచ్చావాఁ లేదా? నేను యీ మధ్య దాఖల్చేయించిన పిటీషను మీద ఆర్డరు చదివి పెట్టండి (గదిలోకి వెళ్ళి కాకితం తెచ్చి గిరీశంచేతికి యిచ్చును)

గిరి — (చూసి) ఎవడో తెలివితక్కువ గుమస్తా వ్రాసినట్టుంది అక్షరపాలి క్షే ళేదండి,

అగ్ని—మావకీలు గడగడ చదివేశాడండి.

గిరీ—నేను మాత్రం చదవలేకనా, అంతకన్న గళగ్రాహిగా చదువుతాను. తెక్స్ క్లిచ్చేపండితుణ్ణి నాకిది వేలపిండి కాదు; అయితే రాసినవాడి తెలివికి సంతోషిస్తున్నాను. యిది అరటిపండు విప్పినట్టు తర్జుమాచేసి చాఖలుచెయ్యమని కలవా ?

అగ్ని—అంతకంటేనా ! (తనలో) డబ్బు ఖర్చులేకుండా వీడిచాత కాగితముక్క అన్నీ తర్జుమాచేయించేస్తాను.

గిరీ—యింకాయింగ్లీషు కాయితాలు యేవన్నావుంటే నామీదపారయ్యండి, తర్జుమాచేసి పెడతాను.

అగ్ని—అష్లాగే.

వెంకమ్మ—మా అబ్బాయీ మీరు ఒక్క పర్యాయం యింగిలీషు మాట్లాడండి బాబూ.

గిరీ—అలాగే నమ్మా.

My dear Venkatesam—
Twinkle ! Twinkle ! little star,
How I wonder what you are !

వెంకటే—There is a white man in the tent.

గిరీ—The boy stood on the burning deck
Whence all but he had fled-

వెంకటే—Upon the same base and on the same side of it the sides of a trepezium are equal to one another.

గిరీ—Of man's first disobedience and the fruit of that mango tree, sing, Venkatesa, my very good boy.

వెంకటే—Nouns ending in *f* or *fe* change their *f* or *fe* into *ves*.

అగ్ని—యీ ఆడుతూన్న మాటలికి అర్థం యేమిటండి ?

గిరీ—యీ కలవుల్లో యే ప్రకారం చదవాలో అదంతా మాట్లాడుతున్నావండి

కర—అబ్బీ వొక తెనుగు పద్యం చదవరా ?

వెంకటే—పొగచుట్టకు సతిమోవికి—

కర—చబాష్ !

గిరీ—డామిట్ ! డొంక్ట్రిక్ నట్. (మెల్లిగా) "నలదమయంతులిద్దరు" చదువ్

వెంకటే—నలదమయంతు లిద్దరు మనః ప్రభవానల దహ్యమానులై సలిపిరి దీర్ఘ వాసర నిశల్,

కర — అట్టే అట్టే, మరి ప్రశ్నజానకివంటే యేవిట్రా ?

వెంక టే — (యింటికప్పువేపు చూస్తూ వూరుకుండును.)

గిరీ — పసిపిల్లలకి అలాంటి కఠినమైన పద్యాలకి అర్థం తెలుస్తుందా అండి ?

అగ్ని — పద్యాలికి అర్థం చెప్పరూ ?

గిరీ — యిప్పటినుంచున్నూ కేవలం లాగే కంఠీయం చేయిస్తారు. పెద్దవాళ్ళకు స్కూళ్ళలో తెలుగుపద్యాలకు అర్థాలకి తేవండి. ఎంతసేపూ జాగర్ఫీ, గీగర్ఫీ, అర్థమెటిక్ ఆల్జిబ్రా, మాథమాటిక్స్ యివన్నీ పొడగలిసి చెప్తారండి.

కర — (తనలో) శక్తిమి నాదక్కాగారి వుంది. వీణ్ణి పెందరాళే తోవపెట్టకపోతే మోసంవొస్తుంది.

అగ్ని — ఇనోటి చెప్తారండి ?

గిరీ — మరేమనుకున్నారు ? మీ కుర్రవాళ్ళాగ చదువుకొనే వాడికి ఒక నిమిషమైనా తెరిపుండదు.

అగ్ని — అదుగో చదువంటే అట్లాగే చదువుకోవాలి. గొట్టికాయలాడకుండా మా వాణ్ణి ఛాయివానెస్తే యెంత చదువైనా వొస్తుంది.

గిరీ — నాదగ్గిర గొట్టికాయలు గిట్టికాయలు పనికిరావండి. పుస్తకం చూశాడంటే వేళ్ళకి పుస్తకం అంటుకుపోవాలి, అలా చదివిస్తానండి.

అగ్ని — అలాగే చేస్తే మా వాడికి చదువొచ్చి అన్ని పరీక్షలు పాసవుతాడంటే మా వాడికి దమ్మిడీఖర్చులేకుండా పెళ్ళయే సాధనంకూడా తటస్థించిందండి.

వెంకమ్మ — మీ నైజం. కొట్టీ తిట్టీ కొట్టీ మంచివాడుగాని మీకు మాత్రం అబ్బిమీద ప్రేమలేదా యేమిటి ? పట్నంలో గొట్టాలమ్మోరి ఆడినప్పుడు యింతో వెంగళప్పకుని అబ్బిని కలకత్తారాసి పెళ్ళిపోయిరమ్మన్నారు కానీ చదువూ చెప్పించక పెళ్ళిచెయ్యాలని తెలుసునా యేమిటి ?

కర — దమ్మిడీ ఖర్చులేకుండా కొడుక్కి పెళ్ళిచేస్తావుటోయి బావా ? అతను పిల్లల్ని అమ్మినట్టే అనుకున్నావా యేమిటి ? పదిహేను వొందలైనా పోస్తేనేగాని అబ్బికి పిల్లనివ్వరు.

అగ్ని — దమ్మిడీ ఖర్చులేకుండా వెంకడికి యలా పెళ్ళిచేస్తానో నువ్వే చూతువుగాని రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో లుబ్ధావధాన్లుగార్ని యెరుగుదువా ?

కర — యెరగను.

అగ్ని — ఆయన్ను అదాధికారి. పెద్దదైనమిగిన వందలకి సుబ్బిని అడగొచ్చారు. ఉభయ ఖర్చులూ పెడతానన్నారు. పెళ్ళిమా వైభవంగా చేస్తానన్నారు, మనం పిల్లని తీసికెళ్ళి వాళ్ళింటే పెళ్ళిచెయ్యడం. మా కిష్టుబడి అట్టేవుంటారు. ఆ పద్దెనిమిది వొందలూ పెట్టి వెంకడికి పెళ్ళిచేస్తాను

వెంకమ్మ — పెళ్ళికొడుక్కెన్నేళ్లు ?

అగ్ని—యెన్నేళ్ళైతేనేవిఁ? నలభైయ్యయిదు.

గిరీశం—లుబ్ధావధాన్లు మా పెత్తల్లి కొడుకండి. తమతో సమ్మంధవఁంటే నాకు సంతోషవేఁగానండి. ఆయనకి అరవయ్యేళ్లు దాటాయండి. యీ దేవఁయినా సెల్లింగ్ గర్లస్ అనగా కన్యాశుల్కం, డామిట్! యంత మాత్రమూ కూడదండి. నేను పూనాలో వున్నప్పుడు అందు విషయమై ఒహనాడు నాల్గుంటలు ఒక్కబిగిని లెక్చరిచ్చానండి. సావకాశంగా కూర్చుంటే కన్యాశుల్కం కూడని పనని తమచేతనే వొప్పిస్తాను.

కరట—బావా యీసమ్మంధం చేస్తే నీ కొంపకి అగ్గెట్టేస్తాను.

అగ్ని—వీళ్లమ్మా శిఖాతరగా, ప్రతీగాడిదకొడుకూ తిండిపోతుల్లాగ నా యింట జేరి నన్ను నేవాళ్ళే. తాంబోలం యిచ్చేశాను. యిహ తన్నుకుచావండి.

వెంకమ్మ—నాతో చప్పకుండానే?

అగ్ని—ఆడముండల్తోనా ఆలోచన? యీ సమ్మంధం చైకపోతే నేను బారికరా వుఁణ్ణే! (లేచి వెళ్లును.)

కర—యెంమార్దవం.

వెంక—అన్నయ్యా! యీ సమ్మంధం చేస్తే నేన్నుయ్యో గొయ్యో చూసుకుంటాను; పెద్దదాన్ని రొమ్ముమీద కుంపట్లాగ భరిస్తూనే వున్నాం. ఆయనికి యంత యీడొచ్చినా కష్టంసుఖం వొళ్లునాటక యీదౌర్భాగ్యపు సమ్మంధం కల్పించుకొచ్చారు. నే బతికి బాగుండాలంటే యీ సమ్మంధం తప్పించు.

కర—గట్టి అసాధ్యం తెచ్చిపెట్టావే, వొట్టి మూర్ఖప గాడిదకొడుకు. యెదురుచెప్పిన కొద్దీ మరింత కొత్తెక్కుతాడు. యేఁ చేయగల్గుదునని నీకు భరుసా చెప్పను? యేమీ పాలుపోకుండా వుంది.

గిరీ—అమ్మా—మీరు యెందుకలా విచారిస్తారు? అవుఁధాన్లుగారు సావకాశంగా వున్నప్పుడు ఒక్కగంట కూర్చుంటే డబ్బుచ్చుకు ముసలివాళ్ళకి పెళ్ళిచెయ్యడం దౌర్జన్యవఁని లెక్చరిచ్చి మనసు మళ్ళిస్తాను.

వెంకమ్మ—బాబూ, అతడు మీ మానత్తకొడుకైతే మీ కాళ్ళు పట్టుకుంటాను. మీరు వెళ్ళి ఆయన్ని మనస్సు మళ్ళిస్తురూ. నాచర్మం చెప్పులు కుట్టియిస్తాను.

గిరీ—అమ్మా యేంచెప్పను! వాడో త్వాష్ట్రిం పిల్లదొరకడవేఁ చాలు వాడికి. యీ సమ్మంధం వొదులుకుంటే వాడికి పెళ్ళేకాదు. వాడని వాడొదిలే ఘటంకాదు.

కర—అమ్మీ నేనో ఉపాయం చెబుతాను యిలారా. (కరటకశాస్త్రి శిష్యుడు వెంకమ్మ నిష్క్రమింతురు.)

గిరీ—మైడియర్ షేక్స్పియర్! నీ తండ్రి అగ్గిరావుఁడోయి మీ యింట్లో యవళ్ళకి అతణ్ణిలోంగదీశే యలోక్వెన్సు లేదు. నాదెబ్బచూడు యీవాళేం జేస్తానో

వీరేశలింగం పంతులుగారు కన్యాశుల్కం విషయమై రాసిన ఉపన్యాసం పైకి తీయ్. మావఁగారికి లెక్చరివ్వడాని కత్తీ కఠారీనూరాలి.

వెంకటే—మీ లెక్చరుమాట అలావుణ్ణిండిగాని యీవాళ నాగండం గడిచింది గదా అని సంతోషిస్తున్నాను. మీ జ్ఞాకపోతే పరిక్ష ఫేలయినందుకు మా నాన్న పెయ్యకట్టుతాడుతో చమ్డా లెక్కగొట్టును.

గిరీ—యిలాంటి ప్రమాదా ల్తప్పించుకోవడవేఁ ప్రజ్ఞ. యేమైఁనా డిఫికల్టీవొచ్చి నప్పుడు ఒక రసాన్నవేశాంవఁంటే అది బ్రహ్మాభేద్యంగా వుండాలి. పొలిటిషన్ నంటే మరేవిఁటనుకున్నావ్ ? పూజా నమస్కారాల్లేక బూజెక్కున్నాను గాని మన కంట్రీయే ఇండిపెండెంట్ అయితే గ్లాడ్స్టన్ లాగ దివాన్గిరి చలాయిస్తును. యేమి వాయ్! మీ తండ్రివైఖరి చూస్తే పుస్తకాలకి సొమ్మిచ్చేటట్టు కనబడదు చుట్టలు పట్నంనించి అరకట్టై తెచ్చాంగదా, యేమి సాధనం ?

వెంకటే – నాన్నివ్వకపోతే అమ్మనడిగి డబ్బుతెస్తాను.

గిరీ—నీ బుద్ధియలా వికసిస్తూందో చూశావా ? యిలా తర్ఫీదవుతుంటే నువ్వుకూడ పెద్ద పొలిటీషను వవుతావు;

[బుచ్చమ్మ ప్రవేశించును]

బుచ్చమ్మ—తమ్ముఁడూ అమ్మ కాళ్లు కడుక్కోమంచూందిరా.

గిరీ—(తనలో) హా బ్యూటిఫుల్ ! క్రైటనెక్ స్పెక్ట్డ్ !

బుచ్చమ్మ—అయ్యా మీరు చద్దివణ్ణం తించారా ?

గిరీ—నాట్ది స్లైటస్టబ్జక్షన్, అనగా యింత మాత్రం అభ్యంతరంలేదు. వడ్డించం డిదుగో వస్తున్నాను. తోవలో యేటిదగ్గిర సంధ్యావందనం అదీ చేసుకున్నాను. (బుచ్చమ్మ వెళ్లును)

గిరీ—వాట్ యీమె నీ సిస్టరా ? తలచెడ్డట్టు కనబడుతున్నదే ?

వెంకటే—మాఅక్క, జుత్తుకి చవుఁజ్జాసుకోదు.

గిరీ—తల చెడ్డం అంటే, విడో అన్నమాట. చవుఁరు గివుఁరూ జాంతేనయ్. గాని యిన్నాళ్ళాయి నీకు విడో మారేజి విషయవై లెక్చర్లిస్తూవుంటే యీ కథ యెప్పుడూ చెప్పావు కావు ? మీ యింట్లోనే ఓ అన్ఫార్చునేట్ బ్యూటిఫుల్ యంగ్ విడో వుందటోయ్ ! యేమి దురవస్థ! మైహార్ట్ మెల్ట్స్. నేనేతండ్రి నైతే యీపిల్లకి విడోమారి యెజ్జేసి శాశ్వతవైఁన కీర్తి సంపాదిస్తును. (తనలో) యేమి చక్కదనం, యీ సొంపు యక్కడా చూశ్ళేదే ! పల్లిటూరు పూసు పోదనుకున్నాను గాని పెద్ద కాంపేనుకి అవకాశం యిక్కడ కూడ దొరకడం నా అదృష్టం.

వెంకటే—మా నాన్న నాకూడా పెళ్ళి చాస్తాడు.

గిరి—యీ వాళో పెద్ద పెళ్ళి నీకు తలవెంట్రుకంత వాసి తప్పి పోయింది. యీ శలవులాఖర్లోగా తాళాధాయ్యం కాకుండా తప్పించుకుంటే నువ్ పూరా ప్రయోజకుడివే. యిహా నిజవైన పెళ్ళా? యింత చదువూ చదువుకుని నీ తండ్రికుదిర్చిన యేవీయరగని చిన్న పిల్లకా పుస్తెకడతావ్? మాంచియెబ్బిగా బుజ్జిగావున్న యంగ్విడోని నువ్ పెళ్ళాడకపోతే ఐమడ్చి యమేమ్డావ్యూ!

౨-వ స్థలము. దేవాలయం

[పువ్వుల తోటలో మండపంమీద కూచుని, శిష్యుడు ప్రవేశించును]

శిష్యుడు—ఆర్నెల్లకోమాటు పుస్తకం పట్టుకుంటే కొత్త శ్లోకాలు పాత శ్లోకాలు ఒక్కలాగ్కనపడతాయి, యిప్పుడు కొత్తశ్లోకం కనుక్కోమంటే నాశక్యవా? సిద్ధాంతి నెవణ్ణయినా ప్రశ్నడిగి కనుక్కోవాలి. లేకుంటే చటుక్కునపుస్తకం విప్పియే శ్లోకం కనబడితే ఆశ్లోకం చదువుతాను.

"మృగాః ప్రియాళుద్రుమమంజరీణాం"

యిదేదో చదివినజ్ఞాపకం లీలగావుంది, లేళ్ళుపరుగెత్తా యని కాదూ? యేం గొప్పమాట చెప్పాడోయి కవి! లేళ్ళు పరిగెత్తితే యవడిక్కావాలి, పరిగెత్తక పోతే యవడిక్కావాలి? కుక్కలు పరిగెత్తుతున్నాయ్ కావా, నక్కలు పరిగెత్తుతున్నాయ్ కావా? పిల్లులు పరిగెత్తుతున్నాయి కావా? పనికొచ్చే ముక్క ఒక్కటీ యీ పుస్తకంలో లేదు. నాలుగంకెలు బేరీజు వేయడం. వొడ్డీ వాశీ కట్టడం కాళిదాసు కేం తెలుసు? తెల్లవాడిదా మహిమ! యేపట్నం యెక్కడుందో, యేకొండ లెక్కడున్నాయో అడగవయ్యా గిరీశంగార్ని; నిలుచున్నపాట్ను చెబుతాడు.

"ప్రియాముఖం కింపురుషశ్చుచుంబ"

ముద్దెట్టు కున్నాడటోయి ముండాకొడుకు. ముక్కట్టు కున్నాడు కాదూ?

[కరటకశాస్త్రి శిష్యుడికి కనపడకుండా వెనుకనుంచి ప్రవేశించును]

"వణక్ప్రకర్షే సతి కర్ణికారం।
ధునోతినిగణం ధశయాస్మచేతః" ॥

యిదికూడ చదివినట్టే వుందోయి, ఆ పువ్వేదో కవికిష్టం లేదట. యిష్టం లేకపోతె మిగిలిపోయింది కాబోలు? మా గురువుగారికీ దొండకాయ కూరయిష్టంలేదు, గురువుగారి పెళ్ళాం పెరట్లో దొండపాదుందని రోజూ ఆకూరె వొండుతుంది. బతికున్న వాళ్ళ యిష్టవే యిలా యేడుస్తూంటే చచ్చినవాడి యిష్టాయిష్టాల్తోయేంపని

యీచదువిక్కడితో చాలించి గిరీశంగారి దగ్గిర నాలుగింగిలీషు ముక్కలు నేచుకుంటాను. వెంకడికి యింగిలీషొచ్చునని యేం గర్రాగా వుంది?

కర—యెవిట్రా అబ్బీ అంటున్నావు ?

శిష్యు—యేదో నాస్వంత ఘోష.

కర—గురువునిగదా, అదేదో నాకూ కొంచెం చెబుదూ.

శిష్యు—చప్పడాని కేంపుంచదండి! నాటకంలో నాచేత వేషం కట్టించి పెద్దచాంతాళ్ళలాంటి హిందూస్తానీ ముక్కలూ, సంస్కృతం ముక్కలూ అర్థంతెలియకుండా భట్టీయం వేయించడానికి మీకు ఓపికుందిగాని నాకు నాల్రోజులికో శ్లోకం చెప్పడానికి శ్రద్ధలేదుగదా ? పట్నంవొదిలి ఆరెల్లకోమాటు అగ్రహారాలంటవొచ్చినప్పుడు మరేం పూసుకోక "పుస్తకం తియ్యంశే" సంస్కృతం యెంవచ్చేని ?

కర—యిటుపైన్నూంచు యలా చెబుతానో, రోజుకి నాలుగే శ్లోకాలు చెబుతాను. కొత్తశ్లోకం చదువు.

శిష్యు—"అస్త్యుత్తరస్యాం దిశి దేవతాత్మా ।
హిమాలయో నామనగాధిరాజః"

కర—మొదటికొచ్చేవేం ?

శిష్యు—మొదలూకొసా వొక్కలాగే కనపడుతూంది.

కర—(నవ్వి) పోనియ్, మొదణ్ణించే చదువుదాం,

శిష్యు—చదివినా యేంలాభవుంది, యీశ్లోకం శుద్ధ అబద్ధంట.

కర—యవరు చెప్పారు ?

శిష్యు—గిరీశంగారు.

కర—యేం చెప్పాడు ?

శిష్యు—హిమాలయం రెండుసముద్రాలకీ దాసి, రూళ్ళ గర్రలాగలేదట. మాపులో చూపించాడు.

కర—హిమాలయం శిగగోశిరిగాని. ఆ పుస్తకం ముణిచి నామాటవిను.

శిష్యు—చిత్తం (పుస్తకం మూయును.)

కర—చదువన్నందుకు పొట్ట పోషించుకోడానిగ్గదా ?

శిష్యు—అవును.

కర—యీ రోజుల్లో నీ సంస్కృత చదువెవడి క్కావాలి.

శిష్యు—దరిద్రులి క్కావాలి.

కర—బాగా చెప్పావు. నీకు యింగ్లీషు చదువుకోవాల్నుందా ?

శిష్యు—చెప్పించేదా తేడీ ?

కర—నేను చెప్పిస్తాన్రా ?
శిష్యు—నిజంగాను ?
కర—నిజంగాన్రా. గాని ఒక షరతుంది.
శిష్యు—యేవిఁటండి ?
కర—నాకో కష్టసాధ్యమైన రాచకార్యం తటస్థించింది; అది నిర్వహించి నువ్వు చేసుకురావాలి.
శిష్యు—నా వల్లయేరాచకార్యాలు కూడా వున్నాయా ?
కర—యీరాచకార్యం నీ వల్లేకావాలి. మరెవడివల్లాకాదు, అదేవిఁటంటే, ఓ పది రోజులు నువ్వు ఆడపిల్లవై పోవాలి.
శిష్యు—గణియం పట్నంలోవుండి పోయిందే ?
కర—అట్టే గణియం అవసరంలేదు. నీకు తలదువ్వి, కోకకడితే పజ్యాండేళ్ళ కన్నె పిల్లలావుంటావు. నిన్ను తీసుకెళ్ళి లుబ్ధావుధాన్లికి పెళ్ళిచేస్తాను. నాలుగుపూటలు వాళ్ళింట నిపుణతగా మెసిలి, వేషం విప్పేసి పారిపోయిరా, నిజమైన పెళ్ళి ముహూర్తం చాలా వ్యవధుంది.
శిష్యు—యిదెంతపని.
కర—ఆలా అనుకోకు. అది చేస్తివట్టాయనా, అనుమాన పడతారు. పట్టుబడ్డా వంటే పీక తెగిపోతుంది.
శిష్యు—మీకా భయంవొద్దు.
కర—నువ్వునెగ్గుకొస్తే, మాపిల్లనీకిచ్చి యిల్లరికం వుంచుకుంటాను.
శిష్యు—అలాప్రమాణం చెయ్యండి.
కర—యిదుగో యీపుస్తకం పట్టుకు ప్రమాణం చేస్తున్నాను.
శిష్యు—యీపుస్తకం మీద నాకు నమ్మకం పోయింది, మరోగట్టి ప్రమాణంచెయ్యండి. గిరీశంగారిని అడిగి ఒక యింగిలీషు పుస్తకం పట్టుకురానా ?
కర—తప్పితే భూమితోడ్రా.
శిష్యు—మీరు యగేస్తే భూవేఁం జేస్తుంది ? మీ మాటేచాలును కానీండి.

3–వ స్థలము. అగ్నిహోత్రావుధాన్లు యింటియెదటివీధి.

[గిరీశం, వెంకటేశం ప్రవేశింతురు]

వెంకటే—రాత్రి కన్యాశుల్కం మీద లెక్చరిచ్చారా ?
గిరీ—లెక్చరేవిఁటోయి, ధణుతెగిరి పోయింది. మీతండ్రి మైరావణచరిత్రోయ్. మీ అంకుల్ కరటకశాస్త్రి స్కాండ్రల్లా కనపడుతున్నాడు.
వెంకటే—యేం జరిగిందేం జరిగిందేవిఁటి ?
గిరీ—విను. రాత్రి భోజనాలవేళ లెక్చరు ఆరంభించమని రోజల్లా బురిడీలు పెట్టాడోయ్ మీ మావఁ నబ్జక్టు నేను కొంచెం యెత్తగానే తనుకూడా గట్టిగా సపోర్టు చేస్తా

నని ప్రామిస్ కూడా చేశాడు. నీ తండ్రి వైఖరి చూస్తే మాత్రం కొంచెం ధైర్యం వెనకాడి నాలిక్కొనకొచ్చిన మాట మళ్ళీ మణిగి పోతూండేది. పెరుగూ అన్నం కలుపుకునే వేళకి యిక ధైర్యం చాలించి పోతూందని తెగించి లెక్చరు ఆరంభించాను. ఇంట్రడక్షన్ రెండు సెంటెన్సులు యింకా చెప్పనే లేదు నాలుగు యింగ్లీషు మాటలు దొల్లాయో లేదో దాంతో నీతండ్రి కళ్ళెరజేసి "యీ వెధవ యింగ్లీషు చదువునుంచి బ్రాహ్మణ్యం చెడిపోతూంది; దేవభాషలాగ భోజనాల దగ్గిర కూడా ఆ మాటలే కూస్తారు; సంధ్యావందనం శ్రీసూక్త పురుష సూక్తాలూ తగలబడిపోయినాయి సరే గదా?" అని గట్టిగా కేకవేసి చెప్పేసరికి నేను కొంచెం పస్తాయించి "ప్రోయింగ్ పెరల్సు బిఫోర్ స్వైన్" అనుకొని కరటక శాస్త్రుల్లువేపు చూసేసరికి యేంచేస్తున్నాడనుకున్నావ్? రాస్కెల్ పులకలేదు పలుకలేదు సరేకదా ముహం ప్రక్కకితిప్పి కడుపుబ్బేటట్టు నవ్వుతున్నాడు. యిక లెక్చరు వెళ్ళిందికాదు సరేకదా, శ్లోకమ్ముద్దకూడా వెళ్ళింది కాదు. ఛీ యింత యిన్సల్టు జరిగిన తరవాత తక్షణం బయలుదేరి వెళ్ళిపోదా మనుకున్నాను.

వెంకటే— అయ్యో వెళ్ళిపోతారా యేమిటి?

గిరీ— నా [illegible]. కొసాకవిను, నీ తండ్రిని పోకెట్లో వేశాను.

వెంక— నా తండ్రికి లెక్చరిచ్చి పెళ్ళి తప్పిస్తానన్నారే?

గిరీ— పెళ్ళి ఆపడానికి బ్రహ్మశక్యంకాదు. ఆ మాస్టరీసు సురేంద్రనాద్ బానర్జీ వచ్చి చెప్పినా నీ తండ్రి యీ పెళ్ళి మానడు. లెక్చర్లు యింతసేపూ సిటీల్లోనేగాని పల్లెటూళ్ళలో యంతమాత్రం పనికిరావు. పూనాలాంటసిటీలో లెక్చర్ యిచ్చావంటే టెంథౌజండు పీపిల్ వినడానికి వొస్తారు. మన దేశంలోనే, పెద్ద మీటింగులు చెయ్యాలంటే, డప్పులు బజాయించి, నోటీసులు కట్టి, బజార్లుకాసి, తోవంట పోయేవాళ్ళని యీడ్చుకు వొచ్చినా, యాభై మందికారు. పల్లెటూరి పీపిల్ లెక్చర్లకి అన్‌ఫిట్. మొన్న మనం వొచ్చినప్పుడు నాడికి నాషనల్ కాంగ్రెస్ విషయమై రెండు ఘంటలు లెక్చరు యిచ్చేసరికి అగాడదకొడుకు వాళ్ళ వూరు హెడ్ కానిస్టేబిల్ని కాంగ్రెసువారు యెప్పుడు బదిలీ చేస్తారని అడిగాడు! విలేజస్‌లో లెక్చర్లు యంతమాత్రం కార్యంలేదు; నీ తండ్రి దగ్గిర మాత్రం లెక్చరన్నమాట కూడా అనకూడదు.

వెంకటే— అయితే, నాన్నని యలాగ జేబులో వేశారేమిటి?

గిరీ— అది పొలిటిక్సు సెక్రెట్! ఆ తరవాత కథ విను, నాలెక్చరు కాస్త కోసిన తరవాత కోపవశుడై, ఘుమఘుమ లాడుకుంటూ పెరుగూ అన్నం కుమ్మడం ఆరంభించాడు. ఇంతలో మీ అప్పవొచ్చి గుమ్మంవద్గిర నిలబడి కోకిలకంఠంతో

"నాన్నా తమ్ముడికి పెళ్ళిచెయ్యాలంటే నాసొమ్ము పెట్టి పెళ్ళిచెయ్యండి గాని దానికొంపముంచి ఉబ్బాద్ధావుధాన్లకి యివ్వొద్దని" చెప్పింది. దాంతో నీతండ్రికి వెఱ్ఱికోపం వొచ్చి వుత్తరాపోసనం పట్టకుండానే ఆ పెరుగూ అన్నంతో విస్తరి తీసికెళ్ళి దాన్నెత్తిని రుద్దేశాడు! కంటక శాస్తుల్లు అడ్డుపడబోతే చెంబుతో నీళ్ళు వాడి నెత్తిందిమ్మరించాడు. కరటకశాస్తుల్లుకి కోపంవొచ్చి శిష్యుణ్ణితీసుకు వాళ్ళవూ రెళ్ళిపోయినాడు.

వెంకటేశ—దీనిపేరేనా యేవిఁటి మానాన్నంజేబులో వేసుకోవడం ?

గిరీ—పేషన్స్! కొసాకీ విను. స్కౌండ్రల్ కరటక శాస్తుల్లు వెళ్ళిపోయి నాడని సంతోషించాను గాని, నీ సిష్టర్ ఫేట్ విషయమై మహా విచారమైంది. నేనే దాని హజ్బెండై వుంటే, నిలబడ్డసాటున నీ తండ్రిని రివాల్వర్తో షూట్ చేసి వుందును. మీఅమ్మ యేడుస్తూఒకమూలకూచుంది. అప్పుణ్ణేవెళ్ళి, నీళ్ళపొయిలో నిప్పేసి, నీళ్ళుతోడి, నీసిస్టర్ని స్నానం చెయ్యమన్నాను. సిగర్సు కాల్చుకుందావని అరుగుమీద నేను బిచాణావేసే సరికి, నీ తండ్రికి పశ్చాత్తాపం వొచ్చి తానూ ఆ అరుగుమీదే బిచాణావేసి ఒక్క సిగరయినా కాల్చనియ్యకుండా రాత్రల్లా కబుర్లలో పెట్టి చంపాడోయ్. మొత్తానికి కత్తు కలిపేశాను.

వెంకటేశ—యాలాక్కలిపారేవిఁటి ?

గిరీ—ఒక పొలిటికల్ మహాస్త్రం ప్రయోగించి కలిపేశాను.

వెంకటేశ—యెవిఁటండా అస్త్రం ?

గిరీ—ఒకడు చెప్పిందల్లామహాబాగుందండవేఁ. సమ్మోహనాస్త్రవంటే అదేకదా ?

వెంకటేశ—లెక్చరిచ్చి మాతండ్రిని వొప్పించడానికి బదులుగా ఆయన చెప్పిం దానికి మీరే వొప్పుకున్నారూ ?

గిరీ—కుంచం నిలువుగా కొలవడానికి పీల్లేనప్పుడు తిరిగే సైనాకొలిస్తే నాలుగ్గింజలు నిలుస్తాయి. బాగా ఆలోచిస్తే యిన్ఫెంటు మారియేజి కూడునదే తోస్తూంది.

వెంకటేశ—యిన్నాళ్ళూ కూడదని చెప్పేవారే నాతోటి ?

గిరీ—ఒపినియన్సు అప్పుడప్పుడు ఛేంజి చేస్తూంటేనేగాని పొలిటిషను కానేరడు. నాకు తోచిన కొత్త ఆర్గ్యుమెంటు విన్నావా? యిన్ఫెంటు మారేజీలు అయితేగాని యంగ్ విడోజ్ వుండరు. యంగ్ విడోజ్ వుంటేనే గాని, విడో మారియేజ్ రిఫారమ్కి అవకాశం వుండదు గదా? సివిలిజేషనక్కల్లా నిగ్గు విడో మారియేజ్ అయినప్పుడు, యిన్ఫెంట్ మారేజీల్లేకప్పోతే, సివిలిజేషన్ హాల్టవుతుంది! మరి ముందు అడుగు పెట్టలేదు గనుక తప్పకుండా యిన్ఫెంటు మారేజి చెయ్యవలసిందే యదివాహ కొత్తడిస్కవరీ; నంబర్ టూ, చిన్న పిల్లల్ని ముసలాళ్ళకిచ్చి పెళ్ళిచెయ్యడం కూడా మంచిదే అని నేను వాదిస్తాను.

వెంకశే—సుబ్బిని లుబ్ధావుధాన్లకి యివ్వడం మంచిదంటూరా యేవిఁటి ? అమ్మ ఆ సమ్మంధం చేస్తే నూతులో పడతానంటూoదే ?

గిరీ—ఫెమినైన్స్ ఫూల్సన్నాడు. "పడుపడు అన్నా నా సవితే గాని పడ్డనాసవితి లే"దంది వెవర్తోను. నూతులో పడడం గీతులోపడడం నాన్సెన్స్, ఓ రెండు తులాల నరుకోటి మీనాన్న చేయించి యిచ్చాడంటే మీ అమ్మ ఆమాట మానేస్తుంది. గాని నా ఆర్గ్యుమెంటు విను.

వెంకశే—యేవిఁటండి.

గిరీ—పెళ్ళనే వస్తువ శుభవాఁ అశుభవాఁ ? మంచిదా చెడ్డదా ? చెప్పు

వెంకశే—మంచిది.

గిరీ—వెరెగుడ్ ! పెళ్ళ నేది మంచి పదార్థవైఁతే "అధికస్య అధికం ఫలం" అన్నాడు గనక చిన్నపిల్లని ఒక ముసలాడికి పెళ్ళి చేసి, వాడు చస్తే మరోడికి, మరోడుచస్తే మరోడికి, యిలాగ పెళ్ళిమీద పెళ్ళి, పెళ్ళిమీద పెళ్ళిఅయి, వీడిదగ్గిరో వెయ్యి, వాడి దగ్గిరో వెయ్యి, మరోడిదగ్గిర మరో వెయ్యి, రొట్టెమీద నెయ్యి, నేతిమీద రొట్టె, లాగ యేకోత్ర వృద్ధిగా కన్యాశుల్కం లాగి, తుదకి నాలాంటి బుద్ధివంతుణ్ని పెళ్ళాడితే చెప్పావ్ మజా ? ఇహ సౌఖ్యం పూర్తిగా లభిస్తుంది. ఇహ సౌఖ్యంవుంటే పరసౌఖ్యం కూడా సాధించావేఁ అన్నమాట. యలాగో తెలిసిందా ? ఈజ్ మెంటు హక్కు యస్టాబ్లిష్ అవుతుంది.

వెంకశే—కన్యాశుల్కంకూడ మంచిదంటున్నారేవిఁటి ?

గిరీ—మ రేవిఁటనుకున్నావ్ ? వెవ్వర్డ్లాభైహోన్సన్నాడు, చేస్తే శుద్ధశువరవేఁగాని తిరపతి మంగలాడి శువరం చెయ్యకూడదు, యీ అస్త్రంతోటే మీ తండ్రి వశ్యం అయినాడు. యింగ్లీషువాడు "థింక్" అన్నాడోయి. ఆలోచిస్తే గాని నిజం బోధపడదు. కాగా ఆలోచించగా, కన్యాశుల్కంలేని మారేజే యీ భూప్రపంచంలో లేదు. విన్నావా ?

వెంకశే—యెలాగండి ?

గిరీ—అలా అడగవోయి, యేం ? డబ్బుచ్చుకుంటేనే కన్యాశుల్కవఁయిందేం ? యిన్నితులాలు బంగారం పెట్టాలి, యింత వెండి పెట్టాలి, అని రూపాయిలకి బదులుగా వెండిబంగారాలకింద ధనం లాగితే, కన్యాశుల్కం అయిందికాదేం ? యీ పెద్దపెద్ద పంతుళ్ళవారంతా యిలా చేస్తూన్నవారేనా ?

వెంకశే—అవును.

గిరీ—యిక దొర్లలోనో ? వాళ్ళతస్సాగొయ్యా, యిల్లుగుల్లచేస్తారోయి; అవిగుడ్డలు కావు. అవి శెంట్లుకావు. అవి జూయల్సుకావు, మారీయేజి సెటిలుమెంటని భోలెడు ఆస్తి కూడ లాగుతారు, యీ ఆర్గ్యుమెంటు నేను చెప్పేసరికి నీ

తండ్రి బ్రహ్మానందభరితుడైనాడు. లుబ్ధావుధాన్లు పెళ్ళికి అన్నిటికన్న పెద్ద నవభోకటి నీకు చెబ్తానువిను

వెంకశే— యేవిఁటండి.

గిరి— లుబ్ధావుధాన్లు ముసలాడూ, బంగారప్పిచికా సున్నా. రెండేళ్ళకో మూడేళ్ళకో అమాంతంగా చాప్చి వన్నేస్తాడు, అనగా "కిక్సు ది బకెట్." దాంతో నీ చెల్లెలు రిచ్చి విడో అవుతుంది నువ్వు పెద్దవాడివైనఁ తరవాత దానికి విడోమారియేజి చేసి శాశ్వతమైన కీర్తి అతిసులభంగా సంపాదించ వచ్చును. యేవఁంటావ్ ?

వెంకశే— అవును.

గిరి— మరో గొప్పమాట ! యీ సంబంధం అయితే నీకూ నాకూ సంబంధం కలుస్తుం దోయి.

వెంకశే— అది నాకిష్టనేఁ.

గిరి— రాత్రి నీ తండ్రి, నీకు హైకోర్టు వకాల్తీదాకా చదువు చెప్పిస్తానన్నాడు ప్రస్తుతోపయోగం పుస్తకాలమాట కదిపాను గాని, పెళ్ళి నుంచి వచ్చిం తరువాత యిస్తానన్నాడు. యీలోగా చుట్టనుక్కల్లాకపోతే గుడ్లెక్కొస్తాయి. సిగర్సుకోసం కావ్సినవఁయినా సంపాదించావా లేదా ?

వెంకశే— లేదు. యీ వుదయవఁల్లా అమ్మ ధుమధుమలాడుతూనే వుంది. మా నాన్న పొడుం కోసం కొట్లోనిలువ చేసిన పొగాకులోంచి వోకట్ట వోణీలో దాచి తీసుకొచ్చాను.

గిరి— దటీజ్ పోలిటిక్సు ! మరియింతసేపూ చెప్పావుకావేం ? చుట్టల్చుట్టుకొని యీకోవిల గోపురంలో కూచుని కాల్చుకుందాం రా !

వెంకశే— కోవిల్లో చుట్ట కాల్చ వొచ్చునా ?

గిరి— కాలిస్తే కోవిల్లోనే కాల్చాలోయి. దీని పొగ ముందర సాంబ్రాణి, గుగ్గిలం యేమూల ? యేదీ కట్టయిలా తే (కట్ట అందుకొని వాసనచూసి) ఆహా! యేవి పొగాకోయి !. నిజంగా కంట్రీలైఫులో చాలా చమత్కారం వుంది. బెస్టుటొబాకో, బెస్టుగేదెపెరుగు, మాంచిఘీ, అంచేతనే న్యోయ్ పోయట్సు "కంట్రిలైఫ్ కంట్రీలైఫ్," అని దేవులాడుతారు,

వెంకశే— మీరూ పోయట్సే గదా ?

గిరి— అందుకభ్యంతర వేఁవిటి ? నాకూ కంట్రీలైఫు యిష్టవేఁగాని సీవఁల్లోలాగ బ్యూటిఫుల్ షెపర్డెస్సూ, లవ్ మేకింగూ వుండదోయ్, గ్రాస్ గల్సున్న తగు మాత్రంగా వుంటారుగాని, మాకటీజ్ స్మెల్ ! అదొహటిన్నీ మనదేశంలో

మెయిడన్సు వుండరోయి యంతసేపూ అన్మేకింగ్ విడోజ్కి చెయ్యాలి గాని మరిసాధనాంతరం లేదు.

వెంకటే—మీరు విడోమీద చేసిన పొయిట్రీ రాసియిస్తానని యిచ్చారుకారు గదా ?

గిరీ—అడగ్గానే యిస్తే వస్తువవిలవ తగ్గిపోతుంది. అదొహాటిన్ని, మళ్లొండేళ్ళు పోతేనే గాని దాని రసం నీకు బాగా బోధపడదు. అయినా స్పెషల్ కేసుగా నీకు ఉపదేశం చాస్తాను. నోటుబుక్కు తీసిరాయి,

(గిరీశం చుట్టకాలుస్తూ మధ్య మధ్య చుట్టచేత పట్టి ఒక్కొక్క ముక్క చెప్పగా వెంకటేశం వ్రాయును.)

THE WIDOW

She leaves her bed at A. M. four,
And sweeps the dust from off the floor,
And heaps it all behind the door,
The Widow !

Of wondrous size she makes the cake,
And takes much pains to boil and bake,
And eats it all without mistake,
The Widow !

Through fasts and feasts she keeps her health,
And pie on pie, she stores by stealth,
Till all the town talk of her wealth,
The Widow !

And now and then she takes a mate,
And lets the hair grow on her pate,
And cares a hang what people prate,
The Widow !

I love the widow——however she be,
Married again——or single free,

Bathing and praying,
Or frisking and playing,
A model of saintliness,
Or model of comeliness,
What were the earth,
But for her birth ?

The Widow !

యిది నేను రిఫార్మరులోకి అచ్చువేసేటప్పటికి టెన్నిసన్ చూసి గుండెకొట్టుకున్నాడు. (చుట్టతాగడం సమాప్తంచేసి) యింటికి పోదాంరా చాలా సేపైంది.

(నాలుగడుగులు యిద్దరూ నడిచే సరికి అగ్నిహోత్రావధాన్లు కలియును)

అగ్ని — ఏవండీ హనుమాన్లుగారూ—మీ పేరేవిటండీ !

గిరి—గిరీశం అంటారండి.

అగ్ని—అదుగో, గిరీశంగారూ రాత్రి మనవనుకున్న ప్రకారం మగడావాలు గెలుస్తాయనే మీ అభిప్రాయవా ?

గిరి—గెలవకపోతే నేను చెవికద పాయించుకు వెళ్ళిపోతాను. మీ వ్యాహాపోహాలు సామాన్యమైనవా ? అందులో "యతో ధర్మ స్తతో జయః" అన్నట్టు న్యాయం మీ పక్షం వుంది. బుచ్చమ్మగారి కేసు విషయమై జబ్బల్పూర్ హైకోర్టుజడ్జీ తీర్మానపాటి మనకి మహా బలంగా వుంది. మా పెత్తండ్రిగారు యిలాంటి కేసే ఒకటి యీమధ్య గెలిచారండి.

అగ్ని—దీని కల్లా అసాధ్యం యీకేసు కాకినాళ్ళో తేవల సొచ్చింది. మా కరటకశాస్త్రుల్లుని పంపిస్తే యక్కడో చవలవకీల్ని కుదిర్చాడు వాడెప్పుడూ డబ్బు తెమ్మని వ్రాయడవే గాని కేసుభోగట్టా యేమీరాయడు. గడియ గడియకీ వెళ్ళడానికం టె దూరాభారం గదా ?

గిరి—మీకళ్ళైతే స్టీమరుమీద నేను వెళ్ళి అవ్యవహారవంతా చక్కబెట్టుకు వస్తాను. మా పెత్తండ్రిగారు కాకినాడ కల్లా తెలివైన ప్లీడరు, ఆయన పట్టినకేసు యన్నడూ పోయిందన్నమాట లేదండి.

అగ్ని—మీరు వెళితే నేను వెళ్ళినట్టే. యంత ఫీజయినా మీ పెత్తండ్రిగారికే వకాల్తీ యిద్దాం. యేమంటారు ?

గిరి—మీదగ్గిర ఫీజు పుచ్చుకోవడం కూడానాండి ? ఖర్చులు మట్టుకు మీరు పెట్టుకుంటే, ఫీజుక్కర్లేకుండానే పనిచేయిస్తానండి.

అగ్ని—మీరలా అంటారన్నే నెరుగుదును. గాని గెలిచింతరవాత మనకి తోచిన బహుమతీ యిద్దాం.

గిరి—యిచ్చినానరె యివ్వకపోయినా సరేనండి

[బుచ్చమ్మ ప్రవేశించును]

బుచ్చమ్మ—నాన్నా అమ్మ స్నానానికి లెమ్మంచూంది.

అగ్ని—ఆలాగే. (బుచ్చమ్మ వెళ్ళిపోతూండగా గిరీశం కేగంటచూసును)

భోజనంచేసిన తరువాత కాయితాలు మీచేతికిస్తాను; అవన్నీ సావకాశంగా చూడండి మాయింటితూరు ప్పొరుగు రావాఁవుధాన్లుమీద మందడిగోడ విషయమై మనంతెచ్చిన దావా, లంచాఁపుచ్చుకుని మునసబు అన్యాయంగా కొట్టేశాడు. జడ్జీకోర్టులో అప్పీలు చేశాం; మా వకీలు అతవలపార్టీ దగ్గిరకతికి మన కేసు ధ్వంసం చేశాడు. మీవంటివారు నాకు చెయ్యాసరావుంటే రావాఁవుధాన్లు పిల కూడదీసేదును; కానిండిగాని తూర్పుమందడిగోడ రావాపుఁధాన్లి దయితే, పడవఁటి మందడిగోడ మందవాల్నా లేదా ? న్యాయం చెప్పండి. చూశండీ దానిమీద యెలా కొంజా యెత్తాడో ! క్రిమినల్నడిపించమని భుక్తసలహా చెప్పాడు

[బుచ్చమ్మ ప్రవేశించును]

బుచ్చ—నాన్నా ? అమ్మ స్నానం చెయ్యమంచూంది.

అగ్ని—వెధవముండా పోద ! పెద్ద మనుష్యుల్తో వ్యవహారం మాట్లాడుతూంటే రామాయణంలో పిడకల వేట్లాటలాగ అదే పిలవడవాఁ !

గిరీ—తప్పకుండా క్రిమినెల్కేసు తేవలసిందే, క్రిమినల్ ప్రొశీజ్యూర్ కోడు 171 శక్షను ప్రకారం తెద్దావాఁ ? 172డో శక్షను ప్రకారం తెద్దావాఁ ?

అగ్ని—రెండు శక్షన్లూ తేలేవేఁ ?

గిరీ—నేరంగలప్రవేశం, ఆక్రమణ—రెండు శక్షన్లూకూడ ఉపచరిస్తాయి నరేగదా కళ్ళతో చూశాను గనక యీ గోడ మీదయినట్టు జల్లితైగబొడిచి సాక్ష్యం కూడా వలగ్గలను యీగోడ స్పష్టంగా మీదా న్లాగే కనబడుతూంది.

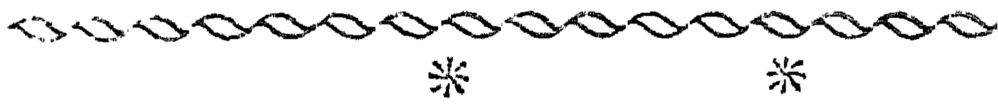
అగ్ని—అందుకు సందేహం వుఁండండీ, యేమరచియున్నాళ్ళు వూరుకున్నాను. పెరటి గోడ కూడా చూతురుగాక్రనండి అక్కాబత్తుడిముక్కు నులిపి గెల్చుకున్నాను కాని యీ దావాల కింద సిరిపురంభూవిఁ అమ్మెయ్యవలసి వచ్చిందండి, రావాఁవధాన్లు కేసుకూడా గెలిస్తే, ఆ విచారం నాకు లేకపోవును.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

—౯—

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

తృతీయాంకము

౧-వ స్థలము. రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో
రామప్పంతులు యింట్లో సావిట్లోగది.

[మధురవాణి ప్రవేశించును]

మధు — యీ రామప్పంతులు కథ పైకి పటారం, లోపల లొటారంలా కనిపిస్తూంది. భూములన్నీ తాకట్టుపడి వున్నాయిట; మరి రుణంకూడా పుట్టదట. వాళ్ళకీ వీళ్ళకీ జుట్టుముడేసి జీవనం చేస్తూన్నాడు, యీ వూరు వేగం శవిరించి చెయ్ చిక్కినంత సొమ్ము చిక్కించుకొని పెందరాళె మరోకొమ్మ పట్టుకోవాలి (పాడును) 'తెలియక మోసపోతినే, తెలియక' (పాడుచుండగా రామప్పంతులు ప్రవేశించును.)

రామ — యేవిటో ఆ మోసపోవడం ? తరవాత ముక్కేవిటి, పాడూ

మధు — తరవాత ముక్క లేదుండి. మిమ్మల్ని నమ్మి మోసపోయినాను,

రామ — అదేం అలా అంటున్నావు ? నిన్ను మోసపుచ్చలేదే ? నిర్ణయ ప్రకారం రెండొందలూ పట్నంలో యిచ్చాను. నెల జీతం నెలకు ముందే యిచ్చాను. యిహ మోస వేవుంది ?

మధు — యేం చిత్రంగా మాట్లాడతారు పంతులుగారూ. నాకు డబ్బే ప్రధానమైనట్టు మీ మనసుకి పొడగడుతూంది కాబోలు. నాకు డబ్బు గడ్డిపరక, మీ భూవులు రుణాక్రాంతమైనాయని అప్పట్లో నాకు తెలిసుంటే మీదగ్గిర రెండొందలూ పుచ్చుకొందునా ? మీరు ఖర్చు వెచ్చాలు తగ్గించుకుని సంసారం బాగుచేసుకోకపోతే నేను మాత్రం వొప్పేదాన్ని కాను. ఫలానా పంతులుగారు ఫలానా సాన్నుంచుకుని బాగుపడ్డారంటేనే నాకు ప్రతిష్ఠ. మా యింటి సాంప్రదాయం ఇది పంతులుగారూ, అంతేగాని లోకంలో సాన్లమచ్చని వూహించకండి.

రామ — భూవులు తణఖా అన్నమాట శుద్ధ అబద్ధం యెవరన్నారో గాని; నేను మహారాజులా వున్నాను,

మధు—నా కంటికి మహారాజులా కనపడబట్టే యిల్లూ వాకలీ వొదిలి మానం ప్రాణం మీపాలుచేసి నమ్మి మీవెంట వొచ్చాను. నన్ను మోసం మాత్రం చెయ్యకండీ; మిమ్మల్ని పాపం చుట్టుకుంటుంది.

రామ—నేను మోసం చేసే మనిషినేనా ?

మధు—అలాగయితే లుబ్ధావుధాన్లు గారికి పెళ్ళిందుకు కుదిర్చారు ? నాకు తెలియదనుకున్నారా యేవిఁటి ? ఆ ముసలాడికి పెళ్ళిందుకు ? మీ కోసవేఁ యీ యెత్తంతాను.

రామ—ఆహా ! హా ! హా ! యిదా అనుమానం ! కొంచం గెడ్డం నెరుస్తూంది. నన్ను కూడా ముసలాణ్ణంటావా యేవిఁటి ?

మధు—చట్లకి చావనలుపు, మనిషికి చావ తెలుపూ. అనగా చీకట్లో నక్షత్రాల్లాగ అక్కడక్కడ తెల్లవెంట్రుక తగిల్తేనే చమక్

రామ—స్వారస్యం మాచమత్కారంగా శెలవిచ్చావ్ ! యేదీ ముద్దు. (రామప్పంతులు మధురవాణిని ముద్దుబెట్టుకో బోవును,)

మధు—(చేతులతో అడ్డి ముఖము ఓరజేసుకొని) వేళాపాళా లేదా ? లుబ్ధావుధాన్లు పెళ్ళి తప్పించేస్తేగాని నేను ముద్దుబెట్టుకో నివ్వను.

రామ—అంతాసిద్ధమైఁది తరవాత. నా శక్యమా ఆపడానికి ? (బలాత్కారంగా ముద్దుబెట్టుకొనును,)

మధు—సత్తు వుందనా మోటతనం ?

రామ—నాసత్తువిఁప్పుడేం జూశావ్. చిన్నతనంలో ధ్వజస్తంభం దండతో కొడితే గణగణమని గంటలన్నీ ఒక గడియ వాగేవి,నాడు జబ్బుచేసిం దగ్గిర్నుంచీ డీలా అయిపోయినాను.

మధు—యిదా డీలా ? నా చెయి చూడండీ యలా కందిపోయిందో, అన్నా మోటతనం !

రామ—చావ చిరిగీనాచదరంతని. నీ ప్రాణానికి యిప్పటి సత్తువే ఉద్ఘోలం లా కనపడుతూంది.

మధు—యీ పెళ్ళి మాన్పించకపోతే నేను మీతో మాట్లాడను.

రామ—పెట్టికుదిరింది. రోకలి తలకి చుట్టమన్నాట్ట ! రెండేళ్ళాయి ఆ ముసలిగాడిద కొడుకుమీద నా శౌక్య ప్రజ్ఞంతా వినియోగపర్చి పెళ్ళిసిద్ధం చేసి యిప్పు డెలా తప్పించడం ?

మధు—యేం శౌక్యం చేశారు ?

రామ—అలా అడుగు. నా బుద్ధి సత్తువకూడ నీకు తెలుస్తుంది. లుబ్ధావుధాన్లు పరమలోభి వాడిగుణం యిలా వుండబోతుందని పోల్చారే మోఅన్నట్టు చిన్నతనంలో వాడికి పేరు పెట్టారు. పెళ్ళాడితే వొల్లనూల్లి ధనంవొస్తుందనిఆశ పెట్టించాను

మధు—యిలా చేశారి మహాచిత్రం? పెళ్లైతే శోభనం ఖర్చౌతుందిగాని, లావడ యేలాగ?

రామ—లౌక్యమంటే మరేమిఁ టనుకున్నావు? అసాధ్యాలు సాధ్యం, సాధ్యాలు అసాధ్యం చెయ్యడమేఁ కదూ? మన సిద్ధాంతిని దుర్వేటన్నటికి నాడేం జేశాడను కున్నావు? బుద్ధావుధాన్లు జాతకం యుగాదినాఁ చూసి శీఘ్రంలో వివాహ యోగం వుఁందన్నాడు. ఆవివాహంవల్ల ధనయోగం వుఁందన్నాడు. దాంతో మున లాడికి డబ్బొస్తుందన్న ఆశముందుకీ, డబ్బు ఖర్చౌతుందన్న భయం వెనక్కీలా గడం ఆరంభించింది. యింతట్లో పండాగారిక్కడి కొచ్చారు, ఆయన్ని కూడా తయారుచేశాను. బుద్ధావుధాన్లు అనుమానం తీర్చుకుందామని ఆయనికి జాతకం చూపించేసరికి పండాగారు యేమన్నారూ? "వివాహధనయోగాలు బలీలిగా వున్నాయి. అయితేమీరు పెద్దవాళ్ళు. యిప్పుడు మీకుపిల్ల నెవరిస్తారు. పెళ్లెలా అవుతుంది? యిలాంటివి జరగడానికి వీల్లేని మహాయోగాలు జాతకాల్లో పట్టిన ప్పుడు. గొప్పమేలుకు బదులుగా గొప్పకీడు సంభవిస్తుంది. అనగా మీకుమారకమో ధననష్టమో, సంభవిస్తుంది. గ్రహశాంతి చేసి బ్రాహ్మణ భోజనం బాహు ళ్యంగా చెయ్యండి. కొంత్త జపాల్ని గిబ్బోచేసి అంతటితో అరిష్టం పోతుంది. మంచిరోజు చూసి సూర్య నమస్కారాలు ఆరంభించండి'' అని చెప్పేసరికి అవు ధాన్లు గుండె రెండుచక్కలై వివాహప్రయత్నం ఆరంభించాడు. యిదీ కథ.

మధు యేమి కల్పన!

రామ—యింకా వుంది; యిహాను కృష్ణా రాయపురంలో అగ్నిహోత్రావుధాన్లు కూతురు జాతక మేలావుందట? చెప్పడానికి అలవిగాదు. అదికాలు పెట్టిన యిల్లు పది యిళ్ళౌతుందట. అదిపట్టిందల్లా బంగారమౌతుందట.

మధు—నిజమేనా లేక అదీ మీ బనాయింపేనా?

రామ—అదిమట్టుకు నా బనాయింపు కాదు, అగ్నిహోత్రావుధాన్లే జాతకం అలా బనాయించాడు. నూ బ్రాహ్మణ్ణల్లో యిది వరిసాఁటే, పెళ్ళిళ్ళలో పంపించేది ఒహ జాతకమూఁ నిజంవుండదు.

మధు—యేమోసం!

రామ—లౌక్యం, లౌక్యమను.

మధు—రెండింటికి యేమిటో భేదం.

రామ—నమ్మించోట చేస్తే మోసం, నమ్మించోట చేస్తే లౌక్యమూను.

మధు—తాను చేస్తే లౌక్యం, మరోడుచేస్తే మోసం అనరాదా? అబద్ధానికి అర్థమేఁ విఁటి?

రామ—యామన్నావూ? అబద్ధమనా? ఉద్యోగధర్మం లౌక్యవృత్తి అని. అది వక వృత్తి భగవంతుడు కల్పించాడు. ఆలౌక్యవృత్తి యెటువంటిది? నిజాన్ని పోలిన అబద్ధాండి ద్రవ్యాకర్షణచేసేది, యీధర్మ సూక్ష్మాలు నీకెలా తెల్లు స్తాయి.

మధు—నాకెలా తెలుస్తాయి నిజవేఁగాని ద్రవ్యాకర్షణ యెలాగ యీ పెళ్ళివల్ల
రామ—(తనలో) క్రాసెగ్జామినేషను చేస్తూందోయి. దీంతస్సా గొయ్యా (పైకి)
నీకు మేజువాణి నిర్నయించుకున్నాను కానూ, నీకు పదిరూపాయలనానూ
దొరకడం ద్రవ్యాకర్షణ కాదా!
మధు—యేం చిత్రమైన మనుష్యులు పంతులుగారూ! (తమలపాకు చుట్టతో కొట్టి
నేను రాబోతానని రెండేళ్ళ కిందట కలగని, యీ కాబోయే మేజువా
బుద్ధిలో వుంచుకుని యీ పెళ్ళి కావడానికి విశ్వప్రయత్నం చేశారూ? ద్రవ
కర్షణ యెలాగో నాకు బోధపడ్డది. పెళ్ళికూతుర్ని యిలా కాచేసుకుని, —
ద్వారా మునలాడి మూటా ముళ్ళా లాగేస్తారు. యెంతసత్యకాల సదా
యినా అమాత్రం ఊహించుకోగల్ను. లేకపోతే నేయంత బతిమాలుకునా
యీ పెళ్ళి తప్పించకపోవడవేఁవిఁ? మీబుద్ధికి అసాధ్యం వుందంటే నమ్
తానా?
రామ—అమాట్నిజవేఁగాని, అన్నిపనులూ ద్రవ్యాకర్షణ కోసవేఁ చాస్తాననుకున్నా
వా యేవిఁటి, ఆమునలాణ్ణి కాపాడదావఁనే, యీ పెళ్ళితల పెట్టాను.
మధు—"చిత్రం చిత్రం మహాచిత్రం" అని కథుంది. అలావున్నాయి మీచర్యలు!
రామ—ఆ కథేదో చెబుదూ, నాక్కథలంటే మాసరదా.
మధు—పొగటిపూట కథలేవిఁటి, ముందు యీ చిత్ర కథేవిఁటో తెలవియ్యండి.
రామ—అది చెప్పేదికాదు. చెప్పను.
మధు—చెప్పకపోతె వొప్పను.
రామ—ఒప్పకేం జేస్తావు?
మధు—యేం జేస్తానా? యీ జడతో కొడతాను, శాస్త్రంలో కాముకులకు చెప్పి
అయుధవిఁది.
రామ—నేను దెబ్బలికి మనిషినికాను. శాస్త్రం గీస్త్రం వొక పక్కనుంచి మో
సరసం మాను. చెప్పమంటే చెబుతాను గాని అలాంటికబుర్లు నువ్వు
కూడదు. మరేంలేదు. లుబ్ధావుధాన్లు వెధవకూతురు, మీనాక్షి ప్రవ
మంచిదికాదు. నాల్రోజుల కోమామారు అది పీకలమీదికి తెస్తూంటుంది పో
వాళ్ళు బెదిరించి పదిడబ్బులనొమ్ము లాగేస్తూంటారు. డబ్బు ఖర్చంటే ము
లాడికి, ప్రాణపోకట, సంసారంకూడా మీనాక్షి దూబర చేస్తుందంటాడ
పెళ్ళయితె దాని ఆట కడుతుంది.
మధు—మీనాక్షి ప్రవర్తన బాగుంది కాదంటూ మీరేచెప్పాలి? మీరు కంట
తరవాత యే ఆడదాని ప్రవర్తన తిన్నగా వుంటుంది?
రామ—అదుగో చూశావా? అలా అంటావనే కదూ చప్పనన్నాను.
మధు—యీ చిక్కులు నాకేం తెలియవు. పెళ్ళి మానిపించెయ్యండి.

రామ—యీ పెళ్ళిలో నీ మేజువాణీ పెట్టి పదిరాళ్ళిప్పిస్తాను మాట్లాడ కూరుకో.
మధు—(ముక్కుమీద వేలుంచుకొని) బుద్ధిపూర్వకాన్లు యిదట నేను మేజువాణీ ఆఁ!
రామ—పేరువాడుగాని, సభలో పెద్దన్న నేకదూ?

[హెడ్ కనిస్టేబ్ చుట్టకాలుస్తూ ప్రవేశించి కుర్చీమీద కూర్చొనును]

హెడ్—రామప్పంతులూ! యినస్పెక్టరికే టోపి వేశావటే?
రామ—(హెడ్ కనిస్టేబు చెవిలో) గారూ గారూ అనవయ్యా.
హెడ్—యెప్పుడూ లేంది గారేవింటి, గీరేవింటి, చింతగారు?
రామ—ఆడవాళ్ళున్న చోటికి తోసుకు రావడవేఁనా, అన్నా!
హెడ్—ఆడవాళ్ళుంటున్నావు. నువ్వు కూడా అందులోనే జమాయేవింటి? అహా! హా!
రామ—హాస్యానికి వేళాపాళా వుండాలి.
హెడ్—నేను హాస్యంకోసం రాలేదు; యినస్పెక్టరు పేరు చెప్పి రావిఁనాయుడి దగ్గిర పాతిక రూపా యల్లాగావట, యిలా యందరిదగ్గిర లాగాడో రామప్పంతుల్ని నిబ్బున్న పాట్లాన్ని పిలకట్టుకు యీడ్చుకురా అని నాతో ఖచితంగా చెప్పి యినస్పెక్టరు పాలెం వెళ్ళిపోయినాడు.
రామ—చిన్నప్పుడు వొక్కబళ్లో చదువుకున్నాం యినస్పెక్టరూ నేనూను. అంచాత అతని పిలక నేనూ నాపిలక అతనూ లాగినా ఫర్వాలేదు. రావిఁనాయడి మాటమాత్రం శుద్ధాబద్ధం. మీరు ముందు పదండి, గుఱ్ఱం కట్టించుకుని స్టేషను దగ్గిర కలుస్తాను.
హెడ్—నే నెలావొస్తాను నీతోటి; నాకు వొల్లిమాలిన్నపనుంది. ఒక కనిష్టీబుని నీతో వంపిస్తాను.
రామ—(హెడ్ చెవులో) నాయింట్లో మాత్రం నకార ప్రయోగం చెయ్యకు, నీ పుణ్యం వుంటుంది.
హెడ్—అదా నీభోప! అలా క్కానియి. (నిష్క్రమించును.)
రామ—(తనలో) అదుగో మళ్ళీ ఏకవచనవేఁ కూస్తాడు! (పైకి) యవఁడ్రా అక్కడ.
నౌఖ—(ప్రవేశించి) సిత్తంబాబు.
రామ—గుఱ్ఱం కట్టమను.
నౌఖ—సిత్తం బాబు. (నిష్క్రమించును.)
రామ—చూశావూ మధురవాణీ నేన్నిలబడ్డచోట రూపాయలు గలగల్రాల్తాయి, యీ యినస్పెక్టరుగాడికి యీ తాలూకాకి వొచ్చింతరవాత అయిదారువేలు యిప్పించాను. పీధి తలుపు వేసుకుని, సంగీతసాధకం చేసుకో, విద్యవంటి వస్తువులేదు. (గుమ్మందాటి నాలుగడుగులు వెళ్ళి తిరిగివచ్చి) అప్పుడే వీధి

తీసావు ! యీవూళ్లో మాదుర్మార్గులున్నారు; నా స్నేహితులవనీ, బంధువులవనీ పేరు పెట్టుకొస్తారు. రానీకుమా (తలుపు వైవించి వేసి) గడియ వేసుకో. (నిష్క్రమించును.)

౨-వ స్థలము, రామప్పంతులుయింట్లో పడకగది.

[మధురవాణి తివాసీమీద కూచుని వీణ వాయించుచుండును వాయిద్యం ముగించి]

మధు—విద్యవంటి వస్తువలేదు, నిజమే—ఒక్కటితప్ప—అదేవిఁటి ? విత్తం. డబ్బురానివిద్య దారిద్ర్యహేతువ. యీవూళ్లో నారదుడువొచ్చి పాడితే నాలుగు దమ్మిడీలివ్వరు, గనక యీవీణ యిటు పెడదాం. పొద్దు కనిస్తేబు సౌజ్ఞచేసి వెళ్ళాడు. అతడు యిచ్చేది చచ్చేది లేదుగాని, జటీలేవైఁనా వొస్తే ఓ వొడు కాసాడు.

(వీధి తలుపు తట్టబడును)

వొచ్చాడు కాబోలు. (తలుపుదగ్గిరకివచ్చి) యెవరు మీరు ? బంధువులా ?

(తలుపవతల కరటకశాస్త్రుల్లు, కన్యవేషంతో శిష్యుడున్నూ.)

కర—ఆపద కడ్డం బడ్డవారే బంధువులు. మేమ్మీకు బంధువులం కావుఁగాని, మీరు మాకు బంధువులు కాగల్రు.

మధు—నేస్తులా ?

కర—(తనలో) యీ కంఠం విన్నట్టుంది (పైకి) నేస్తం కట్టడానికే వొచ్చాం.
మధు—దేంతో కడతారు ?
కర—(తనలో) యీ వేశ్య మధురవాణి కాదుగద ? కంఠాన్ని పోలిన కంఠం వుండకూడదా ? (పైకి) నేస్తం కట్టడానికలా వున్నది వక్కటేగదా టంకం ?
మధు—యేమిటో ఆ టంకం ?
కర—బంగారం !

మధు—మా పంతులుగారికి మీరు నేస్తులూ, బంధువులూ కూడా కాకపోతే తలుపు తియ్యొచ్చును. (తలుపు తియ్యును.)
కర—(తనలో) అరే ! మధురవాణే !
మధు—(ముక్కుమీద వేలుంచుకొని) చిత్రం !
కర—యేమిటి చిత్రం ?

మధు—యీ వేషం!
కర—ఉదరనిమిత్తం బహుకృతవేషం; యిది దేవుఁడిచ్చిన వేషవేఁను.
మధు—నాదగ్గిరేనా మర్మం? యీ పిల్లెవరో?
కర—నా కొమార్త.
మధు—నాటకవఁల్లా చెటి పొగటివేషాల్లో దిగిందా? పెట్టి పుట్టారుగదా యేల యీ అవస్థ?
కర—నీదయవల్ల దేవుడిచ్చిన స్థితికేం లోపంరాలేదు. నిన్ను చూదావఁని వొచ్చాను.
మధు—యిన్నాళ్ళకైనా యీ దీనురాలు మీకు జ్ఞాపకంరావడం అదెంతగాదు?
కర—నీలాంటి మనిషి మళ్ళీ వుందా? నిన్ను చూడ్డం బ్రహ్మానందం కాదా? నీ దగ్గిరకి రావడం, చేదనా యిన్నాళ్ళూ రాలేదనుకున్నావు? డిప్టీ కలక్టరుగారి కుమార్రత్నంగారు నిన్ను చేపట్టారని తండ్రికి తెలిసింతరవాత, నేనుగానీ నీ యింటికి వొస్తే పీక ఉత్తరిం చేస్తాడేమో అనే భయంచాత కొంచ యడబెట్టి యితడికి యెప్పుడు బదిలీ అవుతుంది, మా మధురవాణ్ణి యెప్పుడు చూస్తాను అని దేవుఁణ్ణి సదాప్రార్థిస్తూ వుంటిని. నువ్వికక్క డెన్నాళ్ళాయి వున్నావు?
మధు—డిప్టీకలక్టరుగారి కుమార్రత్నంగార్ని, తండ్రి, చదువుపేరు పెట్టి చన్నపట్నం తగిలిన రెండు నెల్లదాకా అయననేస్తుడు గిరీశంగారి ద్వారా డబ్బు పంపించాడు. ఆతరవాత మొన్నటిదాకా గిరీశంగారు నన్ను వుంచారుగాని, డబ్బుకి యటామటీగా వుండేది. నాయింటికి వొచ్చిన వాడల్లా తనకొడుక్కి దోస్తి అయివుంటాడని డిప్టీ కలక్టరు అనుమానిస్తాడేమో అని పేరు గలవాడెవడూ నా యింటికి రావడం మానేశాడు. సంజీవరావుగారి అల్లరి కొంచం మరుపొచ్చిందాకా పైనుందావఁని యీ వూరొచ్చాను.
కర—(ముక్కుమీద వేలుంచుకొని) గిరీశం నిన్నుంచుకున్నాడా? మా మేనల్లుడికి చదువు చెప్పడానిక్కుదురుకుని మావాళ్లింట్లో చేరాడు. వాడికి ఫెందరాళే ఉద్వాసన చప్పాలి.
మధు—(ముక్కుమీద వేలుంచుకొని) నాదగ్గిరకు వచ్చినవాడల్లా చెడిపోయినాడో? నాదగ్గిరకు మీరు రాకుండా అవరోధం కలిగిందని యిప్పుడే డిప్టీ కలక్టరుగార్ని తిట్టారే. అయనకంటె మీన్యాయం యేంబాగావుంది? నా దగ్గిరకు వచ్చినందుకు, మీ భార్యాగారు ముందు మిమ్మల్ని మెడబట్టుకొని యింట్లోంచి తరవ్వఁలిసింది. తనకిరొట్టా, ఒకడికి ముక్కానా?

కర—క్రియలలో అంతవరకూ జరక్కపోయినా మాటల్లో అమర్యాద అమేషా నాకు జరుగుతూనే వున్నది.

మధు—(చిరునవ్వుతో) యీయిల్లాలు మాపంతులు కంటబడితే యీవిడ గుట్టుబట్ట బయలౌతుంది.

కర—యిల్లాలనేస్తున్నావేం అప్పుడేను? కన్నెపిల్ల; దీన్ని పెండ్లి చేయడానికే, నీదగ్గిరికి తీసుకొచ్చాను.

మధు—మావంతులుకేనా పెళ్ళి?

కర—"ఏకానాకి సుందరీహావకీవా," అన్నాడు. త్రిలోకసుందరివి నువ్వు దొరికిం తరవాత నీ పంతులుగారికి యింకా పెళ్ళెందుకు?

మధు—ఐతే మరెవరికి పెళ్ళిచెయ్యం? నాకా యేవిటి? ఆలాగైతే, సైయే! మొగవేషం వేసుకొని, పెళ్ళిపీటలమీద కూర్చుంటాను. యిలాంటి పెళ్లాం దొరకడ వెలాగ? జగత్ప్రసిద్ధులైన కరటకశాస్త్రుల్లుగారి అల్లుణ్ణి కావడం యెలాగ? దివ్యసుందర విగ్రహావని పొగడగానే నాబుజాలు పొంగుతా యనుకున్నారు కాబోలు? యీపిల్లదగ్గిర నాబోట్లు దివిటీముందర దీపాలు. ఆడది మెచ్చిందే అందం! మొగాడి కన్ను మనక. మీకేం తెలుసును? మరి నా పెళ్ళాన్ని నాకిచ్చేసి మీతోవని మీరు వెళ్ళండి, (శిష్యుడి చెయిపట్టిలాగును)

శిష్యు—చూశావుదా నాన్నా యలా పట్టుకుందో?

మధు—(ఆపుకోలేకుండా నవ్వుతూ) శ్భాభాషు! యిదేనా పెద్దమనిషి తరహా! యిరుగుపొరుగమ్మ లేవంటారో మొగుడు పిలిస్తే వెళ్ళకుంటేను?

శిష్యు—కొడుతుంది కాబోలు నాన్నా, యింటి కెళ్ళిపోదాం, రా!

మధు—యేంనంగ నాచివే? తరవాత పెళ్ళిచేసుకుంటాను, అందాకా ముద్దియ్యి (ముద్దెట్టుకొనును.)

కర—నేరని పిల్లని చెడగొడుతున్నావు.

మధు—నాలాంటి వాళ్ళకి నూరుమందికి నేర్పి చెడగొట్టగలడు. యవరిశిష్యుడు? యీకన్నపిల్ల నోరు కొంచం చుట్టవాసన కొడుతూంది!

కర—అంచాతే కాబోలు డబ్బీలో చుట్టలు తరుచు మాయ మౌతూంటాయి. మధుర వాణి! దేవుణ్ణాకు నిన్ను చూపించాడు పంతుల్లేని సమయం కనిపెట్టి వొచ్చాను; మళ్లీ అతడొచ్చేలోగా నామాటలు నాలుగూవిని మాకు వొచ్చిన చిక్కు తప్పించు.

మధు—మీకొచ్చిన చిక్కేవిటి? నేం చెయ్యగలిగిన సహాయ వేవిటి?

కర—చిక్కన్నా చిక్కు కాదు. విను, యీవూళ్లో గిరీశం పెత్తల్లికొడుకు బుద్ధావు ధాన్లని ఓ ముసలాడున్నాడు; వాడికి నా మేనగోడల్ని వ్వడానికి మాబావ

నిశ్చయించాడు. యీ సంబంధం చేస్తే నా చెల్లెలు నూతులో పడతానని వొట్టేసు
కుంది. యేం వుపాయం చూస్తావో, దాని ప్రాణం కాపాడాలి.

మధు—యీపిల్లని అంతకి తక్కువ సొమ్ముకి అమ్మితే, లుబ్ధావధాన్లు చంకలు గుద్దు
కుని చేసుకుంటాడు. అతనిదాకా యెందుకు నేనే కొనుక్కుంటాను.

కర—చూపితే అందుకుపోయేదానికి నీకు మిక్కిలి చెప్పాలా యేవిఁటి?

మధు—యిదివరకి నిర్ణయమైన సమ్మంధం యేమ్మిష పెట్టి తప్పించడం?

కర—నీబుద్ధి కసాధ్యం వుందా? డబ్బు కసాధ్యం వుఁదా?

మధు—బుద్ధికి అంతా అసాధ్యవేఁగాని, డబ్బుకి యక్కడా అసాధ్యంలేదు. యీ
పెళ్ళిలో మావంతులుకో పదిరాళ్ళు దొరుకుతా యనుకుంటున్నాడే?

కర—నాసంబంధం చేసుకుంటే నేను యిరవై రాపాషాణాలు యిస్తాను,

మధు—సరే గాని నాటకంలో యంతహాస్యమైనా చెల్లుతుంది. నటనలోకి హాస్యం
తెస్తే యేవిఁ మూడుతుందో ఆలోచించారా?

కర—మధ్య నీకొచ్చిన పర్వా యేవిఁటి? నాకొచ్చిన ఫర్వాయేవిఁటి? యీకత్తెర మీసం,
కత్తెర గెడ్డం కడిగేసుకుని నాతోవని నే వెళతాను. యీకోక నీసగ్గిర పాఁరేసి
మాశిష్యుడు వెళతాడు. ఆతరవాత యిదేవిఁటమ్మా యీ చిత్రవఁని నువ్వా
నలుగురమ్మలక్కలతో పాటు ఆశ్చర్యపడుదువుగాని, మీపంతులుతో సిఫార్సుచేసి
యీ మంత్రం యలా సాగిస్తావో గట్టి ఆలోచనచెయ్యి.

మధు—మాపంతులు వక్కడివల్లా యీపని కానేరదు.

కర—మరియింకా యవరికాళ్ళు పట్టుకోవాలో చెప్పు?

మధు—మాపంతులుతో మాట్లాడం ఐనతరవాత అవుధాన్లు కూటురు మానాస్తం
మీనాక్షిని తండ్రికి తెలియకుండా చూసి, ఓ రెండు పెద్దకాసులు యిస్తానని
చెప్పండి. ఆపైని సిద్ధాంతిని చూసి అతనికీ అలాగే ఆశపెట్టండి. యీ పనికి
సిద్ధాంతే కీలకం. నేను తెరవెనకనుంచి సమయోచితంగా హెంగుచాస్తాను.

కర—నీమాటవెరే నే చెప్పాలా? నిన్ను సంతోషపెట్టడం నాకు విధి.

మధు—ఆమాట మీరు శలవివ్వడం నాకు విచారంగావుంది. వృత్తిచేత వేశ్యని
గనక చెయ్యవలసినచోట్ల ద్రవ్యాకర్షణ చేస్తానుగాని, మధురవాణికి దయా
దాక్షిణ్యాలు సున్నఅని తలచారా? మీతోడబుట్టుకి ప్రమాదం వొచ్చినప్పుడు
నేను డబ్బుకి ఆశిస్తానా? యటుంచి యెటొచ్చినా కాపాడతాడు, పెద్దు
కన్నిషేబుకుమాత్రం కొంత నిజంచెపుదాం. అతగాడు యిప్పుడే వస్తాడు,
మాట్టాడతాను, మీరు యిక్కడ కూచోండి,

కర—స్వాధీనుడేనా? కొంప ముంచడుగద?

మధు—గులాం. (నిష్క్రమించును.)

కర—కూచుందాం రా.

శిష్యు—నాపే రేవిటండోయి ?

కర—కొంపముంచుతావు కాబోలు! సుబ్బి! సుబ్బి! మధురవాణ్ణి చూడగానే మతి పోయిందా యేవిటి?

శిష్యు—దాని నవ్వు పట్టుబడాలని నిదానిస్తున్నాను.

కర—సబ్బు అన్నమాట జ్ఞాపకం వుంచుకుంటే సుబ్బిఅనే పేరు జ్ఞాపకం వుంటుంది.

(రామప్పంతులు గుఱ్ఱందూరాన్నదిగి నడిచివచ్చి)

రామ—(కరటకశాస్త్రితో మెల్లిగా) లోపలికెవరైనా వెళ్ళారా ?

కర—(గట్టిగా) యవరో యిద్దరు ముగ్గు రొచ్చారుగాని మీయిల్లాలుగారొచ్చి పైకి పొమ్మని గెంటేశారు.

రామ—మీరెవరు ? యెందుకొచ్చారు ?

కర—మాది కృష్ణాతీరం. నాపేరు గుంటూరుశాస్త్రుల్లంటారు. తమదగ్గిర రాచకార్యవుండి వొచ్చానండి.

వీధిలోనుంచి జవాను—"యినస్పెకటరుగారు నే వొచ్చిందాకా మఱ్ఱిచెట్టు కింద గుఱ్ఱాన్ని నిలబెట్టుంచుతావన్నారు. రూపాయలు వేగం యివ్వండి."

[మధురవాణి ప్రవేశించును]

రామ—యవరు వొచ్చారట ?

మధు—యవరొస్తారు ? మీ నాస్తులట! తగిలాను.

జవా—రూపాయలండోయి.

రామ—(మధురవాణితో) యేదీ మొన్న నీకిచ్చిన రూపాయలు ? సాయింత్రం మళ్ళీ ఫిరాయిస్తాను. యీసైతాను ప్రాణం తింటున్నాడు.

మధు—మీరిచ్చిన రూపాయలు పట్టంతో లేశాను. నేను డబ్బిక్కడ దాచుకుంటే మా తల్లక్కడ కాలక్షేపం చెయ్యాడవెలాగ ?

రామ—వొట్టబద్ధాలు !

మధు—(తాళములగుత్తి మొలలోనుంచితీసి రామప్పంతులుమీద విసిరి) చూసుకోండి

రామ—(బుజం తడువుకుంటూ) దురహంకారం కూడదు! విసిరికొడితే దెబ్బ తగల్దనుకున్నావా యేవిటి ?

మధు—దుష్టుమాటలనగా తగిల్తే తప్పా ?

జవా—యేటండోయి, పోయి, రూపాయి లిచ్చావుకావని యినస్పెక్టరుగారితో చెబుదునా ?

మధు—(మెడలో గొలుసుతీసి) యిది తాకట్టువుంచి కావలసినసొమ్ము తెచ్చుకోండి.

రామ—(తనలో) ఆహా! యేమి సౌభాగ్యమైనమనిషి! యెప్పటికీ అనుమానాలు పడ కూడదు!

కర—పంతులుగారూ యెన్నిరూపాయలు కావాలండి?

రామ—పాతిక.

కర—నే దాఖల్చేస్తాను. (జవానుకు యిచ్చును)

రామ—ధనజాతకానికి దబ్బులా వొస్తూంవుంటుంది యేవిఁటి మీరాచకార్యం?

కర—యిది నాపిల్లండి, దీనికి వివాహాం చేయించి అనుకృతం తమరు కట్టుకోవాలి.

రామ—వివాహాం చేయించడానికి నేను వైదీకిని కాను. నాకు మంత్రాలు రావే? (చుట్ట, జేబులోంచితీసి కొన కొరికి) యేవఁంటావు మధురవాణి? అగ్గిపుల్ల.

మధు—(అగ్గిపుల్ల అందిస్తూ పంతులునుంచి శిష్యుడివేపూ, శిష్యుడినుంచి పంతులువేపూ కోపముతో చూసును)

కర—మంత్రవఁన్నప్పుడు వైదీకపవాడిదేం మంత్రవఁండి? యీ రోజుల్లో వైదీక మంత్రాల మహిమ పోయిందండి. మంత్రవఁంటే నియ్యోగ ప్రభువుదే మంత్రం తమవంటి ప్రయోజకులకు మంత్రం మాటాడుతుందండి.

రామ—మధురం! యేవఁంటావు? యీపిల్లన్నే పెళ్ళిచేసుకుందునా?

మధు—(రామప్పంతులు వేపూ శిష్యుడివేపూ చురచుర చూసి నిష్క్రమించును.)

రామ—సొగసుకత్తెలకి అలకకూడా అదో శృంగారం సుమండీ, శాస్తుల్లుగారూ!

కర—వైదీకపాళ్ళం మాకా శృంగారాలు యలా అనుభవవౌతాయండి? మాయి ల్లాళ్ళకోక్కపంవస్తే చీపురుగట్టలు యెగురుతాయండి. సరసవఁన్నది పుస్తకాల్లో చదవడవేఁగాని మాకు అనుభవవేద్యం కాదండి. శ్రీకృష్ణమూర్తివారు రాధి కతో కలవిస్తున్నారు, ఓ రాధికా నీకోపం తీర్చుకోవాలన్న ష్టాయనా "ఘటయ భుజబంధనం రచయ రద ఖండనం, యేనవాభవతి సుఖజాలం" అనగా యేవఁం చున్నాఁరంటే కవీశ్వరుడు, చేతుల్తోటి ఉక్కిరి బిక్కిరి అయ్యేటట్టుగా కౌగలిం చుకో, మరిన్ని పెదివఁలు రక్తాలోచ్చేట్టు కొరికెయ్యి. అంటున్నాడు.

రామ—(మధురవాణి వెళ్ళినగుమ్మమువేపు చూసి) ఉష్షులేకనే ముప్పందుం. మధుర వాణికి మాత్రం యీ వెఱ్ఱి మొఱ్ఱి కవిత్వాలు చెప్పకండి. వాలాంటి మృదువర్లు మోటసరసం సహించరు.

కర—ఆమె మీభార్యా కాదండి? సంసారికన్నా మర్యాదగావుంది యీవేళ్ళ! మీది యేవఁదృష్టం.

రామ—యొంపిక, యొంపికలోవుందండి, మీరాచకార్యం చెప్పారుకారు.

కర—లుబ్ధావుధాన్లుగారికీ తమకీ చాలా స్నేహవఁని విన్నాను. ఆయన తమమాట అడుగు దాటరట?

రామ—ఆగాడిదకొడుక్కి ఒకరితో స్నేహం యేమిటండీ? వాడి ప్రాణానికి డబ్బు కీలంకి, డబ్బుకీ వాడికీ స్నేహంగాని మరి యెవరితోనూ స్నేహంలేదు. అయితే వాడికి వ్యవహారజ్ఞానం లేకపోవడంచాతా, కోర్టులంటే భయంచాతా, నాసలహా లేక బతకలేడు, వాడే అన్నమాటేవిఁటి, యీతాలూకాలో సివిలు మేజస్ట్రేట్లు యెక్కడో? రామప్పంతులు పప్పులేని పులగం వుండదు.

కర—ఆమాటవినే తాము నియ్యోగ ప్రభువులు, మంత్రబలంచాత చక్రం అడ్డేస్తారని తమర్ని వెతుక్కొచ్చాను. మాపింతల్లికొడుకు బియ్యే బియ్యేల్ పాసయినాడండి. డిప్టీకలక్టరీ చేస్తున్నాడు. బంధువులకి అతనివల్ల గడ్డిపరకంత సాయం లేదుగదా? మీదిమిక్కిలి కూరానారా యెవళ్ళయినా గృహస్థులు గృహస్థు మర్యాదకి పంపించి, తల్లయినా పెళ్ళాంఅయినా అవి పుచ్చుకుంటే, తిరగ గొట్టిందాకా అభోజనం కూచుంటాడు! పెట్టడానికి పుచ్చుకోవడానికీ నియ్యోగప్రభువులు తమకి చెల్లిందిగాని, మావాళ్ళ ఉద్యోగాలు మంటిగడ్డ ఉద్యోగాలండి, "ఇయ్యా ఇప్పించంగల అయ్యలకేగాని మీసమన్యలకేలా రెయ్యకీ లేవా బారెడు" అని కవీశ్వరుడన్నాడు.

రామ—యీ యింగిలీషు చదువులు లావైనకొద్దీ వైదీకులే అన్నమాటేవిఁటి అడ్డమైన జాతులవాళ్ళకీ ఉద్యోగాలవుతున్నాయి గాని యెంత చదువుకున్నా మీ వైదీకప్పంతుళ్ళవారికి మాచాకచక్యాలబ్బుతాయండీ? మా లౌక్యం మాతో స్వతహాగా పుట్టినది మీరు తెచ్చిపెట్టుకున్నది. యెరువుసరుకు యెరువుసరుకే. విన్నారా? మీవాళ్లు లంచాలు పుచ్చుకోవడం చాతకాక, పతివ్రతలమని వేషం వేస్తారు.

కర—అదేవతకవైఁతే అది అమ్మకు బతకనాఁ అన్నట్టు మావాళ్లకే చాతయితే నాకు యీ అవస్థేవండి? మావాడు పదిమంది పాటీలతో చెబితే పదిరాళ్ళ సొమ్ము దొరుకును. యీచిక్కులు లేక పోవును.

రామ—యెవిఁటా చిక్కులు?

కర—రుణబాధ చాలా లావుగా వుందండి. రేపటి పున్నంలోగా ఒక దస్తావేజు తాలూకు రూపాయలు చెల్లకపోతే దావాపడిపోతుందండి. యీపిల్లని నల్లబిల్లిలో వెంకటదీక్షితులుగారికి పదహారు వందలకి అమ్మ నిశ్చయించుకొని తీరా వొచ్చేసరికి యిప్పట్లో రూపాయలివ్వలేం, పెళ్లయిన నెల రోజుల్లో యిస్తావఁన్నారండి, అందుచేత అది వొదులుకొని లుబ్ధావుధాన్లుగారు వివాహప్రయత్నంలో వున్నారనివిని తమ దర్శనానికి వొచ్చానండి. యిదిగాని తాము సమకూరుస్తే పదివరహాల సొమ్ము దాఖలు చేసుకుంటాను.

రామ—నేను నలభై యాభై రూపాయల వ్యవహారాల్లో జోరబడేవాణ్ణి కాను.

కర—తాముచేసే సదుపాయాన్ని బట్టి యెంతయినా దాఖలుచేసేవాణ్ణేనండి నా రుణాలు పదహారు వందలుంటాయండి. ఆపైని యెవొచ్చినా తాము దాఖలు చేసుకోండి.

రామ—"ఐతే, గియ్తే" బేరాలు మాకవసరం లేదు, అగ్నిహోత్రావుధాన్లకి ద్ధెని మిది వొందలిస్తున్నాడుగదా, అందుకు సగానికి సగం తగ్గితేనేగాని అవుధాన్లు ఆ సంబంధం మాని మీ సంబంధం చేసుకోడు అందులో మీ రుణాలు తీరే దేవిఁటి నాకిచ్చేదేవిఁటి ? యేమైఁతేనేవిఁ? ఆ వ్యవహారం బాగా మించి పోయింది. పదిరోజులకిందటొస్తే ఘొక్తుపరుస్తును. ఆ సంబంధం ఘోగట్టా మొదట నేనే తెచ్చాను నా చేతుల్లోంచి ఆ వ్యవహారం పోలిశెట్టిలాగేశాడు. కృత్యాద్యవస్థమీద మధురవాణి మేజువాణికి వాయిదా వేయించేసరికి నా తాతలు దిగొచ్చారు. మరివక ఉపాయం చెబుతాను వినండి. మీకు మయినరు కొమా ళ్లున్నారా ?

కర—చిన్నవాడికి మయినారిటీ దాటి మూడేళ్ళయిందండి

రామ—అయితే యిహలేం దేవిఁటి ? ఆ కుఱ్ఱవాడు మయినరని వాదిద్దాం.

కర—సాక్ష్యం యలావొస్తుందండి ?

రామ—ఓ హో హో! మీకు యేమీ తెలియదే! యిలాంటి వ్యవహారాలు నా తలమీద యెన్ని వెంట్రుకలున్నాయో అన్ని మోసేశాం, విన్నారా ? ఉర్లాం బసవరాజుగారి సంభావన్లరేటే సాక్ష్యాలక్కూడా గెజటొడ్డర్ చేశాం. కుండ నాలు వేసుకున్నవారికి ఓ రూపాయి జాస్తా.

కర—జాతకంవుందిగదా యేంసాధనం ?

రామ—కాకితమైఁతే అగ్గిపుల్లతో ఫైసల్! తాటాకైతే నీళ్ళపాయ్యి! కొత్తజాతకం బనాయించడం అయిదు నిమిషాలు పని. మా సిద్ధాంతిమట్టుకు నాలుక్కా లాలు చల్లగావుండాలి. నాదగ్గిర పాతతాటాకులు అలేఖాలు అటకనిండా వున్నాయి. ముప్ఫైయేళ్లనాటి కాకితాలున్నాయి. రకరకాలు సిరాలు న్నాయి. ఒక నూఱ్ఱూపాయిలు నాకు ఫీజుకింద యిచ్చి ఖర్చులు పెట్టుకోండి. గ్రంథం నడిపిస్తాను.

కర—దారి ఖర్చుకోసం తెచ్చిన రూపాయలు మీకు దాఖలుచేశాను. మరి బుర్ర గొరిగించుకుందావఁంటె దమ్మిడీలేదు. కోట్లచుట్టూ తిరగడానికయినా చేతిలో ఓడబ్బు సొమ్ముండాలిగదా ? యిదొహాత్తే టొంపలా నాతోవుంటే యలా గండి కోటచుట్టూ తిరగడం ? తమ సౌఖ్యానికి అసాధ్యవఁన్నది వుంటుందంటే నేనమ్మజాలను. యలాగయినా కుదిరిన్న సంబంధం తప్పించి, మాసంబంధం కుదిరి నాకు యిచ్చే సొమ్ములో పదోవంతు తాము అంగీకరించి మిగిలింది

నాకు దయచెయ్యండి దీన్ని మొగుడింట అప్పజెప్పి ఆపైన యీ గ్రంథం యేదో కొంత చూసిందాకా తమర్ని అంటగాగి వుంటాను.

రామ—పదోవొంతు పనికిరాదు. మా బేరం యెప్పుడూ సగానికి సగం.

కర—సంగోరు మీకిస్తే మరి నేను రుణాలేం తీర్చుకోను ?

రామ—రుణాల్తీర్చుకో అఖర్లేకుండా గ్రంథం జరిగిస్తాంకదూ ? అప్పుడే మీచేతులో రూపాయలు పడడానికి సిద్ధంగా వున్నట్టు మాట్లాడుతారేవిఁటి ? నేను యంత శ్రమపడ్డ పైనిపతకం తిరగాలి ? అది ఆలోచించారా ?

కర—తాము అలాఅంటే నేనేం మనవిచెయ్యనండి ? రక్తం మాంసం అమ్ముకుంటూన్నప్పుడు ఆ కానికూడయినా సంతుష్టిగా దొరకడం న్యాయంగదండి ? వ్యవహారాల తొట్రుబాటుచాతనూ పిల్లకట్టు దప్పివుండడం చాతనూ, తొందరబడుతున్నానుగానండి, కొంచం వ్యవధివుంటే రెండువేలకి పైగా అమ్ముకుందునండి.

రామ—"అయితేఁగియితేలు" అనుకున్న లాభం లేదని చెప్పానుకానా ? ఐదోవొంతుకు యేవఁంటారు ?

కర—యీపాపపు సొమ్ముకే తమరు ఆశించాలా అండి ?

రామ—పాపపు సొమ్ము మాదగ్గిరకిరాగానే పవిత్రవైఁపోతుంది. ఒహాళ్ళ కివ్వడం కోసవేఁగాని నాక్కావాలా యేవిఁటి ?

కర—ఒతే కానియ్యండి,

రామ—యిక నా ప్రయోజకత్వం చూడండి. మధురం ! మధురం ! కాకితం, కలం సిరాబుడ్డీ తీసుకురా. మా మోలు సిరాబుడ్డి కాక గూట్లోది పెద్దసిరాబుడ్డి తే,

మధు—(అవతలనుంచి) నాకెంతొ మధురం కంటబడ్డ తరవాత నేనెందుకు ?

రామ—ఆడవాళ్ళకి అనుమానం లావండి. వింటున్నారా ? అదో ముచ్చట !

కర—కేవలం వజ్రాన్ని సంపాదించారు !

రామ—వజ్రవేఁగానండి, పట్టణాసపు అలవాటుచాత పదిమందితో మాట్లాడితేగాని దానికి వూసుబోదు.

కర—ఆమాత్రం స్వేచ్ఛయివ్వడవేఁ మంచిదండి ; ఆడదాన్నట్టే రోకాయించకూడదండి !

రామ—రోకాయిస్తే యెంజెస్తుం దేవిఁటండి ?

కర—యిలాంటి మానఁగల మనిషైతే నూతులో గోతులో పడుతుందండి.

రామ—అలాగనా అండి ?

కర—అందుకు సందేహ మేమిటండి ? నాజూకైన మనస్సుగల స్త్రీని మల్లెపువ్వులాగ వాడుకోవాలండి.

రామ—ఆ నాజూకులూ గిజూకులూ మీకేం తెలుసునండి ?

కర—పుస్తకాల్లో చదువుకున్న ముక్కలు. నాయకుడు నిరాకరిస్తే నాయికవొచ్చిన్నీ యేవే, ఉద్యానాల్లో వుండుకున్న షువంటి లతలతో వురిపోసుకుంచుందండి. మహా కవుల నాటకాల్లో అస్లాగే జరిగినట్లు రాశారండి.

రామ—మరెవళ్ళతో మాట్లాడినా తప్పులేదుగాని, పెద్దుకనిష్టిబుతో మాత్రం మాట్లాడవద్దని బుద్ధిచప్పండి. మీరు తండ్రిలాంటి వారుగదా?

కర—ప్పు! అంత అదృష్టవాఁ అండి! అట్లాంటి పిల్లే నాకువుంటే, మూడు నాలుగు వేల కమ్ముకుని రుణాలూ పణాలూ లేకుండా కాలక్షేపం చేసివుందును, దీన్నయినా నాలుగు దిక్కులా అమ్మజూపితే రెండుమూడువేలు యిదివరకే చేతులోపడివుండునండి. మేనరికం చెయ్యాలని దీంతల్లి భీష్మించుక్కూచోబట్టి యీదురవస్థ మాకొచ్చింది. అంచాతనే యింట్లో చప్పకుండా యీపిల్లని వెంట తీసుకొచ్చి యీ దేశంలో పెళ్ళికి చూపుతున్నాను.

రామ—నాసహాయ లోపం వుండబోదు.

కర—ఐతే కార్యవఁయిందే!

రామ—యేదీ పిల్లా యిలారా, చెయిచూపించూ.

(శిష్యుడు భయం నటించి వెనక్కి తక్కును)

కర—చూపించమ్మా, భయంలె చ్చూపించు (కరటకశాస్త్రుల్లు శిష్యుణ్ణి రామప్పంతులు దగ్గిరికి తోయును. రామప్పంతులు చెయ్యిపట్టుకుని అరిచెయ్యి చూచుచుండును శిష్యుడు చెయ్యిలాగుకొంటూన్నట్టు నటించును. మధురవాణి సిరాబుడ్డీ కలం కాకితం పట్టుకుని రామప్పంతులు వెనక నిలుచుండును.)

రామ—ఆహా! యెంధనరేఖా! సంతానయోగ్యత బాగావుంది,

మధు—మీరు చేపట్టింతరవాత, అందుకులోపం వుంటుందా?

(సిరాబుడ్డిలోని సిరా రామప్పంతులు ముఖంమీద పోసి ఛట్టున వెళ్ళిపోవును)

3-వ స్థలము. కృష్ణారాయపురం అగ్రహారంలో అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారి యిల్లు.

(వీధిగుమ్మంయదట గిరీశంనిలిచి సన్ననిగొంతుకతో పాడును.)

"కాముని విరిశరములబారికినే,
నేమని సహింతునే. చెలి, యేమని సహింతునే?"

వీడితస్సాగొయ్యా, వీడిబాణాలు పువ్వులటోయి? ఆమాట యెవడునమ్ముతాడు వెఱ్ఱికుట్టె యెవడైనా నమ్మాలిగాని? అనుభవ వేద్యమైన దీని నిజం యేవిఁటంటే:—మంచిపదును బట్టినలోహం మొనకి, డయమండ్ పాయంట్ వేసి. పాయిజన్‌లో ముంచి, కంటికి కనపడకుండా మంత్రించి విసురుతాడు. అంచేతనే, పైకి గాయం కనపడదుగాని పోలీసువాళ్ళ దెబ్బల్లాగ లోపలతహతహా పుట్టిస్తాయి. యీ విడో

బ్యూటీ చూస్తే యేమీ తోచకుండావున్నది. అయితే యిది చెప్పినట్టల్లా వశమయ్యే మనిషికాదు. పాతరస్తాలేం పనికిరాకుండా వున్నాయి. నాయక్స్పీరియన్సూ, నా శృంగార చేష్టలూ గుడ్డి గవ్వంతపని చెయ్యకుండా వున్నాయి. యింత సింప్లిసిటీ యెక్కడా కానలేదు. దీనికి లవ్ సిగ్నల్సు రామరామా! యేమీ తెలియవు. చమత్కారంమాటలు అడిగితే యేమిన్నీ అర్థంచేసుకోలేక ఆ లేడికళ్ళతో తెల్లబోయి చూస్తుంది. అయామ్ డ్రెడ్ఫుల్లీ యిన్ లవ్ విత్ హెర్, దీన్ని చూసిన దగ్గిర్నించీ పౌనులవ్సూ, డాన్సింగర్లుసూ, మీద పరమాసహ్యంపుట్టింది. పోజిటివ్ యిబహారెన్స్, వాళ్ళ పెంకెమాటలూ, పెడర్థాలు, దొంగవేషాలు. డామిట్! అంతా యిన్సిన్సిరిటీ యేగదా? యిన్నాళ్ళు మధురవాణి వలల్లోపడి యెలాగు యాస్ని అయిపోయినానో నాకు నా మట్టుకే ఆశ్చర్యంగా వుంది! మధురవాణికీ యీ మనిషికి కంపారిజన్ వున్నదా? అదిరంగువేసిన గాజుపూస, యిది ప్యూర్ డైమండ్? కాదని యెవడైనా అభాజనుడు అంటే అమాంతంగా వాడి పీలకూడ దీస్తాను. దీనిని చెడగొట్టడానికీ ప్రయత్నం చెయ్యకూడదు. చేసినా సాగేది కాదు. గనక కొత్తదారీ, కొంతన్యాయమైనదారీ తొక్కాలి. యేవిఁటయా అది? మా యోపాయంచేసి దీన్ని లేవతీసుకుపోయి విడో మారియేజి చేసుకుంటినట్లాయనా కీర్తి, సుఖంకూడా దక్కుతాయి "టూ బర్డ్స్ యట్ వన్ షాట్!" యిలాంటి అట్టర్లీ యినోసెంట్ విడోని వొప్పించి తీసుకుపోయి పెళ్ళాడితే మజా, ప్రయోజకత్వమూగాని. రెండేసి మూడేసి సంతానాలు కలిగి తురకాడితోనో, దూదేకులవాడితోనో లేచి పోవడానికి సిద్ధంగావున్న దండుముండల్ని విడో మారియేజి చేసుకుంటే పోల్! పూటకూళ్ళమ్మలాంటి ముండని పెళ్ళాడ్డం విడో మారియేజి అనిపించుకోదు. అది దొంగముండా మారియేజి! యిదేవిఁటయా యిది యీబుచ్చమ్మ? సాక్షాత్తూ పరమపవిత్రమైన విడో విత్ గిల్ట్ లెటర్స్! అయితే. గియితే, మ-రా-రా-శ్రీ, యస్-గిరీశం గారు విడో మారియేజి చేసుకోవడమేనా? "టు మారీయె విడో, ఆర్ నాట్ టు మారీ, దటీజ్ ది క్వశ్చన్!" షేక్స్పియర్ పడ్డ అవస్థలో పడ్డాం! "తొందరపడి హాజీసాహేబు తురకల్లో కలిసిపోయినాడన్నట్టు" నా వంటి బుద్ధిమంతుడు తొందరపడి యేపనీ చెయ్యకూడదు. దాని లాభనష్టాలు బేరీజువేసి, జమాఖర్చు చేసుకుని మరీ డిసైడ్ చెయ్యాలి. లెటస్ సీ. Imprimis ఒకటో పద్దు డెబిట్ (నష్టం)-విడో మారియేజి చేసుకుంటే మావాళ్ళు అక్కర చెయ్యరు. అందుకు క్రెడిట్. (లాభం) - వాళ్ళిప్పుడు చేస్తూన్న అక్కరేవుంది? గనుక బాలెన్సు

(గాక బాకీ) నిల్, బండిసున్నా! రెండోపద్దు - డెబిట్ (ఖర్చు) - లోకం నన్ను బహిష్కారం చేస్తారు. అందుకు క్రెడిట్- (జమ)-లోకంలోకల్లా విలువైన వస్తువను నేను అంకించుకుని, పసలేని ఆ లోకానికే నేను బహిష్కారం వేస్తాను గనక క్రెడిటు బాలెన్సు (నిలువ) - యేమిటయా? నెగెటివ్ యడ్వాంటేజి, హావింగ్ నథింగ్ టు డూ వితే పొసెస్ వర్ల్డు - పోజిటివ్ యడ్వాంటేజి - పొజెసింగ్ అలిట్స్ వెల్త్! మూడోపద్దు -డెబిట్-నష్టం-"పీడపెళ్ళాం వెధవనుండ" అంటారు— నోటాబిలీ — యీ పద్దు నిజంగా డెబిటేనా? ఆడిట్ డిపార్ట్మెంటు వార్నడిగి సంశయం తీర్చుకోవాలి, అందాకా మ-రా-రా(శ్రీ), గిరీశం గారి అభిప్రాయం యేమంటే — విడో అనేది యేవిఁటి? ఏ నేమ్! ఓ పేరు! ఆ పేరు మనిషి మొహం మీద రాశుందా? మనిషిని పట్టాబుచేసి యదట నిలబెడితే, యిది పునిస్త్రీ. యిది విడో అని చెప్ప గలిగిన పెద్దమనిషియవడు? ఒహడూలేడు. గనక విడో అనే వస్తువ యక్కడుందయా? వెక్కిరించే వెధవల నోళ్ళలో వుంది. దీనికి క్రెడిట్, (లాభం) — యేమనగా — విడో పెళ్ళాడిందంటె అశుభం వోగాయిత్యాం అని అటె వడూ కన్నెయ్యడు యిక డెబిట్లేని శుద్ధక్రెడిట్, నంబర్ ఫోర్. "చుక్కలవలె కర్పూరపు ముక్కలవలె నీదు కీర్తి ముల్లోకములన్! కిక్కిరిసి పిక్కటిల్లెను," అన్నట్లు గిరీశంగారి కీర్తి మిన్ను ముట్టుతుంది. గిరీశంగారి విధవా వివాహ మహోత్సవం కథ న్యూసు పేపర్లలో పెద్దక్షరాల్తో పడుతుంది. క్రెడిట్ నెంబర్ ఫైవ్, విడో మారియేజి యసోసియేషన్ వారు ఒక తృణం యిస్తారు. బుచ్చమ్మకూ కాస్తా కొంచం డబ్బుంది. డెబిట్ — దావా తెస్తేగాని అగ్నిహోత్రావధాన్లు మావఁగారు దాన్లో దమ్మిడీ యివ్వడు.

ప్రోజెండ్ కాన్సన్నీ విచారించగా, అవశ్యం విడో మారియేజి చేసుకుని తీరవలసిందే. అయితే సాధనవేఁవిఁటి? యేదైనా యీ సెన్ బ్రిడ్జి కట్టి వొడ్డునేరాలి (పైకి ముఖం యెత్తి ఆలోచించి) వెంకమ్మ మొగుడితో దెబ్బలాడి నూతులో పడ్డప్పుడు నేను సాహసించి వురికి పైకి తీసిందగ్గిర్నుంచీ వూరంతా నేను సాక్షాత్తూ సత్యహరిశ్చంద్రుడల్లేగా భావిస్తున్నారు అడుగడుక్కీ బుద్ధి దాట్లేస్తూంటుందిగాని, నేనంత వాణ్ణికానా యేవిఁటి? స్నేహంకట్లమీకిచ్చేస్తారే గిరీశంగారు! సాధారణులా? గనుక బుచ్చమ్మని మనం లావురనుంచేసినా సుతిమించే వరకూ యవరూ తప్పు బట్టబోరు, రాత్రిళ్ళు అరబ్బీనైట్లు, కాశీమజిలీలు, మదనకామరాజు కథలూ చెబుతూ వుంటే యంతో సరదాగా పక్కని కూచుని వింటుంది, లవ్ స్టోరీజ్ బుఱ్ఱకెక్కుంచాను కొంత గ్రౌండ్ ప్రిపేరైంది గనక, యిహ విడో మారియేజి మంచిదని బోధపరుద్దాం. పాచిక పారినట్టాయనా, రామవరం చలో, విడో మారియేజి క్లరో! లెట్

మీ విగిన్ ది కాంపైన్ ఎట్‌వన్స్. (తలుపు కన్నములోనుంచి తొంగిచూచి) నడవలో కూర్చుని విస్తళ్ళు కుడుతున్నది. మొట్టమొదట కొంచం మ్యూజిక్ విసురుదాము. (ఎటులోర్తునే చెలియా అను జావళీ కూనురాగముతో పాడి) బుచ్చమ్మ వదినగారూ తలుపు దీయండి (బుచ్చమ్మ తలుపు తీయును) వదినా......వెల్ !... వెంకటేశం యేమిచేస్తున్నాడు ?

బుచ్చమ్మ—పెరట్లో గొట్టికాయ లాడుతున్నాడు.

గిరీ—ఈ వూరువస్తే మరి చదువు చెడిపోతుంది. పట్నంలో వున్నప్పుడు డెస్కుదగ్గిర నుంచి కదిలితే వొప్పేవాడను కాను....ఒక్క మాటు పి....పిలుస్తారా పాఠం చెపుతాను.

(బుచ్చమ్మ తమ్ముని తీసుకొని వచ్చుటకు వెళ్ళును)

ఆహా! దీనిఠస్సాగొయ్యా, మొహంయెదటికి వచ్చేటప్పటికి కొంచం ట్రెంబ్లింగ్ పట్టుకుంటుంది. వకటి అనవలెనని మరివకటి అనేస్తూ యుంటాను మరెవళ్ళూలేరు, వంటరిగా దొరికిందిగదా, — యీలాంటప్పుడు నా మనస్సు-మాట చెప్పేస్తే తీరిపోవునా! ఆ కోతి వెధవని తీసుకురమ్మని చెప్పాను కాని పాఠాలలో చిన్న లెక్చరువేతాము. (వెంకటేశ్వరులు, బుచ్చమ్మ ప్రవేశింతురు.) యేమివాయి మైడియర్ బ్రదరిన్లా వెంకటేశం, పాఠాలు చదవడం శుభ్రంగా మానివేశావు ? యిక్కడ మరి మాసంరోజులువుంటే వచ్చిందికూడా మరచిపోతావు. యేదీ టెక్స్టు బుక్కు పట్టుకురా. (వెంకటేశం పుస్తకము పట్టుకొని వచ్చును) గాడ్స్‌వర్క్‌స్ అనే పాఠంతియ్యి రీడ్ ఆన్ మై గుడ్ బోయ్.

వెంకటే—(తడుముకుంటూ) దేర్ యిజ్ నాట్ ఏన్ అబ్జక్ట్ ఇన్ క్రియేషన్ వుచ్ డజ్ నాట్ సెర్వ్ సమ్ యూస్‌ఫుల్ పర్‌పజ్.

గిరీ—అష్టై! అష్టై! అక్కడ నిలువు, క్రియేషన్ అనగా యేమిటి ?

వెంక—క్రియేషన్ అనగా—అనగా—ఆవులు.

గిరీ—నా‌న్సెన్స్, చదవేస్తే ఉన్నమతికూడా పోతున్నది. ఆవులు యెదట వున్నా యనా ఆవులంటున్నావు? మళ్ళీ ఆలోచించి చెప్పు.

వెంక టే—యేమాటకి అర్థం అడిగారండి ?

గిరీ—క్రియేషన్

వెంకటే—అదా ! క్రియేషన్ అంటే ప్రపంచం; నేను యెదట ఆవులు కనబడి యీ ఆవు పెరుగు యీ నెలరోజులేకదా తినడవ౯ని ఆలోచిస్తూన్నాను.

గిరీ—వన్ థింగ్ ఎట్ ఏటైమ్ యిప్పుడు పాఠంమాట ఆలోచించు. క్రియేషన్ అనే వక్కమాటపైనే వక్కఘంట లెక్చరు యివ్వవచ్చును. ప్రపంచం యేగున్నది ? కపిద్ధాకార భూగోళా అని మనుధర్మశాస్త్రంలో చెప్పినా కపిద్ధమంటే యేమిటి ?

వెంకటేశ—నారింజపండు.

గిరీశ—వెరి గుడ్. అందుకు నీకువచ్చునా? అమరనిఘంటులో పద్యం.

వెంకటే—రాదు. చెప్పండి రాసుకుంటాను.

గిరీశ—యింతలు బదరీ ఫలములు యింతలు మారేడుబళ్లు యీడుకు జో డైబంతులు
తామరమొగ్గలు దంతికుచ కుంభములబోలు తరుణీ కుచములూ
యీ ప్రపంచములో యేమివస్తువులుంటవి?

వెంకటే—ఆవులు,

గిరీశ—డామ్ నాన్సెన్స్, యెంతసేపూ ఆవులేనా? యేమిటి వుంటవో బాగా ఆలోచించి చెప్పు.

వెంకటే—గేదెలు.

గిరీ—దట్ విల్ నాట్ డు, మళ్ళీ ఆలోచించి చెప్పు.

వెంకటే—అయితే నాకు తెలియదు.

గిరీ—విడోస్-యింత చిన్న ప్రశ్నకు నీకు జవాబు తెలియదు! ప్రపంచమందుండే వస్తువు లన్నిటిలోకీ ముఖ్యమయినవి విధవలు. దానివిషయమై పెద్ద లెక్చరు యివ్వవచ్చును. మనదేశములో ఒక దురాచారమువున్నది. మొగనాడికి పెళ్ళాము చచ్చిపోతే తిరిగీ పెళ్ళాడుతాడు. ఆడదానికి మొగుడు చచ్చిపోతే యంత యవ్వనములోనున్నా, యెంతసొగసుగానున్నా, మరివకడిని పెళ్ళాడ వల్లలేదు. ఇది అన్యాయమంటావా, కాదంటావా?

వెంకటే—తప్పకుండా అన్యాయమే.

బుచ్చ—యేమండీ గిరీశంగారూ, వెధవలు పెళ్ళాడడం పాపంకాదూ?

గిరీ—ఆహా! మీ సత్యకాలం చూస్తే నాకు విచారంగానున్నది. వెధవలు పెండ్లాడ వలసినదని పరాశరస్మృతిలో స్పష్టంగానున్నది. వేదంలో కూడా నున్నది. రాజమహేంద్రవరములో యిదంతా పండితులు సిద్ధాంతం చేసినారు. పూర్వకాలంలో వెధవలు పెండ్లాడేవారు. వెంకటేశం! నలచరిత్రలో దమయంతి రెండో పెండ్లి సాటించివ పద్యం చదువు.

వెంకటే—నాకు రాదు.

గిరీశం—ఇంత ముఖ్యయిన పద్యం మరచిపోవడం యంత తప్పూ! నోటుబుక్కు తీసి రాసుకో, "దమయంతి రెండోపెళ్ళికి, "ధరనుండే రాజులెల్ల దడదడ వచ్చిరీ"— చూశావా! లోకంలోవుండే రాజులంతా వెధనని పెళ్ళాడడానికి వచ్చారట, (బుచ్చమ్మవైపు జూచి) చూచారా శాస్త్రాలన్నీ వొప్పుకోవడమే కాకుండా మీదిమిక్కిలి వెధవలు పెళ్ళాడకుండా వుండిపోతే దోషమని కూడా చెపుతూ వున్నాయి. యిందు విషయమై శంకరాచార్యులవారు పత్రిక కూడా యిచ్చి యున్నారు.

బుచ్చ—అయితే మనవాళ్లంతా వెధవల్ని పెళ్లిచేసుకోకూడదంటారే ?

గిరీశ—అదంతాయిట్లో చాకిరీ చేయించుకోవడము కోసరముగాని మరేమీ కాదు ఝామురాత్రి ఉండగాలేచి మరునాడు రెండు ఝాములరాత్రిదాకా యెద్దులాగు పనిచేయిస్తారుకదా? ఒక్కపూటకంటె యెక్కువ భోజనం చెయ్యనియ్యరుగదా? అప్సరస లాగున యెంత సొగసుగావున్నా మంచిగుడ్డకట్టుకోనివ్వరు. సరుకు పెట్టుకోనివ్వరు. తుమ్మెదపంక్తుల్లావుండే జుత్తుకూడా తీసివేస్తారుగదా! ఫర్ ఎగ్జాంపిల్, మీ అక్కయ్యకు ఆ చంద్రబింబమువంటి ముఖముపైని ఒక కుంకుమబొట్టుంటే త్రినేత్రుడికైనా చూడడానికి అలవి వుండునా ? ఆహా! యీ అవస్థచూస్తే నాహృదయం కరిగిపోతున్నది. ఆల్ రైట్! ప్రపంచములో యింకా యేమి వస్తువున్నవి ?

వెంకటే—చేగోడీలు.

గిరీశం—డామ్ నాన్సెన్స్—ఎంతసేపూ తిండి విషయమయ్యే ఆలోచిస్తావు. బాచిలర్స్, బ్రహ్మచారులుకూడా వున్నారు, వాండ్లు చెయ్యవలసినపని యేమిటి ?

వెంకటే—వేదం చదువుకోవడం, పెయ్యలకి గడ్డి తేవడం.

గిరీశం—నాన్సెన్స్—అది మీతండ్రి దగ్గర చదువుకునే విద్యార్థుల మాట, బ్రహ్మచారి యొక్క రియల్ డ్యూటీ అంటే, విధింపబడినపని యేమనగా, విధవలను పెండ్లాడడమే. ఇంకా క్రియేషనులో యేమున్నది ?

వెంకటే—నాకు తెలియదు.

గిరీ—రాయవరములో వెధవవివాహము చేసుకున్నవాళ్ళకల్లా నెల వక్కంటికి నూరురూపాయలు యిచ్చి పోషించడమునకు విడోమారేజి సభ వకటి ఉన్నది, ఇదివరకు అయిదువేలమంది విధవలకు వివాహములు అయి పునిస్త్రీలు అయిపోయినారు. ఆల్ రైట్! క్రియేషన్ అనే మాట అయినది. ఆ సెంటెన్సు అంతకూ అర్థము చెప్పు.

వెంకటే—మీరొకమాటు చెప్పినతరవాత నే చెబుతాను.

గిరీ—ఆల్ రైట్! ప్రపంచములో దేవుడు ప్రతి వస్తువునూ యేదో వొక ఉపయోగము కొరకు చేసియున్నాడు చేగోడీ యెందుకు చేసినాడూ?

వెంకటే—తినడముకు.

గిరీ—దట్ ఈజ్ రైట్, ఆవుల నెందుకు చేశాడు ?

వెంకటే—పాలు యివ్వడముకు ?

గిరీ— పెర్‌ఫెక్ట్లీ రైట్, ఆడవాళ్ళ నెందుకు చేశాడు ?
వెంక—వంటచెయ్యడానికి.
గిరీ—నాన్‌సెన్స్. పెండ్లాడడముకూ, పిల్లలను కనడముకున్నూ, గనక పెండ్లాడకుండావున్న వెధవపిల్లలు దేవునిఆజ్ఞను అతిక్రమించిన పావమును చేస్తున్నారు.

[అగ్నిహోత్రావధానులు ప్రవేశించును]

అగ్ని—ఏమండీ గిరీశంగారూ మా కుర్రవాడికి చదువు చెప్పుతున్నారూ ?
గిరీ—ఘంటసేపాయి చెపుతున్నానండి.
అగ్ని—యేదీ నేకూడా వింఛాను కొద్దిగా చెప్పండి.
గిరీ—మైడియర్ బోయ్, గాడ్ మేడ్ క్రియేషన్. సృష్టి యెవడు చేసినాడూ,
వెంకటే—దేవుడు.
గిరీ—ఫాదర్ ఈజ్ నెక్స్ట్ టుగాడ్. దేవుని తరవాత ముఖ్యం యెవరూ నే ఫాదర్.
వెంకటే—తండ్రి,
అగ్ని—మొత్తం మీద మీ ఇంగ్లీషు చదువు మంచిదిలాగే కనబడుచూన్నది. భాషభేదంగాని మనముక్కలే వాళ్ళవిన్నీ.
గిరీ—వెంకటేశం ! దేవుడు సృజించిన ప్రపంచములో యేమి వస్తువు లున్నవి ? సే కోర్ట్స్.
వెంకటే—వెధవలు.
గిరీ—నాన్‌సెన్స్, సేకోర్ట్స్.
అగ్ని—యిదేమి టండోయి ప్రపంచంలో వెధవలున్నా రంచున్నాడు. ఇంగ్లీషు పుస్తకాల్లో యిదేనా యేమిషి వున్నది ?
గిరీ—వెధ్వల్ అన్నది లాటిన్ మాటండి – ఆ మాటకర్థం కచేరీలు. కచేరీలు యెందుకున్నవి ?
వెంకటే—దావాలు తేవడముకు,
గిరీ—దట్ ఈజ్ రైట్ – చూచారండీ మీ వాడికి కచేరీల భోగట్టాలు కూడా నేర్పుతున్నాను.
అగ్ని—అయితే మన దావా విషయమై నేనిచ్చిన కాకితాలు సమగ్రంగా చూశారా?
గిరీ—కేసు గెలవడముకు యేమీ అభ్యంతరము లేదు. మీకు తెలియడం కోసం గ్రంథం అంతా తెలుగుచేస్తున్నాను, మామగారూ మీవిషయమై యంత శ్రమయినావడి అమలాపురం వెళ్ళి అక్కడ కోర్టులో కేసు గెలిపించకపోతే నన్ను పేరుపెట్టి పిలవవద్దు.
అగ్ని—యేదో అంతా మిమ్మలినే నమ్ముకుని వున్నాము. యెంత డబ్బయినా కేసు గెలిస్తే చాలును, పెళ్ళిపనులకి మీ కుమ్మక్కువుంటేనే కాని తూగదు

సుమండీ. నామీద కోపంచాత కరటకశాస్త్రుల్లూ వాళ్లూ వెళ్లిపోయినారు. వాళ్ళు వొచ్చేటట్టు కనపడదు,

గిరీ—మీరు కూర్చున్న దగ్గిరనుంచి కాలుకదపకుండా ఎరేంజిమెంటు యావత్తూ నేను చేస్తానుకాదూ.

(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

4—వ స్థలము పెరటిలో జామిచెట్టు కొమ్మమీద
వెంకటేశం కూచుని జామిపండు కొరుకుచుండును
[చెట్టుకొమ్మలు ఆవరించివున్న నూతిలో నీరు
బుచ్చమ్మ తోడుతుండును]

బుచ్చ—తమ్ముడూ, గిరీశంగారు గొప్ప వారట్రా?

వెంకటే—గొప్పవారంటే అలా యిలాగా అనుకున్నావా యేవిటి? సురేంద్రనాద్ బానర్జీ అంత గొప్పవారు.

బుచ్చ—అతగా డెవరు?

వెంకటే—అందరికంటె మరి గొప్పవాడు.

బుచ్చ—అయితే గిరీశంగారికి వుద్యోగం కాలేదేమి?

వెంకటే—నాన్సెన్స్! నువ్వు ఆడదానివి; నీకేం తెలియదు. ఉద్యోగవంటే గొప్పనుకుంటున్నావు. ఉద్యోగవంటే యేమిటో తెలిసిందా? సర్వెంట్ అన్నమాట.

బుచ్చ—అనగా యేమిటి?

వెంకటే—సర్వెంటనగా? నౌఖర్ అన్నమాట. మన గేదెని కాసే అశిరిగాడు ఒక సర్వెంట్. మన యిల్లు తుడిచే అంకి ఒక సర్వెంట్. వీళ్ళు మన నౌఖర్లు. పోలీసూ, మునసబూ, తెల్లవాడి నౌఖర్లు. జీతం లావుగాగానే గొప్పనుకున్నావా యేవిటి? సురేంద్రనాద్ బానర్జీ, గిరీశంగారూలాంటి గొప్పవాళ్లు తెల్లవాడిదగ్గిర కాదు, దేవుఁడిదగ్గిరైనా నౌఖరి చెయ్యమంటే చెయ్యరు. కలక్టరేవంటాడో తెలిసిందా? పోలీసు వెళితే "స్టాండ్!" నిలుచో అంటాడు, [illegible] గారు వొచ్చారంటే షేక్ హేండ్ చేసి కుర్చీమీద కూచోండి అంటాడు. ఆయనకి హైదరాబాదు నవాబు వెయ్యిరూపాయల పని యిస్తామంటే, నీపనెవడి క్కావాలి పొమ్మన్నాడు.

బుచ్చ—ఆయనకి పెళ్లైందిరా?

వెంకటే—లేదు.

బుచ్చ—తమ్ముడూ, వెధవలు పెళ్లాడ్డం మంచిదంటారుగదా. ఆయనెందుకూ పెళ్లాడారు కార్రా?

వెంకశే—నీకు యెంతచెప్పినా తెలియదు.(గట్టిగా) ఆయన ఉద్యోగం చెయ్యకపోవడం, పెళ్ళి మానుకోవడం లోకం మరామత్తు చెయ్యడానికట; యిప్పుడు తెలిసిందా ?

బుచ్చ—యలా మరమ్మత్తు చేస్తున్నార్రా ?

వెంకశే—నావంటి కుర్రాళ్ళకి చదువుచెప్పడం,(నిమ్మళంగా)చుట్ట నేర్పడం, (గట్టిగా) నాచ్చికొళ్చన్ అనగా సానివాళ్ళ నందర్ని దేశంలోంచి వెళ్ళగొట్టడం ఒహటి. నేషనల్ కాంగ్రెస్—అనగా దివాన్గిరీ చలాయించడం ఒహటి యిప్పుడు తెలిసిందా ?

బుచ్చ—ఉద్యోగం చెయ్యరన్నావే ? దివాన్గిరీ యేరాజుదగ్గిర్రా ?

వెంకశే—యేరాజుదగ్గిరా ?—ఆడదానివి నీకెందుకూ యీ భోగట్టా అంతాను?

బుచ్చ—నువుకూడా లోకం మరమ్మత్తు చాస్తావుర్రా ?

వెంకశే—ఓ!

బుచ్చ—ఐతే వెధవముండనికూడా పెళ్ళాడతావురా ?

వెంకశే—నాన్న తన్నకుండావుంటే తప్పకుండా పెళ్ళాడతాను; గాని బోడిగుండు చేస్తేమాత్రం నాకక్కర్లేదు.

[గిరీశం ప్రవేశించి]

గిరీ—వదినా యీ చెట్టుకింద నిలబడితే మీరు వనలక్ష్మిలా వున్నారు. (బుచ్చమ్మ వైపు తేరి చూసును.)

బుచ్చ—విన్నార్రా ? తమ్ముడు వెధవని పెళ్ళాడుతాష్ట !

గిరీ—నా ప్రియశిష్యుడూ, మీకు ప్రియసోదరుడూ అయిన వెంకటేశం విధవా వివాహవేఁ చేసుకుంటే, మేం యావన్మంది విఁన్నీ బ్రహ్మరథం పట్టవాఁ ?

బుచ్చ—గురువులుగదా ముందు మీరెందుకు చేసుకోరు ?

గిరీ—అడగవలసినమాట అడిగారు. చెప్తాను వినండి మీ రడిగినతరవాత చెప్పక పోవడం తప్పని చెబుతున్నాను గాని, యీమాటలు చెప్పవలసినవి కావు. యేవఁంటారా ? నాగొప్ప నే చెప్పుకోకూడదుగదా ? అదొహటి. అంతకంటె ప్రమాదమైనమాట మరోటుంది. చూశారా వొదినా !—మొదట్నించీ విధవా వివాహం కూడదు కూడదు అని తప్పు అభిప్రాయంలో పడిపోయివున్న అత్త గారూ, మావఁగారూలాంటి పెద్దవాళ్ళకి యెన్ని శాస్త్రాలూ సవబులూ మనం చెప్పినా వాళ్ళకి నెత్తికెక్కవు. యిలాంటి మాటలు వాళ్ళతో మనం చెప్పినట్టా యనా కట్టుచ్చుకుంటారు. మావఁగారు వేదంమట్టుకే చదువుకున్నారుగాని నేను శాస్త్రాలు అన్నీ చదువుతున్నాను. అబ్బో, నేను మనశాస్త్రాల్లో వుద్దోలుణ్ణి. శాస్త్రకారుడు యేవఁన్నాడూ ? "బాలాదపి సుభాషితం" అన్నాడు, అనగా

మంచిమాట చంటిపిల్లడు చెప్పినా విని ఆ ప్రకారం చెయ్యాండయ్యా అన్నాడు. అయితే మన పెద్దవాళ్ళు శాస్త్రంలో చెప్పినప్రకారం నడుస్తారూ? యంతమాత్రం నడవరు. మనం శాస్త్రమూ, సవబులూ చూపిస్తే యేవంటారు? యీ గుంట వెధవలు చెప్పడం మనం విండవూనా అని కట్టుచ్చుకుంటారు. నామాట కేవిఁ చప్పకండి, నాది యినుంలాంటి శరీరం—కొడితే కట్టి విరిగిపోవాలిగాని చెక్కు చదరదు, నా ప్రియశిష్యుడికైతేనో? మీ అందరివీ మెత్తని మృదువైన శరీరాలు అవుటచాత యెవికలు విరిగిపోతాయి. గనక యీ మాటలు మన్లో మనం అనుకోవఁసినవేగాని మరోళ్ళతో ప్రాణం పోయినా అనవలసినవి కావు. యేవఁంటారు?

బుచ్చ—అవును.

గిరీ—అవునంటే చాలదు. యవరితోనూ యీ మాటలు చెప్పనని మీరంటేనే గాని, నా మనసులో మాటలు నాలుగూ యెలా చప్పడం?

బుచ్చ—యవరితోనూ చెప్పను.

గిరీ—వొట్టేసుకోవాలి.

బుచ్చ—యేవఁని వొట్టేసుకునేది?

గిరీ—యేవఁనా? మీరు యవరితోనైనా చెబితే నా బుఱ్ఱ పగిలిపోవాలని వొట్టేసుకొండి.

బుచ్చ—అహాఁ! అలా వొట్టేసుకోను! మీ బుఱ్ఱ చల్లగావుండాలి. చెబితే నా బుఱ్ఱే పగిలిపోవాలని వొట్టేసుకున్నాను.

గిరీ—అందుకు నే వొప్పుతానా యేవిఁటి? నాబుఱ్ఱ పగిలింతరవాత మీబుఱ్ఱ జోలికి యవడైనా రావాలిగాని, మీ ప్రాణానికి నాప్రాణం అడ్డువెయ్యనా?

బుచ్చ—మాఅమ్మని బతికించారు కారా? మీరు అలాంటివారే.

గిరీ—ఆ మాట మీరే అన్నారుగనక, వినండి—చెప్తాను. నేను పెళ్ళాడి పెళ్ళాం బిడ్డలూ నాకుంటే, వాళ్ళని తల్చుకున్నతరవాత ప్రాణానికి తెగించి మీఅమ్మని తియ్యడానికి నూతులోకి గెంత గలిదివుందునా? యీ జన్మవంతా లోకోపకారం కింద వినియోగపర్చుకుందావఁని నిశ్చయించుకుని యిదివరదాకా ఏకాకినై వుంటిని, సత్యమే, మీలాంటి నా మేలుకోరినవాళ్ళు "పెళ్ళిచేసుకో" అంటే ఆ మాట తోసేయడం కష్టమేగాని; గాని ఒక మాటమాత్రం జవాబు న్యాయంగా చప్పండి. ఒక్కళ్ళకి ఉపకారం చెయడం గొప్పా? అందరికీ ఉపకారం చెయడం గొప్పా?

బుచ్చ—అందరికి చెయ్యడవేఁ గొప్పనుకుంటాను.

గిరీ—సరే! ఆమాటమీద నిలవండి, పెళ్ళాడి, ఆలూబిడ్డలికి, ముచ్చకాయ ముగ్గురికి ఉపకారం చెయడంకంటే లోకోపకారం కింద యీ ప్రాణం వినియోగపర్చడం పుణ్యంకాదా? చచ్చేకాలానికి స్వర్గం యెదురుగుండా వొస్తుందే?

బుచ్చ—లోకానికి యేం వుపకారం చాస్తారు ?

గిరీ—అలా అడగండి. సోషల్ రిఫారమ్. సోషల్ రిఫారమ్ అంటే సంఘసంస్కారం. అసలు యింగ్లీషుమాట యెంత అర్థవౌతుందో, మీకు, దాని తర్జుమా కూడా అంతే అర్థం అవుతుంది. విప్పి చెప్పాలంటే ఒకసిమిలీ. అనగా ఉపమానం చెప్పి మీకు బోధపరుస్తాను. లోకం తప్పుతోవలో వెళ్ళుతూంటే ఆ తోవలోంచి మళ్ళించి మంచితోవలో పెట్టడమనేది సోషల్ రిఫారమ్.

బుచ్చ—యేమిటా తప్పుతోవ ?

గిరీ—జారు బురదా గట్లూ గతకలూ వున్నతోవ యలావుంటుందో యిప్పుడు మన వాళ్ళ ఆచారాలు అలావున్నాయి; ఆతోవలోంచి బండి తప్పించి మంచి దిమ్మిసాకొట్టిన హైరోడ్డులోకి మళ్ళించాలి. ఆ బండికి రెండుచక్రాలు. ఒకటి విధవా వివాహం, రెండు నాచ్‌క్వెశ్చన్, అనగా సానివాళ్ళని హాతవార్చడమున్నూ యీ రెండే రాజమార్గాలు.

బుచ్చ—మనవాళ్ళ దురాచారా లేవిటో నాకు బోధపడలేదు.

గిరీ—ఐతే చెబుతాను వినండి, ముసలాళ్ళకి చిన్నపిల్లల్నిచ్చి పెళ్ళిచెయ్యడం ఒకటి. డబ్బుకి పిల్లల్ని అమ్ముకోవడం ఒకటి. అవునంటారా కాదంటారా ?

బుచ్చ—అవును.

గిరీ—ఆ ముసలాళ్ళు చస్తే కష్టంసుఖం యెరగని పసిపిల్లలు వెధవలు అవుతారు. ఉప్పూ పులుసూ తినడంచాత యేమీ యెరగని పసిపిల్లలు పూర్ణ యవ్వనం వొచ్చినతరవాత మనసుపట్టలేకపోతే వాళ్ళదాతప్పు? "వెధవవివాహం కూడదూ గిధవవివాహం కూడదూ" అని ఓర్వలేని మాటలు చెబుతూ, డబ్బుకాసించి, ముసలి పెళ్ళిళ్ళుచేసే మూర్ఖుల్దాతప్పు ? పూరుకుంటారేం ?

బుచ్చ—నాకు తెలియదు.

గిరీ—అవునుమరి మీ రేవఁనగలరు ? తల్లీతండ్రిని యేవనుకున్నా మనసులో అనుకుని జీణిజాంచుకోవాలి. గాని మీలాంటి మంచివాళ్ళు పైకంటారా? నాలాంటి వాణ్ణి, యేవండీ మావఁగారూ, పిల్లల్ని రూపవంతుడూ, యవ్వనవంతుడూ, బుద్ధిమంతుడూ అయ్యిన కుఱ్ఱవాడికి యిమ్మని శాస్త్రంలో వుందిగదా, శాస్త్రానికి విరుద్ధంగా, యెందుచాత డబ్బుకక్కుర్తిపడి ముసలాళ్ళకి కట్టబెడుతున్నారయ్యా ? శాస్త్రంలో "వెధవలికి పెళ్ళిచెయ్యవలసినది, చెయ్యవలసినది" అనిశాసించి చెప్పివుండగా యెందుకు చెయ్యరయ్యా అని అడిగితినట్టాయనా, అర్ధచంద్రప్రయోగంచేసి అవతలికి గెంటుతారు. అంచాత "శాంతంబోపాణ పెట్ట" అనుకుని నోరుమూసుకు పూరుకున్నాను. యిహ నాచ్‌క్వెశ్చన్ మాట వినండి. సానివాళ్ళని హాతవార్చడం మంచిదంటారా కాదా ?

బుచ్చ—వాళ్ళని చంపేస్తారా యేవిటి ?

గిరీ—చంపక్కర్లేదు, "పొమ్మనక్కర్లేదు, పొగబెడితే" చాలునన్నట్టు సానివాళ్ళని పెళ్ళిళ్ళకు పిలవకపోవడం, వాళ్ళిళ్ళకి వెళ్ళకపోవడం, వాళ్ళని వుంచుకోకపోవడం పైచెప్పిన పనులుచేసేవాళ్ళని కనపడ్డచోటల్లా తిట్టడం, యిలా నాలాంటి బుద్ధిమంతులంతా ఒహటై కొంతకాలం చేసేసరికి కలికంలోకైనా మరి సాని వుండదు. లేకుంటే చూడండి, మన వెంకటేశం పెళ్ళికి తప్పకుండా సానిమేళం తెస్తారు. నే యెరుగుదును. కూడదన్నపనల్లా మావంగారు చాస్తారు, కూడినపని మానేస్తారు. సానిమేళం తేవడమనేది డబ్బిచ్చి తద్దినం కొనుక్కోవడమన్నమాటకాదా ? పెళ్ళినాటికి నా ప్రియ శిష్యుడికి కొంచం యీడొస్తుందిగదా, ఆ సానిముండలు యఱ్ఱగా బుఱ్ఱగా వుండడంచూసి, పెళ్ళాంమీద అసహ్యంపుట్టి "యీ పసిపిల్ల యదగడవెప్పుడు, కాపరానికి రావడవెప్పుడు, యీ సానివాళ్ళు మా మజాగావున్నారని వాళ్ళని వెంకటేశం వుంచుకుంటే కొంపమునిగిపోతుంది గాని తరవాయి వుండిపోతుందా ? యేవంటారు ?

బుచ్చ—అవును నిజవేఁ.

గిరీ—గనక లోకం బాగుపడేటందుకుగాను వెధవలికి పెళ్ళిచెయ్యడానికీ, సానివాళ్ళని సాగనంపడానికి వీరకంకణం కట్టాను. మరేవచ్చి, మీతమ్ముళ్ళాంటివాళ్ళకి అనేకులికి విద్యాబుద్ధులు చెప్తున్నాను. గణితగాణ్ణి పోటచేత నూతుల్లో గోతుల్లో పడ్డవాళ్ళని పైకి తీస్తాను. యింకా నాషనల్ కాంగ్రెస్ ఒహటుందిగాని అందులో నే చేసేపని చాంతాడంత వ్యాఖ్యానం చేస్తేగాని మీకు బోధపడదు. పరిపరివిధాల లోకోపకారం చేస్తున్నాను.

బుచ్చ—యీ పనులన్నీ పెళ్ళిచేసుకుంటేమాత్రం చెయ్యకూడదా ?

గిరీ—యలా చెయడం? లోకవంటే యేవిటి గంజిగుంట అనుకున్నారా? యేషియా యూరోప్, ఆఫ్రికా, అమెరికా, ఆష్ట్రేలేషియా అని ఐదుఖండాలు. అందులో అమెరికాలో మనుష్యులు బుఱ్ఱకిందికి కాళ్ళు పైకిపెట్టి నడుస్తారు. యిక్కడ పగలుగదా యిప్పుడు ? అక్కడ రాత్రి. నార్త్‌పోల్ అని మరోదేశం వుంది. అక్కడ ఆర్నెల్లు పొగలే; అప్పుడు మరి రాత్రుండదు. ఆర్నెల్లు రాత్రే; అప్పుడుమరి పొగలుండదు. అక్కడేవిటనుకున్నారు! సముద్రం అంతా మంచు కెరడైపోతే లేళ్ళని బళ్ళకికట్టి సవారీఐ, వాయువేగమనోవేగంగా వెళతారు. యిన్నిదేశాలకివెళ్ళి అక్కడివాళ్ళకల్లా ఉపకారం చేస్తేగదా లోకోపకారం అవుతుంది. పెళ్ళాంబిడ్డలూ వుంటే వాళ్ళని వొదిలి యలా పోవడం? అయితే పెళ్ళాడమని మీరు చెప్పినమాటకూడా సుతరామూ కొట్టి పారెయకూడదు. లోకానిక్కోసం బతకడం ఉత్తమం అయితే లోకం అంతా యింతవిలవో అంత

కన్న యెక్కువవిలువైన రత్నంలాంటి ఆడమనిషి దొరికితే, తప్పకుండా పెళ్ళాడ వలసిందే. యీవూరొచ్చేవరకూ నాకలాంటి దివ్యసుందరవిగ్రహం, కనపళ్ళేదు. మొహావెదట చెప్పకూడదు. అలాంటిమనిషి యివూళ్లో కనపడ్డది; అందరాని పండుకు ఆశించడ వెందుకని మనసు మళ్ళించుకోడానికి విశ్వప్రయత్నం చేస్తు న్నానుగాని మనస్సు లొంగకుండావుంది. భగవంతుడేంజేస్తాడో! మనస్సుతో యావఁంటున్నానంటే, "ఓ వెఱ్ఱిమనసా! నువ్వు వలచిన చిన్నది ఆణిముత్యవేఁ గాని యిన్నాళ్లూ పెళ్ళిమానేసి యిప్పుడు "పెళ్ళాడదాం, పెళ్ళాడదాం" అని యెందుకు సందడిపడతావు? "సంసార సాగరం దుఃఖం, తస్మాజ్జాగ్రత జాగ్రత" అన్నాడు. సంసారంలో పడిపోతే మళ్ళీ నీకు లోకోపకారం చెయ డానికి అవకాశం వుంటుందా?" అనిమనస్సుకి బోధపరుస్తున్నాను. పెళ్లాడితే లోకోపకారానికి అవకాశం యంతమాత్రం వుండదు. చూశారావదినా! మాట వరసకి మనం పెళ్ళాడతాం అనుకుందాం. సంసారం గడుపుకోవడానికి డబ్బు సంపాదించుకోవాలా? యిదివరకల్లా అంటే బ్రహ్మచర్యం ఆచరిస్తున్నాను గనక "సత్రాభోజనం, మఠానిద్రా" సరిపోయింది. మాటవరసకి మిమ్మల్ని పెళ్లాడింతరవాత, అలా సరిపోదే! మనంగాని మావఁగారి ముఖ్ఖానికి లక్ష్యో పెట్టక, యవరితోనూ చప్పకుండా రామవరం వెళ్ళిపోయి అక్కడ శాస్త్రో క్తంగా పెళ్లాడావఁంటే, ప్రస్తుతంమట్టుకు విడోమారియేజి సభవారు మనకి నెలకి నూర్రూపాయలు యిస్తారు. ఓ నాలుగయిదుమాసాలు అలా కాలక్షేపం చేసి, హైదరాబాదులోగాని, బరోడాలోగాని ఓ వెయిరూపాయల వుద్యోగం సులభంగా సంపాదించుకుంటాను. హాయిదరాబాదు నవాబు నెలరోజులకిందట పెద్ద ఉద్యోగ విస్తానన్నాడు "నేను ఒకడిదగ్గిర నౌఖరీ చేస్తానా?" అని విఱ్ఱ వీగి తోసిపారేశాను. మీరు వివాహం చేసుకోమని సలహా యిస్తారని అప్పుడే యెరిగివుంటే ఆ ఉద్యోగం మించిపోనియ్యకపోదును.

బుచ్చ—మీరు ఉద్యోగం చెయ్యరన్నాడే, తమ్ముడు?

గిరి—అవును బ్రహ్మచారిగావుండి లోకోపకారం చేస్తూ వున్నంతకాలం పెళ్ళిచేసుకో నని శపథం పట్టాను. గాని యిప్పుడు నా అదృష్టంవల్ల లోకం అంతటికన్నా విలవైన వజ్రంలాంటి భార్యా దొరికితే పెళ్ళాడక తీరుతుందా? లోకంయొక్క విలవ వెండి అనుకోండి, లోకం వెండైతే మీలాంటి సువర్ణచ్ఛాయగల కుంద నపు బొమ్మ, వఞ్చుండోవన్నె బంగారం అవునంటారా కాదంటారా? బంగారం విలవ యెక్కువా వెండి విలవ యెక్కువా? చప్పండి.

బుచ్చ—బంగారవేఁ యెక్కువ.

గిరి—సరే మీలాంటి బంగారం బొమ్మె లభించినప్పుడు లోకం గీకం అవతలపెట్టి పెళ్ళాడక తీరదుగద్దా మాటవరసకి మనం పెళ్లాడతాం అనుకోండి, పెళ్లాడిం

తరవాత సంసారం సుఖంగా జరుపుకోవాలంటే లావుగా డబ్బుండాలిగదా! ఉద్యోగం చేస్తేగాని డబ్బు లావుగారాదే?

బుచ్చ—అవును.

గిరి—అట్టే డబ్బెందుకని అడుగుతారు ఒకవేళ చెబుతాను వినండి. సంసారానికి యిల్లన్నది ఒకటుండాలిగదా? యేవంటారు?

బుచ్చ—అవును.

గిరి—నాకు మేడలుంటేనేగాని కుదరదు. యిలాంటి చిన్న యిళ్లల్లో నాకు ఉక్కిరిబిక్కిరిగా వుంటుంది, ఆమేడచుట్టూ తోట వుండాలి. మావిడిచెట్లూ, అరటిచెట్లూ, జామిచెట్లూ, చెప్పన్ని వృక్షాలూ వేస్తాం. మన వెంకటేశం కోతిలాగ పళ్ళుతింటూ యెప్పుడూ ఆ చెట్లమీదే వుంటాడు.

వెంకటే—ఆచెట్లపళ్లన్నీ నేనే కోస్తాను.

గిరి—అంతవాడివి కావనా? మనం అలాగా యిల్లూ, వాకిలీ, తోటా, దొడ్డీ, యార్పరుచుకునేటప్పటికి మనకి చిన్నపిల్లలు పుడతారు. వాళ్లని సంరక్షణ చెయ్యాలా? వాళ్లు నేను కుర్చీమీద కూచుని రాసుకుంటూంటే వొచ్చి చెయ్యిబట్టుకు లాగి నాన్నా యిది కావాలి అది కావాలంటారు. మీరు జీర పువ్వుల్లాగ వొంటినిండా నగలు పెట్టుకుని, చక్కగా పసుపూ కుంకం పెట్టుకుని, మహాలక్ష్మిలాగ యింట్లో పెత్తనం చేస్తూవుంటే ఒక పిల్ల యిటువేపువొచ్చి మెడ కౌగలించుకుని, ఒకపిల్ల అటువేపువొచ్చి మెడ కౌగలించుకుని "అమ్మా యిది కావాలి, అమ్మా అది కావా"లని అడుగుతారు. వాళ్లకి నగలూ జప్పరాచేయించాలి, జరీకుచ్చులు కుట్టించాలి. గిరీశంగారి పిల్లల్ని తీసుకురా అని ఒకప్పుడు నవాబుగారి కబురొస్తుంది. మన పిల్లల్ని వెంకటేశంలాగ కాయగా పంచా, తెల్లచొక్కాయితో పంపించడానికి వల్లకాదుగదా? వాళ్ళకి చిన్నబళ్లూ, గిళ్లూ కొనాలి. వాళ్ళకి చదువూసంధ్యా చెప్పించి ప్రయోజకుల్ని చెయ్యాలి? యిదంతా సంసార తాపత్రయం కాదా! యిందులో పడిపోతే మరి లోకోపకారం చెయ్యడానికి అవకాశవుంటుందా! చెప్పడం మరిచిపోయినాను. అప్పుడు మన వెంకటేశం మనదగ్గిరేవుండి చదువుకుంటాడు.

బుచ్చ—అలా అయితే మరి నాన్నకి ఖర్చుండదు, నాన్నా అమ్మా వాడి చదువుకోసం చెబ్బులాడ్రు.

గిరి—నే వొద్దన్నానా?

వెంకటే—నాకో చిన్న గుఱ్ఱబ్బండి కొనాలి.

గిరి—వేరే నీకు బండీ యెందుకు? మా పిల్లలబండీలో నువ్వుకూడా వెళ్ళుదువుగాని వాళ్లు అల్లరి చెయకుండానూ, కిందపడిపోకుండాను చూస్తూవుందువుగాని.

వెంక—అక్కయ్యని పెళ్ళాడేస్తారా యేవిటి?

గిరీ—మాటవరసకి అని అంటూంటే, మతిపోయినట్టు మాట్లాడతావేవిఁటి ?

బుచ్చ—అంతేకద ?

గిరీ—అంతేగదంటే. అంతకంటె అదృష్టం నాకు పట్టడం యలాగ? ఆమాట మీరు అన్నా, నేను అన్నా, మీవాళ్లు నన్ను తన్ని తగిలేస్తారు. వెంకటేశం గానీ అన్నట్టాయనా, పెయ్యి కట్టుతాడు పుస్తేవుంది.

వెంక—ఓయి నాయనో! (వీపు తడుముకొనును.) గుప్ చుప్! నే ఆపూ సెత్తను!

బుచ్చ—మా నాస్తం, రాంభొట్లుగారి అచ్చమ్మ మీరు వొప్పుకుంటే మిమ్మల్ని పెళ్లాడతానంది.

గిరీ—పెళ్లాడడవేఁ వొస్తే, అచ్చమ్మనీ పిచ్చమ్మనీనా పెళ్లాడతాను ? యప్పటికైనా "ఒకళ్ళతో నాకు పనేవిఁటి? నా బతుకు సుఖవేఁదో నేను చూసుకుంటాను" అని మీలాంటి దివ్యసుందరవిగ్రహమూ, గుణవంతురాలూ, నామీద కనికరించి "గిరీశంగారూ నన్ను పెళ్లాడండి" అంటే పెళ్లాడతాను గాని అచ్చమ్మల్నీ, పిచ్చమ్మల్నీ మెడకి కట్టుకుని ఉత్తమ బ్రహ్మచర్యం, లోకోపకారం మానుకుంటాననుకున్నారా యేవిఁటి ?

వెంక—మంచిపండు పడిపోయింది అందుకోండి,

గిరీ—(పండుతీసి) ఆహా యేమిచాయ! వొదినా మీవొంటి చాయగానుంది యీపండు, యిందండి.

బుచ్చ—బిందెలోపడెయ్యండి. తమ్ముడూ దిగొచ్చి బింద యెత్తు.

గిరీ—వాడక్కర్లేదు. నే నెత్తుతాన్లెండి. (యెత్తి) ఆహా! యేమిదయ్యారం!

(బుచ్చమ్మ నిష్క్రమించును)

శిష్యా! రెండుపళ్ళు రాల్చు).

వెంక—నానొస్తున్నాడండోయి దిడ్డితోవ్వేపు. యేవిఁటి సాధనం ?

గిరీ—ఆకులు దట్టంగా వున్నవేపు దాగో, నేను యాతాంతోడ్డం ఆరంభిస్తాను.

[అగ్నిహోత్రావధాన్లు ప్రవేశించి]

అగ్ని—గిరీశంగారూ, నీరుతోడుతున్నారాండి ? అసిరిగాడు తోడుతాడే, యింగిలీషు చదువుకున్నవాళ్ళు. మీ కెందుకాశ్రమ ?

గిరీ—పనివంటి వస్తువ లోకంలో లేదండి. ఊరకే కూచుంటే నాకు పూసుపోదు, మొక్కలకా, మంచిది. నాకా, కసరత్తూ. గవునరు, తోట్లో గొప్పుతవ్వుతాడు. సీవఁరాణీవారు బీదలూ సాదలకీ యివ్వడానికి బట్టలు కుడతారు. యింగిలీషు వాడు సోమరితనం వొప్పడండి వాళ్ళలో పెద్దకవీశ్వరుడు షేక్స్పియరు యేవన్నాడో విన్నారా, "డిగ్నిటీ ఆఫ్ లేబర్" అన్నాడు—అనగా కష్టపడు గొప్ప

వాడుకాడు, జడ్జీ గొప్పవాడుకాడు; కాయక్లేశపడి కష్టపడే మనిషే గొప్పవాడన్నాడు. అందుచాతనే యీగొప్పవాళ్లంతా మెప్పు పొందాలంటె తోటమాలీ పని చేస్తారు. చెట్లూ చావలూ యెక్కడం వోహటి వాళ్ళలో గొప్పవిద్య, లాభంలేని పని యేదీ దొరచెయ్యడండి మావఁగారూ దొరగారువూర్కొంచి వెళు తూండగా దాహవేఁస్తుంది, చెట్లని పళ్ళుంటాయి. నడితోవలో చెట్టెక్కడం నేర్చుకోకపోతే దాహంతో చావలసిందేగదా? యేజన్సీకమాన్ చేస్తాంటె పెద్దపులి వొస్తుందనుకోండి. వొరకి చెట్టెక్కడం చాతయితెదపాల్న చట్టెక్కి ప్రాణం కాపాడుకుంటాడు. అందుచేత చదువుతోపాటు చెట్టెక్కడం కూడా నేరుస్తారు.

అగ్ని—దొర్లతకీఫీవంతా అదో చిత్రం. వెంకడు రాసుకుంచున్నాడా, చదువుకుంచున్నాడా అండి?

గిరీ—యింతసేపూ చదువుచెప్పి "చెట్టూ చావఁలూ యెక్కి ఆడుకో" అని తోలేశాను.

అగ్ని—మీకేం మతి పోయిందా యేవిఁటండి? కాలూచెయ్యీ విరుచుకుంటె?

గిరీ—రేపు మనవాడికి గుణుపురం తాసిల్దారీ అయి అడివిలో కమాను వెళ్ళుతూవుండగా పెద్దపులొస్తే చెట్టెక్కలేక, కాళ్ళవొణికి చతికిల బడాలని మీ అభిప్రాయవాఁ యేవిఁటి?

అగ్ని—మనవాడికి తాసిల్దారీ అవుతుందండీ?

గిరీ—యెందుక్కా కూడదూ? గుఱ్ఱాలెక్కడం, చెట్లెక్కడం మనవాడు నేర్చుకోకపోతే, "నాయనా నువ్వు కమాన్కి పనికిరావు. డసుకు దగ్గిరకూచుని గుమస్తా పని చేసుకో. తాసిల్దారీ డిసిల్దారీ తలపెట్టకు" అనీ దొర్లంటారు.

అగ్ని—అలాయితే చిన్నచెట్లెక్కించండిగాని పెద్దచెట్లప్పుడే యక్కనియ్యకండి.

గిరీ—అందుచేతనే జామచెట్టు యక్కమన్నాను, చూశారా?

అగ్ని—ఓరి! కోతివెధవా!

గిరీ—అదుగో తిడుతున్నారూ? దొర్లచదువు చదువుకుంటే, దొర్లతరిఫీదు యివ్వక తప్పదు. మీరిలా తిడితే భయపడి కిందపడతాడు; యిలాంటిపనులు మీ కిష్టంలేకపోతే, యింగిలీషు చదువు మానిపించి వేదం చెప్పండి.

అగ్ని—మరి చెడిపోయి తిట్టాను. యీ యింగిలీషు వాళ్ళసంగతంతా అదో వెఱ్ఱిమొఱ్ఱి.

గిరీ—మీవంటి ప్రాజ్ఞులు అలా అండం నాకు ఆశ్చర్యంగా వుంది. వాళ్ళనడవడిక మంచిదవడంచాతనే దేవుఁడు యింత రాజైశ్వర్యం వాళ్ళకిచ్చాడు. మనశాస్త్రాల్లో మాటలు మనం మరిచిపోయినావుఁ. ఆ మాటలే తెల్లవాళ్ళు దొంగతనంగా పట్టుకుపోయి, శాస్త్రం చెప్పినట్లల్లా ఆచరించి మనరాజ్యం లాగుకున్నారు. మీరు యెరిగినవారుగదా చెప్పండి. గురువులు దగ్గిర శిష్యులు యెంచేసేవారు?

అడివికెళ్ళి చెట్లెక్కి సమిధలు తెచ్చేవారు, రండికి మొండికి ఓర్చేవారు. యిప్పుడు యింత ప్రాజ్ఞులైన మీరేవంటున్నారూ? మావాడు యిల్లుకదిలితే కందిపోతాడు. మావాడు జావంచెట్లెకితే కాళ్ళువిరుచు కుంటాండు. అని భయపడుతున్నారు. మీశిష్యులు బ్రహ్మాండమైన మఱ్ఱిచెట్టు కొనకెక్కి ఆకులుకోసి తెస్తున్నారుకారా? మనపుస్తకాల్లో మర్మం కనుక్కుని దొర్లు బాగుపడుతున్నారు. మనపుస్తకాలు బూజెక్కించి మనం చెడుతున్నాం.

అగ్ని—మీకు చాలాం తెలుసును, యీ తెల్లవాళ్ళు చేసేవిద్యలన్నీ మన గ్రంథాల్లోంచి యెత్తుకెళ్ళినవే. యీ రెయిళ్లు గియిళ్ళు యావత్తు మనవేదంలో వున్నాయిష. మీది మాపరిశీలనైన బుద్ధి. మనకేసు గెలవడానికి మీరు రాసినసవబులు మా బాగున్నాయి.

గిరీ—యింకా బాగుండును. రికార్డు పూర్తిగాలేదు. కొన్ని కాగితాలు మీరే పారేశారో, మీ వకీలు వుంచేసుకున్నాడో నాకు బోధపడకుండావుంది.

అగ్ని—నేను పారెయ్యలేదండి, నాకు యింగిలీషు తెలియకపోవడం చాలా చిక్కొచ్చింది.

గిరీ—మీకే యింగిలీషువొస్తె భాష్యం అయ్యాంగార్లా అయిపోరా? యీ మడితడిపేసి, వున్న కాగితాలు యావత్తుకూ జాబితారాస్తాను. తమరు వెళ్ళండి.

అగ్ని—మీరు సంసారం పనిపాట్లు యేం శ్రద్ధగాచేసుకుంటారు! మా వాడికి మీలా ప్రయోజకత్వం అబ్బితేనాకొకటి అవసరం వుండదు. దిగేటప్పుడు నిమ్మళంగా సాయంచేసి మరిదింపండేం? కిందించి మేలెంచమన్నాడు. (నిష్క్రమించును)

వెంకటే—(నిమ్మళంగా) నాన్న యింట్లోకెళ్ళిపోయినాడు.

గిరీ—నిమ్మళంగా దిగు.

వెంక—(వురికి) బతికించారు. (వెళ్ళిపోవుచుండును)

గిరీ—ఆగు ఆగు ఆవళ్లోపళ్ళిలాతెస్తుం.

వెంక—దొబ్బుతారా యేవిఁటి అన్నిని? అన్యాయం!

గిరీ—"అన్యాయం పాపనాశనం" అన్నాడు. ఒక్క అన్యాయంతో పాపాలన్నీ పోతాయి. అన్నిపళ్లూ నువుమాత్రం తింటావా యేమిటి? తింటే స్టమకేక్, కడుపునొప్పొస్తుంది. కడుపునొప్పొస్తే మీఅమ్మ నోరు పగల్దీసి ఆముదం వసగుండా గొంతుకలో పోస్తుంది.

వెంక—నేనావంఁదం తాగను.

గిరీ—అలా అయితే పళ్ళెట్టే తినకు (యీ లోపుంగా తోటలో వెంకటేశం వొళ్లోని కాయలు యెంచుచుండును.)

వెంక—(యేడుపు ముహంతో) పెద్దపళ్లన్నీ దొబ్బుతారా యేవిఁటి?

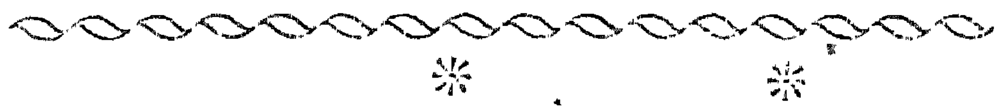
గిరి— పెద్దవాళ్ళకి పెద్దపళ్లూ, చిన్నవాళ్ళకి చిన్నపళ్లూ, యింతసేపూ చెట్టెక్కి చిలకలా కొరికావు చాల్దా? (నాలుగు పెద్దపళ్లు తీసుకుని వెంకటేశం వీపుతట్టి) మైడియర్ ప్రవరిస్టా! యిహ నీయిష్టవొచ్చినట్టు చెట్లూ చేమలూ యెక్కు, యింగిలీషువాడు నేచర్ స్టడీ చెయ్యమన్నాడు. జామచెట్టెక్కినప్పుడుమాత్రం పండూ, పరువుకాయా, పచ్చికాయా వీట్లభేదం బాగాస్టడీచేసి, పళ్ళేకొయ్యి, అందులో నాలుగు గురుదక్షిణకింద నాకియ్యి లేకుంటేకడుపుబ్బుతుంది. నువ్వో హామాటు చెట్టెక్కింతరవాత, వలేసి చూసినా మరిపరువుకాయ కనబడదు. "యేరకుమీ కసుగాయలు" అన్నాడు. వెరవే!—(వెంకటేశం దాటు వేసి పారిపోవును.)

పాఁచిక పారేటట్టే కనపడతూంది. హా! యేమి సొగసు!

క॥ నదమాపొక్కిలి, జాంబూ! నదమూమైచాయ. కోకనదమూ పదనూ।
పదమాజడ, నడుమువియత్ । వదనూ, నూగారుగూఢ పదమాచెలికిన్॥

(నిష్క్రమించును.)

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

చతుర్థాంకము

౧-స్థలము: రామప్పంతులు యింటిసావిడి.

[రామప్పంతులు కుర్చీమీదకూర్చుని వుండగా మధురవాణి నిలబడి తమలపాకులు చుట్టి యిచ్చుచుండును]

రామ—నేనే చిన్నతనంలో యింగిలీషు చదివివుంటే జడ్జీలయెదట ఫెళ ఫెళలాడించిన దును. నాకు వాక్స్థానమందు బృహస్పతివున్నాడు. అందుచేతనే యింగిలీషు రాక పోయినా నా ప్రతిభ యిలా వెలుగుతూంది.

మధు—మాటలు నేర్చిన శునకాన్ని వేటకి పంపితే ఉసుకోమంటే ఉసుకోమందిట.

రామ—నేనా శునకాన్ని?

మధు—హాస్యానికన్న మాటల్లా నిజవఁనుకుంటారేవిఁ?

రామ—హాస్యానికా అన్నావు?

మధు—మరి మీతో హాస్యవాఁడకపోతే, వూరందరితోటీ హాస్యవాఁడ మన్నారా యేవిఁటి?

రామ—అందరితో హాస్యవాఁడితే యరగవా?

మధు—అంచేతనే కుక్కన్నా, పందన్నా, మిమ్మల్నే అనాలిగాని, మరొకర్ని అనకూడదే? మిమ్మల్ని యేవఁనడానికైనా నాకు హక్కుంది. యీ పిసూనారి తనం నాతో చెప్పేదేవిఁటి? మీమాటలకు భ్రమసేకదా మీ మాయలలో పడ్డాను?

రామ—నాకు యింగిలీషేవస్తే, దొరసాన్లు నా వెనకాతల పరిగెత్తరా?

మధు—మీ అందానికి మేము తెనుగువాళ్ళము చాలమో? యింగిలీషంటే జ్ఞాపక వొచ్చింది. గిరీశంగారు మాట్లాడితే దొరలు మాట్లాడినట్టు వుంటుందిట.

రామ—అటా, యిటా! నీకేం తెలుసును. వాడు వొట్టి బోళ్ళేరుముక్కలు పేల్తాడు. ఆమాటలుగానీ కోటుల్లో పేల్తే చెప్పుచ్చుకు కొడతారు,

మధు—ఆదేమో మీకే తెలియాలి! గాని, గిరీశంగారు లుబ్ధావధాన్లుగారి తమ్ములటా? చెప్పారు కారు!

రామ—నీమనసు వాడిమీదికి వెళుతూందేం ? ఐతే నీ కెందుకు? కాకపోతే నీకెందుకు!

మధు—మతిలేని మాటా, సుతీలేనిపాటా, అని,

రామ—నాకామతి లేదంటావు ?

మధు—మీకు మతీలేకపోవడవేఁ, సాకే.

రామ—యెం చేత ?

మధు—నుదుట్ను వ్రాయడం చేత

రామ—యేవఁని రాశుంది ?

మధు—విచారం వ్రాసివుంది.

రామ—యెందుకు విచారం ?

మధు – గిరీశంగారు లుబ్ధావధాన్లుగారి తమ్ముళ్లైతే, పెళ్ళికివొస్తారు; పెళ్ళికివొస్తే యేవైనా చిలిపిజట్టీపెట్టి మీమీద చేయి జేసుకుంటారేమో అని విచారం.

రామ—అవును. బాగాజ్ఞాపకంచేశావు. గాని గుట్టు బైర్పడిపోతుందని అప్పుధాన్లు బంధువుల నెవళ్ళనీ పిలవడు.

మధు—గిరీశంగారు పిలవకపోయినా వస్తారు.

రామ—నువు గానీ రమ్మన్నావా యేమిటి ?

మధు—మీకంటే నీతిలేదుగాని నాకులేదా ?

రామ—మరి వాడొస్తాడని నీకేలా తెలిసింది ?

మధు – పెళ్ళికూతురు అన్నకి చదువు చెప్పడానికి కుదురుకుని, వాళ్ళింట పెళ్ళైతే అంతా ఆయనే చేస్తున్నారట. అంచేత రాకతీరదని తలస్తాను.

రామ—వాడొస్తే యేమి సాధనం ?

మధు—నన్నా అడుగుతారు ?

రామ - పెళ్ళే తప్పిపోతే ?

మధు—యలా తప్పుతుంది ?

రామ—తప్పిపోడానికి ఒకతంత్రం పన్నాను.

మధు—అయితే, మధురంమాట చెల్లించారే ?

రామ—చెల్లించక రావఁప్ప యే చెరువునీళ్ళు తాగుతాడు ?

మధు—యేదీముద్దు (ముద్దుపెట్టుకొనును.)

రామ—గాని మధురం, కీడెంచి మేలిద్దాం. ఒకవేళ దెబ్బచే ఓటు అయిపోయి వాడు రావడవేఁ తటస్థిస్తే యేవిఁటి సాధనం ?

మధు—ఆడదాన్ని, నన్నా అడుగుతారు ?

రామ—ఆడదాని బుద్ధిసూక్ష్మం, కోటువ్యవహారం అంటే చెప్పు. యెత్తుకి యెత్తు యింద్రజాలం లా యెత్తుతానూ ? చెయిముట్టు సరసవఁంటేమాత్రం నాకు కరచరణాలు ఆడవు.

మధు—పెళ్ళి నాలుగురోజులూ, తలుపేసుకుని యింట్లో కూచోండి.

రామ—ఆడదానిబుద్ధి సూక్ష్మమని చెప్పారుకానూ? మామంచి ఆలోచన చెప్పావు

మధు—గాని, నాకొకభయం కలుగుతూంది. నిశిరాత్రివేళ పైగొళ్ళెం బిగించి, కొంపకి అగ్గిపెడతాడేమో?

రామ—చచ్చావేం! వాడు కొంపలు ముట్టించే కొరివి కాను. మరి యేమిటిగతి?

మధు—గతి చూపిస్తే యేమిటి మెప్పు?

రామ—"నువ్వు సాక్షాత్తూ నన్ను కాపాడినపరదేవతవి" అంటాను.

మధు—(ముక్కుమీద వేలుంచి) అలాంటిమాట అనకూడదు. తప్పు!

రామ—మంచి సలహాఅంటూ చెప్పావంటే, నాలుగు కాసులిస్తాను.

మధు—డబ్బడగలేదే? మెప్పడిగాను నేను నా ప్రాణంతో సమానులైన మిమ్మల్ని కాపాడుకోవడం, యెవరికో ఉపకారం?

రామ—మెచ్చి యిస్తానన్నా తప్పేనా?

మధు—తప్పుకాదో? వేశ్యకాగానే దయా దాక్షిణ్యాలు వుండవో?

రామ—తప్పొచ్చింది. లెంపలు వాయించుకుంటాను. చెప్పు.

మధు—పెళ్ళివంటలకి పూటకూళ్ళమ్మని కుదర్చండి.

రామ—చబాష్! యేమి విలవైన సలహా చెప్పావు! యేదీ చిన్నముద్దు (ముద్దు పెట్టుకోబోయి, ఆగి) గాని గిరీశంగాడు నన్నూ దాన్నీకూడా కలియగట్టి తంతాడేమో?

మధు—ఆభయం మీకక్కరలేదు. పూటకూళ్ళమ్మ కనపడ్డదంటే, గిరీశంగారు పుంజాలు తెంపుకు పరిగెత్తుతారు, ఆమె నోరు మహా చెడ్డది.

రామ—అవును. నోరేకాదు, చెయ్యికూడా చెడ్డదే. దాం దెబ్బనీకేం తెలుసును.

గాని మా దొడ్డసలహా చెప్పావు యేదీ ముద్దు. (ముద్దు పెట్టుకొనును.)

(ముద్దు బెట్టుకుంటుండగా, లుబ్ధావధాన్లు ఒక ఘుత్తరము చేతబట్టుకుని ప్రవేశించును)

లుబ్ధా—యేమిటీ అభావచేష్టలు!

రామ—(గతుక్కుమని తిరిగి చూసి) మూవాం పడచువాళ్ళంగదా? అయినా, నా మధురవాణిని నేను నడివీధిలో ముద్దెట్టుకుంటే, నన్ను అనేవాడెవడు?

మధు—నడి కుప్పమీద యెక్కి ముద్దుపెట్టుకోలేరో? పంక్తికసానికి హద్దుండాలి. బావగారికి దండాలు, దయచెయ్యండి. (కుర్చీ తెచ్చి వేయును)

రామ—నాకు మావంగారైతే. నీకు బావగారెలాగేమిటి?

మధు—మాకులానికి అంతా బావలే, తమకు యలా మావంలైనారో? (లుబ్ధావధాన్లతో) కూచోరేం? యేమి హేతువోగాని బావగారు కోపంగా కనపడు

తున్నారు. రేపు పెళ్లైనతరవాత అక్కగారిని, వీధితలుపు గడియవేసి మరీ ముద్దెట్టుగుంటారేమో చూస్తానుగదా? అయితే మీ అల్లుడుగారికి చిన్నతనం యింకా వొదిలిందికాదు.

రామ—పైలా పచ్చీసిలో, చిన్నతనంకాక పెద్దతనం యలా వొస్తుంది? యేం మావాఁ! కోపవాఁ?

లుబ్ధా—నాకు పెళ్ళీవొద్దు పెడాకులూవొద్దు,

రామ—(మధురవాణి చెవిలో) చూశావా మధురం. నాయంత్రం అప్పుడే పారింది. (పైకి లుబ్ధావధాన్లుతో) అదేం, అలా అంటున్నారు? నిశ్చయం అయిన తరవాత గునిసి యేం లాభం?

లుబ్ధా—నీ సొమ్మేం పోయింది? గునియడం గినియడంకాదు నాకీ పెళ్ళి అక్ఖర్లేదు.

మధు—(రామప్పపంతులు చెవిలో) యేమిటా వుత్తరం?

రామ—(మధురవాణి చెవిలో) అగ్నిహోత్రావుధాన్లు పేరుపెట్టి నేనే బనాయించాను,

మధు—(రామప్పంతులు చెవిలో) యేవఁని?

రామ—(మధురవాణి చెవిలో) నువ్వు ముసలవాడివిగనక నీసంబంధం మాకు వొద్దని.

మధు—చిత్తం? చెప్పేస్తాను,

రామ—(మధురవాణి చెవిలో) నీకు మతిపోయిందా యేమిటి? పెళ్ళి తప్పించమని నువ్వే నాప్రాణాలు కోరికితే. యీ యెత్తు యెత్తాను. నోరుమూసుకో.

మధు—(లుబ్ధావధాన్లు చెవిలో) యీ సంబంధం మీకు కట్టిపెట్టాలని పంతులు చూస్తున్నారు. వొప్పుకోకండి.

రామ—(మధురవాణితో) యేమీ బేహద్బ! (లుబ్ధావధాన్లుతో) స్త్రీ బుద్ధిః ప్రళయాంతకః అన్నాడు, దానిమాటలు నమ్మకండి కల్పనకి యింతమనిషిలేదు,

లుబ్ధా—(చేతిలోని వుత్తరమును ఆడిస్తూ) యీ కుట్రంతా నీదే.

రామ—(తీక్షణంగా మధురవాణి వైపుచూసి, లుబ్ధావధాన్లుతో) కోపం కోపంలా వుండాలిగాని, యేకవచన ప్రయోగం కూడదు.

లుబ్ధా—యిదంతా మీకల్పనే. నా కొంప ముంచడానికి తలపెట్టారు. చదవండి.

రామ—(వుత్తరం అందుకోక కుర్చీ వెనక్కి తీసుకుని) ఆ వుత్తరం సంగతి నాకేం తెలుసును?

లుబ్ధా—చేసినవాడివి, నీకు తెలియకపోతే, యెవరికి తెలుస్తుంది?

రామ—అదుగో మళ్ళీ యేకవచన ప్రయోగం! మెత్తగా మాట్లాడుతున్నానని కాబోలు అనాడీ చేస్తున్నారు? వుత్తరంగిత్తరం నేనుకల్పించానని, మళ్ళీఅన్నావంటే కథ చాలా దూరం వెళుతుంది. ఆ సంగతి మట్టుకు కాని వుండండి. రామప్పంతలు తడాఖా అంటే యేవఁనుకున్నారో?

లుబ్ధా—నువ్వు—

రామ—అదుగో మళ్ళీ.

లుబ్ధా—మీ కల్పనే తేనేం, మరోహారి కల్పన తేనేం, బుద్ధి పొరపాటు నాది. మీవ్యో వెధవలతో నా కేం పని ? వెంటనే బయల్దేరిపోయి. ఆ అగ్నిహోత్రావధాన్లునే అడుగుతాను.

రామ—మాటలు మాజోరుగా వొస్తున్నాయి, జాగ్రత్త (లుబ్ధావధాన్లు వెళ్ళును) నన్నేనా వెధవలు అంటున్నాడు ?

మధు—నన్నుకూడా కలుపుకోవాలని వుందా యేవిటండి ?

రామ—నన్నుమట్టుకు వెధవని కింద కట్టావు ?

మధు—నేవుండగా వెధవలు మీరెలా అవుతారు ?

రామ—నన్ను సప్త వెధవనిచేశావు మరి యింకా తరవాయి యేం వుంచావు ?

మధు—అదేవిటి అమాటలు ?

రామ—ఆ వుత్తరం నేను బనాయించానని, ఆ వెధవతో యెందుకు చెప్పావు ?

మధు—మీతోడు, నేను చెప్పలేదే ?

రామ—మరి నేను బనాయించానని, వాడి కెలా తెలిసింది ?

మధు—యెందు కీ ఆందోళన ?

రామ—మరి, ఆ వెధవ వుత్తరం తీసికెళ్ళి అగ్నిహోత్రావుధాన్లుకి చూపిస్తే నా మీద వాడు వెంటనే ఫోర్జరీ కేసు బనాయిస్తాడే ? పీక తెగిపోతుంది ? యేవిటి సాధనం ?

మధు—యంత్రం యెదురు దిరిగిందో! ఐతేచక్రం అడ్డువేస్తాను. (మధురవాణి తొందరగా వీధిలోకి వెళ్ళును.)

రామ—యిదెక్కడికి పోతూంది ? యిదే చెప్పింది. దొంగపని చేసినప్పుడు రెండోవారితో చెప్పకూడదు, వెధవని చెవులు చులుపుకుంటాను. సరిగ్గె త్తివెళ్ళి చేతులో కాగితం నులుపుకొత్తునా?—గాడిదకొడుకు కరిస్తేః పోయి మీనాక్షి కాళ్ళుపట్టుకుంటాము.

[మధురవాణి వకచేతితో వుత్తరము, వకచేతితో లుబ్ధావధాన్లు చెయ్యిపట్టుకుని ప్రవేశించును.]

మధు—(రామప్పంతులుతో) చాలు, చాలు, మీ ప్రయోజకత్వం, బావగారికి అన్నా, తమ్ముడా, కొడుకా, కొమ్మా ? మిమ్ముబోని అప్తులని నమ్ముకుని, సల హాకివస్తే. ఆలోచనా సాలోచనా చెప్పక, ఏకవచనం, బహువచనం, అని కాష్టవాదం పెట్టారు. బావా ! కుర్చీమీద కూచోండి (కుర్చీమీదకూచోబెట్టి) (రామప్పంతులుతో) యీా వుత్తరం యేవిటో నింపాదిగా చదివి చూసుకోండి (వుత్తరం రామప్పంతులు చేతికియిచ్చును.)

రామ—(వుత్తరం అందుకొని తనలో) బతికాంౖనా దేవుఁడా. (చూచుకొని) అగ్ని నావుత్తరవేఁకాదే యిది, నా నీడచూసి నేనే బెదిరాను. (పైకి) మావాఁ! వొస్తూనే తిట్లతో అరంభిస్తే యెంతటి వాడికైనా కొంచం కోపం వొస్తుంది. నెమ్మదిగానూ, మర్యాదగానూ, నన్నొచ్చియేం సహాయం చెయ్యమంటే అది చెయనూ ?

లుబ్ధా—మరైతే యీ పటాటోపం వొద్దని రాయండి. అతగాడికి పటాటోపం కావలిస్తే ఆ ఖర్చంతా అతగాడే పెట్టుకోవాలి.

మధు—(లుబ్ధావధాన్లు, జుత్తుముడివిప్పి దులిపి) యేం ధూళి ! సంరక్షణ చేసేవాళ్ళు లేకపోబట్టిగదా ? (గూటిలోనుంచి వాసననూనె దువ్వెనాతెచ్చి తల దువ్వు చుండును.)

రామ—(ఉత్తరంవిప్పి కొనచూసి చదువును) "సేవకుడు తమ్ములు గిరీశం"—వీడా!

మధు—పైకి చదవండి.

రామ—నీగిరీశం, అనగానే పైకి చదవాలేం ?

మధు—అయితే, మీరే చదువుకు ఆనందించండి.

లుబ్ధా—"నీ గిరీశం" అన్నారేం ?

రామ—అది వేరేకథ.

లుబ్ధా—పైకి చదవండి.

రామ—(చదువును)

"సేవకుడు, తమ అత్యంత ప్రియసోదరులు గిరీశం అనేక నమస్కారములు చేసి చాయంగల విన్నపములు, తః యీ నాటికి వృద్ధాప్యంలో నయినా మీరు తిరిగి వివాహం చేసుకుని ఒక యింటివారు కావడమునకు నిశ్చయించితి రన్న మాటవిని యమందానందకందళిత హృదయారవిందుడ నైతిని."

లుబ్ధా—వెధవ, వృద్ధాప్యవఁటాడూ ? మొన్నగాక మొన్నవేగదా యాభై దాటాయి.

మధు—(దువ్వెన మొలను పెట్టి, లుబ్ధావధాన్లు జుత్తుముడివేసి) సంరక్షణలేక యిలా వున్నారుగాని, యవరు మిమ్మల్ని ముసలివాళ్ళనేవారు ?

రామ—(చదువును) "మీకు కాబోవు భార్య, నా ప్రియశిష్యుండగు వెంకటేశ్వర్లు చెలియలగుటంజేసి నాకు బహుసంతసమైనది. నేను అగ్నిహోత్రావధానులు వారి యింటనే యుండి పెళ్ళిపనులు చేయించుచున్నాడను. వారు నన్ను పుత్రప్రాయముగా నాదరించుచున్నారు. బహు దొడ్డవారేగాని చంద్రునకు కళంక మున్నటుల వారికి కించిత్తు ద్రవ్యాశా, కించిత్తు ప్రథమకోపముం గలవు."

వ్యాకరణం వెలిగిస్తున్నాడయ్యా గుంటడు!

"షరా — ఆకోపం వొచ్చినప్పుడు మాత్రం యెదట పడకుండా దాగుంటే యెముకలు విరగవు ప్రాణంబచాయిస్తుంది. మరేమీ ఫర్వావుండదు—ద్రవ్యాశ అనగా అది వారికిగాని మీకుగాని ఉపచరించేదికాదు. మీ వూరివారెవరోగాని ఒక తుంటరి, మీరు విశేషధనవంతులనియు, పెళ్ళిదేవదుందుభులు మ్రోయునటుల చేతురనియు. వర్తమానము చేయుటను, యేబది బళ్లమీద యీ వూరివారి నందరిని తర్లించుకు రాసైయున్నారు. ఇంతియకాక, దివాంజీ సాహేబు వారినడిగి, ఒక కుంజరంబునూ మూడు ఒంట్టియలనూ, యేనుగుఱ్ఱంబులంగూడ తేసైయున్నారు. బంగారపుటడ్డల పల్లకీగూడ దెచ్చెదరు.

"షరా — దానిమీద సవారీ ఐ, అలంకారాలత్తులతో వూరేగి, మీరు పెళ్ళిచేసుకోవడం నాకు కన్నులపండువేగాని, యిదంతా వృథా వ్రయంగదా. అని నా బోటి ఆప్తులు విచారిస్తున్నారు యెద్దుపుండు కాకికి రుచి రామప్పంతులు హాంఫట్టం బోయింది?"

వెధవ! నావూ సెందుకోయి వీడికి?

"యిందులో ఒక పరమరహస్యం. అది యెద్దియనిన, యీ రామప్పంతులు చిక్కులకు, జాకాల్; తెలివికి, బిగ్ యాస్."

యిదేవిఁటోయి, యీ బోళ్లేరు యింగిలీషు!

"అనగా"

వ్యాఖ్యానం కూడా వెలిగిస్తున్నాడయా!

"జాకాల్, అనేది, గుంటనక్క"

పింజారీ వెధవ!

"బిగ్ యాస్, అనగా, పెద్ద—"

వీడి సిగాదరగా! యేం వీడిపోయీకాలం! వీడిమీద తక్షణం డామేజీదావా వదేస్తాను.

(మధురవాణికి నవ్వొచ్చి, ఆపుకోజాలక, విరగబడి నవ్వును.)

యెందుకలా నవ్వుతావు? నీ మొగుడు నన్ను తిడుతున్నాడనా ఆనందం?

మధు—(నవ్వుచేత మాట తెమలక, కొంతసేపటికి) కాదు—కాదు—మీతోడు—లోటి—

రామ—నాతోడేవిఁటి! నేను చస్తే నీకు ఆనందవేఁ!

మధు—(ముక్కుమీద వేలుపుంచి, రామప్పంతులు దగ్గరకువెళ్ళి, సిరస్సు కౌగలించుకొని, ముద్దెట్టుకొనును) యేమి దుష్టుమాటా!

రామ—మరెందుకు నవ్వుతావ్?

మధు—లోటి—లోటి—లోటి

రామ—యేఁవిఁటా "లోటి"?

మధు—లొటి—పిట—
రామ—అవును, లొటిపిట. అయితే?
మధు—(సమాళించుకుని) యెందుకో?
రామ—యెందుకో నాకేం తెలుసును?
లుబ్ధా—ఉత్తరం వల్ల మీరే తెమ్మన్నట్లు అగుపడుతూంది!
రామ—నేనా? నేనా? నాకెందుకూ లొటిపిట?
మధు—(ఉప్పెనగా తిరిగి నవ్వుతూ) యెక్కడానికి
రామ—నేనా యెక్కడం?
మధు—యెందుకు కూడదూ? మీరొక లొటి—పిట—బావగారొక లొటిపిట—
పో—హో—పోలిశెట్టి—పెళ్ళి సప్లయిదారుడుగనక, అతడో లొటిపిట—యెక్కి
పాలాఃంట—వూరేగండి—వెన్నుకుప్పెక్కి—ఆ వైభవం—కళ్ళరా—చూస్తాం.
(మిక్కిలిగా నవ్వును; నవ్వుసమాళించుకొని) బావగారూ, క్షమించండి—ఆ
దుష్టు వ్రాతకి నవ్వాను—మరేంగాదు.
రామ—దుష్టంటే దుష్టా! గాడిద
లుబ్ధా—మీరోహో, పెద్దగాడిదని కూడ తెమ్మన్నారని కాబోలు రాశాడండీ.
రామ—లేదు, లేదు, గాడిదెమాట వుత్తరంలో యక్కడాలేదు.
లుబ్ధా—వుంది. నేను చదివానండి. గాడిద నెందుకు తెమ్మన్నావయ్యా నా నెత్తి
మీదెకి?
రామ—నీకు మతిపోతూందా యేమిటి? గాడిదెమాట లేదంటూంటేనే? (మధుర
వాణి తిరిగి నవ్వుచుండును) నీకూ్కడా మతిపోయింది? యెందు కానవ్వు?
నన్ను చూశా? అవుధాన్లును చూశా?
మధు—యెందుకు—ఆ—అనుమానం?—సామెత—వుంది.
రామ—యేమిటా సామిత గిమితాను?
మధు—గాడిద అందిట—పాటకి నేను—అందానికి—మా అప్పా—అందిట—
రామ—అంటే?
మధు—పెళ్ళికి గాడిద—లొటిపిటామాట—యిన్నాళ్ళకి—మళ్ళి విన్నాను గదా అని.
రామ—వింటే?
మధు—నవ్వొచ్చింది. మీరుకూడా నవ్వరాదూ? యెందుకీ దెబ్బలాట?
రామ—వీడి మీద డామేజి దావా వెంటనే వడేస్తాను.

మధు—(లుబ్ధావధాన్లుతో) బావా, యెందుకు మా పంతులుగారిమీద అన్యాయంగా అనుమానం పడతారు? ఆయన నిజంగా మిమ్మల్ని అన్నగార్లా భావించుకుంటున్నారు. గిరీశంగారు పంతులుమీద వ్రాయడానికి కారణాంతరం వున్నది. మీతో చెప్పవలసిన సంగతికాదు గాని, మీ ఉభయులకూ స్నేహం చెడడానికి సిద్ధంగా వున్నప్పుడు చెప్పకతీరదు. మీ గిరీశంగారు నాకు కొన్నాళ్ళు యింగ్లీషు చెప్పేవారు. కొద్ది రోజులు నన్ను వుంచుకున్నారు మా పంతులుగారు ఆయన దగ్గిరనుంచి నన్ను తీసుకువెళ్ళిపోయి వచ్చినారనే దుఃఖంచేత లేనిపోనిమాటలు కల్పించి "నక్కాగిక్కా" అని వ్రాశారుగాని, ఆ బొల్లిమాటలు నమ్మకండి.

రామ—"నక్కాగిక్కా" వొట్టినే పోతుందనుకున్నావా యేమిటి? డామేజి దావా పడ్డతరవాత దాని సంగతి తెలుస్తుంది.

మధు—బావా, మరొకమాట ఆలోచించండి. పంతుల కేం లాభం యేనుగులూ, లొటిపిటలూ, గాడిదలూ—(నవ్వును.)

రామ—మనిషివికావా యేమిటి? గాడిదెమాట లేదంటూంచేనే?

మధు—పోనియ్యండి-మీ కెందుకు కోపం! గాడిదలు లేకపోతే కడంవ్వే ఆయేను, యివన్నీ మీయింటిమీదపడి తింటే మా పంతులుగారికి యేంలాభం? చెప్పండి, ఒకవేళ రాతబుబేరం జరుగుతుంది గనక పోలిశెట్టికి లాభించవచ్చును.

లుబ్ధా—బాగా చెప్పావు—పోలిశెట్టి చేసినపనే!

రామ—చప్పగా చేస్తాడని ఖర్చువెచ్చం కోమటాడిమీద పెట్టావు. అనుభవించు.

మధు—యిప్పుడు మించి పోయినదేమి? పెళ్ళికూతుర్ని పంపిస్తే పదిరూపాయలు ఖర్చుతో యిక్కడ ముడిపెట్టేస్తాం, మీ రెవరూ రావద్దని, మీమావఁగారి పేర వుత్తరం వ్రాయండి.

లుబ్ధా—మా ప్రశస్తమైన ఆలోచన చెప్పావు. మావఁగారూ, మధురం మా బుద్ధిమంతురాలు.

రామ—అదుగో! "మధురం గిధురం" అని మీరు అనకూడదు. "మధురవాణి" అనాలి.

లుబ్ధా—పొరపాటు—గాని తీరా మోసివాళ్ళు పెళ్ళికూతుర్ని ఒక్కర్తెనీ పంపించేస్తే?

మధు—మరేం? మీతీపు దిగదీసింది? పెళ్ళిచేసుకోండి.

లుబ్ధా—నా ప్రాణంపోతే యీ సంబంధం చేసుకోను. ఆ వుత్తరం కొంచెం చదివితే అభావచేష్టలు మీకే బోధపడతాయి,

మధు—చదవడం మానేసి యేమిటి ఆలోచిస్తున్నారు?

రామ—గిరీశం గాడిమీద పరువునష్టానికి డామేజీ దావా లేకమాన్ను — వాడి మొహంలాగేవుంది వుత్తరం, చదివేదేవిఁటి.

మధు—మా వెధవ సావకువుమాత్రం యేమైనా వుంచాడనా? అయినా తరవాయి చదవండి.

రామ—(చదువును) తాజాకలం. చిన్నది బహులక్షణంగా వుంటుంది, దాని కొంచం పెయ్యినాకుడుమాత్రం కద్దు. అద్దానిని మనవారు వైధవ్యహేతువ అంద్రు యిదివట్టి సూప—సూపర్—స్టి—షన్—అనగా, తెలివితక్కువ నమ్మకం మనవంటి ప్రాజ్ఞులు లెక్కించవలసినది కాదు షరా—దీనికి వక చిన్నబైరాగి చిటికీ వున్నది. నిమ్మిటతో పెయ్యినాకుడు వెంద్రుకలూడదీకి, ఒక పౌ—పౌడర్—అనగా, గుండ కద్దు; ఆ గుండ ప్రామినచో మరల పెయ్యినాకుడు పుట్టనేరదు. ఈ లోగా దైవాత్తూ వైధవ్యంబే సంప్రాప్తించినచో, పదే పదే క్షౌరం కౌనుగావున పెయ్యినాకుడు బాధించనేరదు రెండవ నెంబరుషరా—ఒకవేళ వైధవ్యం తటస్థించినా, మా వదెనగారు జుత్తు పెంచుకునే యెడల, మీ రేంజెయ్యగలరు. నేనేం జెయ్యగలను?"

మధు—చాల్చాలు, యీపాట్కి చాలించండి. గిరీశంగారు యేంతుంటరి?

రామ—యిప్పుడైనా వాడి సైఁటం నీకు బోధపడ్డదా? (చదువును) మూడవ షరా—యీరోజుల్లో స్త్రీ పునర్వివాహం గడబిడ లావుగానున్నది తమకు విశదమే, మీరు స్వర్గంబునకుంబోయి ఇంద్రభోగం బనుభవించుచుండనామెకు వునర్వివాహము చేసికొనబుద్ధి పొడమ వచ్చును. అది మాత్రం నేను ఆపజాలనని స్పష్టముగా తెలియునది, ఏలననిన? వద్దని మందలించుటకు ఎదట పడితినో, "మీ యన్న స్వర్గంబున రంభతో పరమానందంబు నొందుచు నున్నారుగదా, నాగతేమి" యని యడిగినచో నేమి యుత్తర మీయువాడ?

మధు—మరి చాలించండి.

రామ—నీ యిష్టం వొచ్చినప్పుడు చదివి, నీ యిష్టం వొచ్చినప్పుడు మానేస్తావనుకున్నావా? (చదువును)

నాల్గవషరా—కొందువ అన్ని హాంశములూ బహు బాగావున్నవి. తప్పకుండా యీ సంబంధం మీరు చేసుకోవలసిందే. మీ అత్తగారు సాక్షాత్తూ అరుంధతివంటివారు మనలో మనమాట, ఆమెకు యీసంబంధం యెంతమాత్రమూ యిష్టము లేదు. పుస్తెకట్టే సమయమందు, మీయింటి నూతులోపడి ప్రాణత్యాగం చేసుకుంటానని యిరుగు పొరుగమ్మలతో అంటున్నారు. గాని ఫర్వాలేదు ఆ నాలుగు గడియలూ, కాళ్ళూ చేతులూ కట్టేదాం. మూడు ముళ్ళూ పడ్డతరవాత నూతులోపడితే పడనియ్యండి. మనసామ్మేం బోయింది? పోలీసువాళ్ళ చిక్కు లేకుండామాత్ర, వాళ్ళకేమైనా పారేసి వాళ్ళని కట్టుకోవలసివస్తుంది. యీ సంగతులు యావత్తూ మీ మేలుకోరి వ్రాసితిని యిక్కడ వారికి తెలియరాదు. మరిచిపోయినాను, పిల్లజాతకం అత్యుత్కృష్టంగా వుందను. ఆ బినాయింపు కరాడా ఖండు—"

మధు—రామ ?

రామ—అది ఆడవాళ్లు వినవలసిన మాటకాదు.

లుబ్ధా—అది కూడా మీరే బనాయించారంటూ దేవిఁటండీ ?

రామ—వాడి నోటికి సుద్ధీ, బద్ధంవుందీ ? డామేజీ పడతేగాని కట్టడు.

లుబ్ధా—కొంచం అయినా నిజం వుండక పోతుందా, అని సాక్షయం. అత్తగారికి యిష్టంలేదని పోలిశెట్టి కూడా చెప్పాడు. యీసంబంధానికి వెయివేలదణ్ణాలు; నా కొద్దుబాబూ.

మధు—బాగా అన్నారు. మీ సంబంధం మాకు యెంత మాత్రం వొద్దని, మీ మావఁ గారి పేర వ్రాయండి. కాగితం కలం తేనా ?

లుబ్ధా—మావాఁ ! మరి ముందూ వెనుక ఆలోచించక వెంటనే వుత్తరం రాసి పెట్టండీ. (నిలబడి మధురవాణి చెవిలో రహస్యము మాట్లాడును; మధురవాణి లుబ్ధావధాన్లు చెవిలో మాట్లాడును.)

రామ—మొహంమీద మొహంపెట్టి, యేవిఁటా గుసగుసలు ?

పైనుంచి పోస్టుకవాను—"లుబ్ధావుధాన్లుగారున్నారండీ. వుత్తరంవొచ్చింది"

(మధురవాణి పైకివెళ్ళి వుత్తరము తెచ్చి లుబ్ధావధాన్లచేతికి యిచ్చును. లుబ్ధావధాన్లు రామప్పంతులు చేతికి యిచ్చును.)

లుబ్ధా—సులోచనాలు తేలేదు. మీరే చదవండి.

రామ—(తనలో చదువుతూ) మరేవీఁ ! చిక్కే వొదిలిపోయింది. మీ మావఁగారి దగ్గిర్నించి.

లుబ్ధా—యేవఁని ? యేనుగులూ, లొటిపిటలూ తానంటూడా యేవిఁటండి ?

రామ—మీ సంబంధవేఁ అక్కర్లేదట.

లుబ్ధా—యేవిఁటీ ? యెంచేతనో ? వాడికా అక్కర్లేదు ? నాకా అక్కర్లేదు ?

తన పరువుకి నేం తగాను కానో ?

మధు—నిమషంకిందట పెళ్ళివొద్దన్నారే? యిప్పుడు పెళ్ళితప్పిపోయిందనికోపవాఁ ?

లుబ్ధా—యింకా యేం కూస్తాడో చెప్పండి.

రామ—మీరు పీసిరి గొట్లని యెవరో చెప్పారట

లుబ్ధా—నేనా పీసిరి గొట్టుని? వొక్కపాటున పద్దెనిమిది వొందలు యే పీసిరిగొట్టు పోస్తాడు ? యింత సొమ్ము యెన్నడైనా, ఒక్కసారి అగ్నిహోత్రావుధాన్లు కళ్ళతో చూచాడూ? సంసారం పొత్తుగా చేసుకుంటే పీసిరిగొట్టా? వాడిసొమ్ము వాడినెత్తిని కొట్టినతరవాత, నే నెలాంటివాణ్ణె అయితే వాడికేం కావాలి ?

మధు — యెలాంటివాళ్ళేం ? బంగారంలా వున్నారు ?

రామ—మీరుముసలివాళ్ళనీ, మీకు క్షయరోగంవుందనీ కూడా, యెవరోచెప్పారట.
లుబ్ధా—నేను ముసలివాణ్ణా వీడి సిగతరగ! యాభై యేళ్ళకే ముసలిటండీ? కొంచం దగ్గు వుండడవేఁ కాగట్టండి (దగ్గును) నిలివెడు ధనంపోసి పిల్లని కొనుక్కున్న తరవాత, మరిదాని ఘోషా, నా ఘోషా వాడి కెందుకయ్యా? డబ్బుచ్చుకున్న తరవాత చచ్చిన శవానికైనా కట్టకతీరదు. మాటాడేం?
రామ—అవును; నిజవేఁ, మీరు ముసలివాళ్లైతే మాత్రం?
లుబ్ధా—అదుగో, 'ఐతే మాత్రం' అంటారేవిఁటి? నువ్వే పెట్టావు కాబోలు యీ పెంటంతాను.
రామ—అన్ని పెంటలు పెట్టడానికి, మీతమ్ముఁడు గిరీశం అక్కడే వున్నాడుకదూ?
లుబ్ధా—వీడు అక్కడెలా పోగయినాడయ్యా నాకు తెలీలాగ?
మధు—ఏమీ! యీ మగవారి చిత్రం! యింతసేపూ పెళ్ళి వొద్దని వగిస్తిరి; యిప్పుడు పెళ్ళి తేలిపోయిందని వగుస్తున్నారు. నిజంగా మీకు పెళ్ళాడాలని వుందండీ?
లుబ్ధా—వుంటే వుంది, లేకపోతే లేదు. గాని యీ దుర్భాషలు నేను పడి వూరుకుంటానా?
మధు—మరేం జేస్తారు?
రామ—యేం జేస్తారా? డామేజీకి దావా తెస్తారు.
లుబ్ధా—దావావొద్దు, నీ పుణ్యం వుంటుంది, వూరుకో బాబూ.
రామ—కాకపోతే. యింతకన్న చవకైనదీ, సాంప్రదాయమైనదీ సంబంధం కుదిర్చి, చేసుకున్నావంటే, అగ్నిహోత్రావుధాన్లుని చెప్పుచ్చుకు కొట్టినట్టు వుంటుంది,
లుబ్ధా—చవగ్గా కుదరడవేఁలాగ?
మధు—నామాటవిని పెళ్ళిమానేసి వూరుకోండి.
లుబ్ధా—యేం? ముసలివాణ్ణని నీకూ తోచిందా యేవిఁటి?
మధు—మీరా ముసలివాళ్ళు? యవరా అన్నవారు?
లుబ్ధా—నీకున్నబుద్ధి ఆ అగ్నిహోత్రావుధాన్లకి వుంటే బాగుండును.
మధు—ఓ పన్ను కదలిందా? కన్నుకు దృష్టి తగ్గిందా? చూడండి మీ దండలు కమ్మెచ్చులు తీసినట్టు యలా వున్నాయో?
రామ—(తనదండలు చూచుకొని) మావఁ పెరట్లో గొప్ప తవ్వడంనుంచి దండలు మోటుగా వున్నాయి; గాని నాదండలు సన్నమైనా ఉక్కు ఖడ్డీలు.
మధు—(తన చీర కొంగుతో లుబ్ధావధాన్లు ఛాతీకొలిచి) యెంతఛాతీ!
రామ—యేమిటీ వాళకం?
మధు—వుత్తరం, మీలో మీరు చదువుకుంటారేం? పైకి చదవండి.
రామ—నువ్వు నన్ను ఆజ్ఞాపించే పాటిదానవా? మేం చదువుకుంటాం. యివి ఆడవాళ్లు వినవలసినమాటలుకావు. నువ్వు అవతలకి వెళ్లు.

మధు—నేను కదలను.

రామ—అమాంతంగా యెత్తుకెళ్ళి వెనకింట్లో కుదేస్తాను.

మధు—(కుర్చీ వెనకను నిలబడి లుబ్ధావధాన్లు దండలు చేతులతో గట్టిగా పట్టుకుని) మార్కండేయులు శివుణ్ణి చుట్టుకున్నట్లు, బావగార్ని చుట్టుకుంటాను, యెలా లాక్కు వెళ్తారో చూస్తాను.

లుబ్ధా—(తనలో) యేమి మృదువూ చేతులు! తల, తల దగ్గిర చేరిస్తే, యేమి ఘుమ ఘుమా! (పైకి) "బాలాదపి సుభాషితం" అన్నాడు, మావఁగారూ — మధుర వాణ్ణి వుణ్ణియ్యండి. మంచి బుద్ధిమంతురాలు. నిజం కనిపెడుతుంది.

రామ—అయితే మరివిను (చదువును) "మీ కొమార్తె ప్రవర్తన బాగావుండక పోవడంచాత మిమ్మల్ని వెలేశారని లోకంలో వార్త గట్టిగావున్నది"

లుబ్ధా—(కొంతతడవు వూరుకుని) నువ్వే నాకొంప తీశావు.

మధు—పంతులేనా ?

లుబ్ధా—ఒహార్నన వలిసిన పనేవుంది ?

మధు—(కొంతతడవు వూరుకుని) నేను మీ యింటికి వెళ్ళిపో యొస్తాను, రండి. పెళ్ళిగిళ్ళి మానెయ్యండి. మీకు పెళ్ళాంకన్న యెక్కువగా సంరక్షణ చేస్తాను.

లుబ్ధా—(ఆనందం కనపరుస్తూ) బీరవాణ్ణి నేను డబ్బివ్వలేనే ? నీలాంటి విలవైన వస్తువను పంతులుగారే భరించాలి.

మధు—నాకు డబ్బక్కర్లేదు. తిండి పెడతారా ?

లుబ్ధా—ఆహా ! అందుకు లోపవాఁ !

మధు—ఐతే పదండి. మరి యీ పంతులుగారి మాయమాటలు వినక పెళ్ళి మానేసి, సుఖంగా యింట్లో కూచుందురుగాని.

రామ—(మధురవాణీవైపు తీక్షణముగా చూసి) నువ్వు భోజనం చెయ్యాలేదన్నమాట జ్ఞాపకంవుందా ? వెళ్లు,

మధు—మీచర్య చూస్తేనే కడుపునిండుతుంది (చట్టుమని యింటిలోనికి పోవును)

లుబ్ధా—యీ మధురవాణి విన్నారా ! మావాఁ ! వేశ్య అయినా ! చాలా తెలిసిన మనిషి. మనసంసార్లకి దానికివున్న బుద్ధివుంటే బతికిపోదుం.

రామ—అవును. బుద్ధిమంతురాలే; గాని వొళ్ళెరగని కోపం. యేవైఁనా వెట్టి అనుమానంపుట్టితే. తనూపై కానదు. చూశారా మావాఁ, మీలాంటి శిష్టులు సానివాళ్ళ శరీరం తాకకూడదు. అదిచిన్నతనంచేత ముఖంమీద ముఖంపెడితే "పిల్లా, యెడంగా నిలబడి మాట్లాడు" అని చెప్పాలి. ఒక్కటే వొచ్చింది. దీనికిదుర్గుణం. పరాయివాళ్ళతో మాట్లాడితేగాని దానికితోచదు. పట్నవాసంలో పుట్టడంవల్ల ఆ దూరలవాటు అబ్బింది.

లుబ్ధా—చిన్నతనంగదా! మధురవాణి చాపిల్లలాంటిది. మీరు పట్టుకుంటే అదోతప్పుగా భావించకండి,

రామ—నీ సొమ్మేం పోయింది! అదికాదు, చూశారా మావాఁ. వుంచుకున్న ముండా కొడుకు యదట, మరో మొగుణ్ణి పట్టుకుని "వీడి దండలు కమ్మెచ్చులు తీసినట్టున్నాయి. వీడి ఛాతీ భారీగావుంది"—అనిచెవిలో నోరుపెట్టి గుసగుసలాడుతూంటే అగ్గెత్తుకొస్తుందా రాదా ?

లుబ్ధా—పొరపాటు. లెంపలు వాయించుకుంటాను క్షమించండి,

రామ—మీ లెంపలు వాయించుకుంటే కార్యంలేదు. దాని లెంపలు వాయించాలి, మీ మీద దానికి కొంచం యిష్టం వున్నట్టుంది. గట్టిగా బుద్ధిచెప్పండి

లుబ్ధా—నా మీద యిష్టవేఁవిఁటి మావాఁ! యక్కడైనా కద్దా ?

రామ—మీయింటికి వెళ్ళిపోయొస్తానంటూందే ? మరి తీసికెళ్ళు.

(పై మాటలాడుచుండగా మధురవాణి పట్టుచీరకట్టుకుని ప్రవేశించి)

మధు—అలాగే తీసికెళ్తారు మీకు భారవైతేను. ఆ మహానుభావుడికి చాకిరీచేస్తే వరం ఐనా వుంటుంది.

లుబ్ధా—మామగారూహాస్యాని కంటున్నారుగాని నిన్నొదుల్తారా? నేతీగను, తగను.

రామ—అలాగడ్డి పెట్టండి.

మధు—ఆయన హాస్యానికి అంటున్నా, నేను నిజానికే అంటున్నాను, గడ్డి గాడిదలు తింటాయి; మనుష్యులు తినరు.

రామ—అదుగో మళ్ళీ గాడిదలంటుంది! (మధురవాణి నవ్వుదాచుటకు ముఖం తిప్పికొని, లో గుమ్మముదాటి, విరగబడినవ్వును.)

లుబ్ధా—మధురవాణికి మీదగ్గిర భయంభక్తికూడాకద్దు.

రామ—వుంది, కోపవొఁస్తే గడ్డి పరకంత ఖాతరీ చెయ్యదు. పరాయిమనిషి వున్నాడని అయినా కానదు.

లుబ్ధా—పెళ్ళిప్రయత్నం యిక మానుకోవడవేఁ ఉత్తమం, అని తోస్తుంది. యేవిఁటి తమ తలవు ?

రామ—నా తలవేం యేడిసింది ! పెళ్ళిచేసుకోవొద్దని మధురవాణి తలవైంది. దాని బుద్ధికి ఆనందించి అలా నడుచుకుంటున్నారు. స్త్రీబుద్ధిః ప్రళయాంతకః అని చెప్పనే చెప్పాను

లుబ్ధా—మీరు అప్పులనేగదా మీ సలహాకి వొచ్చాను. మధురవాణి చెప్పిందనా పెళ్ళివద్దంటున్నాను. తప్పినపెళ్ళి తప్పిపోయింది, ఖర్చులుకూడొచ్చాయిగదా అని సంతోషిస్తున్నాను.

రామ—రెడ్డొచ్చాడు మొదలాడన్నాట. సాధకబాధకాలు యెన్ని పర్యాయములు చెప్పినా అవి అన్నీ పూర్వపక్షంచి, ముక్తాయింపు మళ్లీ డబ్బు ఖర్చు

మిత్తికి వొస్తూవుంటుంది. పెళ్ళి చేసుకొని కడుపు వస్తే మా యిల్లు పదియిళ్ళౌ తుంది, పెళ్ళి చేసుకోక గుటుక్కుమంటే, యీ కష్టపడి ఆర్జించిన ధనమంతా యవడి పాలుకాను ?

లుబ్ధా—అదుగో యేమో యెక్కువ ధనం వున్నట్టు కలవిస్తారు. నాకేవుంది ?

రామ—వున్నంతవుంది పరానికి యిన్ని నీళ్ళుచుక్కలు వొదిలేవాడుండాలా ?

లుబ్ధా—అలా అయితే, తమ రెందుకు పెళ్ళి చేసుకున్నారు కారూ ?

రామ—నేను పిత్రార్జితం అంతా కరరావుడు చుట్టివేశాను. యిక పరానికా ? నేను శాక్తేయుణ్ణి; యోగ సాధనం చేస్తాను. నాకు కర్మతో పనిలేదు. లోకంకోసం తద్దినాలు పెడుతున్నాను. అయితే సానిదాన్ని యెందుకు వుంచుకున్నావయ్యా ! అని అడగగలరు.

"కామిగాక మోక్షకామికాడు" అన్నాడు. యిక మీసంగతో ? మీరు నిద్దరపోతూండగా చూసి యెప్పుడో ఒక నాడు మీనాక్షి ఆపాతు యెక్కడిసి రంకుమొగుణ్ణి తీసుకుపారిపోతుంది. ఆపైనిదరిద్రదేవత మిమ్మల్ని పెళ్లాడుతుంది

లుబ్ధా—అయితే యేం జెయమంటారు ?

రామ—మీరు పునః ప్రయత్నంచేసి పెళ్ళాడండి. మీ పెళ్ళాం భయంచేత మీనాక్షి ఆటకట్టడుతుంది, మీనాక్షి భయంచేత, మీ పెళ్ళాం కట్టుగావుంటుంది, అవునంటారా ? కాదంటారా ?

లుబ్ధా—నిజమైనమాటే.

రామ—నిజమైతే నేం ? మీకు బహుపరాకు. సాధకబాధకాలు అడుగడుక్కీ జ్ఞాపకం చేస్తూండాలి. మీకు జాతకరీత్యా, వివాహం జరక్కపోతే, మారకం వుందన్నమాట పరాకుపడ్డారా ?

లుబ్ధా—పరాకులేదు. గాని యిన్నాళ్ళాయి కొట్టుకుంటూంటే, యీ నాటికి వద్దెనిమిది వొందలకీ వక సంబంధం కుదిరి, తీరా క్రియకాలానికి తేలిపోయిందిగదా ? యిప్పుడు చవగ్గా మనకి సంబంధం కుదురుతుందా ? కుదరదు, కుదరదు.

రామ—నిన్న నొచ్చాడయ్యా, గుంటూరునించి వక బ్రాహ్మడూ. వున్నాడో వెళ్ళిపోయినాడో ?

లుబ్ధా—సంబంధానికా ?

రామ—అవును. యంతబుద్ధి తక్కువపనిచేశానూ! నా యెరికని యెక్కడైనా సంబంధంవుందా అని అతగాడు అడిగితే, లేదని చెప్పాను. యీ సంబంధం మీకు తప్పిపోతుందని నేనేం కలగన్నానా యేవిఁటి ? అతడు జటాంత స్వాధ్యాయిన్నీ మంచి సాంప్రదాయమైనకుటుంబీకుడున్నూ. ఆ సంబంధంచేస్తే అగ్నిహోత్రావధాన్లని చెప్పుచ్చుకు కొట్టినట్టౌను.

లుబ్ధా—బేరం యేం చెప్పాడు ?

రామ—బేరం మహాచవకయ్యా. అదే విచారిస్తున్నాను అతగాడు గుంటూరు నుంచి వస్తున్నాడు. అక్కడివాళ్ళకి, మనదేశం కొంపలమ్ముకునే బేరాలతాపీయింకా తెలియలేదు. అందుచేత నందిపిల్లిలో పన్నెండు వందలకి సంబంధం కుదుర్చుకున్నాడు, వ్యవధిగాగాని పెళ్ళికొడుకువారు రూపాయిలు యివ్వలేమన్నారట. ఆ బ్రాహ్మడికి రుణాలున్నాయి. వాయిదానాటికి రూపాయలు చెల్లకపోతే దావా పడిపోతుందని యెక్కడయినా పిల్లని అంటగట్టడానికి వ్యాపకం చేస్తున్నాడు. ఒకటిరెండు స్థలాల్లో వెయ్యేసి రూపాయలకి బేరం వొచ్చిందట.

పన్నెండు వందలకిగాని యివ్వనని చెప్పాడు.

లుబ్ధా—మరొక్కవొంద వేదాంమనం ?

రామ—అతగాడు వుంటేనా, నూరు వెయడానికీ యాభై వెయడానికీని ?

లుబ్ధా—కనుక్కుందురూ మీపుణ్యాం వుంటుంది. యెక్కడబసో ?

రామ—దాని సిగగోసిన డబ్బు, డబ్బుమాట అలా వుంచేండిగాని, ఆపిల్ల యేమి యేపు ! యేమి ఐశ్వర్యలక్షణాలు ! ధనరేఖ జెట్టిపోతులా వుంది. సంతాన రేఖలు స్ఫుటంగావున్నాయి, పిల్ల దివ్యసుందర విగ్రహం

[మధురవాణి ప్రవేశించును]

మధు—గ్రహవేఁవిఁటి ?

రామ—గ్రహవేఁవిఁటా ? అవుధాన్లుగారి గ్రహస్థితి చూస్తున్నాం. జాతకరీత్యా యీ సంవత్సరంలో వివాహం కాకతప్పదు.

మధు—మీమాట నేను నమ్మను. (అవుధాన్లు దగ్గిరకువెళ్ళి ముఖంయదట ముఖం వుంచి) ఆమాట నిజమా ?

లుబ్ధా—అంతా నిజం అంటున్నారు.

మధు—సిద్ధాంతిగా రేవఁన్నారు ?

లుబ్ధా—జాతకం చూసిన సిద్ధాంతల్లా ఆమాటే అంటున్నాడు, యిదివరకల్లా నా జాతకం మాగట్టి దాఖలా యిస్తూంది. ఒక్కటీ తప్పిపోలేదు.

మధు—అయితే మీ ప్రారబ్ధం. ఆ పెయ్యినాకుడు పిల్లనిమాత్రం యీ పంతులు మాయమాటలువిని చేసుకోకండి.

రామ—భోంచేస్తూ వొచ్చావు, యేం పుట్టి మునిగిపోయిందని ?

మధు—వెండిగిన్నెకోసం వొచ్చాను.

రామ—తీసుకెళ్ళు. (మధురవాణి నిష్క్రమించును.)

లుబ్ధా—పెళ్ళి చేసుకోవొద్దంటుం దేవఁండీ ?

రామ—సిమ్మళింగా మాట్లాడండి. సానిది యక్కడైనా పెళ్ళి చేసుకోమంటుందయ్యా ? సీమీద కన్నేసింది.

లుబ్ధా—నామీద కన్నెయ్యడవేఁవిఁటి మావఁగారూ! యవరు విన్నా నవ్వుతారు.

రామ—మీరుగానీ పెళ్ళి చేసుకోవడం మానేస్తే మీయింట్లోవొచ్చి బయితాయి స్తుంది. అది ఘంటాపథంగా చెబుతూంటే చెవుల్లేవా యేవిఁటి మీకు? దానితో మీరేవఁయినా వెఱ్ఱి వెఱ్ఱి చాష్టలు చేశారంటే మీకూనాకూ పడుతుంది గట్టి రంథి జాగ్రతెరిగి మసులుకోండి.

లుబ్ధా—నేనా? నేనా? యేవిఁటి అలా శలవిస్తున్నారు. మావా! నాపిల్ల ఒకటీ అది వొకటేనా? ఆగుంటూరు శాస్త్రుల్లు వున్నాడో వెళ్ళాడో, ఒక్కమాటు కనుక్కోలేరో?

రామ—యదటింట్లోనే బసచేశాడు. కనుక్కుంటానుగాని, మధురవాణి భోజనం యేపాటి అయిందో చూసి మరీ వెళతాను (లోపలకి వెళ్ళివచ్చి పైకి వెళ్లును.)

లుబ్ధా—మధురవాణ్ణి తీసుకుపోతా ననుకుంటున్నాడు, యీ పంతులు ఆహా! హా! (మాడుము పిల్చి) మనిషికీ మనిషికీ తారతమ్యం సాందేకని సెట్టాలి. పంతుల్లాగ మీసం వుంచుకుని, రంగు వేసుకుంటే. తిరిగీ యౌవ్వనం వొస్తుంది. యీ చవక సంబంధం కుదిరినట్టాయనా యేమి అదృష్టవంతుణ్ణి!

(రామప్పంతులు స్త్రీవేషముతోనున్న శిష్యుణ్ణి రెక్కపట్టుకు తీసుకువచ్చును. అరచెయ్యి చూపించి)

రామ—మావాఁ! యేం ఖొందాకొట్టు కొచ్చిందోయి నీకు! యిదుగో ధనరేఖ. చెయ్యి కొనముట్టి రెండోవక్కకి యెగబాకినట్టుందోయి యివిగో సంతాన రేఖలు. కంఠందగ్గిర చూశావా హారరేఖలు?

లుబ్ధా——అట్టే పరిశీలన అక్కర్లేదు. చాల్లెండి.

(పై ప్రసంగము జరుగుచుండగా మధురవాణి వెనక పాటునవచ్చి పంతులు నెత్తిమీద చెంబుతో నీళ్ళు దిమ్మరించును.)

రామ—యేమిటీ చిహాద్ని!

మధు—మంగళస్నానాలు (శిష్యుడి గెడ్డం చేత నొక్కి) నీకు సిగ్గులేదేలంజా?

(మధురవాణి నిష్క్రమించును.)

రామ—కోపవొఁస్తే మరి వొళ్ళెరగదు యిక కొరకంచో చీపురుగట్టో పట్టుకు వెంట దరువుఁతుంది. యీ పిల్లని తీసుకు పారిపోదాంరండి.

(శిష్యుడి చెయ్యి పట్టుకుని పైకి నడుచును.)

లుబ్ధా—నడుస్తుంది, రెక్క వొదిలెయ్యండి.

రామ—(రెక్కవదిలి) ఓహో! కాంపోయే యిల్లాలనా?

(ముగ్గురూ నిష్క్రమించి, వీథిలో ప్రవేశింతురు)

లుబ్ధా—యీ పిల్లని చేసుకోమని మీ అభిప్రాయవేఁనా?

రామ—నా అభిప్రాయంతో యేంకార్యం ? మీ మనస్సమాధానం చూసుకోండి. పిల్ల యేపుగావుందా ? రూపురేఖావిలాసాలు బాగున్నాయా? అది చూసుకోండి.

లుబ్ధా—సంసార్లకి సౌందర్యంతో యేంపని ?

[సిద్ధాంతి తొందరగా యెదురుగుండా వస్తూ ప్రవేశించును]

సిద్ధా—(లుబ్ధావధాన్లతో) యవరు మావాఁ యీపిల్ల ? (లుబ్ధావధాన్లు జవాబు చెప్పక, రామప్పంతులువైపు బుఱ్ఱత్రిప్పి సౌజ్ఞచేయును.)

రామ—మావాళ్ళే

సిద్ధా—(నిదానించి) భాగ్య లక్షణాలేంబట్టాయీ యీ పిల్లకి !

రామ—యేవిఁటండి ?

సిద్ధా—విశాలమైన నేత్రాలూ, ఆకర్ణాలు, అవుంగ రాలజుత్తూ, విన్నారా? యేదమ్మా చెయ్యి (చెయ్యిచూసి) యే అదృష్టవంతుడు యీ పిల్లని పెళ్ళాడాడో గాని—

రామ—యింకా పెళ్ళికాలేదండి.

సిద్ధా—మీరు పెళ్ళిచేసుకోవాలని వుంటే, యింతకన్న అయిదోతనం, అయిశ్వర్యం సిరి, సంపదాగల పిల్ల దొరకదు. యిది సౌభాగ్యరేఖ, యిదిధనరేఖ, పంతులూ బోషాణపెట్టలు వెంటనే పురమాయించండి. యేదీ తల్లిచెయితిప్పూ, సంతానం వకటి, రెండు, మూడు. (చెయ్యివొదలి లుబ్ధావధాన్లతో) యేదీ మావాఁ పొడిపిసరు, (పొడుంపీల్చి)పొలిశెట్టి కూతురుప్రసవం అవుతూంది. జాతకంరాయాలి మళ్ళీ దర్శనం చాస్తాను.

రామ—వక్కమాట. (సిద్ధాంతితో రహస్యంగా మాట్లాడును. సిద్ధాంతి చంకలో పంచాంగంతీసి, చూచును. మరి నాలుగుమాటలాడి పంచాంగం చంకని పెట్టుకుని తొందరగా వెళ్ళిపోవును.)

లుబ్ధా—యేవంఁటాడు ?

రామ—నే నే యీ పిల్లని పెళ్ళిచేసుకుంటా ననుకుంటున్నాడు. రేవతి త్రయోదసి నాడు పెళ్ళికి మంచిది అన్నాడు.

లుబ్ధా—ఆరోజు వివాహముహూర్తం లేదే ?

రామ—శుభస్య శీఘ్రం అన్నాడు, ద్వితీయానికి అంత ముహూర్తం చూడవలసిన అవసరం లేదు. తిథీ నక్షత్రం బాగుంటే చాలును. యిదుగో మీ మావఁగారు వొస్తున్నారు.

లుబ్ధా — వేరవాఁడి చూడండి.

[కరటక శాస్త్రుల్లు ప్రవేశించును.]

కర—గంగాజలం సిరస్సువ పోసుకున్నారా యేవిఁటి పంతుల్లుగార్లూ ? మా పిల్లని యెక్కడికి తీసికెళ్తున్నారు ?

రామ—(కరటకశాస్త్రితో) మాటలు.

(ఇద్దరూ రహస్యముగా మాటలాడుదురు.)

రామ—(లుబ్ధావధాన్లును యెడంగా తీసికెళ్ళి)పధ్నాలుగు వొందలు తెమ్మంటున్నాడు యెవళ్ళో పదమూడు యిస్తావన్నారట.

లుబ్ధా—యిదా మీరు నాకు చేసిన సాయం ? పోనియ్యండి, ఆపత్కేండుకైనా తగలెట్టండి,

రామ—ఉపకారానికి పోతే నాదా నిష్ఠూరం ? కోరి అడిగితే కొమ్మెక్కుతాడు, యేంజెయను. (కరటకశాస్త్రితో రహస్యంగా మాట్లాడి, తిరిగి వచ్చి లుబ్ధావధాన్లుతో) మావాఁ కృత్యాద్యవస్థమీద వొప్పించాను పిల్లదానికి సరుకు పెడితేగాని వల్లలేదని భీష్మించుకు కూచున్నాడు యేవఁంటావు ?

లుబ్ధా—అది నావల్లకాదు,

రామ—వూరుకోవయ్యా. ఆలాగే అందూ. మధురవాణి తాలూకు కంటె తెచ్చి ఆవేళకి పెట్టి, తరవాత తీసుకుపోతాను,

లుబ్ధా—అదేదో మీరే చూసుకోండి.

రామ—నేనే చూసుకుంటాను. ఖర్చు వెచ్చాలేవో మనవేఁ చేసుకుని, కొంచంలో డబడబలాడించేదాం. పోలిశెట్టిని సన్నెకి పెట్టకండి. పెద్దిపాలెం వెళ్ళి వాళ్ళుల్ని యెవరు పిలవడం ?

లుబ్ధా—మరి నాకెవరున్నారు. మీరే పిలవాలి.

రామ—వాళ్ళుల్ని పిలవడానికి వెళ్ళినప్పుడు దుస్తుదాలుగా వుండాలి. దగలా, గిగలా తీయించి యొందవేయిస్తాను.

(నిష్క్రమింతురు)

స్థలము. లుబ్ధావధాన్లుయిల్లు

లుబ్ధా—అవును. మీరు చెప్పినమాట బాగుంది. దివ్యస్థలాల్లో ఏకరాత్ర వివాహాచారంవుంది,

కర—పెద్ద పెద్ద ఉద్యోగస్థులు కూడా, యిప్పటి రోజులలో, వివాహాలు అలాగే చేస్తున్నారు. కోదండరామస్వామివారు స్వయంవ్యక్తవ్వూఁ, హనుమత్ప్రతిష్ఠా అయినప్పుడు, దివ్యస్థలంకాదని యెవడనగలడు ?

లుబ్ధా—ఆమాట సత్యవేఁ గాని, యిది దివ్యస్థలంగా ఆలోచించి ఇదివరకు యెవళ్ళూ యిక్కడ, ఏకరాత్రవివాహం చేసివుండలేదు మావఁగాము. మనంచేస్తే యేవంటారో ?

కర—దివ్యస్థలం అయిన తరవాత యెవడేవఁంటే మన క్షేం పోయింది ?

లుబ్ధా—అయితే పంతులుతో చెబుదాం,

కర—యేమిటి మీసత్యకాలం మావఁగారూ! యీపెళ్లిలో యేదోవొక వొంటు బెట్టి, నాలుగు డబ్బులు ఆర్జించుకుందామని చూస్తూవున్న పంతులూ, పోలిశెట్టీ, ఏకరాత్రివివాహానికి ఆమోదిస్తారా? పుస్తెకట్టిందాకా ఆమాట వాళ్లతో చెప్పకండి.

లుబ్ధా—పంతులుతో చెప్పకపోతే యేంజట్టీ పెడతాడో?

కర—యేమిటి భయం! అతగాడు మీకు యజమానా? జట్టీ, గిట్టీ పెడితే పెణతూడ గోడతాను,

లుబ్ధా—నీరు కాదుగాని, సిద్ధాంతిగారి చేతిలో రెండు రూపాయలు పడేస్తే, అపూ అంతా ఆయన నెత్తిమీద వేసుకుంటాడు. ఆయన యెదట పంతులు నో యెగియదు.

కర—పావఁంటిదానికి విరుగుడుంది. పంతులికుండదా?

(నిష్క్రమింతురు)

3-స్థలము. లుబ్ధావధాన్లు యింటిపెరడు.

[కరటకశాస్త్రుల్లు, మీనాక్షీ ప్రవేశింతురు]

మీనా—మీపిల్లని నాకడుపులో పెట్టుకోనా తాతయ్యా?

కర—కడుపుగదా అమ్మా? అంచేత పదే పదే చెబుతున్నాను. దానికి తల్లివైనా నువ్వే, తండ్రివైనా నువ్వే. (దుఃఖమును అభినయించును)

మీనా—విచారించకండి, తాతయ్యా దానికి యేలోపం రానియ్యను.

కర—అమ్మ, నీకిమ్మని మాఅమ్మిచేతికి ఓ పులిమొహురు యిచ్చాను. పుచ్చుకో.

మీనా—యిస్తుంది. తొందరేవిఁటి తాతయ్యా? దాం దగ్గిర వుంటేనేం? నా దగ్గిర వుంటేనేం?

[సిద్ధాంతి ప్రవేశించును]

సిద్ధాం—యెంతసేపూ కూరలుతరగడం, భోజనాల సరంజాం జాగ్రత చెయ్యడ సందడేగాని, లగ్నానికి కావలసిన సరంజాం జాగ్రత చెయ్యడపు తొందరే కానరాదు. నా శిష్యుడు ముంగిపోతులాగ పడున్నాడు.

మీనా—నాలుగ్గడియల పొద్దుకిలగ్గవైతే యిప్పట్నించి సరంజాం తొంద రేవిఁటి అచ్చన్న మావాఁ?

సిద్ధాంతి—చదవేస్తే వున్న మతీ పోయిందన్నాట్ట. నాలుగ్గడియల రాత్రుం దనా శుభమూర్తం.

మీనా—మానాన్న యెప్పుడూ యిదేమచ్చు. యే మాటా నిజం యింట్లో ముండలతో చెప్పకపోతే యెలా యేడుస్తారు? నాన్నా? నాన్నా!

[లుబ్ధావధాన్లు ప్రవేశించును]

లుబ్ధా—యెందుకాగావు కేకలు ?

మీనా—నాలుగ్గడియల రాత్రుందనగానట ముహూర్తం అచ్చన్న మావఁ అంటున్నారు.

లుబ్ధా—యిదేవిఁటండోయి, నాలుగ్గడియలపొద్దు కనుకున్నానే ముహూర్తం ?

సిద్ధాంతి—మునుపై మూడు ఘడియలపొద్దు కనుకున్నారు కారో ? మీ వెఱ్ఱులు చాలించి చప్పున కానియ్యండి మంగళస్నానాలు, వూళ్లో బ్రాహ్మలినందర్నీ పిలిచేశాను.

లుబ్ధా—చంపారే ! చలి !—అయితే రావఁప్పంతులు కూడా నాలుగ్గడియల పొద్దుకి అనుకున్నాడే ముహూర్తం ? ఆయనే వొచ్చి, పెద్దిపాలెంలో తొక్కుల్ని నాలుగ్గడియలపొద్దుకి రమ్మని పిలుస్తారేమో ?

సిద్ధాంతి—శతాంధాః, కూపం ప్రవిశంతి. అమ్మీ, పిల్లకి స్నానం చేయించూ

మీనా—యిదుగో, నిమిషంలో చేయిస్తాను.

సిద్ధాంతి—అడవాళ్ళునయం. పెళ్ళిపందిట్లో సరంజాం చూసుకుంటాను.

లుబ్ధా—పంతులు లేకుండా లగ్నం అయితే—

సిద్ధాంతి—పంతులుకా, మీకా పెళ్ళి ? జంకవోడక స్నానంకానీండి.

(నిష్క్రమింతురు)

౪-వ స్థలము. లుబ్ధావధాన్లు యింటి అరుగుమీద పసుపుబట్టలు కట్టుకుని, లుబ్ధావధాన్లు, స్త్రీ వేషముతో శిష్యుడు, కొందరు బ్రాహ్మలు కూర్చుని వుందురు.

రామప్పంతులు, తాషామర్పా, కావిళ్ళు చాకర్లతో, ప్రవేశించి, అరుగు మీద చతికలబడి.

రామ—అబ్బ ! ఎంతశ్రమ పడ్డానండి (నౌఖర్లతో) తాషామర్పా వూరుకోమను, బోయీలోహాళ్ళూ బాజావాళ్ళోహాళ్ళూ, వూరుచేరేటప్పటికి కోలాహలంలావు చేస్తారు. కాళ్ళుపీక్కు వచ్చాయయ్యా. వెధవ పెద్దిపాలెం యంత దూరవుఁంది (తిరిగిచూసి) యిదేవిఁటీ పసుపుబ్బట్టలూ, పెళ్ళికూతురుతో కలిసికూచోడవూఁను ? పెళ్ళికొడుకుం చేయించుకున్నావటయ్యా ? ముదిమికి ముచ్చట్లులావు,

లుబ్ధా—లగ్నానికి మీరు లేక పోయినారుగదా! అని మహా విచారపడుతున్నాను.

రామ—(ఉలికిపడి) యేవిఁటీ ! లగ్గవేఁవిటి ?

పూజారిగవరయ్యా—లగ్నంవేళకి తమరు లేకపోయినారుగదా అని మేం యావన్మందిమీఁ విచారించాం. తమరు యేదో వ్యవహారాటంకంచేత వేళకి రాజాలినారు కారనుకున్నాం. తాము లేకపోవడంచేత సభ సాగునే పోయింది. "నియ్యోగి లేని సావిడి ! అయ్యవొయ్యో నట్టింటిరోత, అది యెట్లన్నన్ ! వయ్యారి"—

రామ—అక్కడే పేలకు. ముహూర్తానికి ముందే పుస్తె యెలా ముడెట్టావయ్యా?

పూజా—సిద్ధాంతిగారు నక్షత్రాలు చూసి ఘడియలుగట్టి సరిగ్గా ముహూర్తం వేళకే పుస్తె కట్టించారండి

రామ—నాలుగ్ఘడియల పొద్దుకాలేదే?

పూజా—నాలుగుఘడియల రాత్రుండనగా కదండీ, శుభముహూర్తం?

రామ—సిద్ధాంతి, ముహూర్తం తెల్లవారి నాలుగుఘడియలకని చెప్పాడే?

పూజా—పంచాంగం మాచక్కాడానికి యవడికి శక్యం బాబూ? తెల్లవారగట్ల నాలుగు ఘడియలకని, సిద్ధాంతిగారు మనవిజేసివుంటారు, తాము పరాగ్గా వినివుందురు.

రామ—పంచాంగానికేం యీ వెధవ పల్లిటూర్లో? సిద్ధాంతి ఆడింది ఆటా, పాడింది పాటా, యంతద్రోహం చేశాడయ్యా సిద్ధాంతి!

పూజా—సిద్ధాంతి యంతో నొచ్చుకున్నాడు, తమరు రాలేదని బాబూ. యేమి ఆటంకంచాత వుండిపోయినారో? అని అవుధాన్లగారు తల్లడిల్లారు. తాషా మర్ఫా విన్నతరవాతగదా, ఆయనమనస్సు స్వస్థపడ్డది.

లుబ్ధా—నిజం మావఁగారు.

పూజా—యిక మధురవాణో? అంచే, ఆ పందిట్లో నిశ్చేష్టురాలై పుత్తడిబొమ్మ లాగ నిలుచుందిగాని బ్రాహ్మణ్యం యావన్మందీ గెడ్డం పట్టుకు యెంత బతిమాలుకున్నా, పాడిందికాదు.

కొండి—అంతసేపూ పెద్దు కనిష్టీబుగారితో మాట్లాడుతూ నిల్చుందిగాని, యేం? యింతమందిం ప్రార్థించినప్పుడు, ఓ కూనురాగం తియ్యకూడదో?

మరివకబ్రాహ్మడు—ఓరి కుంకాయా, పంతులుగారు సభలో లేందీయలా పాడుతుందిరా?

పూజా—పెద్దుగారితో యేవిఁటి మాట్లాడుతూందనుకున్నావు? పంతులుగారు నరుకూజప్పురా, పట్టుకు వెళ్ళారు, యేంప్రమాదం వొచ్చిందో! ముహూర్తం వేళకి రాలేదు. జవాన్లనిపంపి వెతికించండి అన్ని బతిమాలుకుంటూందిరా.

కొండి—యీ గవరయ్యగారు గోతాలు కోస్తాడ్రా, పెద్దూ, అదీ, ఒహారి మీదొహారు విరగబడి నవ్వూతూంచే, పంతులుకోసం బెంగెట్టుకుందని కవిత్వం పన్నుతాడు.

రామ—వైదికం! వైదికం! మీ యేశపులు మీరు యేడవక, లోకంలో భోగట్టా అంతా మీకెందుకు?

పూజా—వూరుకోరా కొండిభొట్లు. పెద్దాపివాన్లె అక్కర్లేదూ?

రామ—నీపెద్దతనం యెక్కడ యేడిసింది? నిన్నే ముందు రేపెట్టావు.

పూజా—వై, న, బు, పె, అని యందుకన్నాడు బాబూ?

రామ—అతడేడీ, అతడు ? అతడి పేరేవిఁటీ ?

పూజా—యవరండి ?

రామ—అగుంటూరి శాస్త్రుల్లేడయ్యా ?

పూజా—యేగుంటూరి శాస్త్రుల్లండి ?

లుబ్ధా—ఆయనా,—మరేవొచ్చి, ఆయనా—వూరికెళ్ళారు.

రామ—యేవిఁటీ తెలివితక్కువమాట! కూతురుకి పెళ్ళౌతూంటే, వూరికెలా వెళ్లాడు?

లుబ్ధా—పెళ్ళయిపోయిందిగదా ?

రామ—తెలివిహీనం! లగ్నవఁంటే నేను లేకుండా వెలిగించావుగానీ, పెళ్ళి ఐదు రోజులు తగలడుతుందిగదూ ?—

పూజా—ఏకరాత్ర వివాహం కదండి ? అంచేత ప్రధానహోమం, శేషహోమంతో సమాప్తి అయిపోయింది.

రామ—(నిశ్చేష్టుడై లుబ్ధావధాన్లుతో) ఓరి, సామిద్రోహప వెధవా !

పూజా—నోరుమూసి, బాబ్బాబూ, శాంతించండి! శాంతించండి! (లుబ్ధావధాన్లుతో) పంతులుగారి కాళ్ళమీద పడవయ్యా. (పంతులుతో) తమరు చెయించిన శుభం అశుభం మాటలు కలబియ్యకండి. సిద్ధాంతిగారూ. వారి మావఁగారూ, శాస్త్ర చర్చచేసి, లగ్నం పదినిమిషాలుందనగా, ఏకరాత్ర వివాహం స్థిరపర్చారు.

రామ—యేంకుట్ర ! వాడికి రూపాయలివ్వలేదుగద ?

లుబ్ధా—యెల్లుండి యేవాళకైనా రూపాయలు చెల్లించకపోతే దావా పడుతుందని, తొందరపడి పట్టుకు వెళ్ళిపోయినారు. మళ్ళీ వారంనాటికి వొస్తావఁన్నారు.

రామ—నన్ను మధ్యవర్తినిచేసి, నేను లేనిదీ, యీవ్యవహారం యలా పైసలుచేశావు ? నేను యంత అడ్వాన్సు వాడికి యిచ్చానో నీకు తెలుసునూ? అప్పుడే మావఁ గారితో కలిసిపోయి నాకు టోపీ అల్లావూ ?

లుబ్ధా—మీరుచేసిన నిర్ణయప్రకారవేఁ, రూపాయలు చేతులో పడితేనేగాని, పుస్తె కట్ట నివ్వనన్నాడు. యేం జెయ్యను ?

రామ—పుస్తెకట్టకపోతే నీపుస్తె ములిగిందిగాబోలు ! నేవొచ్చేలోగా యేం ఉప్పెన వొచ్చింది? వీడేదో పెద్ద దగాచేసి, నేనొస్తే, పట్టుగుంటానని రూపాయలు చేతులో పడేసుకుని వుడాయించాడు, వాడిపేరేవిఁటీ ?

పూజా—ఆయనపేరు—మరేవచ్చి—అవుధాన్లుగారు శలవిస్తారు.

లుబ్ధా—నాకు తెలియదు.

రామ—అయ్యో అభాజనుడా! యిహా, వాడు, పంచాశీమనిషి అనడానికి సందేహం వేఁవిఁటి ?

లుబ్ధా—అతగాణ్ణి యెరికే తీసుకొచ్చి దొడ్డవాడని చెప్పారు? అంచేతనే అతణ్ణి నేను నమ్మాను.

రామ—నువ్వు నమ్మితే యెవడికి కావాలి? నమ్మకపోతే యెవడికి కావాలి? అతనికి నేను పెళ్ళిఖర్చులకోసం బదులిచ్చిన నూరురూపాయిలూ, అక్కడపెట్టు.

లుబ్ధా—యెవరికిచ్చారో అతణ్ణే అడగండి. నాతో చెప్పకండి.

రామ—సరే, నీతో చెప్పను—నీతో యిక మాటే ఆణ్ణు—మరి నీయింట్లో పక్క నిమిషం వుండను. (లేచినిలుచుని) అంతా వినండయ్యా? యీ గుంటూరు శాస్త్రుల్లు పచ్చిపదొంగ. లేకుంటే ఈ తెలివిహీనుడు యిచ్చిన రూపాయిలు సంధించుకుని, పేరైనా చెప్పకుండా పరారీ అవుతాడా? నాతాలూకు సొమ్ము కూడా పట్టుకు చపాయించాడు, వీడివైఖరీ చూడగా, రెండోపెళ్ళి పిల్లనో, సూద్రప్పిల్లనో, యీ తెలివిహీనుడికి అమ్మి, యెగేసినట్టు కనపడుతుంది. గనక, ఒరే! బాకీ! ఒరే! మంగలి, పెద్దుగారి దగ్గిరికెళ్ళి, యిద్దరు జవాన్లను తీసుకురా. వాడివెంట దౌడా యింపిస్తాను.

(పైమాటలు అంటూ వుండగా, సిద్ధాంతి ప్రవేశించి, రామప్పంతులు మాటలు ముగించి వెళ్ళిపోబోతూవుండగా రెక్కబట్టి నిలబెట్టును)

సిద్ధాం—యెక్కడికి వెళతారు? కొంచం నిలబడండి.

రామ—యేమిటి నీ నిర్బంధం?

సిద్ధాం—గుంటూరి శాస్త్రుల్లుగారి పేరేవిటో మీకు జ్ఞాపకంవుందా?

రామ—యేమిటా పేరు?

సిద్ధాం—పేరి రామశాస్త్రుల్లుగారు. ఆయనపేరుతో మీకేం పనుంది?

రామ—వాడు నాకు బాకీ.

సిద్ధాం—మీకు ఒక దమ్మిడీ బాకీలేదు. ఆ నిజం నాకు తెలుసును.

రామ—చెయ్యి నొక్కేస్తున్నావేవిటి!

సిద్ధాం—వైదీకపాళ్ళ చెయ్యి మృదువుగా యలా వుంటుంది? అవధాన్లుగారు యిచ్చిన సొమ్ము తాలూకు నిలవ యెంతుందో చెప్పండి.

రామ—నువ్వెవరివి అడగడానికి? అన్నా! చెయ్యినొక్కుతున్నావు! తంతావా యేవిటి?

సిద్ధాం—శుభమల్లే, పెళ్ళికూతుర్ని ముండా ముతకా, అంటే యెవరయినా వూరుకుంటారా?

రామ—ముండకాదు, పునిస్త్రీయే, అంటాను; చెయ్యి వొదిలెయ్యి.

(లుబ్ధావధాన్లు శిష్యుడికి కొంత యడంగా జరుగును)

సిద్ధాం—కోపం వొచ్చినప్పుడు, వాక్యం మరిచిపోకూడదు. మీరు ప్రభువులూ; మేం ఆశ్రితులం. తమకేలా భింనేమాట చెబుతాను, యిలా దయచెయ్యండి.

రామ—మర్యాదగా మాట్లాడితే, నా అంత మంచివాడు లేడు.
సిద్ధాం—అవధాన్లుగారూ మీరు కూడా యిలారండి.

(అవధాన్లు, సిద్ధాంతి, రామప్పంతులూ రహస్యముగా మాట్లాడుదురు)

రామ—(ఉత్సాహముతో) సిద్ధాంతీ యేదీ పొడిపిసరు. నియ్యోగపాడన్నవాడు, సవబుకి కట్టుబడతాడు. యవరయా వంటబ్రాహ్మలు! మాయింటికి ఫలహారాలు వెళ్ళాయా? యేవోయి, కొండిభొట్లూ! మాట, యిలారా.

(కొండిభొట్లు వచ్చును)

కొండి—యేం శలవు?
రామ—మాయింటిదాకా నాతో రా.
కొండి—చిత్తం,
రామ—మాతోట్లో, మంచిపనసకాయలున్నాయి. రెండుకాయలకి బరాతవిస్తాను. తెచ్చుకో. మీ అయ్యకి పనసకాయ కూరంటే మాయిష్టం.
కొండి—చిత్తం!
రామ—పెళ్ళిలో యేవిఁటోయి గమ్మత్తు.
కొండి—యేవీఁ గమ్మత్తు లేదండి.
రామ—మధురవాణి పాడిందికాదేం?
కొండి—పాడింది—
రామ—ఆఁ!
కొండి—కాదండి.
రామ—అలాచెప్పు. అంతసేపూ పెద్దు కనిష్టీబుతో మాట్లాడుతూంది కాబోలు?
కొండి—లేదండి. ఒక్కమాటాళ్ళేదు.
రామ—మరెందుకన్నావూ, మాట్లాడిందని యిందాకానూ? విరగబడి నవ్విందన్నావే?
కొండి—మరీ—మరీ—మరే— వొచ్చి-లింగన్నగారి కాంభొట్లు అలా అనమన్నాడు.
రామ—వాడిపని పట్టిస్తాను. నాతో వెకాస్యాలా! నువ్వుమాత్రం వాడిజట్టుకూడకు. చిన్నప్పట్నుంచీ నిన్ను యెరుగుదును, నువ్వు నిజాయితీ మనిషివి,
కొండి—అవునండి. యెప్పుడూ నేను నిజవేఁ చెబుతాను,
రామ—అవునుగాని, పెద్దు కనిష్టీబుమాటమట్టుకు నిజం చెప్పావుకావు పట్టాభిరామస్వావిఁమీద ప్రమాణంచేసి, చెప్పూ! మధురవాణి యవరెవరితో మాట్లాడింది?
కొండి—మరేవచ్చి—నిజం చెప్పమన్నారు?
రామ—నిజాయితీ మనిషివనేగదా నిన్ను అడుగుతున్నానూ?
కొండి—అయితే,—అందరితోటీ మాట్లాడింది,

రామ—అందరితోటి అంటే యవరెవరితోటి ?

కొండి—యవరెవరా అండి? పెళ్ళి వొదిలేసి, అంతా మధురవాణి చుట్టూమూగాం. భుక్తగారితో మాట్లాడింది. మరేవచ్చి.

రామ—యింకా యవరితో మాట్లాడింది ?

కొండి—సిద్ధాంతి మంత్రం చప్పడం మానేసి మధురవాణి చెవులో యేకాంతం మాట్లాడాడు.

రామ—మరింకా యవరితోటి ?

కొండి—మరేవచ్చి—హెడ్డు కనిష్టీబుతోటి.

రామ—ఓరి ఛండాలుడా ! హెడ్డుతో మాట్లాడ లేదన్నావే ?

కొండి—అవును మాట్లాళ్ళేదు.

రామ—వుండాఖోర్ !! మాట్లాడిందా మాట్లాళ్ళేదా !

కొండి—సచ్చాన్నా దేవుండా !

రామ—అసత్యం అంటే, నాకు వెట్టికోపం ప్రమాణ పూర్తిగా, నిజంచెప్పు. అబద్ధ వాండితే, తలపేలిపోతుంది. మాట్లాడిందా లేదా ?

కొండి—లేదు.

రామ—ప్రమాణ పూర్తిగా ?

కొండి—ప్రమాణ పూర్తిగానె.

రామ—యిప్పుడు నిజంచెప్పావు. విన్నావా ? నీకు చిన్నతనం; ఆడవాళ్ళ మీద ఒహరు అనమన్నా, ఆ అన్యాయం మాటలు ఆడకూడదు. తెలిసిందా ?

కొండి—మధురవాణి మా దొడ్డమనిషి.

రామ—వూళ్లో అలా అనుకుంటాగేం ?

కొండి—అంతా అనుకుంటారు.

(రామప్పంతులు యింటియెదట)

రామ—నేను తలుపుకొడతాను, నివ్వో చిన్నగమ్మత్తుచెయ్యి.

కొండి—చిత్తం

రామ—యీ విచ్చ పేడమొలనిపెట్టుకో. మా పెరటిగోడ అవతల, ఒక అరఘడియ నిలబడు. దిడ్డీ తోవంట కనిష్టేబుగాని, మరెవరుగాని, పైకి వొచ్చినట్టాయెనా, రెక్కపట్టుకుని, కేకెయ్యి, నే వొస్తాను. లేకుంటే వుడాయించెయి. (కొండి భోట్లు నిష్క్రమించును) తలుపు తలుపు (తనలో) ఒకంతట తలుపుతియ్యదు. అనుమానాని క్కారణం. పీడు నిజంచెప్పాడా ? అబద్ధం చెప్పాడా ? నేను పాతెంసించి వొచ్చి కబురు పంపించిన తరవాత రాక. యిది తుఱ్ఱుమని యలా పరిగెత్తి వెళ్ళింది పెళ్ళిలోకి ? తలుపు తలుపు ! యప్పటికీరాదేం !

(మధురవాణి తలుపుతీయును) యేం చేస్తున్నావు యింతసేపు ?

మధు—ఉదయంనుంచి రాత్రివరకూ చేసేపనులన్నీ, రేపటినుంచి వ్రాసివుంచుతాను రండి.

(ఉభయులూ నిష్క్రమింతురు)

[కొండి భొట్లు ప్రవేశించి]

కొండి—పంతులుగారూ, పంతులుగారూ,

[రామప్పంతులు, మధురవాణి ప్రవేశింతురు]

రామ—(మధురవాణితో) నువ్వు లోపలికి వెళ్ళు (కొండిభొట్లుతో) యేవిఁటి ?

కొండి—మరేవచ్చి,—పట్టుకోలేదు.

రామ—(తీక్షణంగా) యెందుకు పట్టుకున్నావు కావు ?

కొండి—చెప్పరానిదాన్ని యాలా పట్టుకోవడం ?

మధు—చెప్పరానిదాన్ని యెందుకు పట్టుకోవడం ?

కొండి—దిడ్డీతోవంట యవరొచ్చినా పట్టుకొని, కాకెయమని పంతులు చెప్పారు.

మధు—యేవిఁచిత్రం! యేం అప్రతిష్టా! బ్రాహ్మడికి వెఱ్ఱెత్తుతూంది కాబోలు!

రామ—(మధురవాణి వెనక నిలచి చేతితో వెళ్ళిపొమ్మని కొండిభట్లుకు సౌజ్ఞచేసి) పేలుడుగాయ వైదీకప గుంటడి వెకాశ్యాలు నిజం అనుకుంటావేవిఁటి ?

(లోపలికి వెళ్ళును)

(రామప్పంతులు యింటిలోనికి వెళ్ళగానే మధురవాణి సావిడి వెనక తలుపు పైనుంచివేసి, కొండిభొట్లును లోపలికిరమ్మని సౌజ్ఞచేసి, ముద్దెట్టుకొనును.)

మధు—(నిమ్మళంగా) బాగా కాపాడావు !

కొండి—మధురవాణీ, యిదుగో పంతులిచ్చిన బేడ, యిదుగో హెడ్డుగారిచ్చిన పావలా, యింద వెండితొడిపొడికాయ, (యిచ్చును.)

మధు—(పుచ్చుకొని) నువ్వు మంచివాడివి. యీ వేళనుంచి. నీకూ నాకూ నేస్తం తెలిసిందా ? (మరివకసారి ముద్దుపెట్టుకొని) యిక వెళ్ళు.

(కొండిభొట్లు చెంగున వీధిలోకి యెగిరి వీధినడుమ గెంతులువేయును)

[కాంభొట్లు ప్రవేశించి]

కాంభొ—యెందుకురా యీ గెంతులు ?

కొండి—ముద్దెట్టుకుందిరా !

కాంభొ—వెఱ్ఱి వెఱ్ఱి వేషాలువెయ్యకు. యీ కోతి మొహాన్నే ?

కొండి—పోస్సి, వెఱ్ఱికుట్టా ? మేం జట్టుకట్టాం ?

(నిష్క్రమింతురు)

6-వ స్థలము. కృష్ణారాయపురం అగ్రహారంలో.

(అగ్నిహోత్రావధాన్లు యింటి పెరటిలో గిరీశం పనివాళ్ళచేత పందిరి వేయించుచుండును.)

[వెంకటేశం ప్రవేశించును]

గిరీ—యేమివాయ్ బావా. యెడందవడ యెట్టిబారింది ?

వెంకటే—నాన్న గూబగదలేశాడు.

గిరీ—యేంజేశావు ?

వెంకటే—సంధ్యవార్చలేదని.

గిరీ—ఆ మాత్రం వార్చినట్లు వేషం వెయ్యలేకపోతివో ?

వెంకటే—చూడ్డనుకున్నాను,

గిరీ—అను కోడాలు పనికి రావోయి. బావా, మనం యేదైనా, వేషం వేశావంటే, ఒకడు చూస్తున్నాడని అనుకున్నప్పుడూ, ఒకడు చూస్తూ వుండలేదనుకున్నప్పుడూ కూడా, వొక్క మోస్తరుగా వేషం నడిపిస్తే సేఫ్ సైడ్. చూస్తున్నావు కావా, రోజూ నేను యెంతసేపు ఒక ధ్యానంచేస్తానో ?

వెంకటే—యేవఁని ధ్యానం చేస్తారు ?

గిరీ—యేం ధ్యానవాఁ ? యీ చాదస్త్రబ్రాహ్మడు యంతట్లో దేవతార్చనచేస్తాడు యంతట్లో విస్తట్లో మెతుకులు పడతాయి, అని తదేక ధ్యానం చేస్తాను.

వెంకటే—మంత్రాలు చదివి దేవుణ్ణి ధ్యానంచెయ్యాలిగాని, అన్నంకోసం ధ్యానంచేస్తే పాపంకాదా ?

గిరీ—ఇగ్నొరెన్స్! మతసంబంధమైన సంగతులు నీకేమీ తెలియవు. యీ పెళ్ళి అయిపోయిన తరవాత నిన్ను మతంలో తరఫీదు చెయ్యాలి. అన్నిమతాలూ పరిశీలించి వాటితాలూకు యసెన్స్, నిగ్గుతీసి ఓ కొత్తమతం యేర్పర్చాను. అది అమెరికా వెళ్ళి ప్రజ్వలింపజేస్తాను. యిప్పుడుమట్టుకు నీ సంశయం తీరుస్తాను.

యేమన్నావ్ ? అన్నాన్ని ధ్యానించడం, అని కదూ? యేవఁందోయి నీఉపనిషత్తు ? "అన్నం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్" అన్నవేఁ బ్రహ్మ అని తెలుసుకోవోయి. వెధవాయా, అంది. తెల్లవాడు యేవఁని ధ్యానం చేస్తాడోయి రోజూనూ?" ఫాదర్, గివ్, అప్. అవర్, డెయిలీ, బ్రెడ్" అనగా "నన్ను కన్నతండ్రీ రోజూ ఒక రొట్టెముక్క ఇయ్యవోయి" అని—ఇక మన వేఁవఁనాలి ? "తండ్రీ రోజూ, కందిపప్పు, ధప్పళం ఇయ్యవయ్యా" అని ధ్యానించాలి. మన చమకంలో యేమన్నాడూ ? "శ్యామాకాశ్చమే" "చామల అన్నం మామజాగా వుంటుంది, పాక్కావాలి, ఓ దేవుఁడా! అన్నాడు."

ఆ చమకంలో యెవడికి యిష్టమైన వస్తువులు వాడు కలప వచ్చును.—"కందిగుండా చమే. యింగువనా నాచమే" దీనినే రిలిజియస్ రిఫార్మ్ అంటారు.

వెంకటే—గేదెపెరుగూ చమే. చేగోడీ చమే.

గిరి—శబాష్! అదే ఒరిజినాలిటీ — అడిగితేగాని అమ్మ అయినా పెట్టదు, దేవుడు మాత్రం ముద్దిస్తా డనుకున్నావా యేమిటి? నీకు యెప్పుడు యేమి కావలిస్తే అప్పుడు ఆ వస్తువులు సంపుటీచేసి చమకపారాయణ ఆరంభించేది.

వెంకటే—అయితే రేపట్నించి నేను రోజూ చమకపారాయణ చేస్తాను.

గిరి—మనస్సులో చెయ్యి. పైకి పారాయణ చేశావంటే, నీ తండ్రి ఎడ్యుకేషన్ లేకపోవడంచేతా, రీజన్ తెలియకా, యిదేవిఁటి చమకం పాడు చేస్తున్నాడని పెణతెక్క గొట్టి, తొమ్మిదో అష్టం ఘనం పారాయణచేస్తాడు.

వెంకటే—మొన్న బుగతగారి యింట్లోంచి మీరు పొగాక్కట్ట యెత్తుకొచ్చారుగదా పాపం చేశారని దేవుఁడు కోప్పడ్డా?

గిరి—చిన్నతనంలో మాపింతండ్రి (నీ తండ్రిలాగే అగ్గిరావుఁడోయి) చెవినులిపి నాచేత ఉపనిషత్తులు చదివించాడు. దాం తస్సా గొయ్యా, పేరు మరిచిపోయి నాను గాని ఒక వుపనిషత్తులోను, శిష్యుడు ప్రశ్న అడుగుతూంటే, గురువు సమాధానం చెబుతూంటాడు. ఆ వుపనిషత్తులో చెప్పిన శిష్యుళ్ళాంటి శిష్యుడివి నువ్వు: అలాంటి గురువుని నేను. మన ప్రశ్నోత్తరాలు యెవరైనా తాటాకు మీద రాసి పారేశాడంటే, ఒక రెండువొందలేళ్ళు అయినతరవాత 'టొబాకోపనిషత్తు' అవుతుంది. పొగాకు కట్టకి పాప వేవిఁటోయి, కాల్చి పారేసేదానికి? అందులో పాడుంచేసే బుద్ధిహీనుల దగ్గిర పొగాకు యెత్తుకురావడం లోకోపకారమని నమ్ము.

వెంకటే—యలాగండి లోకోపకారం?

గిరి—యలాగా, యిదుగో. యిలా చుట్టకాలిస్తే, స్టీము యింజన్‌లాగ, భగ్. భగ్ మని పొగ ఆకాశానికి పరిగెత్తి మేఘమై వర్షం కురిపిస్తుంది, పాడుంగాని పీలుస్తే ఆఘాటుకి, ఆకాశం ఆర్చుకుపోతుంది. ముక్కంట మాత్రం చిరివర్షం కురిసి యిల్లూ వాకిళ్ళూకూడా దర్టీ అవుతుంది. గనక పాడుంచేసే మూర్ఖుల యింట్లోవుండే పొగాకంతా దొంగిలించి చుట్టలుగట్టి, తగలెట్టవలసినదే. ఒక వేళ, గిరీశంగారూ, తమరు దొంగతనంచేశారు, కొద్ది రోజులు నరకానికి విజయం చెయ్యండి, అని దేవుఁడుగానీ, అన్నట్టాయనా, ఒక చిన్న లెక్చరుకొట్టి, గభరా యింపచేస్తాను.

వెంకటే—యేవఁని లెక్చరు కొడతారు?

గిరి—యేమంటావు? ఓ దేవుఁడా! నామనస్సు యిండిపెండెంటుగా సృజించావా? లేక డిపెండెంటుగా సృజించావా? యిండిపెండెంటుగా అయితే, నా యిష్ట వొచ్చినపనల్లా నేను చేశాను. నువ్వెవరు, అడగడానికి? యిలాంటి చిక్కులు పెట్టావంటే హెవెన్‌లో చిన్న నేషనల్ కాంగ్రెస్ వొకటి లేవదీస్తాను. లేక నన్ను డిపెండెంటుగా చేశావూ? అలాగయితే నువ్వే నాచేత పాపం చేయించావు గనక నీకే శిక్ష కావలిసింది. దేర్ ఫోర్ చలో. నరకానికి, చలో! అక్కణ్ణించి నువ్వు తిరిగి వొచ్చేలోగా, ఆరుఘడియలు స్వర్గంలో నీ అధికారం నాకిస్తివట్టాయనా. కొన్ని సృష్టిలో లోపాలు సవరణ చేస్తానంటాను.

వెంకశే—యేవిఁటండి లోపాలు?

గిరి—లోపాలన్నలోపాలా! నీచేతే వొప్పిస్తాను. నెంబర్ వన్—నీ మేష్టరులాంటి అఘాయిత్యుణ్ణి పుట్టించడం లోపం అంటావా అనవా?

వెంకశే—లోపవేఁ.

గిరి—నీసిస్టర్‌లాంటి బ్యూటిఫుల్ యంగ్ గర్లుని, విడోని చెయ్యడం తప్పంటావా, ఒప్పంటావా?

వెంకశే—తప్పే.

గిరి—యిలాంటి లోపాలు కోటానకోట్లు, యిక రద్దుసృష్టి యంతుందనుకున్నావు? ఫరిన్ స్టెన్స్, యెన్ని సముద్రాలు వున్నాయి?

వెంకశే—యేడు.

గిరి—యేడూ, యేడిసినట్టేవున్నాయి. పాలసముద్రం వుంటూండగా మళ్ళీ పెరుగు సముద్రం; నేతిసముద్రం యెందుకోయి? యిది ప్లియోనిజమ్, పునరుక్తి—మరో తెలివితక్కువ చూశావా? యెందుకూ పనికిమాలిన ఉప్పుసముద్రం మన నెత్తిని కొట్టి, పెరుగు, పాలు, నెయ్యి, చెరుకుపానకం, యీ సముద్రాలన్నీ యవడికీ అందుకు రాకుండా దూరంగా విసిరేశాడోయి. ఒక సంవత్సరంగాని నాకు దేవుఁడు దివాన్గిరీ యిస్తే, భీమునిపట్నానికి పాలసముద్రం, విశాఖపట్నానికి, మంచినీళ్ళసముద్రం, కళింగపట్నానికి. చెరుకుసముద్రం తెస్తాను. యీ యీస్టర్ను ఘాట్సు అంతా పొగాకు అరణ్యం చేస్తాను. యీ లెక్చరు నేను కొట్టేసరికి, దేవుఁడు యేవఁంటాడో తెలిసిందా? వీడు అసాధ్యుళ్ళావున్నాడు. వెనకటికి "పాతయముడివా కొత్తయముడివా" అని అడిగిన పెద్దమనిషికంటె ఒక ఆకు యెక్కువ చదువుకున్నట్టు కనపడతాడు గనక వీడికో టోడు గుఱ్ఱాల బండీ యిచ్చి, స్వర్గంలో వున్న యావత్తు మహాలులు, బగీచాలూ చూపించి, యేం కావాలంటే అది యివ్వండని దేవదూతలతో చెబుతాడు. నా శిష్యుడు. వెంకశేశాన్నికూడా తీసుకొస్తేగాని, నాకేంతోచదని నే చెబుతాను. అప్పుడు నిన్ను విమానమ్మీద తీసుకొస్తారు. మన విద్దరం స్వర్గంలో మజావుడాయిద్దాం.

యీ పేశకి మళంమీద యింతవరకు లెక్చరు చాలును. యిక వెళ్ళి దేవాలయం తోటలో కోతిపిల్లిని కట్టి ఆడుకో. సాయంత్రానికి నీతండ్రి వొచ్చేసరికిమాత్రం దీపంయదట కూచుని పుస్తకం తిరగేస్తూ పులుస పటుకులు ధ్యానంచెయ్యి. యింగువవేసి బలేసొగుసుగా తయారుచేస్తారు (వెంకటేశం వెళ్ళును) రనెవే.

[బుచ్చమ్మ ప్రవేశించి]

బుచ్చ—యీ రుబ్బురోలునిండా తాటాకుముక్కలు పడుతన్నాయి, యివతలకి లాగేసి పెడతారూ.

గిరీ—అదెంతపని,

(గిరీశం రుబ్బురోలు, పందిరి అవతలకులాగును, బుచ్చమ్మ రుబ్బురోలు కడిగి మినపపప్పు రుబ్బును,)

గిరీ—(పాడును, "భజగోవిందం, భజగోవిందం. గోవిందం భజ మూఢమతే" యేం వదినా, కంటనీరు పెడుతున్నారూ?

బుచ్చ—యేమీలేదు.

గిరీ—మీరు కంటనీరు పెడితే నామనుసు కరిగిపోతూంది.

బుచ్చ—మీకేం—మహా రాజులు—మాకష్టాలు మమ్మల్నే బాధిస్తాయి.

గిరీ—యేమి కనికరం లేనిమాట అన్నారూ! మీరు ఆలా దుఃఖంలో మునిగివుంటే, యెందుకు నాకీ వెధవ బ్రతుకు? మీకోసం యేం చెయ్యమంటే అది చాస్తానే? ప్రాణమిచ్చెయ్యమంటే యిచ్చేస్తానే? దాఖలా చూడండి యిదుగో కత్తిపీట!

బుచ్చ—(కత్తిపీట దగ్గిరతీసుకుని) చెల్లికి యీ సమ్మంధం తప్పించారు కారుగదా?

గిరీ—అదొక్కటిమట్టుకు నాకు సాధ్యమైందికాదు.

బుచ్చ—అయితే మీతో నాకేం పని? యింత నందడిగా పెళ్ళిపనులు చేయిస్తున్నారు. మానాన్నకి తోచకపోతే, మీకైనా తోచకూడదా. యీ సమ్మంధం కూడదని మీకుకూడా దానిమీద యింత కనికరం లేకపోవాలా? లుబ్ధావుధాన్లు మీకు అన్నగారని కాబోలు మీకు సంతోషం.

గిరీ—నాకా సంతోషం? యంత క్రూరమైనమాట అన్నారు! యీ సంబంధం ఔతుందని, నా మనస్సులో యంత ఖేదిస్తున్నానో, ఆ భగవంతుడికి తెలుసును. యీసంబంధం తప్పించాలని చెడవివాట్లు పెడుతూ మాఅన్నపేర రెండుటావులు వుత్తరం రాశాను. చెవినిపెట్టాడుకాదు. నేను యేంచేతును? వాడిని స్మరిస్తేనే పాపంవొస్తుంది, ఊరికే కూచుంటే, మీతండ్రి యేమనుకుంటాడో అని మీ యింట అరవ చాకిరీ చేస్తూ నీకు యేనాటికైనా కనికరం వొస్తుందేమో అని ఒక్కమనిషిని నూరుమంది చేసేపని చెస్తున్నాను. అంతేగాని, యీ నమ్మిన సౌఖ్యుమీద నీమనసు భారంగావుంటే, యవరికీ చెప్పకుండా యీ రాత్రి లేచి మాదేశానికి వెళ్ళిపోతాను.

బుచ్చ—వెళ్ళిపోకండి.

గిరి—నేను మాత్రం పోయే సాధనం యలాగ? యెన్నోమాట్లు యేవనుకుంటాను? యీ పెళ్ళి తప్పించ లేకపోయినానుగదా? నా ప్రాణంకంటె యిష్టవైన యీ బంగారపు బొమ్మలాంటి బుచ్చమ్మనిపునిస్త్రీని చెయ్యలేకపోయినానుగదా? అని విరక్తిపుట్టి, పోదాం అని నిశ్చయించేసరికి – కాలు ముందుకు వేసినా, మనస్సు వెనక్కిలాగి యేమిటోచేది? "పైకి పోతానని సందడి పడుతున్నాను. నా బుచ్చమ్మ కనపడకపోతే, పోయి బతకడం యలాగ? దానికి యంతకనికరం లేక పోయినా, యిక్కడేవుండి, చూసైనా సంతోషిద్దాం" అని వుండి పోతూ వొచ్చాను.

బుచ్చ—మీరుచెబితే, లుబ్ధావుధాన్లుగారు పెళ్ళిమానుకుంటాడని, తమ్ముడు చెప్పాడు!

గిరి—నే చెప్పినమాట, యీభూప్రపంచంలో యవడూ కొట్టి వెయ్యలేడు. అందుచేత వెంకటేశం అలా అనివుంటాడుగాని, మీతండ్రి ఒకడు, మాఅన్నవకడు లోకాతీతులు, వాళ్ళు బ్రహ్మచెబితే వినరు. ఈయనకి వెఱ్ఱికోపం, అతగాడు శుద్ధపీసిరిగొట్టు, మాఅన్న సుఖపడ్డానికా యీపెళ్ళి తలపెట్టాడు? నీ మొగుడు నిన్ను పెళ్ళాడి యంతసుఖపెట్టాడో, మాఅన్న నీచెల్లెల్ని పెళ్ళాడి, అంతే సుఖపెడతాడు. ఆఫ్రికాదేశంలో స్లేవరీ అనివుంది. అనగా మనుష్యుల్ని పట్టి పశువుల్లాగ బజార్లలోఅమ్ముతారు. యవరు కొనుక్కుంటే వాళ్ళయింట్లో ఆయామనిషిబతికి నన్నాళ్ళూ చాకిరీ చెయ్యాలి. అలాగ్గానే మా అన్న. నీచెల్లెలిని పెళ్ళిఅనే మిష పెట్టి, కొంటున్నాడు, వాడింట యిది జీతంలేని బాపనక్కలాగ పనీపాటూ చేస్తుందని, వాడిఆశ. నేను కూడదని యంతగడ్డిపెట్టినా విన్నాడుకాడు, యీకష్టాలన్నీ యిలా వుండగా నాకు మరోభయం వేస్తూంది. చెబితే కోపం తెచ్చుకోవుగద?

బుచ్చ—మీరేం చెప్పినా నాకు కోపంలేదు.

గిరి—ఆమాత్రం ధైర్యమిస్తే. నాక్కావలిసిందేవిఁటి? రామచంద్రపురం అగ్రహారీకులు బహు దుర్మార్గులు—మాఅన్న చచ్చిపోయిన తరవాత నీ చెల్లెల్ని తిన్నగా ఉండనియ్యరు. అది కూడ మా మీనాక్షి మోస్తరౌతుంది.

బుచ్చ—మీనాక్షి కేం లోపంవొచ్చింది?

గిరి—యేవఁని చెప్పను. కడుపుచించుకుంటే కాళ్ళమీద పడుతుంది. అయినా నీదగ్గిర నాకు దాపరికం యేవిఁటి? దాని మొగుడు పోయిన తరవాత యేటేటా కడుపు, అవుతూవుండడం. అయినప్పుడల్లా వొళ్లమాలిన అల్లరిన్నీ, ఒకప్పుడు అదిప్రాణభయంకూడా చేస్తుంది. అవూళ్లో రావఁప్పంతులని వొక పరమదుర్మార్గుడు నియ్యోగప పంతులు వున్నాడు. వాడు ఒక సానిదాన్ని వుంచుకున్నాడు యెందరినో సంసార్లని చెడగొట్టాడు. మా అన్న వ్యవహారాలన్నీ ఆ పంతులే చూస్తాడు. మా అన్న చచ్చిన ఉత్తరక్షణం. నీ చెల్లెలికి వొళ్లమాలిన ధనం

చేతిలోకి వొస్తుంది. స్వాతంత్ర్యం కలుగుతుంది. "ఏమి ఇది"? అని అడిగే వాడుండడు. యిహ, చెడిపోవ డానికి అభ్యంతర మేవిటి? "నేను కట్టుగావు న్నానుకానా"? అని నువ్వు అనగలవు. నీ మొగుడితాలూకు ఆస్తి నీ చెయ్యి చిక్కలేదు. మొగుడి యింటికైనా నువ్వు వెళ్ళలేదు.

బుచ్చ—అవును.

గిరి—తల్లిదండ్రుల చాటున ఖాయిదాగావున్నావు. పరాయివాడు యింట్లో అడుగు బెట్టలేదు. గాని యిలా యెంతకాలం వెళ్ళుతుంది? నిన్ను తలిదండ్రులు కలకాలం కాపాడలేరుగదా? వాళ్ళు పోయినతరవాత నీకూ స్వాతంత్ర్యం వొస్తుంది. యేకాలానికి మనసు యలా వుండునో? అప్పుడు కాలుజారిన తరవాత నువ్వు యేవనుకుంటావు? "అయ్యో నాడుగిరీశాన్ని శాస్త్రోక్తంగా పెళ్ళాడి పునిస్త్రీ నయిపోతే, పిల్లా పేకా కలిగి, అష్టైశ్వర్యంతో తులతూగుదునుగదా? యీ దురవస్థ నాకు రాకపోవునుగదా"? అని విచారిస్తావు. అప్పుడు నే యెక్కడవుంటానూ? స్వర్గంలో మీకోసం యెదురుచూస్తూ వుంటాను. యీ పెళ్ళి అయిపోయినతరవాత వెంకటేశమూ, నేనూ, పట్నానికి వెళ్ళిపోతాం. నిన్ను, తలుచుకుంటూ నిద్రాహారం మానేసి, కొన్నిరోజులు వుంటాను యెంతకాలవని మనిషన్నవాడు. నిద్రాహారంమాని వుండగలడు? నిన్ను తలుచుకుని తలుచుకునినిద్దరపట్టక, రెండుఝాముల రాత్రప్పుడు నాగదిలోని యీజీచెయిరుమీద కూచుని వుండగా-యదట బల్లమీద మెరుపుదీపం, గోడని నిలువుటద్దం వున్నాయి – అ అద్దంలో నాముఖంచూసుకుని యేమంటానూ?"యీసొగసైనముఖం. యీ తామరరేకులవంటి నేత్రాలు. యీ సోగమీసాలు. యివన్నీ వృథాగదా? యవరు చూసి ఆనందించనూ? నా బుచ్చమ్మ, నన్ను పెళ్ళాడక పోయినతరవాత నాబతుకు యెందుకు" అని, నిస్పృహకలిగి ఛట్టున టేబిలు సొరుగులీసి, అందులో వున్న జోడుగుళ్ళ పిస్తోలు యెక్కుబెట్టి గుండె దూసిపోయేటట్టు కొట్టేసుకుంటాను.

బుచ్చ—కొట్టుకోకండి. మీరు అలా అంటే నాకు యేడుపొస్తుంది.

గిరి—తక్షణం దేవతలు విమానం పంపించి నన్ను స్వర్గానికి తీసుకువెళతారు, స్వర్గానికి వెళ్ళానని నాకు అక్కడ మాత్రం సుఖ వుంటుందనుకున్నావా వొదినా? నవాభరణ భూషితురాలయి రంభతక్కుతూ తారుతూవొచ్చి,

"హా! ప్రియా! గిరీశ! నీలాటి సుందరుణ్ణి యన్నడూ నేను చూడలేదురమ్మా, నన్ను చేకోమ్మా," అని రెక్కబట్టుకు లాగుతుంది, నే నేవంటానూ?

"ఛీ! అవతలికిపో!-నేనుపంటినాచ్చి! సానిది తాకితే, పరమ అపవిత్రంగా తలుస్తాను. పియసన్న సబ్బుదాసి కడిగితేనేగాని యీచేతికి శిక్షలంపోదు

నువ్వా రంభవి? మా బుచ్చమ్మ సాగునుకి నువ్వు వొడ్డికి పనికిరావు. గోయెవే, డామ్, డర్టీ గాన్స్" అని అంటాను. అలాగే, మేనకా, ఊర్వశీ, తిలోత్తమా మొదలైన యావన్మంది అప్సరస్త్రీలనీ తన్ని తగిలేస్తాను. తగిలేసి, కాషాయ వస్త్రాలు ధరించి కల్పవృక్షచ్ఛాయని "హా! బుచ్చమ్మా, బుచ్చమ్మా" అని నీ పేరు జపం చేస్తూ అనేక సంవత్సరాలు పద్మాసనంమీద వుండిపోతాను. అంతట కొన్నాళ్ళకి నా తపస్సు ఫలించి, నువ్వు నందనవనంలోకి చంద్రోదయంలాగ బయలుదేరి వస్తావు. నేను "ప్రియురాలా! యెన్నాళ్ళకి వొచ్చావు! అని అమాంతంగా వెళ్ళి నిన్ను కౌగలించుకుంటాను. అప్పుడు నీ మొదటి మొగుడు, ముసిలివెధవ, గావంచా గడ్డ ట్టుకుని, పొడుంముక్కుతో, "బుచ్చమ్మ నా పెళ్ళాం" అని అడ్డురాబోతాడు. "వెధవాయా, నువ్వు బుచ్చమ్మకి తగవు. నీ రూపాయలు నువ్వు పట్టుకుపో" అని, వొక్కతాపు తన్ని తగిలేస్తాను. మనం యిద్దరం సుఖంగా స్వర్గంలో శాశ్వతంగా వుండిపోతాం.

బుచ్చ—యేడుస్తూన్న దాన్ని నవ్విస్తారు.

గిరీ—నువ్వు నన్ను పెళ్ళాడితే, మనం బతికున్నంతకాలం నవ్వుకుంటూ, ఆనందిస్తూ కాలం వెళ్ళబుచ్చుతాం. అప్పుడు నిన్ను యిలా వప్పురుబ్బనిస్తానా? మనకి యెంతమంది నౌకర్లుంటారు! యెంతమంది చాకర్లు వుంటారు! తోటలు దొడ్లు, గుఱ్ఱాలు, బళ్ళు! నిన్ను నడవనిస్తానా? పుష్పంలాగ నెత్తిమీద పెట్టుకుంటాను. అప్పుడు నీకు కలిగే ఆనందం ఆలోచించుకో.

బుచ్చ—నా జన్మానికి మరి ఆనంద మెక్కడిది?

గిరీ—నేను, నీకు దాసుడనై "యిదుగో నన్ను స్వీకరించు. నన్ను పెళ్ళాడి, ఆజన్మం ఆనందం అనుభవించు. నన్ను ఆనందంలో ముంచు" అని బతిమాలుకుంటూంటే నువ్వు అట్టి సులభసాధ్యమైన సుఖమును కాలున తన్నుకు వెళ్ళిపోయి, నా బతుకు కూడా బుగ్గిని కలిపితే, నేనేమి చెయ్యగలను?

బుచ్చ—మీ బతుక్కి లోపవేఁవిఁ? మీరు మహారాజులు.

గిరీ—నువ్వు నన్ను పెళ్ళాడితే నేను మహారాజునే అవుతాను. నీ నోటంట వచ్చిన మాట అమోఘం-వొట్టినే పోకూడదు. గనక నాతో వెళ్ళిపోయిరా.

బుచ్చ—అమ్మ నాయనా! నే మీతో రాను.

గిరీ—సరే, రాకపోతే నేనేగదా ప్రాణత్యాగం చేస్తాను? పీడా నాడా కూడాపాయె

బుచ్చ—అలాంటి మాటలు అనకండి.

గిరీ—చేసేమాట. చెబితే తప్పేమిటి? నేనేమైతేనేంగాని, నీ చెల్లెలిమీదైనా నీకు కనికరం కద్దా

బుచ్చ—అదేం, అలా అడుగుతున్నారు?

గిరీ—నిజంగా కనికరం వుందా?

బుచ్చ—వుంతకుండా వుంటుందా ?

గిరి—వుంటే, యీ పెళ్ళి తప్పించే సాధనం నీచేతులోనేవుంది.

బుచ్చ—నా చేతులోనా ?

గిరి—అక్షరాలా.

బుచ్చ—యేమి చిత్రమైన మాటలు చెబుతారు!

గిరి—యీ భూప్రపంచంమీద వుండుకున్న యావన్మంది స్త్రీలలోనూ, నిన్నొకర్తెనూ వలిచి, నేను నీకు సుతలాముగా లొంగిపోయింట్టిగదా, నాబతుకు హాస్యాలకింద ఐపోయింది ?

బుచ్చ—మీతోడు—అలా అనకండి.

గిరి—పోనియి—ఆమాత్రం ధరవసాయిచ్చావు. ఒకమాట నాకు ప్రమాణ పూర్తిగా చెప్పు. నీ చెల్లెలు పెళ్లి తప్పించడం, నీచేత అయితే, చేస్తావా ?

బుచ్చ—చెయ్యనా ?

గిరి—యేమో, చేస్తావో చెయ్యవో! చేస్తానని ప్రమాణం చేస్తే, ఆమాట నేను చెబుతాను.

బుచ్చ—యేవని ప్రమాణం చెయ్యమన్నారు ?

గిరి—నామీద ప్రమాణం చెయ్యి.

బుచ్చ—మీమీద ప్రమాణంమే; చెప్పండి.

గిరి—అయితే విను. వొంటరిగా చూసి, యీమాటే నీతో రహస్యంగా చెప్పుదావని కాచి. కాచివుండగా, యీవేళ, మీతండ్రి వూరికి వెళ్ళడం, మీతల్లి వాకట వుండడంనుంచి, సమయం చిక్కింది. చెవివొగ్గివిను నీచెల్లెలి పెళ్లి తప్పడానికి ఒక్కటే సాధనంవుంది. అది యేవిటంటే నువ్వు ముందూ వెనకా ఆలోచించక, నాతో లేచివచ్చి నన్ను పెళ్లిచేసుకోవడవే—లేకుంటే నీచెల్లెలి పెళ్లి తప్పదు.

బుచ్చ—(ముసిముసి నవ్వుతో) నేను మీతో లేచివొస్తే మాచెల్లెలు పెళ్లి ఆగిపోతుందీ? యేవిచిత్రాలు !

గిరి—ఆమాట నీచేతనే వొప్పిస్తానుకదూ—విను—పెళ్ళికి తర్లి వెళ్ళుతూన్నప్పుడు రెండో నాడు రాత్రి బండివాడి చేతులో నాలుగు రూపాయలుపెట్టి, నీబండీ తోవ తప్పించి అనకాపిల్లి రోడ్డులో పెట్టిస్తాను, అక్కడనుంచి రామవరందాకా మా స్నేహితులు అంచీబళ్ళు ఖరారాయిస్తారు. ఆడుతూ పాడుతూ, మనం దౌడాయించి రామవరంలో పెళ్ళాడేసుకుని సుఖంగావుంటాం. యిక మీ వాళ్ళ సంగతి యేవౌతుంది? మనం వుడాయించినమర్నాడు తెల్లవారగట్ల నీబండీ కనపడక, కలవిలపడి, మీవాళ్ళు నెత్తీ నోరూ, కొట్టుకుంటార్ను

నీ చెల్లెలు పెళ్ళి ఆగిపోతుంది. మరి రెండు రోజులికి మనం పెళ్ళాడావని తెలుస్తుంది. నిన్ను ముసలివాడికి కట్టిపెట్టినందువల్ల కలిగిన చిక్కులు చూస్తూ, నీతండ్రి నీచెల్లెలికి మళ్ళీ ముసలిసంబంధం చెయ్యడు. నీతండ్రి ఒకవేళ మూర్ఖించి పెళ్ళి చేస్తానన్నా, మన తమాషా విన్నతరవాత, నా అన్న నీ చెల్లెల్ని మరి పెళ్ళి చేసుకోడు. యిది సిద్ధాంతం అవునా కాదా?

బుచ్చ—అవును కాబోలు.

గిరి—అయితే మరి అందుకు సమ్మతేనా?

బుచ్చ—యెందుకు?

గిరి—నాతో వెళ్ళిపోయి రావటానికి.

బుచ్చ—అమ్మ నాయనా! నా ప్రాణం పోతే నేను మీతో రాను.

గిరి—రాకపోతే, మీ చెల్లెలికి యీ పెళ్ళి తప్పదూ, నాకు చావూ తప్పదూ.

బుచ్చ—అలా అనకండి.

గిరి—అనకపోతేమాత్రం, చావు తప్పేదుందిగనకనా? నిన్ను వొదిలి బతకలేను, అది వకచావు. నువ్వు నామీద వొట్టువేసుకుని ఆమాట తప్పిపోతే, నన్ను దేవుఁడే చంపేస్తాడు. అది రెండోచావు. మరి నాకు చావు యెలాగ తప్పుతుంది?

బుచ్చ—నానించి మీరు చచ్చిపోతే, నేనూ చచ్చిపోతాను. చచ్చిపోకండి.

గిరి—నాపరిపాఁ? అడుగో నీతమ్ముఁడు వొస్తున్నాడు. మరి మనం యీ కష్టసుఖాలు మాట్లాడుకోడానికి వీలుచిక్కదు, ఒక్కమాట చెప్పు. బతకమన్నావా? చావమన్నావా?

బుచ్చ—వెయ్యేళ్ళు బతకండి.

గిరి—అలాగైతే, నాతో రావడం ఖాయమేనా?

బుచ్చ—యేంచెయమంటే అది చాస్తాను.

[వెంకటేశం మిడతనుపట్టుకు ప్రవేశించును]

వెంక—యిదుగోనండోయి. గొల్లభామని పట్టుకున్నాను.

గిరి—చూశావూ, వొదినా! నీతమ్ముఁడు చిన్నగుంటడయినా, అప్పుడే గొల్లభామల్ని పట్టుకుంటున్నాడు.

బుచ్చ—(ముసిముసినవ్వు నవ్వుచు) మిడత!

గిరి—(బుచ్చమ్మతో) యిన్నాళ్ళకి మిడతంభొట్లు చేతులో చిక్కాడు. (వెంకటేశంతో) యిలాగే-మిడతల్ని పట్టుకోవడం మంచి ఎడ్యుకేషన్. యిదే, నాచురల్ హిస్టరీ, ప్రకృతిశాస్త్రం అంటారు.

వెంక—అక్కయ్యా-కొంచం ఊరుబిండి?

బుచ్చ—అమ్మ చూస్తే తంతుంది.

వెంక—అమ్మ చూడదులే, (వూరుబిండి చేతులో వేసుకుని నాలుకతోనాకి గెంతును)

(తెరదించవలెను)

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

పంచమాంకము

౧-వ స్థలము లుబ్ధావధాన్లు పడకగది.

లుబ్ధావధాన్లు మంచముమీద పరుండివుండును. నిద్రలో అరచి, కాళ్ళూ చేతులూగా కొట్టుకుని, లేచికూచుని, వణక నారంభించును.

లుబ్ధా—అసిరిగా! అసిరిగా! అమ్మో! చంపేశాడఱోయి. రామనామతారకం। రామనామతారకం। రామనామతారకం। రామనామతారకం॥ యిది రెండో; పెళ్ళి ముండే. దీనిమొగుడు పిశాచ మైనాడు-నాపీక! పిసికి చంపేస్తాడు, యేవిఁటి సాధనం? రామనామతారకం। రామనామతారకం॥

(తలుపు అవతలనుంచి) అసిరిగాడు-యేటిబాబూ? యేటిబాబూ? (తలుపుకొట్టును)

మీనా—యేవిఁటినాన్నా, తలుపుతియ్యి.

లుబ్ధా—(తనలో) కాళ్లు ఆడవు. చేతులు వొణుకుతున్నాయి (తలుపు తీయును అసిరిగాడితో) వెధవా నువ్వు లోపలకిరాకు.

అసి—నాను పిలుస్తాన్నినాను (నిష్క్రమించును)

[మీనాక్షి - శిష్యుడు ప్రవేశింతురు]

లుబ్ధా—(మీనాక్షితో) ఆముండని అవతలుంచమను.

మీనా—నువ్వు మనగదిలోకి వెళ్ళిపో అమ్మా (శిష్యుడు గది అవతలకి వెళ్ళును). యేవిఁటి నాన్నా?

లుబ్ధా—యిహ, నేబతకను.

మీనా—యేవొఁచ్చింది నాన్నా, కడుపునొప్పా కాలునొప్పా?

లుబ్ధా—కడుపునొప్పికాదు, కాలు నొప్పికాదు. వెధవముండని పెళ్ళాడిన కుంక పీనుగ బతకడం యలాగ?

మీనా—యేవిఁటూ వోగాయిత్యం మాటలు. నాన్నా? మీకు యీ లేనిపోని అనుమానం యవరు పెట్టారు?

లుబ్ధా—అనుమానవేఁవిటి? నిజం, నిజం, నిజం=పూర్వంటా అదేమాట.

మీనా—[illegible] యిలాంటి [illegible] వేస్తూవుంటాడు, కనక
వాడితో అల్లావుాసు పడితే, వూరంతా అనుకోరూ? బంగారంలాంటి పిల్లని
యిలాంటి మాటలని బెంబేరు పెట్టకండి. తండ్రి వెళ్ళిపోయినాడని అది రాత్రీ
పొగలూ యేడుస్తుంది,

లుబ్ధా—వెధవతండ్రి బోడితండ్రిని! గాడిదకొడుకు రెండో పెళ్ళిముండని నా పీకకి
ముడేసి అమాంతంగా నాకొంప ముంచాడు! యిహ బతకను యిహ బతకను.

మీనా—"రెండో పెళ్ళిముండ, రెండో పెళ్ళిముండ" అని కుళ్ళమల్లే అనకండి,
మీరే యిలా పాటుతూవుంటే వూరంతా అనడం ఆశ్చర్యవాఁ? మాట్లాడక
వూరుకో.

లుబ్ధా—వూరుకోవడ వెలాగే? మనవూరా, మనదేశవాఁ? రెండో పెళ్ళి ముండ
కాకపోతే ఆతండ్రి వెధవ, పేరయినా చెప్పకుండా పారిపోవడవేఁవిఁ?

మీనా—సిద్ధాంతితో చెప్పాట్టే, పేరు?

లుబ్ధా—వాడి శ్రాద్ధం చెప్పాడు. సిద్ధాంతి గడియకో పేరు చెబుతున్నాడు,

మీనా—అతగాడికి మ్మాత్రం కొత్తవాడి పేరు జ్ఞాపకంవుంటుందా యేవిఁటి? మన
పిల్ల మనయింట్లో వున్నతరవాత, అతగాడి పేరుతో మీకేంపని?

లుబ్ధా—యీ పెళ్ళాం ముండ నాయింట్లో వుంటే నేను చచ్చిపోతాను; మరిబతకను

మీనా—వెఱ్ఱి కేకలెయ్యక నోరు మూసుకుని వూరుకోండి. యిరుగు పొరుగువారు
నవ్వుతారు. మీ మావఁగారు యంత పండితుడు. యంతదొడ్డమనిషి! లేనిపోని
అనుమానాలు పెట్టుగోకండి, పసిపిల్ల బెంగెట్టుకోగల్దు.

లుబ్ధా—ఓసి భ్రష్టా! వాడు నీకేవఁయినా యిచ్చాడా యేవిఁటే. వాణ్ణి వెనకేసుకు
మాట్లాడుతున్నావు? నీకు నేను చచ్చిపోవాలని వుందికాఁబోలు!

మీనా—యేవిఁటో మతిపోయిన మాటలు! అతగాడు రేపో నేడో వొచ్చి యిలాంటి
మాట్లన్నందుకు మన నోట్లో గడ్డిపెడతాడు.

లుబ్ధా—అతగాడెవడు, వొల్లకాట్లో రావఁనాధాయ? మరెక్కడొస్తాడు వాడు!
యిహ. నాకు చావుసిద్ధం.

మీనా—మీకు చావేం వొచ్చింది యిప్పుడు? ఒహవేళ రెండోపెళ్ళిపిల్ల అయితే
మాత్రం. గప్ చప్ అని వూరుకోవాలిగాని, అల్లరి చేసుకుంటారా? యీరోజు
ల్లో యంతమంది రెండోపెళ్ళి చేసుకుని సుఖంగా వున్నారుకారు? పిల్లబుద్ధి
మంతురాలు మీ అదృష్టంవల్ల దొరికింది, మాట్లాడక వూరుకోండి

లుబ్ధా—నా అదృష్టంతగలబడ్డట్టేవుంది, నీకేం పోయీకాలం వొచ్చిందే! నువ్వుకూడా
యీ కుట్రలోచేరి, నీతండ్రికి కళ్ళుగప్పి వెధవపెళ్ళి చేశావే? అయ్యో వెధవని
పెళ్ళి చేసుకున్న కుంకవెధవా నీ బుద్ధెక్కడికి పోయిందిరా? నీ చదువెక్కడికి
పోయిందిరా? నీ వేదం తగలబడనూ — యిహ బతకను!

(మీనాక్షి వచ్చును)

లుబ్ధా—నవ్వుతా వేమే భ్రష్టాకారిముండా? నువ్వూ, నీసవితితల్లీ నన్ను చంపేసి రాజమహేంద్రం పారిపోయి, వెధవపెళ్ళి చేసుకుంటారు. నాకు తెలుసును గిరీశంగాడు అన్నమాట నిజం, వెధవని చెవిపెట్టానుకాను, నా సొమ్మంతా ఘటశ్రాద్ధపు వెధవల పాలవుతుంది, నువ్వుపో. నేను పడుకుంటాను.

(పక్కమీద పడుకుంటూ) మళ్ళీ వొస్తాడు గాబోలు రా దేవుడా!

మీనా—యవరు నాన్నా?

లుబ్ధా—నువ్వుపో, నీకెందుకు! ఆ వెధవ నాపీకపిసికేస్తాడు, నీకోరిక తీరుతుంది.

మీనా—మీరలా అంటే నాకు యేడుపొస్తుంది. నే నిక్కణ్ణించి కదలను. యవరా పీకపిసికేవాడు?

లుబ్ధా—అయితే యిక్కడ పక్కేసుకుపడుకో.

మీనా—పడుకుంటాను. యవడు మీపీకపిసుకుతాడు?

లుబ్ధా—ఆ ముండ మొదటిమొగుడే యిందాకా నువ్వు రాకముందు, నా గుండెలమీదెక్కి, పీకపిసికేటప్పటికి ప్రాణం పోయిందనుకున్నాను.

మీనా—నిజంగా నూ! —కలగన్నారుకాబోలు – నాన్నా.

లుబ్ధా—కలెక్కడికలే! పీక నులుముకుపోతేనూ!

మీనా—మొదటి మొగుణ్ణి మీకేం తెలుసును?

లుబ్ధా—వాడే చెప్పాడే! "వెధవా! నాపెళ్ళాన్ని పెళ్ళాడావు; నిన్ను చంపేస్తా నన్నాడే.

మీనా—యేలా వుంటాడు?

లుబ్ధా—గిరీశంగాడి మూడు మూర్తులూనే.

మీనా—కలగాబోలు, నాన్నా. అదే తలుచుకు పడుకుంటే, చిన్నబాబు కల్లో కొచ్చాడు కాబోలు.

లుబ్ధా—నేను చస్తే యవరికి విచారం!

మీనా—ఆ పిల్లని వెళ్ళి అడుగుదునా?

లుబ్ధా—వొద్దు, వొద్దు, తొందరపడకు.

మీనా—నన్ను తిట్టేస్తున్నారు. దాని చచ్చినమొగుడు మిమ్మలిని చంపేస్తాడని భయపడుతున్నారు, యెందుకీ తంబళ అనుమానం? ఓమాటు దాన్నేఅడిగేస్తే ఉన్ననిజం తెలిసిపోతుంది.

లుబ్ధా—నిజం నీతో చెబుతుంది?

మీనా—నాతో నిజం చెబుతుంది, అది వొట్టి నత్తాగ్గాలపిల్ల. నాకు యంతో వుపకారం చేస్తుంది.

లుబ్ధా—దాన్ని పాడుచేస్తున్నావూ ?
మీనా—యిలాంటి మాటలంటేనే నాకు అసయ్యం; మీరు యక్కడో దడును కున్నారు కాబోలు! అంచేత దుష్టుకల వొచ్చింది. అంతేగాని, రెండో పెళ్ళి, మూడో పెళ్ళి, అని, వెఱ్ఱులు వోడకండి పూజారి గవరయ్యని పిలుస్తాను; అతగాడు యింత మంత్రించి వీబూదియిస్తాడు రాసుకుపడుకోండి.
లుబ్ధా—కొంపతీస్తావా యేవిటి ? వాడొస్తే వాడితో యేవని చెప్పడం ? దాన్నే నిజం అడుగుదూ.
మీనా—నే నడగను, నాన్నా, నన్ను అడ్డమైన మాటలూ అంటూంటే. నేనెందుకు అడుగుతానూ ? నేం దాంతో యిగమాట్లే అణ్ణు.
లుబ్ధా—నాతల్లివి కాదూ, అడుగమ్మా.

(మీనాక్షి పైకి వెళ్ళును)

ఓసన్నం యాకర శెప్తేదా ? గాయత్రీ స్మరణ చేసేదా ?

వేదాలూ, మహామంత్రాలూ, యీ దెయ్యాలకి పేలపిండి వోడియాలు. శాపరమంత్రాలు ఉపదేశం అవుదావంటే, బెడిసి గొడితా యేమో అని భయం, యేవిటిసాధనం ? "రామనామతారకం" స్మరణ చేస్తాను. "రామనామ తారకం । భక్తిముక్తిదాయకం । జానకీమనోహరం । సర్వలోకనాయకం । రామనామతారకం । రామనామతారకం" యీముండ యింట్లోవుంటే, నే బతకను. "రామనామతారకం । రామనామతారకం" । రుద్రాక్షతావళం యేదీ ? (మంచము అంచునకూచుని పరుపుకింద తడివిటి, రుద్రాక్షతావళం తీయుచుండగా మీనాక్షి ప్రవేశించి)

మీనా—మీమాట నిజవేఁ నాన్నా.
లుబ్ధా—నిజవేఁ!

(మంచముమీదినుంచి కింద కూలబడును)

మీనా—(లేవతీసి) నాన్నా! నాన్నా! పడిపోయినా వేఁవి ?
లుబ్ధా— యేవీఁలేదూ. నిజవేఁ! నిజవేఁ!
మీనా—నిజవేఁను, ఆ మొగుడు యిప్పుడే దానిక్కూడా కనపడి, "ముండా, మళ్ళీ పెళ్ళాడావే ? నీకొత్త మొగుణ్ణి పీక పిసికేస్తాను చూడు" అన్నాట్ట.
లుబ్ధా—అయ్యో! అయ్యో! రామప్పంతులు యిల్లు వొల్లకాడు కానూ! యక్కడ కల్పించాడే యీమాయపెళ్ళి నాకోసం! పీడ పిండం పిల్లులికి పెట్టా! అయ్యో! అయ్యో! ఆమొగుడు వెధవ యలా వున్నాడంటే ?
మీనా—వాడు రోజూ దానికి కనపడతాట్ట నాన్నా. వాడికి మీసాలూ, గిరజాలూ, వున్నాయట, దావం దాయట.

లుబ్ధా—వాడేనే! వాడేనే! యేవిఁటే సాధనం? యిహ నేం దక్కను.

మీనా—పూజారి గవరయ్యకి కబురు పెడతాను.

లుబ్ధా—వొద్దు, వొద్దు, నామాటవిను. వాడొచ్చాడంటే, యిల్లు తినేస్తాడు.

మీనా—తిం టేతింటాడు. ప్రాణంకంటేనా యేవిఁటి?

లుబ్ధా—నాకొద్దంటూంటే వినవుగదా. నువ్వు నామంచం దగ్గిర పక్కేసుకు పడుకో; నువ్వు చదువుకునే భాగవతం పుస్తకం పట్రా; తలకింద పెట్టుకు పడుకుంటాను.

(మీనాక్షి వెళ్ళును)

యీముండ నాయింట్లోంచి విరగడై పోతేనేగాని, యీ పిశాచం వొదిలి పోదు. వేదం చదువుకున్న ముండాకొడుకుని, నామీదే కద్దతరవాత, వీడు బ్రహ్మరాక్షసిగాని, వొట్టిదెయ్యంకాడు. పోనీ అతడికే ప్రార్థనచేస్తాను— “నాపెళ్ళాం మొదటిమొగుడా!” ఆఁ! నాపెళ్ళాం కాదు లెంపలు వాయించు కుంటాను. “యీపిల్ల మొగుడా! నువ్వే నిజవైఁన మొగుడివి—నేనుకాను, దాన్ని ముట్టను—తాకను—దాంచేత చాకిరీ అయినా చేయించను. నన్ను రక్షించి, పీకపిసికెయ్యకు; పీకపిసికెయ్యక: యేపాపం చెయబట్టో దెయ్యావి వైనావు. నన్ను చంపావంటె బ్రహ్మహత్య చుట్టుకుంటుంది. మరిజన్మం వుండదు. బాబూ! నాయనా! తండ్రీ! నాజోలికి రాకు. సీమావఁగారి పీకనులివెయ్యి! ఆ రావఁప్పంతులుగాడి పీకనులివెయ్యి! లేకపోతే, (కేకలు, యేడ్పు విన బడును) ఓరి దేవుడా! మళ్ళీ వొచ్చాడు కాబోలు (శిష్యుడు యేడుస్తూ పరి గెత్తివచ్చి లుబ్ధావధాన్లును గట్టిగా కౌగలించుకొనును. మీనాక్షి శిష్యుణ్ణి చీపురుగట్టతో కొట్టబోవును. శిష్యుడు తప్పించుకోగా, దెబ్బలు లుబ్ధావధాన్లకు తగులును.)

మీనా—ముండా! నామోహులరు అక్కడపడేస్తావా పడెయ్యవా? నాతాళం యేదే లంజా?

లుబ్ధా—నన్ను కొట్టేశావేవిఁటే? (శిష్యుడితో) వొదులు, వొదులు. నన్ను ముట్టు కోకే తల్లీ (మీనాక్షితో) దీని అపవిత్రపు వొళ్ళు తగిల్తే చచ్చిపోతాను, నన్ను వొదిలిపించెయ్యి.

(మీనాక్షి శిష్యుడి రెక్కలుపట్టిలాగి. బుగ్గగిల్లును. శిష్యుడు మీనాక్షిచెయ్యి కరిచి పారిపోవును.)

మీనా—దానమ్మ కడుపుకాలా, చెయ్యి కరిచేసింది నాన్నా—రక్తం బొటబొట కారు తూంది—దీన్ని పాతవాఁరుస్తాను.

లుబ్ధా—యంత దారుణప్పని చేసింది- ముండ! యేదన్నా చెయ్యి (గుడ్డపీలికతో రక్తం తుడిచి) మహులరడిగావుగదా యక్కడిదేవిఁటి?

మీనా—అసంద్రిపెధవ నాకిమ్మని యీముండచేతికి యిచ్చాడు. దీని నక్కవినయాలు

చూసి నా పెట్టాబాడా ధానికే ఎప్పచెప్పి, ఆమోహాలరు దాన్నే దాచమన్నాను. అను మానవేసి యిప్పుడు నా మోరు తెమ్మంటే, "బట్టల పెట్లో పెట్టాను తాళంపోయింది" అంది. తాళం తాకపోతే రోకలితో బుఱ్ఱ చితకబొడుస్తాను.

లుబ్ధా—చెయిజేసుకోకు. నీది వెఱ్ఱికోపం చావగొట్టగలవు జాగ్రత్త!

మీనా—చస్తే యీడిచిపారేస్తాను. ముండయెలా కరిచిందో చూడండి. యింకా రక్తం కారుతూంది. మనిషికాటుకి మందులేదన్నాడు.

లుబ్ధా—కుంకం పెట్టమ్మా.

మీనా—దానిబుఱ్ఱ చితకబొడిచి మరీ పెడతాను (మీనాక్షి వెళ్ళును.)

లుబ్ధా—గుండుగొమ్ముల అనుమానం తీరిపోయింది–పీక నులివి, వాడైనా చంపేస్తాడు; కరిచి అదైనా చంపేస్తుంది, వీడిచేతో, దానిచేతో, చావుతప్పదు. యెంతశబ్బస్తి కొనుక్కున్నాన్రా, యీచావుపెళ్ళి! అయ్యో! అయ్యో! దీన్ని పైకి తగిలేస్తే వాడుకూడా విరగడైపోతాడు. అదేసాధనం–యెక్కడికి తోలెయ్యను? బండిమీద యెక్కించి పట్నం తోలేస్తాను–అక్కడగాని తండ్రివెధవ కనబడకపోతే మళ్ళీ దెయ్యాన్ని నెత్తిని పెట్టుకుని ప్రత్యక్షం అవుతుందే! బండి అద్దె యిచ్చుకోవడవే మిగుల్తుంది–యేమిసాధనం?–యేమిసాధనం?–రామప్పంతుల్ని సలహా అడుగుదునా? ఆఁ! మంచి ఆలోచన తోచింది–రామప్పంతులు నాకు కట్టిపెట్టిన యీ ముండని, వాడిదగ్గిరికే పంపించేస్తాను–సాని దాంతోపాటు దీన్నికూడా వుంచుకుంటాడు–కావలిస్తే పదిరూపాయలు దక్షిణతోకూడా యిచ్చేస్తాను.

[మీనాక్షి ప్రవేశించి]

మీనా—యక్కడా కనపడదు నాన్నా గుంట.

లుబ్ధా—నూతులోపళ్ళేదుకద?

మీనా—యేమో!

లుబ్ధా—పరిగెత్తెళ్ళి గవరైని పిలవమను. దాన్ని నువ్వు చావగొట్టలేదుగద?

మీనా—కనపడితేనా?

లుబ్ధా—యేవిటినాయనా, యీకొత్త ఉపద్రవం!

(నిష్క్రమింతురు)

౨-వ స్థలము రామప్పంతులు యింట్లో కొట్టుగది.

భుక్త, పోలిశెట్టి, సిద్ధాంతి, మధురవాణి పేకాడుచుందురు.

పూజారి గవరయ్య ఆట చూచుచుండును.

పోలి—యేంశత్రాకారి ముక్కలు యేశావయ్యా; యెప్పుడూ నువ్వింతేను,

భుక్త—మూసివేశావూ యేమిటంటి? నీ పవిత్రదేవతని పెట్టు.

పోలి—గవరయ్యా, నీమునుకు నాదగ్గిర యిలా యెట్టకు. తెచిపో, నీపుణ్యావుంటుంది.

గవ—నేను మా మధురవాణిదగ్గిర కూచుంటాను.

భుక్త—చూడూ. ముక్కతప్పు పడ్డట్టుంది.

పోలి—ఆఁ! బాపనయ్య పంచాంగని తప్పు పంచుతున్నావు. తప్పు పంచితే తేస్తుమీద కుదేలెట్టిస్తాను.

భుక్త—ముక్కలు బాగా పడలేదన్నావే?

పోలి—రెండో యేక నాలుగాసులు పడాలా?

భుక్త—(పోలిశెట్టికి ముక్కలు వేస్తూ) యిదుగో నాలుగాసు లేస్తున్నాను, ఱజ్జు.

పోలి—నీయిపపచేత్తో యేస్తే, పొల్లుముక్కలే పడతాయి; మంచిముక్కలడతాయా?

భుక్త—తథాస్తు!

పోలి—అలా అనకు. యెంత శెడ్డా బాపనాడి శాపనాకారం మాశెడ్డది. (చూచుకొని) శీ! భష్టాకారి ముక్కలు!

సిద్ధాం—ఒకటి, రెండు.

పోలి—అదుగో, అలా శెప్పితేనే వొప్పను. ఒక్కొకటి శెప్పాలి.

సిద్ధాం—అయితే వకటి.

పోలి—ఒక్కటి.

మధు—ఒకటి,

భుక్త—వకటి.

(సిద్ధాంతి ఆలోచించును)

పోలి—యే టాలోసిస్తావు చేతరస! యెత్తవయ్యా.

సిద్ధాం—నీదేంపోయింది! రెండు.

పోలి—లాంత రేశావు. యేమెత్తను? రొండు.

మధు—రెండు.

భుక్త—రొండు.

(సిద్ధాంతి ఆలోచించును)

పోలి—యే టాలోసిస్తావు? చేతరస; యెత్తి శేస్తు గెలుసుకో.

సిద్ధాం—నువు చెప్పావుగనక యెత్తుతాను.

పోలి—ఆఁ! దబ్బరకట్టెట్టి మరియెత్తు. మూడో యెత్తుదపు తేస్తు; గాపకవుందా? శేస్తుమీదకు దేలెట్టి, బాకీ లెట్టి, యగెయ్యడానికా?

సిద్ధాం—(తనముక్కలు యెత్తు ముక్కలమీద వేసి) కోటంభూడి పిలక నిగుడ్తూవుంది!

పోలి—తెంతావా యేటి?

సిద్ధాం—తన్నడవంటే. ఓహోలాగనా,
పోలి—నా ఆట శెడిగొట్టేశినావు. శావనయ్యా!
భుక్త—ముక్కలు పడలేదని యేడుస్తూ, మళ్లీ యేవిఁటి, ఆట చెడగొట్టాడని యేడుస్తావు ?
పోలి—యీ ఆట బేస్తుచేయించకపోతే నా పేరు—
సిద్ధాం—కోవఁటూడా. నోరు మూసుకుంటావా మూసుకోవా ?
పోలి—శెల్లాడిశావుటూ మొగురుతుండగా, నిజాలువేఁటి ? ముక్కల్తియ్యడం యింత నేపైతే మరాశేఁటి ?
సిద్ధాం—నువ్వుగాని మళ్లీ మాట్లాడావంటే, ముక్కలు కలిపేస్తాను.
(పోలిశెట్టి "నేను మాటాడను; నువ్వుఆడు" అని సాక్షి చేయును. సిద్ధాంతి ఆడును)
పోలి—మూడే తురుపులు పడ్డాయి శావనాడా: "తమాషాదేఖో, లంకకేరాజా!"
సిద్ధాం—ఆటపారెయ్యనా ?
పోలి—బుద్ధొచ్చింది; బుద్ధొచ్చింది. లెంపలోయించుకుంటాను. మరిమాటాడితొట్టు.
పూజారి—మా మధురవాణిమీద ఆశుకవిత్వం చెబుతాను.

రాణా, డైమను రాణీ ?।
రాణా, యిస్పేటు రాణీ ? రాణి కళావ ?
జాణా ఆఠీన్రాణీ ?।
రాణీ యనన్మధురవాణె, రాజులరాణీ॥

సిద్ధాం—గవరయ్యా! యేంవిలవైన పద్యం చెప్పావోయి! నీమీద నేను పద్యంచెబుతాను—విను,

"గవరయ్యా! నీసరి మరి।
యెవరయ్యా?"

పూజారి—"యెవరు లేరు, యిచ్చోనయ్యా!
సిద్ధాం—యిదుగో రాజు.
పోలి—యిదుగో పాల్తు.

(మధురవాణి తురుపురాణి వేయును)

పోలి—అదుగో, అదుగో, యీ శావనాడు కపిశం శెప్పి, మధురవాణి దగ్గిర రాణీ వుందని శెప్పేశాడు. గోరం, గోరం గవరయగానీ మాటాడితే నే ఆటాణ్ణు.
పూజారి—పోలిశెట్టిమీద కవిత్వంచెప్పి చాలారోజులైంది. (పొడుంపిల్చి)
"పోలిశెట్టిముఖము—పోలికొట్టైనుబోలు ! పోలిశెట్టిముక్కు పొడుముడొక్కు॥"
పోలి—వొద్దు! వొద్దు! వొద్దు! నామాటను పాసంపెట్టి నగపెస్తావాయేటి ? ఊరుకుంటి వొట్టాయినా, యిన్నావా! యీ ఆట సిద్ధాంతి బేస్తెట్టి. నేను గెలిస్తే నీక్కాండవిప్పిస్తాను. మరహారుకో.

సిద్ధాం—నీసోదతగలజా – తురవు మిగిలి పోయింది; జేస్తు (ముక్కలు చూపించి పారవేయును.)

పోలి—ఆఁ! మూడో యెత్తడజ్వేస్తు. నాపకాలుంచుకోం డయ్యా, చేతివారస మంచి ముక్కలెయి, జాపనాడా అంతసేపు కలపడవాఁ? గోరం, గోరం.

సిద్ధాం—బులబులాగ్గాకలిపి, జేస్తు నీకిస్తాననుకున్నావా ?

పోలి—తోలుసేత్తో, ముక్కతేసినావు! "నరిసింవ్వ నీదివ్వె నామమంతరముశాత! నరిసింవ్వనీదివ్వె—"

సిద్ధాం—దివ్వెలేదు, దీపంలేదు ముక్కత్తియ్యి.

పోలి—గవరయ్య ముక్కలమీద కన్నేసి సిల్లంగెట్టేస్తున్నాడు· నరసింవ్వ నీదివ్వె – (ముక్కలు యెత్తిచూసి) నీ భష్టాకారి ముక్క తేశావు.

సిద్ధాం—(సంపకం ముగించి తనముక్కలు తీసి చూచుకొని) మృత్తికాచమే !

పూజారి—పోలిశెట్టికి అంత అలకైతే, నేనింటికిపోయి పరుంటాను.

(గవరయ్య నిష్క్రమించును. మధురవాణి వెంటవెళ్ళి తిరిగివచ్చును)

పోలి—శని విరగడైపోయిందిరా, దేవుఁడా!—ఒట్టి భష్టాకారిముక్కలు. ఒహాటీ.

మధు—ఒకటి.

భుక్త—ఒహాటి.

సిద్ధాం—ఒహాటీ.

పోలి—రెండు.

మధు—రెండు.

భుక్త—రెండు.

(సిద్ధాంతి ఆలోచించును)

పోలి—యెందుకా యెజ్జాలోశన? నామాటిను, మూడో జేస్తెట్టకు,

(వీధి తలుపు తట్టబడును.)

మధు—పంతులు!

పోలి—యీవాళ రాడని సెప్పితివే ?

మధు—రారనుకున్నాను వొచ్చారు. యేంచేదాం ?

సిద్ధాం—ఆటతీసెయ్యండి. (ముక్కలుపడవేయును)

పోలి—జేస్తె గెయడానికా? నే నొప్పను. మధురోఁశ, ఆటాడి మరీ తలుపుతియ్యి.

మధు—ముక్కలుకిందబెట్టి లేచి· (సన్నని గొంతుకతో) గోడగెంతి పారిపోండి,

భుక్త—దిడ్డితోవంట వెళ్ళిపోతాం.

పోలి—నేను పట్టనే ? యేటి సాధనం ?

భుక్త—యేం దిడ్డితోవంటపోతాం. నువ్వు ఆటకెక్కు.

పోలి—వెన్నెక్కించి నుగ్గె యెక్కింది. కాలం జారితే సోటిసాధనం?

సిద్ధాం—నీకొడుకుది, అదృష్టం.

(పెరటిలోకి వెళ్ళును)

పోలి—గోరం! గోరం! గోరం! యవడిముక్కలు అడిదగ్గిరే! ఆట కలపకండి

(తలుపు తిరిగి తట్టబడును)

పోలి—నరిశింవ్వ. నీదివ్వో—

(మధురవాణి ఊరుకొమ్మని కోపరసంగా సౌజ్ఞచేయును)

(సిద్ధాంతి ప్రవేశించును)

సిద్ధాం—దిడ్డీతలుపు కప్పుతాళం వేశుంది. మన్నిపట్టుగుంచావ(నే. పంతులు దిడ్డీతలుపు తాళ వే(శాడు.

పోలి—నరిసింవ్వ. నీదివ్వో—

మధు—(పోలిశెట్టిని ఉద్దేశించి) చప్! (సన్నని గొంతుకతో) ఉలక్కుండా, పలక్కుండా యీగదిలో కూచోండి; ఆయన పరున్నతరవాత వచ్చి తలుపుతీసి వొదిలేస్తాను. (దీపములు ఆర్పి, మైకివెళ్ళి, గదితలుపువేసి గొళ్ళెము బిగించును)

(తలుపుతిరిగి తట్టబడును)

మధు—యేవీ(గవరయ్యొ చాదస్తం! అదే తట్టడవా(? (వీధి తలుపుదగ్గిరకు వెళ్ళి) యెవరు?

తలుపవతలమనిషి—యింత సేపేం?

మధు—నిద్దరబోతున్నాను.

మనిషి—పేక! పేక! పేక! నిన్నొదిలేస్తాను. నీ సంగతి నాకు తెలిసింది.

మధు—మరి, మీ మానాన్న మీరు పోయి, నిశిరాత్రివేళ వొక్కర్తెనీ నన్ను వొదిలేస్తే యీ అడివి వూళ్ళో నాకు భయంకాదా? అంచేత పల్లిగ్గా నలుగుర్ని పిలిచి పేకాడుతున్నాను. తప్పేవుం(ది? మంచు పడుతూంది. లోపలికిరండి (తలుపు గడియతీసి) రండి. నాఆట మీరాడండి, నేను పరుంటాను.

మనిషి—సాందాన్ని యవడు నమ్మమన్నాడు? నీకిద్దావ(ని సంతోషంతో వక సరుకు తెచ్చాను. నీచర్య చూసేటప్పటికి నామనస్సు చివుక్కుమని పోయింది.

మధు—యెంత న్యాయంగా సంచరించినా, మీ హృదయంలో కాసింత కనికరం లేదుగదా? యీ నాటినుంచి మీరు యెక్కడికి రమాను పెళుతూవుంటే, అక్కడకల్లా నేనుకూడా మీతో వొస్తూవుంటాను.

మనిషి—మెడమైకివుంచు (మధురవాణి అటులచేయును. ఆమనిషి మధురవాణి మెడలో కంటె వుంచును.)

మధు—ఔరా! యింద్రజాలి! పంతులు గొంతుక యెలా పట్టావు? నన్నే మోసపుచ్చితివే? (రెక్కపట్టుకొని) గదులోకిరా. (గదులోకి తీసుకువెళ్ళును) యీ

చిల్లంగి కళ్ళు నీకే దేవుఁడిచ్చాడు? (ముద్దెట్టుకొనును) ఎన్నింటి యేమేమి చిత్రాలు చేశావో చెప్పు.

శిష్యు— ముద్దెట్టుకోనంటే, చెబుతాను?

మధు—నీకు తగనో?

శిష్యు—ముద్దెట్టుకుంటే యెంగిలౌతుంది

మధు—నిజం. నీకున్నబుద్ధి నీపెద్దలికిలేదు. నన్ను నిష్కారణంగా భయపెట్టావు. అందుకు నీ కేవిఁటిశిక్ష? బుగ్గకొరికేతునా?

శిష్యు—పాలూ పంచదారావుంటే ఇయ్యి.

మధు—తరవాత మేపుతాను. ముందు నీకు దాసరివేషం వేస్తాను. కొత్త అగ్రహారం పోయి నీగురువును చేరుకుందుగాని. (తెరదించవలెను)

(చీకటిగదిలో పోలిశెట్టి భుక్త. సిద్ధాంతి వుందురు-తెర అవతలనుంచి రామప్పంతులు గొంతుకతో, శిష్యుడు "యీగదులో యవణ్ణోదాచావు")

మధు—రామ! రామ! యవ్వడూలేడు.

(పోలిశెట్టి నిచ్చెనయెక్కును, భుక్తకూడా యెక్కబోవును, నాలుగు మెట్లెక్కి యిద్దరూ కింద బడుదురు)

పోలి—సంపేశినావు, బాపనాడా!

భుక్త—నామీద నువ్వుపడి, నేను వుక్కిరిబిక్కిరి ఔతూంటే, నువ్వు సచ్చానంటా వేవిఁటి? లేస్తావా కరిచేదా?

శిష్యు—(రామప్పంతులు గొంతుకతో) అదుగో లోపల యెవళ్ళో మాట్లాడుతున్నారు లంజా! అదికోవఁటాడి గొంతుకలావుంది. కప్పతాళం వేసి వూరందరినీ లేవదీసుకొస్తాను.

మధు—కప్పతాళ వెందుకు? లోపల యెవళ్ళూలేరు. దెయ్యాలకొంప-దెయ్యాలు దెబ్బలాడుతున్నాయి.

(మధురవాణి తలుపుతీసి గదిలో ప్రవేశించి అగ్గిపుల్ల వెలిగించును. శిష్యుడు పక్కకి తొలగిపోవును)

మధు—పోలిశెట్టియేమి, పడుకునిలేవడు-మేలుకొలుపులు పాడనా?

భుక్త—రామప్పంతులేడీ?

మధు—రామప్పంతులూలేడు, గీమప్పంతులూలేడు. యింట్లో పనిచేసేవాడు తలుపు కొట్టాడు. బెంగెట్టుకోకండి.

భుక్త—అతగాడిమాటలు వింటేవే?

మధు—నేనే ఆయన గొంతుకు పెట్టిమాట్లాడాను. యేమిధైర్యం! యేమి మగతనం!

పోలి—"నరసింహ్వ, నీ దివ్వె" (లేచి) "నామమంత్రరము సేత"—యవడిముక్కలాడి దగ్గిరున్నాయా?

(అంతా మళ్ళీ ఆటకు కూచుందురు)

సిద్ధాం— ఆటకలిపేశాను.

పోలి— గోరం! గోరం! నాకు యిసిపేటు అసు దాడదొచ్చిందిగదా. బేస్తులు గెలుసుకు పోదునే! గోరం! గోరం! మధురోణీ, ఒట్టినే బెంబేరు పెట్టేశింది. అటక మీంచిపడి నడుంవిరిగిపోయిందిరా దేవుడా!

భుక్త— నీ కిందపడి నేను నలిగిపోయినాను, నీకేం తీపు దిగదీసింది?

పోలి— కలిపి యెయ్యి - ముక్కలు.

సిద్ధాం— నేను కలపను— నా వొంతు అయిపోయింది— నువుకలువు.

పోలి— యేమైపోయింది?

(రామప్పంతులు వీధి తలుపు తట్టును)

రామ— లక్ష్మి, లక్ష్మి, తలుపు,

మధు— యీ మాటు పంతులే.

పోలి— యేటిసాధనం?

మధు— గోడ గెంతి వెళ్ళిపోండి.

పోలి— నేను గెంతలేనే?

మధు— నిన్ను యీగదిలో పెట్టి తాళంవేస్తాను.

పోలి— దీపం ఆరిపెయ్యి. నాకు బయవేస్తుంది,

సిద్ధాం— గాజు పెంకులు గుచ్చుకుంటాయి; గోడదాటడం యెలాగ?

భుక్త— నాకు కాళ్ళు మేహవాతం నొప్పులు. నేను గెంతలేనే?

మధు— (దీపవార్పి) యిలాగే వుండండి,

పోలి— నరిసింవ్వ, —

మధు— చప్!

పోలి— సచ్చాను,

మధు— (గది గొళ్ళెంవేసి, వీధితలుపు గడియతీసి తలుపు ఓరగావుంచి) మాయగుంటని యెక్కడదాచారు?

రామ— మాయగుంట యేమిటి?

మధు— యేం సంగనాచే? లుబ్ధావధాన్లు మాయపెళ్ళాన్ని వాళ్ళయింట్లోంచి లేవదీసుకుపోయి యెక్కడపెట్టారు? యిదేకదూ, రాత్రల్లా మీరు చేస్తూన్న శాక్యవ్యవహారం?

రామ— నీమాట నాకేవీ అర్థం కాకుండా వుంది. యింట్లోంచి లేవదీసుకు పోవడ వేఁవిటి? నేను దాచడవేఁవిటి?

మధు— దాస్తే దాచారు, దాచకపోతే మానారు. నా కెందుకు చెప్పరేం?

రామ—నీకంటా ? మరిచిపోయినాను సుమా.

మధు—యేమిచిత్రం ! నన్ను మరిచారు—నావస్తువ అని, మరిచారు, మరిచి, ఆగుంట, కిచ్చారు, దాన్ని లేవదీసుకుపోయి యెక్కడోదాచి, నిశిరాత్రివేళ పెద్దమనిషిలా, యింటికివొచ్చారు !

రామ—ఆగుంట కనపడదా యేవిఁటి ?

మధు—యేవిఁనాటకం ! మీకు కనపడకేం ? మీరు పెట్టినచోటేవుంది.

రామ—మీనాటి తన్నితగిలేశిందా యేవిఁటి ? కంటెతో తగిలేస్తేచచ్చానే ?

మధు—యేమినాటకం ! చావండి; బతకండి; ఆకంటెతాందీ, గడపలో కాలుపెట్టనివ్వను,

(తలుపు వేయును)

రామ—నాలుగుకోసులు గుఱ్ఱపసవారీ అయి, యీమధురోమని యిల్లు చేరుకుని, గుమ్మంలో అడుగుపెట్టేసరికి మబ్బులేని పిడుగుపడ్డది. మీనాటి ఆగుంటని మన్ననిస్తుందని, నేను యెన్నడయినా అనుకున్నానా యేవిఁటి ? ఆగుంట పోతేపోయింది, వుంటేవుంది; నాకంటె పోకుండా వుంటే అదృష్టవంతుణ్ణి. కంటె అడగానికి వెళితే, "నువ్వే యీ పెళ్ళి కుదిర్చావు" అనికఱ్ఱుచ్చుకుంటాడేమో!

(నిష్క్రమించును.)

3-వ స్థలము లుబ్ధావధాన్లు యింటివాకలి.

లుబ్ధావధాన్లు—(పచారుచేస్తూ)

కనవడకపోతే యేమైఁనట్టు ? నూతులోగానీ పడిందా ? పోలీసువాళ్ళు యిల్లుదోచేస్తారు నూతులో పడలేదా ? పడకపోతే యేమైఁనట్లు ?—రావంవ్వంతులు యింటికి పోయుంటుంది. అంతే కావాలి—యంత అందమైఁన పిల్లా! నాదిగాక దురదృష్టం ! యంతట్లో వెన్నెల చీకటైంది ! రేపో యెల్లుండో యెదిగొచ్చే పిల్లగదా అని సంబరపడ్డాను—ఓహోవేళ,—అప్పుడే పెద్దమనిషైందేమో?— అందుకు సందేహంవేఁలా? లాకుంటే యింత యేపైన పిల్లి పెద్దపడుచు కాకుండావుంటుందా ? యిలాంటివి యెన్ని పెళ్లిళ్లు చేసుకుని యందరు మొగుళ్ళని కడితేర్చిందో! ఒరి కుంకపీనుగా, నీకళ్లు యేమైఁపోయినాయిరా? రజస్వలాముండని చూస్తూ, చూస్తూ, యలా పెళ్ళాడావురా ? మరి నీకు గతులు లేవు. రాజమహేంద్రవరంలో వెధవ ముండల్ని పెళ్ళాడినవాళ్ళ సామాజికంతో చేరావురా ? అయ్యో! అయ్యో! దీనికి మరి ప్రాయశ్చిత్తం యక్కడిది ? ఒహోవేళ చేయించుకుందావంటే, శంకరాచార్యులు పాదకట్టం పెట్టమన్నాగాడు. బ్రాహ్మలు యిల్లు తినేస్తారు. అంతకంటె పోలీసువాళ్ళు

నయం, అల్లరికాకుండా పెద్దచేతులో పాతిక రూపాయలు పెట్టి. రేపు రాత్రి బయల్దేరి కాశీ పోయి, గంగలో మునిగానంటే అన్ని పాపాలూ పోతాయి. కాశీవాసవేఁ చేసుకుంటాను. భగవంతుడు బుద్ధొచ్చేటట్టు చేశాడు. లేకుంటే, ముసలివెధవకి పెళ్ళి చేసుకోవడవు పోయీ కాలవేఁవిఁ? అన్నివిధాలా రామప్పంతులు నాకొంప తీశాడు.

[రామప్పంతులు ప్రవేశించి]

రామ—యేవిఁటి మావాఁ రావఁప్పంతులంటున్నారూ?
లుబ్ధా—యేవీఁలేదూ.
రామ—యింతరాత్రివేళ పచారు చేస్తున్నారేవిఁ?
లుబ్ధా—యేమీ లేదు—నిద్దరపట్టక.
రామ—మావఁగారూ, ఆకంటె యిప్పుడు తెమ్మని మధురవాణి భీష్మించుకు కూచుంది. శ్రమ అని ఆలోచించక యిప్పించాలి.
లుబ్ధా—కంటేవిఁటి?
రామ—మీభార్యాకి పెట్టిన కంటండీ.
లుబ్ధా—నాభార్యాకి నేను పెట్టలేదు.
రామ—మీరు పెట్టమంటే, నేను యెరువు తెచ్చానుకానా?
లుబ్ధా—నేను పెట్టమన్లేదు.
రామ—అయితే దొబ్బేస్తావా యేవిఁటి? మీభార్యామెళ్ళో యిప్పుడా కంటలేదూ!
లుబ్ధా—నాభార్యా యెవరు? నాభార్యా నాడే చచ్చింది.
రామ—మొన్న మీరు పెళ్ళిచేసుకున్న పిల్ల మీభార్యా కాదటయ్యా?
లుబ్ధా—రెండో పెళ్ళిముండ నాకుభార్యా యేవిఁటి?
రామ—రెండో పెళ్ళిముండేవిఁటి?
లుబ్ధా—రెండో పెళ్ళిముండ అని నువ్వే అన్నావు?
రామ - మాటమీద మాటొచ్చి, వొట్టినే అంటే. అదో ఒప్పా?
లుబ్ధా—వొట్టినే అనలేదు. గట్టే అన్నావు. యిదంతా, ఆగుంటూరు శాస్త్రుల్లూ నువ్వూ చేసినకుట్ర; నాకు నిజం తెలిసిపోయింది. ఆముండ నీయింటికే వెళ్ళింది. మధురవాణిని వుంచుకున్నట్టు దాన్నికూడా నువ్వేవుంచుకో. నా జోలికిరాకు. నీకు పదివేల నమస్కారాలు.
రామ—నాకంటె నాకియ్యకుంటే యీవెఱ్ఱి పెఱ్ఱిమాట లేవిఁటయ్యా?
లుబ్ధా—నీమాయగుంటా, నీకంటా, నీయింట్లోనే వున్నాయి.

రామ—యీవేషాలు నాకు పనికిరావు, నిలశెట్టి నాకంట వుచ్చుకుంటాను.

[తడిసిన భాగవతపుస్తకం పట్టుకుని మీనాక్షీ, చేతులో కఱ్ఱా, నెత్తిమీద వసుపురాసినకుండా, అందుమీద అఖండంతో అసిరిగాడూ, చేతిలో సీసాపట్టుకుని, తడిబట్టలతో పూజారి గవరయ్య ప్రవేశింతురు]

పూజా—హ్రాం! హ్రీం! హ్రూం! ఓంకార భైరవీ!

(రామప్పంతులు భయమును కనపర్చును)

మీనా—యక్కడా కనపళ్ళేదునాన్నా. యీపుస్తకం నూతులోపడేశింది.

(లుబ్ధావధాన్లు భయమును కనపర్చును)

రామ—కనపడకపోవడం యేవఁరు?

మీనా—నా సవిత్తల్లీ—గవరయ బాబు నూతులోదిగి అంతటా గాలించాడు. నూతులో మరేవీఁ కనపడలేదు.

(లుబ్ధావధాన్లు భయం తగ్గును)

బ్రహ్మరాతసిని గవరయ బాబు యీసీసాలో బిగించాడు నాన్నా.

(రామప్పంతులు సీసాకి యడంగా నిలబడును)

రామ—బ్రహ్మ రాతసి యేవిఁటి?

లుబ్ధా—వేరే—ఓ బ్రహ్మరాతసి వొచ్చి—మా అమ్మిని భయపెట్టింది.

మీనా—నన్ను కాదు—మా నాన్న పీకేపిసికింది.

రామ—గవరయగారూ, పిల్ల యామైఁనట్టు?

గవ—దాని మొగుడు యగరేసుకు పోయినాడు.

మీనా—యక్కడికి యగరేసుకు పోయినాడు? వాడు యీ సీసాలోనే వున్నాడన్నారే?

గవ—(కొంచం ఆలోచించి—చిరునవ్వునవ్వి) అదీ యీసీసాలోనే వుంది.

మీనా—మనిషి సీసాలోకి యలా వొచ్చింది?

గవ—అయ్యో సత్యకాలవాఁ! అది మనిషా అనుకున్నావు? అది కామినీ పిశాచం. అంచేతనే నేను మీయింటికొచ్చి నప్పుడల్లా దూరంగా వెళ్ళిపోయేది, యేమి చెప్మా, అనుకునే వాణ్ణి.

మీనా—యిద్దర్నీ ఓ సీసాలో పెడితే దెయ్యప్పిల్లల్ని పెడతారేమో?

గవ—పంతులుగారూ చిత్తగించండీ, రెండు మనుషుల బలువుందోలేదో చూడండి.

రామ—మొఱ్ఱో! నాదగ్గిరకి తేకయ్యా.

గవ—అసిరిగా నువ్వు పట్టుకో.

అసి—నాకు బయవేఁటి? పైడితల్లి చల్లగుండాలి—(సీసాపట్టుకుని) ఓలమ్మ! యంతత బలువుందోస్సి!

గవ—సీసా, అఖండం, తులిసికోట దగ్గిరడించు,

లుబ్ధా—బాబ్బాబు! సీసా నాయింట్లో పెట్టకు. మీయింట్లో పెట్టించండి.

గవ—మాపిల్లలు తేనెసీసా అని వీరగడా తీసినట్టాయనా, రెండు దెయ్యాలూ వొచ్చి మళ్లీ మీయింట్లోనే వుంటాయి.

లుబ్ధా—అయితే, సీసా భూస్థాపితం చెయ్యండి.

గవ—భూస్థాపనం మజాకాలనుకున్నారా యేమిటి? భూస్థాపితం చెయ్యడానికి యెంత తంతుంది! పునశ్చరణ చెయ్యాలి, హోమం చెయ్యాలి, సంతర్పణ చెయ్యాలి

లుబ్ధా—నాయిల్లు గుల్లచెయ్యాలి!

గవ—మీకలా తోస్తే నాకేంపోయింది? యీ మూతతీసేసి, నామానాన్న నేను వెళ్లిపోతాను.

లుబ్ధా—మూతెందుకు తీసెయ్యడం. నాకు కలిగినది తృణమో కణమో యిస్తాను. మూత తియ్యకుండా ఆసీసా అలావుంచి వెళ్లండి.

పూజా—యేమి అవధాన్లుగారి గడుస్తనం! నేపోగానే మూత పెట్టడానికా యెత్తు! ఆసీసా తగిన శాంతిచెయ్యందే భూస్థాపితం చేశారంటే, నేను రౌరవాదినరకాలకి పోనా? యిప్పుడే వీరగడా తీసేస్తాను,

లుబ్ధా—తియ్యకు, తియ్యకు. రేపు ఆశాంతేదో జరగేతుగాని.

గవ—అల్లాగైతే, యీ రాత్రల్లా యీ సీసా దగ్గిరపెట్టుకు పెరట్లో పడుకుంటాను, మీరు వెళ్లి నిర్భయంగా పడుకుని నిద్రపోండి.

(నిష్క్రమించును)

రామ—మావాఁ! ఓమాట.

(రామప్పంతులూ, లుబ్ధావధాన్లూ పక్కకు వెళ్లి మాట్లాడుదురు.)

రామ—నాకంటె మాటేమిటి, మావాఁ?

లుబ్ధా—మీకంటె మీయింట్లోనేవుంది.

రామ—మీ పెళ్లాం మాయింటికి వెళ్లిందని మీరంటున్నారుగాని, అక్కడికి అప్పీ రాలేదు, కంటా తాలేదు.

లుబ్ధా—అయితే యేమైందో! నాకేం తెలుసును?

రామ—వొద్దు సుమండీ—నాకంటె నాకిచ్చెయ్యండి—నేను మా కానివాణ్ణి.

లుబ్ధా—కంటె, గింటె, నాకు తెలియదు.

రామ—నీకు తెలియకపోతే మరెవరికి తెలుసును? గవరయ్య, నీపెళ్లాం దెయ్యమైందన్నాడుగదా? నువ్వూ నీకూతురూ కలిసి దాన్ని చంపేశారుకాబోలు.

లుబ్ధా—ఓరి! గాడిదకొడుకా (కఱ్ఱతో కొట్టబోవును.)

రామ—నాకంటె అపహరించావుగదా? నీపని పట్టిస్తాను వుండు. (నిష్క్రమించును)

లుబ్ధా—(తనలో) కంటె యేమైనట్టు చెప్మా? (పైకి) అమ్మీ!

మీనా—యేం నాన్నా?

లుబ్ధా—కంటె యేంజేసిందే?

మీనా—యేంజేసిందో? పెట్లో దాచిందేవోఁ? దాని వొంటినే వుందిగాబోలు నాన్నా?

లుబ్ధా—వొంటినుంచే—దెయ్యానికి కంటెందుకూ?

మీనా—యేం? తీపు దిగదీసిందా యేవిఁటి? పెట్టుగుంటుంది.

లుబ్ధా—నూతులోదిగి గవరయ్య నుయ్యంతా గాలించాడూ?

మీనా—గడియసేపు గాలించాడు.

లుబ్ధా—నువు చూశావూ?

మీనా—చూశాను.

లుబ్ధా—అది రావఁప్పంతులు యింటికే వెళ్లిందేమోనే?

మీనా—గవరయబాబు, సీసాలో బిగించాడుగదా యలా వెళుతుంది?

లుబ్ధా—యేమో నాకేంపాలుపోకుండావుంది. రా పరుందాం—మన ప్రారబ్ధం యిలావుంది.

(నిష్క్రమింతురు)

౨-వ స్థలము : రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో సారాదుకాణం వెనకతోట.

[ఆ తోటలో కాళీమందిరం యెదటి మంటపం మంటపంలో కాళీ విగ్రహానికి యెదురుగుండా ఒక పెద్ద పీటమీద మూడు సీసాలతో సారాయి; చుట్టూ గళాసులు. పీటనిండా పువ్వులదండలు, మంటపంలో వకవైపు పులిచర్మంమీద యోగదండము ఆనుకుని సమాధిలో వున్న వొక బైరాగి; యోగిని యొకతె సారాయి అందరికీ అందిచ్చును. గ్రామ మునసబు సోమినాయుడు చిలుంపీల్చుచుండును. సాతానిమనవాళ్ళయ్య, జంగం, శిరేశ, దుకాణదారు రామందాను చెదిరికూర్చుందురు.]

మునస—ఆకాశం ముందుపుట్టిందా? బూవిఁ ముందుపుట్టిందా?

మనవాళ్ళయ్య—సుత్తిముందా కారుముందా?

మునస—పంగనావాఁలుముందా పట్టెవర్ధనాలుముందా? నామాలోడా నా సవాలేటి? నీ జవాబేటి? ఆకాశానికి మట్టాబూవిఁ? బూవిఁకి కప్పా ఆకాశం? నదువుకున్నోడెవడో సెప్పండొస్సి—,

మనవాళ్ళయ్య—ఆకాశంబు శూన్యంబు అనగా యేమీ లేదన్నమాట,

మునస—యేటీలేదా? గుడ్డోళ్ళకి యేటీలేదు. తెల్లోడు యెర్రోడా? పట్టంలో, గొట్టాం వెట్టి అదేసూస్తాడే ఆకాశం కాని?

మనవాళ్ళయ్య—శాస్త్రంబులలోని రహస్యంబులు మ్లేచ్ఛులకెట్లు తెలియును?

మునస — అల్లాండం, బెల్లాండం, శక్కరపొంగలి తినడవనుకున్నావా, నామాలోడా ? తెల్లోడి మహిమ నీకేటి తెలుసును ! తెల్లోడి సారాయికి, తెనుగోడి సారాయికి యెంతభేదంవుందో, తెల్లోడికీ నీకూ అంతభేదంవుంది.

మనవాళ్ళయ్య — గణితశాస్త్రంబునం దాకాశంబనఁ సున్న — సున్న యన శూన్యంబు-యేమీ లేదన్నమాట.

వీరేశ — చాత్రంలో మన్ను, మిన్ను, అని అన్నాడు కాడా ? మన్ను లేదా ? మన్నుంటే మిన్నుండదా ?

మునస — యీరేచ మా మేలయిన పలుకు పలికినాడు.

వీరేశ — "ఆకాశం బొక్కడ్డది!" అంటురు గదా, ఆకాశం లేకుంటే బొక్కడ్డ వెలాగ ?

మునస — శబాసు యీరేచ ! నామాలోడు పలకదేం ? నోరు కట్టడ్డది.

వీరేశ — (శంఖం పూరించును.)

హెడ్డు — (దుకాణదారునితో) యేవిఁటీ అల్లరిభాయి ?

మునస — యీరేచం గెల్చుకున్నాడుగదా, చంకం వోగించడా ?

దుకా — గురోజీగారి సమాదికి బంగంవొస్తే శపించిపోతారే ?

బైరాగి — (కళ్ళుతెరచి) శివబ్రహ్మాం ! శివబ్రహ్మాం ! శివోహం !

వీరేశ — చూచావు నేస్తం, చివ్రబెమ్మం అన్నారు.

బైరాగి — రామబ్రహ్మాం ! రామబ్రహ్మాం ! రామోహం !

మునస — మొదటిమాటను రెండవమాట రద్దుచేయును. రామానుజ ! రామానుజ !

వీరేశ — చివచివా ! చివచివా !

దుకా — యెందుకు కాట్లాడతారు. నీ శివుఁడూ నిజవేఁ, అడుగో ఆశీసాలో యెలుగుతున్నాడు. నీ రాముఁడూ నిజవేఁ, అడుగో ఆశీసాలో యెలుగుతున్నాడు. వినలేదా శత్తం ?

గాజుకుప్పెలోను గడగుచుదీపంబు ।
యెట్టులుండు గ్యానమట్టులుండు ।
తెలిశినట్టివారి దేహంబులందును ।
యిశ్వదాభిరామ యినరవేమా ॥

బైరాగి — సత్యం, సత్యం.

దుకా — గురోజీ ! తమకి అంతా యిశదవేఁ ! దేహం గాజుకుప్పె, దేహంలో వుండేదివరవాఁత్మ గాజుకుప్పెలో వుండేది అన్నసారం. యీఅన్నసారం దేహంలో పడితేగాని పరవాఁత్మ వెల్గించదు. యేం శలవు ?

బైరాగి — యీ పరమరహశ్యం నీకు యెలా తెలిసింది తమ్ముడా?

దుకా—తమవంటివారి ద్రయవల్ల గురూ! (నలుగురివైపూ చూసి) చూశారాబావాయీ నేను యెప్పుడూ యీమాటేగదా చెపుతూవుంటాను? అథాడాకి వొస్తేగాని పరబ్రెమ్మం పట్టుపడ్డం యేలాగు?

బైరాగి—అమృతమనేది యేమిటి? సారాయే! నాడు యిదేగదా తాగడానికి దేవాసురులు తన్నుకుచచ్చారు?

వీరేశ—చివచివా! చివచివా!

మనవాళ్ళు—రామానుజ—రామానుజ!

మునస—కాట్లాటమాని ఘానం యినండొస్సి. యెఱ్ఱిగొల్లోళ్ళు.

హెడ్—గురూ, మరివొక రసలింగం చేయించి, సిష్యుడికి దయ చెయ్యాలి.

బైరాగి—అలాగె.

మునస—గురూ! బంగారం సేస్తారుగదా, అదెట్టి. హారిద్దొరంలో మటం కట్టించక మాలాటోళ్ళని డబ్బెందు కడుగుతారు?

బైరాగి—మేం చేసే స్వర్ణం మేవేఁ వాడుకచేస్తే తలపగిలిపోతుంది.

హెడ్—అవి వేరే రహస్యాలు వూరుకోండి మావాఁ! గురోజీ! హరిద్వారంలో చలి లావుగాబోలు?

బైరాగి—నరులకక్కర్దు—మాబోటి సిద్ధులకు, చలి, వేడి, సుఖం, దుఃఖం, యెక్కడివి—

హెడ్—అహా! అదృష్టవంఁతె సిద్ధుల్దే అదృష్టం.

మునస—గురు, హారిద్దోరంచింది యెప్పుడు బైలెల్లోరు?

బైరాగి—రెండురోజులయింది. మొన్న ఉదయం ప్రయాగ, నిన్న వుదయం జగన్నాథం సేవించాం. ఖేచరీగమనమ్మీద ఆకాశమార్గాణ్ణన్న పోతూవుండగా మీ వూరి అమ్మవారు వనందగ్గిర గమనంనిలిచిపోయింది. యేమిచెప్మా! అని యోగదృష్టిని చూచేసరికి అమ్మవారి విగ్రహముకింద నిలువులలోతున, మహాయంత్రం వొకటి స్థాపితమై కనపడ్డది. అంతట భూమికి దిగి, అమ్మవారిని సేవించుకొని, ప్రచ్ఛన్నంగా పోదావఁంటూంటే, యీ భక్తుడు మమ్మల్నిపోల్చి నిలిపేశాడు.

దుకా—చూడగానే, నేను సిద్ధుల్ని పోలుస్తానుగురూ—

మున—సుక్కేసేవోళ్లని మాబాగా పోలుస్తావు. మా వూరమ్మోరు జగజ్జనని! మా చల్లనితల్లి.

బైరాగి—బ్రహ్మోస్మహం! బ్రహ్మోస్మహం!

హెడ్—అహా! యోగమహాత్యం! స్తానాల్చేసి, ముక్కుబిగించే బ్రాహ్మలకి లేవుగదా యీ సిద్ధులూ?

బైరా—వేషానికీ—జ్ఞానానికీ. దూరంకాదా తమ్ముడా? మాతాతగారు చెప్పలేదా "ఆత్మశుద్ధిలేని యాచార మదియేల" అని?

హెడ్ — వేమన్న — తమతాతా, గురూ?
బైరాగి — అవును — వారు పరంపదించి ఆరువొందల సంవత్సరాలు కావొచ్చింది.
హెడ్ — తమవయస్సెంత గురూ?
బైరాగి — అది అంతూ లేనిదానికి లెఖ్ఖేవిఁటి తమ్ముఁడా? పరమాత్మ కెన్నోళ్లో అన్నేళ్లు
మునస — యేం యిలవైన మాటలింటున్నాం!

(వీరేశ శంఖం పూరించును)

హెడ్ — (శంఖంలాక్కొని పక్కనుపుంచి) అట్టె పట్టెయ్యకండి భాయి.
దుకా — అట్టే యక్కడభాయీ? పరవశవైఁవఁదాకా తాక్కుంటే తాగడవేఁటి? వేమన్న చెప్పలేదా?

"తాగి, తాగి, తాగి ధరణిపైబడుదాక ।
తాగనేని వన్ను, తాను తెలియు॥
తాగలేనివాఁడె, తాగుబోతరయంగ ।
యిశ్వదాభిరామ యినరవేమ॥

బైరాగి — కాశీలో రెండువందల యాభై సంవత్సరములక్రిందట అలంగీర్ పాదుషా వారి హయాంలో, ఒకశేటు మాబోటి సిద్ధులనందరిని కూటానికి పిలిచాడు. గంగనడివిఁని పడవమీద పీపాలలో సారాయి భరాయించి, బంగారపు గిన్నెలతో అందిచ్చాడు. రెండుఝాములరాత్రి అయేసరికి పీపాలు కాలీ అయి పోయినాయి. అంతా పడిపోయినారు.
హెడ్ — యేమి ఆశ్చర్యం!
బైరాగి — మేమూ, ఒక్క నేపాళపు బ్రాహ్మఁడూ మిగిలాం. "తే! తే!" అన్నాఁడు. ఆ బ్రాహ్మఁడు "తెస్తావా శపించేదా" అన్నాఁడు. శెట్టి యెక్కడ తెస్తాఁడూ? వాఁడు మాకాళ్ళు పట్టుకునేటప్పటికి పర్వాలేదు నిలవమని చెప్పి, మేము ఒక పుడిక మంత్రించి, గంగభరాయించినకొద్దీ ఆగంగ సారా అయిపోయింది. ఆ బ్రాహ్మఁడు సహస్ర పుడికలుతాగి జిట్టునతేన్చాఁడు. బ్రాహ్మల్లోకూడా మహాత్ములుంటారు. కనుక్కోఁగలిగిన జ్ఞానికి గంగానది అంతా సారాయికాదా?
మునస — రామందాసొహాడు, గంగ బరాయించడానికి గురువు; ఒకదరావుఁకి పద్ద రావుఁలు సేరుస్తాడు.

[హవల్దారు అచ్చన్న ప్రవేశించును]

దుకా — గురూ వీరు హవల్దార్ అచ్చన్నగారు. మంనిగ్యాని, మునసబుగారికి మేనల్లుఁడు.
హవ — రామ్! రామ్!
బైరాగి — రామ్! రామ్!
హవ — (యోగినితో) పిల్లాహుక్కాలావ్. (హెడ్‌తో) భాయీ గుంటూరు శాస్తుల్లుగారి పకాయేమైనా తెలిశిందా?

హెడ్ — లేదుభాయి.

మకా — రామప్పంతులంటాడు-పెళ్ళికూతురు రెండోపెళ్ళి పిల్ల-దాన్ని అమ్మి డబ్బు చెయ్యిచిక్కించుకుని—

హెడ్ — ఆమాటలు మనకెందుకు భాయి?

మునస — పోలీసోళ్లకి అక్కర్లేక, బాపనోళ్ళకీఅక్కర్లేక. యెదవ ముండని బాపనాడు పెళ్ళి శేసుకుంటే లోకం అంతా వూరుకోవడవేఁనా?

హెడ్ — డబ్బు యిచ్చినవాడికీ, పెళ్ళి ఆడినవాడికీ లేనిచింత మనకేల మావాఁ? కాక, యీరోజుల్లో బ్రాహ్మణ్యం యెక్కడుంది! యెక్కడ చూశినా పిల్లల్ని ముసలాళ్ళకి అమ్ముకోడాలు-రంఢాగభాఀలేకదా?

హావ — కలికాలంగదాభాయీ? యెంతచెడ్డా బ్రాహ్మలు మనకి పూజ్యులు.

హెడ్ — అన్నా, యెవరంతవారు. వారు. జ్ఞానం, నీతి ప్రధానంగాని, జాతిలో యేవుంది? వేమన్న యేవఁన్నాడు?

మునస — యేవఁన్నాడా! నీతికి పోలీసోణ్ణి, ఘోసానికి సాతానోణ్ణి అడగమన్నాడు.

హెడ్ — మావాఁ! వెక్కరించండిగాని, నేను యెన్ని తాలూకాల్లో నౌఖరిచేశానో అన్ని తాలూకాల్లోనూ రంఢాగభాఀలు యెన్నని చెప్పను! నన్నడిగితే వెధవలు పెళ్ళిచేసుకోవడవేఁ ఉత్తమం అంటాను. మా సూపరెంటు పిల్లలతో వున్న రెండోపెళ్ళి దొరసాన్ని పెళ్ళాడి సుఖంగా వుండలేదా?

మునస — మావఁగారి అభిప్రాయం. పెయ్యతోటొచ్చిన ఆవు మేలుకాదా అని? అందకనే, ముసలిబాపనోడు యెధవగుంటని పెళ్ళాడితే, మీ నేస్తం కరణపోణ్ణి ఆ ముసలాడి యెధవకూతుర్ని పెళ్ళాడమని బోదసెయ్యరాదా?

హావ — మనకేల మావాఁ? గవునర్‌మెంటూ, దేవుళ్ళూ బ్రాహ్మలూ—వారి నేరాలు వారివి — వాటితో మనకిపనిలేదు. మనభక్తి మనకుండాలి. (హెడ్‌తో) భాయీ తెల్లానల్లా వొకటా?—తెల్లవాడికి క్రీస్తు వొక పద్ధతి పెట్టాడు. ముసల్‌మాన్‌కి పైగంబరు వొక పద్ధతి పెట్టాడు. నల్లవాడికి రాముడు నొక పద్ధతి పెట్టాడు. భగవంతుడు తెల్లవాడితో యేవఁన్నాడూ? వెధవని పెళ్ళాడు అన్నాడు. రాముడు తెనుగు వాడితో యేవఁన్నాడూ? వెధవని పెళ్ళాడొద్దన్నాడు. చెప్పన్న దేశాలూ చూశాను భాయీ, వరివరివిధాలు ఆచారాలూ వ్యవహారాలూ వున్నాయిగాని నీతి వకటీ, భగవంతు డొకడూ, అంతటా వక్కటే.

మునస — రాముడు యెదవముండల్ని కాని పనులు సెయనున్నాడూ? మన్లో మారు మనువులుండేవి కావా?

హావ — పిల్లా, చిలుం భరాయించి, తే.

మునస — నామాలోడు మూలకి తీసికెళ్ళి పిల్లని ముద్దెట్టుకుంటున్నాడు

యోగినీ— (చెయ్యి విడిపించుకొని సిగ్గుతో) ఏకాంత ఉపదేశం చేస్తున్నారు.
మునస— యేటో ఆవుప్పుదేశం? తనెంట వాయు యేగంగా రమ్మనా?
దుకా— యేవిఁటీ భాయీ, అనరానిమాట్లు అంటున్నారు, మన యోగినివరమభక్తురాలు.
మునస— లెంపలోయించుకుంటాను. పిల్లా! ఆనామోలోడు సెప్పిన ఉప్పుదేశవేఁటో నా సెవులో కొంచం సెప్పరాదా?

(యోగిని సారాగళాసు హవల్దార్ యెదటవుంచును.)

మునస— నామాలోడి వుప్పుదేశంతో పిల్లకి మతోయింది.
బైరాగి— హవల్దారుగారు అమృతం సేవించరా?
హవ— (చిరునవ్వునవ్వి) తాక్క సోజరువాడు చెడ్డాడు, తాగి సిపాయివాడుచెడ్డాడు. జ్ఞానికి జ్ఞానపత్రి; తాగుబోతుకు సారాయి.
మునస— పించను పుచ్చుకుంటుగి గదా, యింకా సిపాయీనా సెయ్యాల్నుందా అల్లుడోడా?
హవ— కుంపిణీ నమ్మాక్ తిన్న తరవాత, ప్రాణంవున్నంతకాలం కుంపిణీ బావుటాకి కొలువుచెయ్యాలి. రేపు రుషియాతో యుద్ధంవొస్తే పించను ఫిరకాయావత్తూ బజాన్ని తుపాకీ వెయ్యమా?
మునస— రుస్సావోడివోడ నిట్లోములిగి నడుస్తాది గదా, నువ్వు తుపాకుతో యవణ్ణి కొడతావు!
హవ— మొన్నగాక మొన్న యింగిరీజ్ రుషియా దేశానికి దండెత్తి పోయి రుషియాని యెన్ని తగలలేదా? అప్పుడేవైఁందో, యిప్పుడూ అదే అవుతుంది. మా రాణీ చల్లగావుండాలి.
దుకా— సీవఁరాణీ ఆకాళీమాయి అవుతారం కాదా?
హవ— కాళీ, గీళీ, జాంతేనై - ఆ రాముడి అవతారం.
దుకా— గురూ—హవల్దారుగారు తత్తకీర్తనలు మాయింపుగా పాడతారు. (యోగినితో) తల్లి, నా తంబూరాతెచ్చి భాయిగారికి ఇయ్యి.
మునస— యీతూరి, యీరేచ వుప్పుదేశం చేస్తున్నాడు.
దుకా— గొప్పవారున్నప్పుడు ఆస్యాలేటి భాయీ?
మునస— వున్నమాటాడితే ఆస్సాలా? నా కెవడూ సెయదేం వుప్పుదేశం? యీరేచ వుప్పుదేశం గట్టిగాయిగిసింది; మరిసెయ్యోదల్లు—

(యోగిని కష్టంమీద చెయ్యిని వొదలించుకొని తంబురా తెచ్చి యిచ్చును.)

దుకా— అవన్నీ గ్యానరహాశ్యాలు. బ్రెమ్మానంద వఁంటె యేటి? కడుపు నిండాసారా ముక్కునిండా పొగ; పక్కని పడుచుపిల్లా కదా?
మునస— ఘానం యినండొస్సి,—

హవ—పామరం! పామరం! రాముడు వలెం కాళీ నెత్తిమీద పెట్టకపోతే కుంపిణీ సిపాయన్నవాడు యిక్కడికి వొచ్చునా?
హెడ్—భాయి! ఓ కీర్తన కలవియ్యండి.

(హవల్దారు పాడును)

పింజర్మేరహాకర్ ఛుప్ నైరహ్నా
క్యారేబుల్బుల్ కహా ముల్కినునా క్యారె॥
యెక్కడికివెళతావు? యేమి చెప్పవు, బోలోపింజర్మె।
(వీరేశశంఖం మనవాళ్ళయ్యాతని పూరించును.)

హవ—(పాటమాని. తంబూరా క్రిందబెట్టి) గద్దా!
హెడ్—(శంఖులాక్కొని) శంఖం అగ్గిలోవదేస్తాను, యెందుకు తానిస్తావుభాయి?
దుకా—వొద్దంటే వినడు.
హెడ్—వినకపోతే దుకాణానికి రానియ్యకండి. అల్లాగైతే మాకు మాటకదా?
దుకా—పదిశంఖాలు దాచేశాను; మళ్ళీ మళ్ళీ తెస్తాడు. యేం సెయ్యను. వేరంగదా భాయీ?
మునస—దిట్టంగా పట్టెయి. తత్ఘ్రావం తలకెక్కాలి!
దుకా—(తంబురా తీసిపాడును.)

నాగాదిగరా। నాతండ్రిదిగురా॥
దిగుదిగునాగన్న। దివ్యసుందరనాగ।
ముదముతో రేవల్లె। ముద్దులనాగ॥
ఊరికిఉత్తరాన। ఊడలమఱ్ఱికింద
కోమ పుట్టలోని। కోడెనాగన్నా॥

[పాడుచుండగా రామప్పపంతులు ప్రవేశించి యెడంగా నిలిచి యోగినికి సౌజ్ఞచేయును యోగిని రామప్పపంతులుతో మాటాలాడివచ్చి హెడ్ చెవిలో రహస్యం చెప్పును.]

మునస—పిల్లా, హెడ్డుగారికి పువ్వుదేశం నేస్తూంది. మునలోజ్ఞానా—
యోగిని—(మునసబు చెవిదగ్గిర నోరుపెట్టి చెవిగిల్లును.)
మునస—పిల్లా! సాత్రోజులైంది మునిసిబు నాయుడికి యీపాటి పువ్వుదేశంతగిలి—
(హెడ్డుకనిష్టీబు రామప్పంతులు దగ్గరకువెళ్ళి యెడంగా యిద్దరూ మాటలాడుదురు)
హెడ్—కొత్తవారు యవరూతేరే? బావాజీగారు వుంటే మీకు భయవేవిఁటి?
రామ—కొత్తా, పాతా, ఆలోచించుకోలేదు. కొంపమునిగింది. మీసాయం కావాలి—
హెడ్—దక్షిణెవైనా వేల్తుందా?
రామ—మీ చాతైతే, వేల్తుంది.

హెడ్ — యేమిటొచ్చిందో చెప్పు,

రామ — లుబ్ధావుధాన్లు పెళ్ళాడినగుంట మధురవాణి తాలూకు కంటె తీసుకుని యెక్కడికో పారిపోయింది,

హెడ్ — యెందుకు పారిపోయిందో ?

రామ — మీనాతీ చావగొడితే పారిపోయింది, యెక్కడ వెతికినా కనపడ లేదు. ముందు మీ జవాన్లని దౌడా యించండి.

హెడ్ — యీ రాత్రివేళ మా జవానుమాత్రం పట్టుకోగ లా ? పోలీసు జవానంటే పది కళ్ళూ పదికాళ్ళూ వుంటాయనుకున్నావా యేవిఁటి ?

రామ — దాని సిగ్గోసిరి; దాన్ని పట్టుకోవడం నాకెందుకు. నా కంటె నా కిప్పిం చెయ్యండి ?

హెడ్ — యేవిఁటి నీమాటలూ ! ఆకంటె పట్టుకు ఆ పిల్ల పరారీ అయిందని చెపితివి. నేను కంటె యెలా యిప్పిస్తాను ?

రామ — ముసలాణ్ణి అడిగితే, అదిపట్టుకు పోయిందంటాడు; గాని నిజంగా వాడు పెట్టెలో దాచేసి యివ్వకుండా వున్నాడు.

హెడ్ — నన్నేంచెయ్యమంటావు ?

రామ — కూనీకేసని ముసలాణ్ణి బెదిరిస్తే, నా కంటే నాకిచ్చేస్తాడు; మీ చెయ్యికూడా తడౌతుంది,

హెడ్ — అలాగనా — గాని నువ్వన్నట్టు ఆ పిల్లగానీ, కంటె పట్టుకు పరారీ అయి పోయివుంటే.——

రామ — పోనిండి—దాని ఖరీదు యిప్పించెయండి.

హెడ్ — వాడిస్తాడా ?

రామ — మరి మీసాయం యెందుకుకోరాను ?

హెడ్ — యిస్తాడని నాకు నమ్మకంలేదు ఐనా చూస్తాను, కేసని యెత్తు యెత్త డానికి యిద్దరు ముగ్గురు సాతులుండాలి ?

రామ — మందిరంలో వున్న వాళ్లో ?

హెడ్ — వీరేశం, మనవాళ్ళయ్యా, మూడో కాలంలో వున్నారు. హావల్దారు అబద్ధం ఆడమంటే తంతాడు. మునసబు నాయుడు యింతరాత్రివేళ అంతదూరం నడిచి రాలేడు. యిహ ఆడనూ పాడనూ రామందాసు వొక్కడేగదా ?

రామ — ఆభైరాగాడు సాక్ష్యం పలకడేం ?

హెడ్ — వేషంవేసుకు ముష్టెత్తుకునే భైరాగా డనుకున్నావా యేవిఁటి ? ఆయన గొప్పసిద్ధుడు, నిలువెత్తు ధనంపోస్తే అబద్ధమాడ్డు,

రామ — సాక్ష్యం పలకాఒద్దు, యేవీఁవొద్దు, దగ్గిరనిలబడితేచాలును. పిల్చుకురండి ?

(కనిష్టీబు వెళ్ళి దుకాణదారుతోనూ భైరాగిని తీసుకువచ్చును.)

బైరా—సాక్ష్యంఅంటే మావంటివాళ్ళే చెప్పాలి. యోగదృష్టివల్ల చూశావఁంటే యెక్కడ జరిగినదీ యెప్పుడు జరిగినదీ కళ్ళకి కట్టినట్టు అప్పుడు కనపడుతుంది. గనక మేఁకూడా వస్తాం. యెవరైనా దొరికితే హరిద్వారంలో మఠానికి పని కొస్తుంది.

రామ—జరిగినదాని ముండామోశిరి. కొంచం కల్పనుంటేగాని కథనడవదు. అందేత హేడ్డుగారు ముసలాడితో చెప్పేమాటలు నిజం అని మీరు శెలవివ్వాలి.

బైరా—వెఱ్ఱీ! వెఱ్ఱీ! నిజవేఁవిటి, అబద్ధవేఁవిటి! మేం సిద్ధులం. అబద్ధం నిజం చేస్తాం. నిజం అబద్ధం చేస్తాం — లోకవేఁ పెద్ద అబద్ధం. పదండి.

(నిష్క్రమింతురు.)

౫-వ స్థలము : దేవాలయం గుమ్మందగ్గిర.

[హెడ్డుకనిష్టీబు, రామప్పంతులూ మాట్లాడుతుందురు మరివక కనిష్టీబు, బైరాగి, దుకాణదారు కొంత యెడముగా నిలుచుందురు.]

హెడ్—నా నౌఖరీ పోగొట్టుకుంటానా భాయీ?

రామ—కొంచం బెదిరిస్తే నౌఖరీ పోతుందా అన్నా? పోలీసుద్యోగీ అంటే బెదిరింపే గదా? మీరు అలా తప్పించుకుంటే నేనేం అనుకోను?

హెడ్—(చేతిలో నులుపుతున్న కాకితపుముక్కను విసిరేసి) భాయీ. లుబ్ధావుధాన్లు చంటిపిల్లడా? దుక్కిముచ్చా? బెదిరించడానికి—కూనీ కేసని నాకేవైఁనా ఆశవుంటే, పోలీసువాణ్ణి, నేను వూరుకుంటానా? పట్టుకుంటే నాకు యెంత కారకట్టుకాదు? యీ జనాన్ని యీ చీకటి రాత్రిలో నూతిలో దింపానుకానా? కూనీ గీనీ అంటే యవరైనా నవ్వుతారు. మీనాక్షీచేతికి వెరచి, ఆపిల్ల యిరుగింట్లోనో పొరుగింట్లోనో పడుంది మీయింట్లోనే వుందేమో ముసలాడు అన్నట్టు?

రామ—దేవుఁడుతోడు మాయింటికి రాలేదు. యిరుగింటో, పొరుగింటో అని మీరు వూరుకుంటే యలాగ? మీ ధైర్యవేఁవిటో నాకు బోధపడదు. వెతికించవయ్యా అంటే, వెతికించారూకారు ఆ యిరుగింటివాళ్ళూ, పొరుగింటివాళ్ళూ. పిల్ల నిద్దరపోతూవుండగా కంటె చెపాయిస్తే నాగతేవిఁటి? కంటె యింటికి పట్టుకువెళ్ళకపోతే మధురవాణి గుమ్మంలోంచి గెంటుతుంది—అనగా, గెంటుతుందని కాదు—యేడుస్తుంది, ప్రాణం తినేస్తుంది. విన్నారా?

హెడ్—అయితే నా సలహావిన్నారా?

రామ—యేదో చెప్పండి మరి.

హెడ్—ఆకంటె యిచ్చిందాకా, కదలకుండా, లుబ్ధావుధాన్లు యింటిమీద కూర్చోండి.

రామ — యిదా సలహా? పీకమీద కూచున్నదాకా నాకేం పట్టింది? యింటికెళ్ళి సుఖంగా పడుకుంటాను.

హెడ్ — మధురవాణి బాధ పెడుతుందనికదూ?

రామ — అని మీకు కనికారం కాబోలు? రేపుగానీ వాడు కంటె యివ్వకపోతే, అవుధాన్లుమీద సివిల్ దావావేస్తాను. మీదగ్గిర, కంటెమాట వొప్పుకున్నాడు గదా మిమ్మల్ని సాక్ష్యం వేస్తాను.

హెడ్ — ఓహో యిదా వేషం? పోలీసు ఆఫీసర్ని నేను, సాక్ష్యాలకీ సంపన్నాలకీ తిరిగితే నా నౌఖరీ నిలుస్తుందా? కావలిస్తే లుబ్ధావుధాన్లు కంటె హరించాడని నాదగ్గిర ఫిరియాద్ చెయ్యండి. కేసు చేసి నా తమాషా చూపిస్తాను.

రామ — కంటెమాట మీదగ్గిర అతడు వొప్పుకున్నతరవాత, మీరు బోనెక్కి యలా అబద్ధం ఆడగల్రో చూస్తానుగదా;

హెడ్ — పంతులూ, అక్కరమాలిన శౌక్యాలుచెయ్యకు వాడు కంటెమాట తనకేవీ తెలియదన్నాడు. కావలిస్తే ఆమాట సాక్ష్యం పలుకుతాను.

రామ — యిదా మీరు చేసినసాయం?

హెడ్ — యెందుకు అక్కరమాలిన ఆందోళన పడతావయ్యా రేపు నీకంటె నీ యింట్లో వుండకపోతే నన్ను అను

రామ — మధురవాణితో యిప్పుడు యేంచెప్పను?

హెడ్ — అయితే నన్నేం జేయమంటారు?

రామ — మళ్ళీ లుబ్ధావధాన్లు యింటికిరండి. యీమాటు మన వీద్దరం వెళ్ళి పీడిద్దాం.

హెడ్ — రెడ్డొచ్చాడు, మొదలాడు అన్నాట్ట—నిరర్థకంగా రాత్రల్లా నిద్దర్లేకుండా చంపావు-మరి నేను రాజాలను. నువ్వెళ్ళి వాడియింటిమీద కూచోవయ్యా, అని చెప్పానుకానా? నామాటవిని అలా చెయ్యండి. అదే సలహా. పీసిరిగొట్టు ముండాకొడుకు మానలుగురికీ నాలుగుమూళ్ళు పద్యేందురాళ్ళు పారేశాడు. యివి పెగిలేటప్పటికి నా తల్రప్రాణం తోకకి వొచ్చింది. నావొంతు మూడూ మీకిచ్చేస్తాను.

రామ — కంటెపోయి యేడుస్తూవుంటే, యీవెధవ మూడురూపాయలూ నాకెందుకూ?

హెడ్ — మీకు అక్కర్లేకపోతే పోనియ్యండి, గురోజీగారికి యిద్దాం.

రామ — కొంచం చిల్లరఖర్చుంది. యేంజెయ్యను? యిలా పారెయ్యండి. (పుచ్చుకొనును.)

హెడ్ — గురోజీ తమకో తులసిదళం.

బైరా — తృణం, కణం యేవొచ్చినా మఠానికే అర్పణం.

హెడ్—(దుకాణదారుతోనూ, కనిష్టీబుతోనూ) మీకో మూడు. నీకో మూడూ— (చేతులు దులిపి) సాఫ్ ర్షూడా—నాకు తిప్పలే మిగిలింది.

దుకా—(బైరాగిని పక్కకిపిలిచి) యీవేళే చెన్నాపట్నంనించి ఫస్టురకం బ్రాందీ వొచ్చింది. చిత్తగించి మరీ కాశీ వెళుదురుగాని.

హెడ్—గురోజీ, రాం! రాం! పంతులూ ముసలాణ్ణివెళ్ళి పట్టుకోండి భాయీ, స్టేషనుకు పోవాలి. (జవానుతో) రావోయి కావఁయ్యా (హెడ్డూ, జవానూ, ఒక వైపున్నూ, దుకాణదారూ, బైరాగీ మరి వకవైపున్నూ వెళ్ళుదురు

రామ—కంటె పోయిందంటే మూడురూపాయలా చేతులో పెడతాడు! (విరసంగా నవ్వును) పీడితాళం పడతాను (హెడ్ పారేసిన కాగితపు ముక్కలు, యేరి) యిన్‌స్పెకటరుకివొకటి, తాసిల్దారుకి వొకటి, ఆకాశరామన్న అర్జీలు పంపుతాను, వెధవ, మధురవాణి దగ్గిరికి వెళతాడేమో ? నేను యింటికిపోతే అరుగుమీద పడుకోవాలి గాని ఆ తిక్కలంజ తలుపు తియ్యాదు లుబ్ధావధాన్లు యింటికివెళ్ళితే వాడు కట్టుచ్చుకుంటాడు. యీ దేవాలయంలో పరుందునా?— పురుగూ బుట్రా కరిస్తే-కరిస్తే—ఛీ! యీ సానిముండని వొదిలేస్తాను—ఆగుంట యేవైఁనట్టు ? నా అదృష్టంవల్ల యవళ్ళింట్లోనైన దాగి రేపుగాని కళ్ళబడితే, కంటెపోకూడదు ఒఁ వేళ చస్తే? — చచ్చుండదు — నూతులో పడలేదు. గవరయ్యా, కావఁయ్యాకూడాగాలించారు —ఒకవేళ అది రెండోపెళ్ళి పిల్ల అయి, దాని ఆ తండ్రి కానికీగావొచ్చి బండీ యెక్కుంచుకు పోడాయించాడేమో ? అలా ఐతే కంటె కూడా వుడాయించడా ?—మీనాక్షిని పట్టుకుంటే కొంత ఆచోకి తెలుస్తుంది — అది కనపడ్డ వెఁలాగ ?—తలుపు తట్టితే ముసలాడే వొస్తాడేమో ?—(రోడ్డుదాటి లుబ్ధావధాన్లు యింటి గుమ్మం యెదట నిలుచుని) ఆకలి దహించేస్తూంది — మీనాక్షి దొరికితే యేవైనా ఫలహారం యిచ్చును — యవడు చెప్మా! రావిచెట్టుకింద చుట్ట కాలుస్తున్నాడూ ? నాలుగు అడుగులు ముందుకు వెళ్ళి) అసిరీ, నువ్వా ?

అసిరి—నానుబాబు (చుట్టపారవైచును.)

రామ—నిమ్మళంగా వున్నావురా ?

అసిరి—యేటి నిమ్మళంబాబూ, సానమ్మొచ్చింది — ఈయమ్మ కాసి సూడం మానేసినారు. డబ్బిచ్చేదాతేడిబాబూ ?

రామ—అసిరి, అఁడక్కపోతే, అమ్మైనా పెడుతుందిరా ?

అసిరి—ఆసానమ్మ మా సెడ్డ మనిషి బాబూ.

రామ—యేవిఁటి ? యేవిఁటి ? చెప్పారే. చాలారోజులైంది నీకు డబ్బిచ్చి—యింద యీ రాపాయి పుచ్చుకో.

అసిరి—నూరు దండాలుబాబూ ?

రామ—మధురవాణి మాటయేవిట్రా చెప్పబోయినావు ?
అసిరి—మా పెద్దమనిషి బాబూ.
రామ—యవడెళ్లాడ్రా దాందగ్గిరకి ? అసిరి – యవడెళ్లాడ్రా
అసిరి—యవడెళ్లా, యీపు పెట్లగొడతాది బాబూ;
రామ—పెద్ద మనిషన్నావు ?
అసిరి—కాదా ? మొన్న పొద్దుగారెత్తే. యేపికూన్ని ఉపు గలిపింది కాదా ?
రామ—నిజం చెప్పావు. నీమీద యెప్పుడైనా కోప్పడ్డదిట్రా ?
అసిరి—మాలాటోళ్ళమీద యెంవ కోప్పడతాదీ ? బాపనాళ్ళొస్తే తిడతాది.
రామ—నువ్వు యెప్పుడూ నిజవేఁ చెబుతావురా అసిరిగా.
అసిరి – సీ ! అబద్దవాడితే బగమంతుడు ఒల్లకుంటాడా బాబూ ?
రామ—మీబుగత యేం జేస్తున్నాడ్రా ?
అసిరి—తొంగున్నాడు బాబూ.
రామ—నీకు మరోరూపాయి యిస్తాను – మీనాక్షిని సావిట్లోకి పిలుస్తావురా ?
అసిరి—నాశక్కవాఁ, బాబూ ? ఆ యమ్మ అయ్యగారితో పక్కేసుకు తొంగున్నారు
రామ—నువ్వు చిటికేస్తే, యక్కడున్నా లేచొస్తుంది. నే నెరగనట్రా,
అసిరి—తెండి బాబూ. సూస్తాను (రామప్పంతులు రూపాయి యిచ్చును, ఉభయులూ యింట్లో ప్రవేశింతురు,)

6–వ స్థలము : లుబ్ధావధాన్లు యింటివసారా.

[తలుపు జారవేసి వుండును]

[మీనాక్షి ప్రమిదతో దీపం తెచ్చి గూటిలోవుంచును. రామప్పంతులు వొత్తి తగ్గించి, మీనాక్షిని ముద్దుబెట్టుకొనును.]

మీనా—తోవతప్పొచ్చారో ?
రామ—బుద్ధితక్కువచేత, గడ్డితిని యిన్నాళ్ళూ తోవమరిచాను.
మీనా—మధురవాణి యలా రానిచ్చింది ?
రామ—మధురవాణి శిగ్గోసిరి, దాన్ని వొదిలేస్తాను. ఆకలి దహించుకు పోతూంది. ఫలారం యేమైనావుందీ ?
మీనా—యేవుందీ ? – వొడపప్పూ, కొబ్బరిముక్కా- కావాలా ?
రామ—యేదో ఒహటితెస్తూ. (మీనాక్షి మూకుడుతో వడపప్పూ కొబ్బరిముక్కలూ తెచ్చును. రామప్పంతులు తినుచుండును.)
మీనా—మధురవాణ్ణి వొదిలేస్తారో ?
రామ—వొదిలెయడం నిశ్చయమైపోయింది.

మీనా—కనిష్టీబుమాట తెలిసిందో ?
రామ—తెలిసింది.
మీనా—యవరు చెప్పారు ?
రామ—అసిరిగాడు.
మీనా—మా అసిరిగాడా ?
రామ—మీ అసిరిగాడే.

(అసిరిగాడు వీధితలుపు కొంచంతీసి తొంగిచూసి)

అసి—దెయ్యానికెట్టింది తింతున్నావయ్యా ?
రామ—దెయ్యానికా పెట్టారు ?
మీనా—(అసిరిగాడితో) వూరుకో వెధవా.
రామ—నీకు న్యాయవేఁనా, దిగదుడుపు కూడుపెట్టకం ?
[వీధులోకి వెళ్ళి వమనము చేసికొనుటకు ప్రయత్నముచేసి తిరిగీ ప్రవేశించి]
వమన వైఁది కాదు. యేం సాధనం ?
మీనా—దిగదుడుపు కాదంటే నమ్మరుకదా;
రామ—మూకుళ్ళో తగలేశావు ?
మీనా—దెయ్యం తిని నచ్చిందా, యేవిఁటి ?
రామ—ఆడవాళ్ళు దారుణం మనుష్యులు !
మీనా—అసిరిగాడేం చెప్పాడు మధురవాణిమాట ?
అసి—(తిరిగీ తొంగిచూచి) ఆ పారేసిందట్టుకు పోదునా బాబు ?
రామ—పట్టుకుపో.

(అసిరిగాడు పట్టుకుపోవును)

మీనా—వాడికి మీకంటె ధైర్యంవుంది.
రామ—అపవిత్రం ముండాకొడుకు యేవైఁనా తింటాడు. బ్రాహ్మణం పవిత్రవైఁన వాళ్ళంగదా ?
మీనా—పవిత్రం అంటే, మీదీ, నాదే !
రామ—అదేం అలా అంటున్నావు ?
మీనా—నేను వెధవముండనీ పిండు నగసులున్నా, మనకంటే మరి పవిత్రం అయిన వారు యవరుంటారు ?
రామ—ఆ కళంకం తీసెయ్యడానికే యీవేళొచ్చాను.
మీనా—యలా తీసేస్తారు ?
రామ—మన యిద్దరం పెళ్ళాడితే మరి అపవిత్రత యెక్కడుంటుంది ?
మీనా—యేవిఁటీ !

రామ — మనం పెళ్లాడదాం ?
మీనా—నిజంగానా ?
రామ—యేంవొట్టు వేసుకొమ్మన్నావు ?
మీనా—అదీపం ఆర్పెయ్యండీ.
రామ—యీ కాగితం ముక్కలు చదివి మరీ ఆర్పేస్తాను. (కాగితం ముక్కలు జేబులోంచి తీసి చదివి) గాడిద కొడుకు తనబాకీ తాలూకు నోటులాగి, నన్ను దగా చేశాడు; వీడి కితాళం పడతాను
మీనా—యవడు ?
రామ—అది వేరేకథ.
మీనా—అసిరిగాడు కనిష్టీబుమాట యేం చెప్పాడు ?
రామ—మధురవాణి పెద్దుమీద కుక్కని వుసిగలిపించని చెప్పాడు.
మీనా—యెందుకూ ?
రామ—నేను లేనప్పుడు వాడు యింట్లో చొరబడబోతేను.
మీనా—అయ్యో తెలివా ! అసిరిగా !
అసిరి—(ప్రవేశించి) యేటమ్మా ?
మీనా—వెధవా, నిజంచెప్పు. పంతులు యింట్లోలేనప్పుడల్లా కనిష్టీబు మధురవాణితో వుంటాడని, నువ్వు నాతో చెప్పలేదూ ?
అసిరి—(బుఱ్ఱగోకుకుంటూ) సెప్పినాను
రామ—దొంగవెధవా ! కుక్కని వుసిగలిపించన్నావు ?
అసిరి—బాబు - నౌకరోడు నోరుమూసుకోవొద్దా బాబు? సానమ్మడిగితే, మీ మాట సెప్పుతానబాబు ?
మీనా—వెధవా, నువుచెబితే నాకు భయవనుకున్నావా యేవిటి ?
రామ—ఓరి అబద్ధపు వెధవా ! యెవరితోనూ మామాటమాత్రం చెప్పకు. రూపాయి యిచ్చానుకానూ ?
మీనా—యందుకిచ్చారూ, రూపాయి ?
అసిరి—పిల్లలోణ్ణిగందా ? (పైకి వెళ్ళును.)
రామ—దొంగముండ ద్రోహంచేస్తూందేం ?
మీనా—తెలుసునన్నారు ?
రామ—యింతని యెరగను.
మీనా—ఆడది నీతి తప్పినతరవాత అంతేవిటి ? యింతేవిటి ? తెగించినదానికి సగుడు మొకాలుబంటి- అందులో సాంది ఖాయిదాగా వుండాలనుకోవడం మీదీ బుద్ధితక్కువ.

రామ—బుద్ధితక్కువంటే బుద్ధితక్కువా! ముండని బుఱ్ఱ చితకపొడిచెయ్యాలని వుంది, దీనికింద యంత సొమ్ము తగలెట్టానూ!

మీనా—యెప్పుడుతోలేస్తారు?

రామ—యెప్పుడోనా? రేపే. లంజ యంత పతివ్రతవేషం వేసిందీ!

మీనా—మనవెఁప్పుడు వెళ్ళిపోవడం?

రామ—యక్కడికి?

మీనా—మతి పోతుందా యేవిఁటి? రాజమేంద్రం?

రామ—అవును. రేపు దాన్ని తోలేస్తానా? యెల్లుండి మనం వుడాయిద్దాం. గాని నీ సరుకులు తెచ్చుకుంటావా. ముసలాడికి వొదిలేస్తావా?

మీనా—నాకున్నదల్లా నాసరుకులే; యెలా వొదిలేస్తాను? నాసరకుల పెట్టెతాళం మానాన్న దగ్గిరుందిగదా యేవిఁగతి?

రామ—నా ప్రయోజకత్వం నీకేం తెలుసును? యిదుగో యీ రింగునవున్న యినప ములికీతో నీచిత్తవొఁచ్చిన పెట్టెతాళం తీసేస్తాను, గాని నాకంటె యక్కడుంది?

మీనా—గుంటకి పెట్టిందా? రాత్రివేళ. నాబట్టల పెట్లో పెట్టేది.

రామ—నీపుణ్యావుంటుంది. ఆ బట్టల పెట్టె వోమాటు తీసిచూతూ. రేపు దానికంటె మధురవాణికిచ్చి, ముండని తగిలేస్తాను.

మీనా—ఆగుంట బట్టల పెట్టె తాళం పారేశింది?

రామ—ములికితో తీసేస్తాను.

మీనా—నాసరుకుల పెట్టె తాళంకూడా తీసేసి పెడతారూ?

రామ—అద్దే!

మీనా—నన్ను పెళ్ళాడతానని ప్రెమాణం చేశారుకారే?

రామ—దీపం ఆర్పేస్తే పెట్టెతియ్యడం యలాగ?

మీనా—అగ్గిపుల్లవుంది.

రామ—ఐతే యిదిగో, నిన్ను తప్పకుండా పెళ్లాడతానని యీ దీపం ఆర్పేస్తున్నాను.

(రామప్పంతులు దీపం ఆర్పి మీనాక్షిని కౌగలించుకొని యెత్తును.)

రామ—యిలా యెత్తుకు తీసుకుపోతాను రాజమహేంద్రవరం.

(లుబ్ధావధాన్లు చీకటిలోవచ్చి కఱ్ఱతో రామప్పంతులు కాళ్లమీద కొట్టును. మీనాక్షి కిందపడును.)

లుబ్ధా—బందిపోటు గాడిదెకొడకా!

రామ—సచ్చాన్రా (వీధిలోకి కుంటుకుంటూ పోవును.)

లుబ్ధా—పో. ముండా నువుకూడా నాయింట్లోంచి (మీనాక్షిని పైకితోసి తలుపు గడియ వేయును)

రామ—అసిరిగా. చంపేశాఁడ్రా-కాలెవిఁక విరిగిపోయిందిరా.

అసి—(నిమ్మళంగా) దెయ్యాని కెట్టింది తింటె యేటౌతది బాబూ? (గట్టిగా) కానేళ యిల్లు జొరబడితే, బుగత తన్నడా?

రామ—(మీనాక్షితో) నువ్వు యింట్లోకి వెళ్ళిపో.

మీనా—మరి యింట్లో అడుగుపెట్టను. నా సరుకులు లేకపోతేపాయెను. రండి రాజమేంద్రం పోదాం.

రామ—తలిచినప్పుడేనా తాతకి పెళ్లి?

మీనా—మీయిష్ట వొచ్చినప్పుడు పెళ్లాడుదురుగాని, యింట్లోంచి లేవదీసుకొచ్చారు గదా? యిహా నేను మీతో వుండవలసినదాన్నే; పదండి.

రామ—వెఱ్ఱి కుదిరింది రోకలి తలకి చుట్టుకొమ్మన్నాట్ట! బతిమాలుకుంటాను యిప్పటికి యింట్లోకి వెళ్ళిపో.

మీనా—మరి యీజన్మంతో యీయింట్లో అడుగుపెట్టను.

రామ—అసిరిగా. మీనాక్షి వొక్కర్తా వుంటుంది. కాపాడి, బుగత తలుపుతియ్యగానే లోపలికి తీసికెళ్లు—(పరిగెత్తును. మీనాక్షి వెంటబడును.)

(రామప్పంతులు యింటియెదట)

రామ—(తలుపు తట్టి) వేగిరం, వేగిరంతియ్యి.

మధు—(తలుపు అవతలనించి) యేవిఁటా తొందర?

రామ—ఆకుచిట్టెడ వెంట తరువుతూంది.

మధు—చిట్టెడ కనపడగానే తలుపుతీస్తాను.

రామ—తలుపేసుకు, కూచుంటే నీక్కనపడ్డం యలాగ? నువ్వు తలుపు తీసేలోగా నన్ను కాజేస్తుంది.

మధు—నా కంటేదీ?

రామ—కంటె, కంటె, అని తపిస్తున్నావేవిఁటి? నిలబడ్డపాటున నూరు కంటెలు కురిపిస్తాను.

మధు—మీ నూరుకంటెలూ మీరు వుంచుకుని, నా వొక్కకంటె నాకిచ్చి, మరి యింట్లో అడుగుబెట్టండి.

రామ—రేపు పొగలుగాని కంటె యివ్వనన్నాడు లుబ్ధావధాన్లు?

మధు—రేపే యింట్లో కొత్తురుగాని. మించిపోయిందేవీ లేఁదు,

రామ—యింతట్లో చిట్టెడ మీదపడితే,

మధు—సకేశా? అకేశా?

రామ—పిల్లికి చలగాటం, యలక్కి ప్రాణపోకటా!

(మీనాక్షి ప్రవేశించి, రామప్పంతులు రెక్కపట్టుకొనును.)

మీనా—దీపం ఆర్పి ప్రమాణం చేశావు — తప్పితే తలపగిలిపోతుంది.

రామ—పోనుండా !

మీనా—మీ కాగల పెళ్ళాన్నిగదా యెక్కడికిపోతాను !

మధు—కాగల పెళ్ళావేఁవిటి ?

మీనా—నిన్ను వొదిలేసి, నన్ను రాజమహేంద్రం తీసుకుపోయి పెళ్ళాడతానన్నాడు దీపమార్పి ప్రమాణంచేశాడు — మరెలా తప్పుతాడు ?

మధు—యీవిడేనా ఆకునిట్టడ ?

రామ—ముండా, నాచెయ్యొదిలెయ్ — నిన్ను నే పెళ్ళాడతానన్నానే? కలగన్నావా యేవిఁటి ? (మీనాక్షిని విడిపించుకొనగా మీనాక్షి క్రిందపడును.)

మధు—ఆడదానిమీదా చెయ్యి జేసుకుంటారు? యేమి పౌరుషం! అబద్ధవాడక అన్నమాట నిలబెట్టుకోండి. యేం? కులం తక్కువా? రూపం తక్కువా? ఆమెబతుకు భ్రష్టు చెయ్యనే చేశారు; పెళ్ళాడి తప్పుదిద్దుకోండి — ఆవిణ్ణి పెళ్ళాడి వొస్తేనే నేను తలుపు తీస్తాను.

మీనా—పంతులు నన్ను కౌగలించుకుని యెత్తుకుంటే మానాన్న చూసి, తన్ని, యిద్దర్నీ యింట్లోంచి తగిలేశాడు. నువ్వు హెడ్డు కనిష్టిబుతో పోతున్నావు, నిన్నొదిలేసి నన్ను పెళ్ళాడతానని వొట్టేసుకున్నాడు. నన్ను లేవదీసుకొచ్చి నన్ను పెళ్ళాడక తప్పుతుందా యేమిటి ?

మధు—అవస్యం పెళ్ళాడవలిసిందే — పెళ్ళాడకపోతే నువ్వు మాత్రం వూరుకుంటావు? దావా తెస్తావు — పంతులుగారికి దావాలంటే సరదావే !

రామ—మధురవాణీ — నీకు పుణ్యంవుంటుంది — నా యింటికి నువ్వే యజమానివి ! తలుపు తియ్యి.

మధు—నిలబడండి. కర్పూరం వెలిగించి మంగళహారతి పళ్ళెం తెస్తాను. (తలుపు దగ్గిరనుంచి లోనికి వెళ్ళును.)

రామ—(తలుపు సందులోంచి చూసి, తరవాత మీనాక్షిని ముద్దెట్టుకుని) యెంత పని చేశావూ! దాంతో చెప్పేశావు! రహస్యంగా లేచిపోయి పెళ్ళిచేసుకోవాలి గాని, అల్లరి చేసుకుంటే యలాగ ?

మీనా—యెప్పుడైనా అందరికి తెలిసేదే గదా !

రామ—నామాటవిని యిప్పుడు యింటికి వెళ్ళిపో.

మీనా—యిహా మా యింటికి వెళ్ళను. యిదే మా యిల్లు; మధురవాణి తలుపు తీస్తుంది; లోపలికి వెళదాం.

రామ—అయితే యిక్కడవుండు యిప్పుడె వొస్తాను, (కొన్ని అడుగులు వీధింట నడచి నిలచి) నిజంగా మంగళహార్తి తెస్తుంది కాబోలు పెంకెలంజ ? అది

తలుపు తియ్యకపోతేనేం. రేపటికి నన్ను వెతకడానికి బయల్దేరుతుంది. తెల్ల వారవచ్చింది — చెరువువేపుపోయి కాలకృత్యాలు తీర్చుకుని ఆపైన చక్కా ఆలోచిద్దాం. రెండ్రోజులు పైకి పొడాయించామంటే మళ్ళీ వొచ్చేసరికి కొంత అల్లరి సద్దుకుంటుంది. తలుపు తీసినట్టు కానరాదు. యవడిల్లు? యవర్తె యిది నన్ను అడ్డడానికి? ఆశ్చర్యాం! (కొంత దూరంగా వీధిలో నిలబడి. దాసరి వేషంతో శిష్యుడు చిరతలుకొట్టి పాడును)

చరణం॥ "యిల్లుయిల్లని యేవు । యిల్లు నాదని యేవు ।
నీయిల్లు యెక్కడే చిలుకా!

రామ—యిది నాయిల్లు కాదా?

శిష్యుడు—"ఊరికి ఉత్తరాన । సమాధిపురములో । కట్టెయిల్లున్నదే చిలుకా॥"

రామ—వొల్లకాట్లోనా?

శిష్యుడు—పల్లవి॥ "యెన్నాళ్ళు బ్రతికినా । యేమి సామ్రాజ్యమే ।
కొన్నాళ్ళకోరాము చిలుకా?"॥

అనుపల్లవి॥ "మూణ్ణాళ్ళబతుకునకు । మురిసేవు బ్రతుకేవు ।
ముందుగతి కానవే చిలుకా"

రామ—యేమిటీ అపశకునం పాటా!

శిష్యుడు—"కట్టెతేచుట్టాలు । కట్టెకేబంధువులు ।
కన్నతల్లెవ్వరే చిలుకా?"

రామ—చుట్టాలా? వొక్క అప్పవుంది, అది యెప్పుడూ నా గుమ్మంలో అడుగుపెట్ట లేదు. యిప్పుడు యింటికి యజమాని యెవరూ? తలుపవతల సానిలంజాలు యివతల సంసారి వెధవలంజానూ; యిద్దరూ కలిసి యిల్లుచేరకుండా నన్ను తగుల్తున్నారు.

శిష్యుడు—"నిన్ను మోసేరు నలుగురు । వెంబడిని వకమంది!"

రామ—వెట్టి ముండాపాటా! పోదాం. (గబగబ కొంతదూరము నడచి, నిలుచుని) యీ తోవనే వొస్తున్నాడు కాబోలు — అడుగో పాట వినబడుతూంది?

పాట "నువ్వు కాలిపోయే దాక ।
కావలుంటురు గాని ।
పిదకు తొలగొత్తురు ।
వెంట నెవరూరాదు చిలుకా॥

రామ—వెట్టి ముండాపాటా!

శిష్యుడు—పంతులుగారూ! యక్కడున్నారు?

రామ—పరుగుచ్చుకోకపోతే పట్టుకుంటుంది. (పరిగెత్తును.)

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

షష్ఠాంకము

౧-వ స్థలము రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో

[చెఱువుగట్టున వున్న తోటలోనికి పెళ్ళివారి బళ్లువచ్చును, గట్టుమీద ఒకవైపు అగ్నిహోత్రావధాన్లు, రెండవవైపు పళ్ళుతోమికొనుచు రామప్పంతులు]

అగ్ని — బళ్ళుదింపండి. బళ్ళుదింపండి. సాయేబూ యేనుక్కి కావలిసినంత రొడ్డ చెఱువు స్నానానికి బహు బాగావుంది. యెవరయ్యా చెఱువుగట్టుమీద?

రామ — (తనలో) అరే! మరిచితిని, యీవేళే కదా పెళ్ళివారు రావలసిన రోజు? (పైకి) నా పేరు రామప్పంతులంటారు.

అగ్ని — లుబ్ధావధాన్లుగారు మిమ్మల్ని పంపించారా యేమిషి?

రామ — యెందుకండి?

అగ్ని — మేం వొస్తున్నామని యెదురుగా యెవర్నీ పంపలేదా? నా పేరు అగ్నిహోత్రావధాన్లు అంటారు.

రామ — మీరేనా అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారు? యేం వచ్చారేవిటి?

అగ్ని — పెళ్ళిమాట మీకు తెలియదా యేముషి?

రామ — పెళ్ళెవరికండి?

అగ్ని — మీ దివానుకాదా యేమిషండి? మా పిల్లని లుబ్ధావధాన్లుగారికిస్తాం.

రామ — లుబ్ధావధాన్లుగారికి పెళ్ళైపోయిందే?

అగ్ని — తమరు హాస్యాలాడుతున్నారు — హాస్యాలకేం గాని, ప్రయత్నాలు యలా జరుగుతున్నాయి యేమిషండి?

రామ — మీరే హాస్యాలాడుతున్నట్టుంది, పెళ్ళి అయి పదిరోజులైంది. లుబ్ధావధాన్లుగారి సంబంధం అక్కర్లేదని మీరు రాశారట. అందుపైని యెవడో గుంటూరు నుంచి వచ్చిన ఓ శాస్తుల్లు కొమార్తెని పన్నెండు వొందలిచ్చి పెళ్ళాడారు.

అగ్ని — అన్నగారు — హాస్యం ఆడుతున్నారు. న్యాయంకాదు. మనకి బావగారివరసా యేమిషండి?

రామ— యేమిటి మీమాటలూ? నేను యెన్నడూ అబద్ధవాఁడి యెరగను. నామాట నమ్మకపోవడం ధర్మవేఁనా?

అగ్ని— ప్రమాణం చెయ్యగలండీ?

రామ— గాయత్రీ సాక్షి.

అగ్ని— అయ్యో! అయ్యో! యేవిఁ దురంతం! రండి. వెళ్ళి గాడిదకొడుకు యెవిఁకలు విరగ్గొడతాను.

రామ— నేను రానండి ఆ గుంటూరు సంబంధం చెయ్యవొద్దన్నానని నాతో మాట్లాడడం మానేశాడు. మీరు వెళ్ళిరండి-మీరు తిరిగీ వొచ్చిందాకా యిక్కడే కూచుంటాను.

అగ్ని— ఆ గాడిదెకొడుకు యింటికి నాకు తోవ తెలియదే?

శిష్యు— (చెరువుగట్టు యెక్కుతూ పాడును.)

“తానెవ్వరో తనవారెవ్వరో? । మాయజీవికి తనువుకు తగులాయగాకా”॥

(రామప్పంతులు నిలబడి భయము కనపర్చును.)

అగ్ని— యేవిఁ అలా చూస్తున్నారు?

రామ— శవాన్ని మోసుకుపోయే పాట!

శిష్యు— “దినమూ, మరణమని తెలియూడీ”

రామ— (శిష్యునితో) వూరుకో (అగ్నిహోత్రావధాన్లుతో) అన్నా ఒకానీ వుందా?

శిష్యు— మిమ్మల్ని తీసుకురమ్మంది.

రామ— చెప్పనే—వొస్తాంగానీ యేవిఁటి?

శిష్యు— కంటెపోతేపోయింది, రమ్మంది.

రామ— బతికాను.

అగ్ని— చావడం యెందుకు, బతకడం యెందుకు?

రామ— అది వేరేకథ.

శిష్యు— చిట్టిపులి పిల్లని తండ్రొచ్చి వండకి తీసుకుపోయినాడట.

అగ్ని— యీవూళ్లోకి ఫుల్లొస్తాయా యేమిషి?

రామ— విరగడైపోయింది. (శిష్యునితో) యింద రూపాయి (శిష్యుడు తీసుకుని) దాసుణ్ణి బాబా!

(పాడును) “చిత్తాస్వాతివాన, జోడించికురియగ”

అగ్ని— యేవిఁటీ వెధవపాట? ఫూదుకుంటావా వూరుకోవా? నీకు రూపాయి చాలదురా గుంటకక్కగట్టా?

శిష్యు—తమరు దయచెయ్యిస్తారా బాబూ?
అగ్ని—నేనివ్వను - అన్నాను, తోవ యవరు చూపిస్తారు?
రామ—(శిష్యుడితో) నీకు ఉద్ధావధాన్లు యిల్లు తెలుసునా?
శిష్యు—తెలుసును - తండ్రీ.
రామ—అవధాన్లుగారు ఓ కానిడబ్బిస్తారు. యిల్లు చూపించు.
శిష్యు—ముందిస్తేగాని చూపించను.
అగ్ని—యిందా - యేడువు.

(శిష్యుడు ముందూ అగ్నిహోత్రావధాన్లు వెనకా కొన్ని అడుగులు వెళ్ళిన తరవాత, శిష్యుడుపాడును.)

శిష్యు—"నీలాలకా యేల నీయలుకా?"
అగ్ని—యలకేవిఁటి నీశ్రాద్ధం?
శిష్యు—యలకాకాదు, పిల్లి.
(పాడును) "పిల్లన్న తెయి తక్కలాడంగనూ। యలకతేరూగట్టి దున్నంగనూ"
అగ్ని—యేవిఁటీ?
శిష్యు—"మేకపిల్లరెండు మేళాంగట్టుకుని। మేరంగిసీథాణాని తెల్లంగనూ"॥
అగ్ని—యేవిఁటి నీశ్రాద్ధంపాట!
శిష్యు—"తొండాయి నేస్తూడు, దొనిగట్టిఁబట్టుకుని। తోటమల్లి పువ్వుతేరంగను!!
అగ్ని—పాడావంటే తంతాను,
శిష్యు—అయితే నీకు మరి యిల్లు చూపించను.
అగ్ని—పాడగట్టా - (కొట్టబోవును.)
శిష్యు—(తప్పించుకుపోతూ) "గట్టుకింబానున్న। పండాయనేస్తూడు మరిగబుకూ। మరిగుబుకూ॥"

(నిష్క్రమింతురు)

అగ్ని—వీడిశ్రాద్ధం పెట్టుకింద పెట్టా - తోవచూపుటా? అటా?

(తెర దించవలెను)

2-వ స్థలము : చెఱువుగట్టుతోట.

[అగ్నిహోత్రావధాన్లు, రామప్పంతులు, వెంకమ్మ, యితరులూ]

అగ్ని—గాడిదెకొడుకుని మాచెడ్డదెబ్బలు కొట్టేశాను; యేనుగులూ గుఱ్ఱాలూ తెచ్చాను వీడిశ్రాద్ధం మీదికి! తోవఖర్చయినా వొకదమ్మిడీ ఇయ్యడష.
వెంకమ్మ—మన ప్రారబ్ధం-నే నొచ్చినవోపులు యిలా పుంటగా, మరోలా యెలా అవుతుంది? యీసంమంధం వొద్దని పోరితే వినాన్నారా? నేను భయపడు తూనే వున్నాను. బయల్దేరేటప్పుడు పిల్లి యెదురుగుండా వొచ్చింది.

అగ్ని — పింజాంకి! వ్యాపారకోటి—ఆ సంగతులు నాకేం తెలుసును? అన్నగారూ, క్రిమినల్ కేసు తావడానికి అవకాశం వుంటుందా? మావద్దిర అయ్యవార్లు ఒకాయన వున్నారు. ఆయన కిలాడీగట్రామాబాగా తెలుసును. ఆయన్నికూడా సలహా చేదాం.

రామ — కోర్టువ్యవహారాల్లో ఆరితీరిన మీకు ఒకరు సలహా యివ్వాలండీ? స్వంతజ్ఞానం గనక సాక్ష్యం సిద్ధం చేవడానికి నేను సాయం చేస్తానన్నాను గాని. అయ్యవార్లూ సిద్ధాంతుల్లూ మీకూ నాకూ సలహా చెప్పేపాటివాళ్ళా? గుంటకక్కిరితట్లు రెండు యింగిలీషుముక్కలు చదువుకున్నారు గనక ముక్కస్యను శార్థ్యర్థ అని తర్జుమాలమట్టుకు చేస్తారు; గాని యేదయినా యెత్తుయెత్తావంటే తమలాంటి యోధులు యెత్తాలి. నాలాంటి నియోగపాడు నడిపించాలి. క్రిమినలుకి అవకాశంవుందా అని అడుగుతారేమిటి? మీకు తెలియదా యేమిటి! — పట్టుపైని సులభసాధ్యంగా మూడు నాలుగువేలు డామేజీకూడా సివిల్లో లాగేస్తారు.

అగ్ని — అదే నా ఆలోచన.

రామ — తీరిపోయింది; మళ్ళీ యిహ సలహా కేవుంది. వెంటనే వెళ్ళి ముక్క తగిలించేదాం. ఖర్చులికి సొమ్ముపట్టుకుని బయలుదేరండి.

అగ్ని — నాదగ్గిర దమ్మిడీ లేదు; యేమి సాధనం? యీ గాడిదకొడుకు రూపాయలిస్తాడని నమ్మి, నే నేమీ తేలేదు.

రామ — యింటికి వెళ్ళి తెచ్చుకునేటప్పటికి పుణ్యకాలం మించిపోతుంది. "శుభస్య శీఘ్రం" అన్నాడు — మీ ఆలోచనేమిటి?

అగ్ని — యిదేదో అయితేనే గాని యింటిమొహం చూసేదిలేదు. మా అమ్మినరుకేదయినా యీ వూళ్ళో తాకట్టు పెడదాం.

రామ — అయితే పట్టుకురండి; పోలిశెట్టి దగ్గిర తాకట్టు పెడదాం; పోలిశెట్టిని మనం కొంచం మంచి చేసుకోవడం అవశ్యకం. మీరు లుబ్ధావధాన్లుని కొట్టినప్పుడు — పోలిశెట్టి వున్నాడు గనక, లుబ్ధావధాన్లు మీమీద ఛార్జిచేసినప్పుడు, పోలిశెట్టి తప్పకుండా సాక్ష్యం వేస్తాడు. శెట్టిని మనం విడతియ్యడం జరూరు — యేమంటారు?

అగ్ని — మీ సలహా మా బాగావుంది. నాకూ అదే భయమేస్తూంది.

రామ — చూశారా, ప్రతివాడికీ సలహా చెప్పడం చాతౌతుందండీ? అందులో యీ యింగిలీషు చదువుకున్న అయ్యవార్లని సలహా అడిగితే, కేసులే తేవొద్దంటారు. దొంగసాక్ష్యాలు తేవొద్దంటారు. వాళ్ళసొమ్మేం పోయింది? దేమ మాత్రక్కూడా లేకపోతే కేసులు గెలవడం యెలాగ?

అగ్ని — మా అయ్యవార్లు మట్టుకు మంచి బుద్ధిమంతుడూ, తెలివైనవాడూ నండి — కోర్టు వ్యవహారాలల్లో ఆయనకి తెలియని సంగతి లేదండి. అంత బుద్ధిమంతుణ్ణి నేను యక్కడా చూడలేదు, ఆయన్ని చూస్తే మీరూ అలాగే అంటారు.

రామ — యెంత బుద్ధిమంతుడైనా మీకొవాడు సలహా చెప్పేవాడున్నాడండి? చెవులో మాటోమాట — మీ అయ్యవారు గిరీశంగారు కారండీ? వాడు లుబ్ధావధాన్లు పింతల్లికొడుకుగదా? మీకా వాడు, యీ కేసుల్లో సరైన సంగతి చెబుతాడు?

అగ్ని — అవునండోయి!

రాము — నియ్యోగపాణ్ణి - నామాట కొంచెం ఖాతరీ చెయ్యండి. గనక, ఆ అయ్యవార్ని తోడిచ్చి, పిల్లల్ని యింటికి పంపించెయ్యండి. యెకాయెకిని మనం తక్షణం వెళ్ళిపోయి, లుబ్ధావధాన్లుకన్న ముందు ముక్క తగిలించెయ్యాలి. యేదో ఒసరుకు వేగిరం పట్టుకురండి.

అగ్ని — యేదీ, అమ్మిని యిలా పిలువు.

వెంకమ్మ — అమ్మేది చెప్మా? బద్దకించి బండిలో పడుకుంది కాబోలు. పిలువమ్మా.

అగ్ని — మనకి డామేజీ దిట్టంగా వొస్తుందా?

రాము — వొస్తుందంటే, అలాగ యిలాగానా?

ఒకడు — అమ్మన్నగారి బండి యక్కడా కనపడదు; బండీ వెనక పడిపోయింది కాబోలు.

వెంకమ్మ — అదుగో అబ్బివస్తున్నాడే? వీడెలా వొచ్చాడు? అబ్బి నువ్వు అక్కయ్య బండిలో కూచోలేదూరా?

వెంకశే — లేదు. నేను యేమనెక్కాను.

అగ్ని — దొంగగాడిదకొడకా అయ్యవారేరా?

వెంకశే — యెక్కడా కనపడ్డు.

అగ్ని — గుఱ్ఱం వొచ్చిందా? గుఱ్ఱపాడేడీ?

వెంకశే — గుఱ్ఱపాడు చెప్పాడు—

అగ్ని — యేమిట్రా, వెధవా, చెప్పాడూ?

వెంకశే — మాస్టరూ — రాత్రి —

అగ్ని — నోటంట మాట పెగల్దేం?

వెంకశే — గుఱ్ఱందిగి — బండి యెక్కాట్ట.

వెంకమ్మ — అయ్యో దాన్ని లేవదీసుకు పోలేదుగద?

దగ్గిరనున్నవారు — ఆఁ! ఆఁ!

వెంకమ్మ — కొంప మునిగిపోయింది. మరేవిఁటి!

(చతికిలబడును)

అగ్ని — (కోపముచేత వణుకుచు) అయ్యవారు పకీరుముండని లేవతీసుకు పోయాడూ? నగలు పెట్టె? నా కోర్టుకాగితాలో!

వెంకటేశం — అక్కయ్య పెట్లో నా పుస్తకాలు కూడా పెట్టాను.

అగ్ని — దొంగగాడిదె కొడకా! నువ్వే వాణ్ణి యింట్లో పెట్టావు. యింత అచోకీ తెలిసింది కాదు. దొంగవెధవని చంపేసిపోదును. గాడిదెకొడుకును అమాంతంగా పాతిపెట్టేదను.

రామ — (దగ్గిరకువచ్చి) అయ్యవారు మహా దొడ్డవారని చెప్పారే? యేమి యెత్తుకుపోయినాడేమిటండి?

అగ్ని — యేవిఁ యెత్తుకుపోయినాడా? నీ శ్రార్ధం యెత్తుకుపోయినాడు. పకీరుముండని యెత్తుకు పోయినాడు. యీ గాడిదెకొడుకు యింగిలీషు చదువు కొంప ముంచింది. (వెంకటేశం జుత్తుపట్టుకుని కొట్టబోవుచుండగా తెరదించవలెను.)

3-వ స్థలము : విశాఖపట్టణములో మధురవాణి బస యెదటివీధి.

[రామప్పంతులు, అగ్నిహోత్రావధాన్లు, ప్రవేశింతురు]

అగ్ని — మనం పోలిశెట్టిదగ్గిర బెదుళ్తెచ్చిన రూపాయిలన్నీ అయిపోయినాయి; యిప్పటికీ ఖర్చులు ఖర్చులే అంచారు; నాదగ్గిర వకదమ్మిడీలేదు.

రామ — ఖర్చుకానిది కార్యాలవుతాయిటయ్యా? మీ కడియం యెక్కడైనా తాకట్టు పెట్టండి.

అగ్ని — యీవూళ్లో మనం యెరిగినవాళ్ళెవరున్నారు?

రామ — మధురవాణి దగ్గిర తాకట్టుపెడదాం.

అగ్ని — చేసేవి మాఘస్నానాలూ, దూరేవి దొమ్మరి కొంపలూ అని అటూంత స్వాధ్యాయిని నన్ను ముండలిళ్ళకి తీసుకువెళతావటయ్యా?

రామ — మరి యేకొంపలూ తిరక్కపోతే కేసులు గెలవడం యలాగ? అది అందరు ముండల్లాంటిదీ అనుకున్నారా యేమిటి? సంసారివంటిది. ఐనా మీకు రావడం ఇష్టంలేకపోతే నాచేతికివ్వండి, నేనే తాకట్టుపెట్టి సొమ్ము తీసుకొస్తాను.

అగ్ని — అలాక్కాదు; నేనుకూడావస్తాను

రామ — యేదీ కడియం ఇలాగివ్వండి.

అగ్ని — యిది మాతాతగారిచ్చాటిది. యిది యివ్వడమంటే నాకేమీ యిష్టంలేకుండా వుంది. డబ్బు వూరికే ఖర్చుపెట్టించేస్తున్నారు; మీరు కుదిర్చినవకీలు తగినవాడు కాడప; యింగ్లీషూ రాదు ఏమిలేదూ.

రామ——అయిన్లాంటిచెయ్యి యీ జిల్లాలో లేదు. అయిన్ని మాస్తే డిస్ట్రిక్టుకలెక్టరుగారికీ ప్రాణం. ఇంతకీ మీ రేదో పట్టుదల మనస్సులో అనుకున్నారు గాని, మొదటున్న వుత్సాహమ్మీకు యిప్పుడు లేదు. మీకు డబ్బు ఖర్చుపెట్టడం యిష్టంలేకపోతే మానేసాయెను. "యావత్తైలం, తావద్వ్యాఖ్యానం" అన్నాడు, మరి నాకు శెలవిప్పించెయ్యండి.

అగ్ని——(ఆలోచించి) అయితే తాకట్టుపెట్టండి. (అని నిష్కారముగా కడియము తీసి యిచ్చును.)

రామ——(తనచేత నెక్కించును) ఈ కేసుల్లో యిలాగు శ్రమపడుతున్నాను కదా? నాకోక దమ్మిడీ అయినా యిస్తారు కాదుగదా!

అగ్ని——అయితే నాకు జయం పుడాయిస్తావా యేమిటి ?

రామ——నేను మీకు యెలాంటి వకీల్ని కుదిర్చాను! ఆయన మీ విషయమై యెంత శ్రమపడుతున్నాడు! ఇదుగో ఆయన వస్తున్నాడు.

[నాయుడు ప్రవేశించును]

రామ——(తనలో) యేమిటి చెప్మా వీడు మధురవాణి ఇంటి పెరటి గడ్డివేపునుంచి వస్తున్నాడు? వీడు కూడా మధురవాణికి మరిగాడా? యేమిటి? వీణ్ణి యీ కేసులోనుంచి తప్పించెయ్యాలి.

నాయుడు——యేమండీ రామప్పంతులన్నా, మీరు తాఖీదు యిప్పించారు కాదుగదా ?

అగ్ని——మీరు రాసిన డిఫెన్సు బాగుండి కాదని యుక్తిగా అన్నారట.

నాయుడు——ఎవడా అన్నవాడు ? గుడ్లు పీకించేస్తాను. రామప్పంతులన్నగారూ చూశారండీ — డిఫెన్సు యెంత జాగ్రతగా తయారు చేశానో, నాదగ్గిర హైకోటు జాక్టు డ్రాఫ్టు ప్లయింట్లు రాసుకుని వెళ్లిపోతారు యీ తుచ్ఛకేసనగా యేపాటి! నేచెప్పినట్టల్లా పార్టీనిస్తే నేపట్టిన కేసు పోవడమున్నూమాట యెన్నడూ లేదు. యీ డిఫెన్సు చిత్తగించండి, (చంకలోని రుమాలు కట్టవిప్పి అందులో ఒక కాగితముతీసి చదువును.)

"ఫిర్యాది చెప్పిన సంగతులు యావత్తూ అబద్ధం కాని యెంత మాత్రం నిజం కావు" చూశారా ఆ వాక్యం మాటతోటే ఫిర్యాదీవాదం అంతా పడిపోతూంది "ఫిర్యాదీ నామీదగిట్టక దురుద్దేశంతో కూహాకంచేసి కేసు తెచ్చినాడు కాని యిందులో యెంతమాత్రం నిజంలేదు."

రామ——డిఫెన్సుమాటకేమండిగాని అవధాన్లుగారు పైసా లేదంటున్నారు,

నాయుడు——పైసా లేకపోతే పనెలా జరుగుతుంది ?

రామ——ఒకసంగతి మనవిచేస్తాను యిలారండి. (రామప్పంతులు, నాయుడు వేరుగా మాటలాడుదురు.)

నాయుడుగారూ మీ వకాల్తీ యిచ్చిన కేసు సమాధానంలేదు. నే నెంత చెప్పినా వినక భీమారావుపంతులుగారికి వకాల్తీయిచ్చాడు. మీకు యింగ్లిష్ రాదనీ, లా రాదనీ, యెవడో దుర్బోధచేశాడు.

నాయుడు—స్మాలెట్ దొరగార్ని మెప్పించిన ముండాకొడుకుని నాకు లా రాక పోతే యీగుంటవెధవకుటోయ్ లావస్తుంది, పాస్‌పీసని రెండు యింగ్లీషు ముక్కలు మాట్లాడడంతో శేపరా యేమిటి? అందులో మనడిస్ట్రిక్టుకలక్టరుగారికి యింగ్లీషు వకీలంటే కోపం. అందులో బ్రాహ్మణ్ణంటే మరీని. ఆమాట అలిం దరికి బోధపర్చండి.

రామ—మరి కార్యంలేదండి. నే నెంతో దూరం చెప్పాను; తిక్కముండాకొడుకు విన్నాడు కాదు.

నాయుడు—అయితే సర్విలాగు అమల్జాద చేస్తారూ? యీ బ్రాహ్మడియోగ్యత యిప్పుడే కలక్టరుగారి బసకు వెళ్ళి మనవి చేస్తాను.

(తెరదించవలెను.)

౭-వ స్థలము : లుబ్ధావధాన్లుబస

లుబ్ధావధాన్లు—(ప్రవేశించి) ఏమి దురవస్థ వచ్చిందీ! నా అంత దురదృష్టవంతుడు లోకంలో యెవడూలేడు, యేల్నాటి శనిరాగానే కాశీకి బయల్దేరి పోవలసింది బుద్ధి తక్కువపని చేశాను, యిలా రాసిపుండగా యెలాతప్పుతుంది. సౌజన్యారావు పంతులు దేవుఁడు ఆయనలాంటివాళ్ళు వుండబట్టే వర్షాలు కురుస్తున్నాయి. ఆయన శలవిచ్చినట్టు తప్పంతా నా యందు వుంచుకుని విధిని నిందించడ మెందుకు? ఇంత డబ్బుండీన్నీ, డబ్బుకి లోభపడి ఒక్కగా నొక్క కూతుర్ని ముసలివాడికి అమ్మాను, నా జీవానికి ఉసురుపోసుకుంటూ అది కానితిరుగులు తిరిగిందంటే దాని తప్పా? బుద్ధితక్కువ వెధవని, ముసలితనంలో నాకు పెళ్ళేం? దొంగముండా కొడుకని తెలిసిన్నీ ఆ రామప్పంతుల్ని నే నమ్మడమేవిఁ? ఆ మాయగుంట పారిపోవడ మేవిఁ? కంటెకి, ఆ అల్లరేమి? ఆ యినస్పికటరు ఖూనీ చేశావని మమ్మల్ని సలపెట్టడ మేవిఁటి? అంతా ఘోరకలి; కలి నిండి పోతూంది. ఒక్క సౌజన్యారావు పంతులు సత్యసంధుడు నాకు కనపడు తున్నాడు. కశవంతా వకీళ్ళూ, పోలీసులూ, వచ్చిపడ్డొంగలు— ఆయన చక్రం అడ్డువేసి మమ్మల్ని యీ ఆపదలోంచి తప్పించారంటే కాసీవాసం పోతాం.—యేమి చిత్రాలు! వెధవలకి మఠం కట్టారట! యెన్నడూ విన లేదు. అమ్మిని తీసికెళ్ళి ఆ మఠం చూడమంటాను. దానికి యిష్టం కలిగిందా, దానికి కావలిసిన డబ్బు యిస్తాను. ఆ మఠంలో వుంటుంది. లేకుంటే నాతో పాటు కాసీవాసం

[రామప్పంతులు ప్రవేశించును.]

లుబ్ధా—కంఠె, గింఠె అని నాతో మీరు ప్రశంసించవలసిన కార్యంలేదు.

రామ—ఆ కంఠెమాట ప్రశంసించడానికి రాలేదు మావాఁ. ఆ కంఠె మధురవాణిది. మీరెరగరా? అదీ, మీరూ యేం జేసుకుంటారో నాకేంకావాలి? కంఠె సిగతో సిరిగాని. మీకు ఓగొప్ప సాయం చెయ్యడానికి వొచ్చాను మీ అవస్థ చూస్తే నాగుండె నీరై పోతూంది.

లుబ్ధా—మహాప్రభో! నీకు పదివేల నమస్కారాలు. యిక యీ పకీరు వెధవని వదిలెయ్యి.

"రామనామ తారకం।
భక్తిముక్తిదాయకం॥ జానకీమ"

రామ—రామ! రామ! యంతమాట అంటివయ్యా! మీరు ఆపదలో వుండి విరక్తిచేత యేమి మాటలన్నా అవి పడి, పనిచెయ్యడం నాకు నీతి. చెప్పే మాట చెవిని బెట్టండి, ఇందూ వెనకా చూడడానికి యిహ టైము లేదు! వ్యవహారం అంతా సూక్ష్మంగా పొక్కు పసుచుకు వొచ్చాను. రెండు సంచులతో కూనీకేసంతా మంచు విడిపోయినట్టు విడిపోతుంది. ఒక్క యినస్పెక్టరుతో కుదరలేదు. డిస్ట్రిక్టుకలక్టరికి కూడా చెయ్యి తడిచెయ్యాలి—మీ దగ్గిర యిప్పుడు సొమ్ము లేదంటిరా, ఒకచోట వ్యవహారం కూడా పొక్కు పరచ్చాను. ప్రాంసరీ నోటుమీద యెన్ని రూపాయలు కావలిస్తే అన్ని రూపాయలిస్తారు.

లుబ్ధా—నేను ఒక దమ్మిడీ యివ్వను. "రామనామతారకం భక్తిముక్తిదాయకంతి జానకీ మనోహారం! సర్వలోకనాయకం"॥

రామ—నామాటవిను. యంతో ప్రయాసం మీద యీఘట్టం కుదిర్చాను. తాసిల్దారు మీదగ్గిర లంచం పుచ్చుకుని కూనీకేసు కామాపు చేశాడని యినస్పెకటరు డిస్ట్రిక్టుకలక్టరికి గట్టిగా బోధపర్చాడు. కలక్టరు సలహామీద యినస్పెక్టరు చాలా పట్టుదలగా పనిచేసి, సాక్ష్యం అంతా రడీ చేశాడు. కేసు రుజువైనట్టాయనా యేమౌతుందో ఆలోచించుకోండి.

లుబ్ధా—నీకెందుకు నాయేడుపు?

రామ—డిస్ట్రిక్టుకలక్టరు బ్రహ్మద్వేషి – తాసిల్దారు తాడు ముందుతెగుతుంది. తరవాత మిమ్మల్నీ, మీనాతీనీ కమ్మెంటు కట్టేస్తాడు – వురిసిద్ధం. నాకూ యినస్పెక్టరికీ వుండే స్నేహంచేత యీ ఘట్టానికి వొప్పించాను,గనక నామాటకి చెవొగ్గి యీ ఆపద తప్పించుకోండి.

లుబ్ధా—నన్ను బాధపెట్టక నీమానాన్న నువ్వుపోదూ, "రామనామతారకం! భక్తిముక్తిదాయకం॥"

రామ — నీ అంత కర్కోటకుణ్ణి యెక్కడా నేను చూడలేదు. నీ మాటకేం పెద్ద వాడివి—పసిపిల్ల, కడుపునకన్న మనాతికి వురిసిద్ధం అయితే, ముండా డబ్బుకి ముందూ వెనకా చూస్తావు! తలుచుకుంటే నాహృదయం కరిగిపోతూంది.

[సౌజన్యారావుపంతులు ప్రవేశించును]

రామ — తమరు ధర్మస్వరూపులు. లుబ్ధావధాన్లుగారియందు అకారణమైన దయచేత యీ కేసులో పనిచేస్తున్నారు. కేసంతా వట్టి అన్యాయమండి ఒక్కపిసరైనా నిజంలేదు. శలవైతే గట్టి డిఫెన్సుసాక్ష్యం—

సౌజ — నీ సంగతి నాకు తెలుసును. అవతలికి నడువు.

రామ — తమరు యోగ్యులూ, గొప్పవారూ అయినా, ఏకవచనప్రయోగం.—

సౌజ — నడువు!

(రామప్పంతులు నిష్క్రమించును)

సౌజ — ఈదౌర్భాగ్యుణ్ణి తిరిగీ యెందుకు రానిచ్చారూ?

లుబ్ధా — పొమ్మంటే పోడు బాబూ.

సౌజ — యేవొచ్చాడు?

లుబ్ధా — యినస్పెక్టరికీ డిప్టీకలకటరికీ లంచం యిమ్మంటాడు.

సౌజ — డిప్టీ కలకటరుగారు లంచం పుచ్చుకోరు, ఆయన నాకు స్నేహితులు: నాకు తెలుసును. లంచాలూ పంచాలూ మీరు యిచ్చినట్టయితే, మీ కేసులో నేను పని చెయ్యను.

లుబ్ధా — తమశలవు తప్పి నడుస్తే చెప్పుచ్చుకు కొట్టండి. నాకు భగవంతుడి లాగా తమరు దొరికారు — "పాలముంచినా మీరే, నీళ్ళను ముంచినా మీరే" అని మిమ్మల్నే నమ్మి ఉన్నాను.

సౌజ — మీరు నేరం చేయలేదని నాకు పూర్తిఅయిన నమ్మకం వుంది. నిజం కనుక్కోడానికి చాలాప్రయత్నం చేస్తున్నానుగాని అగుంటూరి శాస్త్రుల్లు యవడో భేదించ లేకుండా వున్నాను. మీరు జ్ఞాపకం మీద చెప్పినచవహారా గుంటూరు వ్రాసి పంపించాను. అక్కడ అలాటిమనిషి యవడూ లేడని జవాబు వొచ్చింది.

లుబ్ధా — అదేంమాయో బాబూ! మీ సాయంవల్ల యీగండంగడిచి, నాపిల్లా నేనూ యీ ఆపదలోంచి తేలితే, నా డబ్బంతా, మీపాదాలదగ్గిర దాఖలుచేసి కాసీ పోతాను.

సౌజ — మీ డబ్బు నాకక్కరలేదని మీతో మునుపే చెప్పాను. నే చెప్పిన మాటలు మీకునచ్చి, ముసలివాళ్ళు పెళ్ళాడకూడదనీ, కన్యాశుల్కం తప్పనీ, యిప్పటికైనా మీకు నమ్మకం కలిగితే, యిలాంటి దురాచారాలు మాన్పడానికి రాజమహేంద్రవరంలో వక సభవుంది, ఆ సభకి కొంచవో గొప్పో మీకు తోచిన డబ్బుయివ్వండి. వితంతువుల మఠానికి మీపిల్లని పంపడం నాసలహా.

లుబ్ధా—తమచిత్తం, తమకళలవు చేసిన తప్పులు, తప్పులని కళ్యాల్ని పట్టిపోయింది. బుద్ధివొచ్చింది బాబూ.

సౌజ—అగుంటూరు శాస్త్రుల్లుకి పరవంటదేశపు యాసవుండేదా? బాగా జ్ఞాపకం చేసుకు చెప్పండీ.

లుబ్ధా—(ఆలోచించి) లేదండి.

సౌజ—బాగా జ్ఞాపకం తెచ్చుకోండి.

లుబ్ధా—లేదండి.

(తెరదించవలెను)

౫-వ స్థలము విశాఖపట్టణంలో.

[మధురవాణి యింటి యెదటవీధికొనను కరటకశాస్త్రి, శిష్యుడూ ప్రవేశింతురు.]

కరట—నువ్వు ఆ కంటె వాళ్ళనెత్తిని కొట్టకుండా లేచిరావడం నుంచి, యీ ముప్పంతా వొచ్చినట్టు కనపడుతుంది.

శిష్యు—మధురవాణి కంటె మధురవాణికి యివ్వడం తప్పాఅండి?

కరట—తప్పుకాదా? నువ్వు యిచ్చావని, మరి అది వొప్పుకుందా? "తే, ధగిడీకే కంటె తెస్తావా, చస్తావా!" అని రామప్పంతుల్ని పీకి పిండెట్టింది. కాని బాధపడలేక ఆరామప్పంతులు కూనీ కేసని రొయ్యెత్తు యెత్తాడు. ఆముసలాడికి సిఖ అయిపోయిందంటే, బ్రహ్మహత్య నా మెడకి చుట్టుకుంటుంది. నువ్వు అంటూ ఆకంటె వాళ్ళయింట వొదిలేస్తే నాకు యీ చిక్కు లేకపోవుగదా?

శిష్యు—వెధవముండ గూబగదలేస్తూంటే కంటె గింటె యెవడికి జ్ఞాపకం వొస్తుందండి? చయికరిచ, పెట్టెతీసి, మొహురు అంకించుకుని చెంగున గోడ గెంతాను పట్నంవొండువొండలు మీరుపట్టూగా, నాకు పెళ్ళిలో పెట్టినకంటె నేను తెచ్చానని నా తప్పు కట్టుతున్నారు? ఆకంటె అయినా దక్కిందా? చూస్తూనే మధురవాణి లాక్కుంది.

కరట—నేను హాస్యగాణ్ణైగాని, యీ కూనీ గడబిడతో నాహాస్యం అంతా అణిగిపోయింది. గనక యిక హాస్యంమాను—నేను తీసుకున్న రూపాయలు లుబ్ధావధాన్లకి యెప్పటికైనా పంపించడానికే తలచాను! అంతే గాని అపహరిద్దామని అనుకోలేదు—మధురవాణిని యెలాగైనా అయ్యలేసి, కంటె యెరువుపుచ్చుకుని ఆకంటా, యీ రూపాయలూ, బంగీకట్టి అవుధాన్లుకి పంపించేస్తే, కూనీ నిజం కాదని పోల్చుకుంటారు. నాకు యీ బ్రహ్మహత్య తప్పిపోతుంది.

శిష్యు—మీనాన్నలు సౌజన్యారావు పంతులుగారితో నిజం చెప్పేయ్యరాదా అండీ?

కరట — వెఱ్ఱి కుదిరింది, రోకలి తలకి చుట్టమన్నాట్ట! వెనకటికి యెవరో పోలీసు, తల్లి కూరగాయలు పుచ్చుకుంటే, జుల్మానా వేశాట్ట; సౌజన్యారావుపంతులు అలాంటివాఁడు. ఆయనతో మనం పుస్తమాట చెప్పావంటే, ఆయన నిజం కోర్టులో చెప్పేస్తాను అన్నాఁడని లుబ్ధావధాన్లు పీకపురి, మన పీకకి తగులు కుంటుంది.

శిష్యు — "మన" అంటున్నా రేవిఁటి?

కరట — మాట పొరపాటున్నా. రామప్పంతులు వూరికి వెళ్ళినమాట నిజవేఁనా?

శిష్యు — నిజవేఁ.

కరట — వాఁడికంట పడ్డావఁంటే—

శిష్యు — పడితే?

కరట — మరేం లేదు. మధురవాణి గాని కంటపడి మనకి యెరువు యివ్వడానికి వొప్పు కుంటే ఆంజనేయస్వామికి పదిశేర్లు నెయ్యి దీపారాధన చేస్తాను.

శిష్యు — కడుపులోకి వెళ్ళవలసిన నెయ్యి కాల్చెయ్యడం నా కేవీఁ యిష్టంలేదు అమృతగుండీ మొక్కుకోండి.

కరట — హాస్యం చాలించు, తెలిసిగోడుతుంది.

(నిష్క్రమింతురు.)

౬-వ స్థలము : మధురవాణి బసలోగది.

[మధురవాణి కుర్చీమీద కూచునియుండును. కరటకశాస్త్రుల్లు, శిష్యుఁడూ, ప్రవేశింతురు మధురవాణి నిలబడును.]

మధు — గురువుగారికి పదివేలదండాలు; శిష్యుడికొక చిన్నముద్దు (శిష్యుని ముద్దు బెట్టుకొనును.)

కరట — నీ పుణ్యం వుంటుంది. నా అల్లుణ్ణి చెరగొట్టకు.

మధు — అల్లుడెవరు?

కరట — మా పిల్లని యీనగాఁడికి యిచ్చి, కన్యాదానం చేస్తాను.

మధు — జెయిలునుంచి వొచ్చినతరవాత పెళ్లా! లేక పెళ్ళిచేసుకుని, మరీ మఠ ప్రవేశవాఁ?

శిష్యు — జయిలేవిఁటండోయి?

కరట — వొట్టినే హాస్యానికంటూంది.

మధు — పాపం ఆపసిపిల్లవాఁడికి వున్న నిజస్థితి చెప్పండి. తనవాళ్ళని వెళ్ళిచూసైనా వస్తాడు.

శిష్యు — (కరటకశాస్త్రితో) కొంపముంచారో?

మధు — ముంచడం అంటే అలాగా యిలాగానా?

కరట—నీపుణ్యం వుంటుంది. హాస్యం చాలించు లేకపోతే మస్తువాళ్ళకి పెద్దలయందు భక్తి చెడుతుంది.

శిష్యు—నేనేం తప్పుచేశాను? గురువుగారు చెప్పినపనిచేశాను. ఆతప్పూ వొప్పూ ఆయనదే.

మధు—యెవరేమిచేసితిరో, నాకు తెలియదుగాని, మీయిద్దరికోసం హెడ్ కనిష్టీబు గాలిస్తున్నాడు. దొరకగానే మఠంప్రవేశం చేస్తాడట యీ మాటమట్టుకు నాకు రూఢిగా తెలుసును.

శిష్యు—యిదేనా మీరు నాకు చేస్తానన్న పెళ్ళి?

కరట—యేమైనా జట్టీవస్తే, నీ ప్రాణానికి నాప్రాణం అడ్డువెయ్యనట్రా?

మధు—వొస్తే జట్టీ గురుశిష్యులకు యిద్దరికీ వొక్కమారే వస్తుందిగాని ఒకరికి రావడం ఒకరు అడ్డుపడడం అన్నమాట వుండబోదు. యెప్పుడైనా మీయిద్దరి ప్రాణాలకి నేను కనికరించి, అడ్డుపడాలిగాని, మరి యెవరికీ సాధ్యం కాదను కుంటాను

శిష్యు—మాగురువుగారి మాటకేం; ఆయన పెద్దవారు; యేవొచ్చినా సర్దుకోగలరు. నేను పాపం పుణ్యం యెరగని పసిపిల్లవాణ్ణి, నాప్రాణానికి నీప్రాణం అడ్డు వేశావంటే, కీర్తి వుండిపోతుంది.

మధు—నీ గురువుని వొదిలేసి నాదగ్గిర శిష్యరికం చేస్తావా?

శిష్యు—యిదిగో—యీ నిమిషం వొదిలేస్తాను. (బుగ్గలుగాలితో పూరించి పిడికిళ్ళతో తట్టి గురువుతో) మీ నేస్తం యీవేళతోసరి. మరి ఆడవేషం యీ జన్మంలో వెయ్యను.

మధు—నాటకంలోకూడా వెయ్యవా?

శిష్యు—మరి నాటకం గీటకం నాకొద్దు.

మధు—నాదగ్గిర శిష్యరికం అంటే యేవేం చెయ్యాలో తెలుసునా?

శిష్యు—నీళ్ళుతోడుతాను వంటచేస్తాను. బట్టలు వుతుకుతాను. గాని బ్రాహ్మణ్ణి గదా, కాళ్ళుపట్టమనవు గద?

మధు—(విరగబడినవ్వి) యిదా నీగురువుదగ్గిర చేసే శిష్యరికం?

శిష్యు—మరిచిపోయినాను. చిడప్పొక్కులుకూడా గోకుతాను.

మధు—(నవ్వి) పెంకా?

శిష్యు—యే నౌఖరీ చెయ్యమంటే ఆ నౌఖరీ చేస్తాను.

మధు—నన్ను ముద్దెట్టుకొమ్మన్నప్పుడల్లా ముద్దెట్టుకోవాలి.

శిష్యు—ముద్దెట్టుకంటాను.

కరట—వాడు కుఱ్ఱవాడు – వాణ్ణెందుకు చెడగొడతావు ? ఆ శిష్యరికం యేదో వాడి తరఫునా, నాతరఫునాకూడా నేనే చేస్తాను. చాతనైతే చక్రం అడ్డెయి
మధు—"గురువూ శిష్యుడూ శిష్యుడూ గురువాయె"
మీరు శిష్యులు కావాలంటే యిస్కూలు జీతం యిచ్చుకోవాలి.
కరట—పిల్లికి చెలగాటం; యలక్కి ప్రాణపోకటా !
మధు—మీరా యలక ?
కరట—అవును.
మధు—మీరు యలక కారు. పందికొక్కులు, మీ శిష్యుడు యలక.
కరట—పోనీ వాణ్ణయినా కాపాడు.
మధు—అదే ఆలోచిస్తూన్నాను,
కరట—బుద్ధీ బుద్ధీ కలిస్తే రాపాడుతుంది. నీ ఆలోచన యేదో కొంచం చెవినివట్టా యనా నా ఆలోచనకూడా చెబుతాను, కలబోసుకుందాం.
మధు—మీ ఆలోచన ముందుచెప్పండి.
కరట—మరేమీలేదు. నేను పుచ్చుకున్న పన్నెండువొందల రూపాయల నోట్లూ, ఆకంటూ, పోస్టుద్వారాభీమాచేసి గుంటూరు శాస్తుల్లుపేరట, లుబ్ధావధాన్లుకి పంపిస్తాను దాంతోటి కూనీకేసు నిజం కాదని సౌజన్యారావు పంతులుగారు పోల్చుకుంటారు. ఆపైని దైవాధీనం !
మధు—మీకు కంటె యలా వొస్తుంది ?
కరట—నువ్వు అనుగ్రహిస్తేను.
మధు—(ముక్కుమీద వేలువుంచుకుని) చిత్రం ! బ్రాహ్మలు యంతకైనా తగుదురు.
కరట—యేమిఁ అలా అంటున్నావు ?
మధు—నాకంటె తిరిగీ నేను కళ్ళచూడడం యెలాగ ?
కరట—సౌజన్యారావు పంతులుగారు నీ వస్తువ నీకు యిచ్చేస్తారు. ఆయన బహు న్యాయమైన మనిషి.
మధు—అంతమంచివాడా ?
కరట—అందుకు సందేహవేఁమిటి ?
మధు—యెంతమంచివారు ?
కరట—అంత మంచిమనిషి మరి లోకంలో లేడు.
మధు—అయన్ని నాకు చూడాలనుంది, తీసికెళ్తారా ?
కరట—నా అబ్బోరుంటుందా ? ఆయన సానివాళ్ళని చూడరు.
మధు—అంటే నాచ్చి కాబోలు ?
కరట—యింగిలీషు చదువుకున్నవాళ్ళకి కొందరికి పట్టుకుంది యీ చాదస్తం ! అయినా అందులోనూ దేశకాలాలనుబట్టి, రకరకాలు లేకపోవడం లేదు.

మధు— సౌజన్యారావు పంతులుగారిది యేరకం? గిరీశంగారిది యేరకం?

కరట— యేమి సాపత్యం తెచ్చావు? కుక్కకీ గంగి గోవుకూ యెంతవారో, వాడికీ ఆయనకు అంతవార. సౌజన్యారావు పంతులుగారు కర్మణా, మనసా, వాచా. యాంటీనాచి "వేశ్య" అనేమాట, యేమరి ఆయనయదట పలికితివట్టాయనా, "అసందర్భం!" అంటారు ఆయనలాంటి అచ్చాణీలు అరుదు. మిగిలినవారు యథాశక్తి యాంటీనాచులు ఫోజు ఫోజంతా మాటల్లో మహావీరులే అందులో గిరీశం అగ్రగణ్యుడు. కొందరు ఇంట్లు పొగలు యాంటీనాచి, రాత్రి ప్రోనాచి; కొందరు వున్నవూళ్లో యాంటీనాచి, పరాయివూళ్లో ప్రోనాచి; కొందరు శరీరదార్ఢ్యం వున్నంతకాలం ప్రోనాచి, శరీరం చెడ్డతరవాత యాంటీనాచి; కొందరు బతికి వున్నంతకాలం ప్రోనాచి, చచ్చిపోయినతరవాత యాంటీనాచి; కొందరు అదృష్టవంతులు చచ్చిన తరవాతకూడా ప్రోనాచే. అనగా యజ్ఞంచేసి పరలోకంలో భోగాలికి టిక్కట్లు కొనుక్కుంటారు, నావంటి అల్పప్రజ్ఞ కలవాళ్ళు, లభ్యం కానప్పుడల్లా యాంటీనాచె.

మధు— మీ యోగ్యత చెప్పేదేమిటి! గాని, పెద్దుగారి మాటలుచూస్తే, సౌజన్యారావు పంతులుగారు లుబ్ధావధాన్లుగారిని కాపాడడానికి, విశ్వప్రయత్నం చేస్తూ వున్నట్టు కనబడుతుంది. యేమికారణమో?

కరట— చాపలు యీదడానికి, పిట్టలు యెగరడానికి, యేం కారణమో అదే కారణం.

మధు— పరోపకారం ఆయనకు సహజగుణమనా?

కరట— కాకేమి?

మధు— మీరెందుకు, కొంచెం అయీదడం, యెగరడం నేర్చుకోకూడదు?

కరట— నీమాట అర్థంకాలేదు.

మధు— యీ కేసులో నిజవేదో సౌజన్యారావు పంతులుగారితో చెప్పి మీరుకూడా - కొంచం లోకోపకారం చెయ్యరాదా?

కరట— మా మంచి సలహా చెప్పావు! పనకు మాలిన ధర్మమా? "స్వయంతీర్ణాః పరాం స్తారయన్తి" అన్నాడు. నిజం చెబితే పంతులు యేమంటాడో నీకు తెలుసునా? "శాస్తుల్లుగారూ మీరు నేరంచేశారు, నేనేమి చెయ్యగలను? మిమ్మును గురించి నాకు చాలా విచారంగావున్నది" అని వగుస్తూ, పోలీసు వాళ్ళతో చెప్పి, జైయిలులోకి వప్పచెప్తాడు. జైయిలునుంచి తిరిగి వచ్చిందాకా మాత్రం నెలకో పాతికో, పరకో కనికరించి నాభార్యాకు యిస్తూ వుంటాడు. అలాంటి ప్రమాదం లేకుండా కార్యసానుకూలం కావడంకోసమే యీ యెత్తు యెత్తాను.

మధు—సరే, పొజన్యాలాన్ని పంతులుగారు ముందిస్తారు గనక ఆయనదాఁకా వస్తే నాకంటె నాకు యిప్పించేస్తారు గాని, లుబ్ధావఁధాన్లు అరూపాయలూ, కంటా, పెట్లో పెట్టుకుని ముంగిలా మాట్లాడకుండా వూరుకుంటేనో?

కరట—దాని ఖరీదు నేనిచ్చుకుంటాను.

మధు—తమరు ఒకవేళ మఠంలో ప్రవేశిస్తే మరి నాకు కంటె ఖరీదు యిచ్చేవారెవరు? అందుచేత ఆకంటె నాకు తిరిగి వచ్చేవరకూ మీశిష్యుణ్ణి నాదగ్గిర తాకట్టు వుంచండి.

కరట—అలాగనే.

శిష్యు—మీ పొమ్మేంబోయింది, నా పెళ్లో?

కరట—నాలికా తాటిపట్టెరా?

శిష్యు—మీరో వేళ—జయిల్లోకి వెళితే,—

మధు—గురువుకు తగిన శిష్యుడి వౌడువు!

కరట—అంత ఉపద్రవం వొస్తే, నీ పెళ్ళిమాట నా పెళ్ళాంతో యరేంజిమెంటు చేసి మరీ వెళతాను.

శిష్యు—యేమో! ఘోరమైన ప్రమాణం చేశారుగదా?

కరట—మధురవాణి, కొంచం శ్రమచేసి కంటెతేవా?

మధు—యేవొచ్చింది తొందర?

కరట—పొద్దుగాని, రావఁప్పంతులుగాని, వొచ్చాడంటే నాకొంప మునుగుతుంది.

మధు—మునిగితే తేలుస్తాను.

కరట—అంత చాకచక్యం నీకు లేదనికాను.

(మధురవాణి లోనికి వెళ్ళును.)

కరట—అది చెప్పిందల్లా చెయ్యక, కొంచంపై ఒచ్చేది కాని, మరి నడుస్తూవుండు, యేమైనావుంటే, నాచెవిని పడేస్తూండు.

శిష్యు—యవరిదగ్గిర వున్నప్పుడు వారు చెప్పిందల్లా చెయ్యడవేఁ, నా నిర్ణయం. మీరు యేంపైకాని, నాచేత అడవేషంవేయించె పెళ్ళిచేశారో?

కరట—ప్రమాదోధీమతామపి. యంతటివాడికైనా ఒకప్పుడు కాలుజారుతుందిరా!

[మధురవాణి కంటె పట్టుకు ప్రవేశించి]

మధు—తాకట్టు వస్తువ తప్పించుకు పోరిపోతేనో? కుక్కా, నక్కా, కాదుగదా గొలుసులువేసి కట్టడానికి?

కరట—నీవలల్లో పడ్డప్రాణి మరి తప్పించుకు పోవడం యలాగ? వాటికి వున్న పటుత్వం యేవుక్కు గొలుసులకూ వుండదు.

మధు—వలలో ముత్యపు చిప్పలు పడితే లాభం గాని, నత్తగుల్లలు పడితే మోతఁ చేటు,

కరట—యంత సేవూ డబ్బు తెచ్చేనా ? స్నేహాం, వలపూ, అనేవి వుంటాయా ?

మధు—స్నేహాం మీలాంటివారిచోట; అందుచేతనే కష్టపడి ఆర్జించిన కంటె మీపాలు చేస్తున్నాను. మాతల్లి చూస్తే భవిష్యంవుంచునా ? యిగ వలపో ? బతుకనేది వుంటే, వలపు వన్నె తెస్తుంది. అంగడి వాడికి మిఠాయిమీద ఆశా, సాని దానికి వలపూ, మనస్సులోనే మణగాలి; కొద్దికాలంవుండే యవ్వనాన్ని జీవనాధారంగా చేసుకున్న మా కులానికి వలపు ఒక్కచోటే.

కరట—యక్కడో ?

మధు—బంగారం మీద, శృంగారం వన్నె చెడిన దగ్గిరనుంచీ, బంగారం గదా తేటు తేవాలి ? ఆ బంగారం మీకు ధారపోస్తూ వున్నప్పుడు నా స్నేహాం యెన్ననేల ?

కరట—నీ స్నేహాం చెప్పే దేవిటి ! గాని నీ యౌవ్వనం, నీ శృంగారం దేవతా స్త్రీలకువలె శాశ్వతంగా వుంటాయి,

మధు—మాతల్లి ధర్మవాం అని, ఆమె నాచెవిలో గూడు కట్టుకుని బుద్ధులు చెప్ప బట్టిగాని, లేకుంటే మీలాంటి విద్వాంసుల యిచ్ఛలకి మైమరచి, యీపాటి వూళ్లో సానులవలె చెడివుండనా ?

కరట—మీతల్లి అనగా యెంత బుద్ధివంతురాలు ! దాని తరిఫీదుచేతనే నువ్వు విద్యా సౌందర్యాలు రెండూ దోహదంచేసి పెంచుతున్నావు ?

మధు—అంతకన్న కాపుమనిషినై పుట్టి, మొగుడి పొలంలో వంగ మొక్కలకూ, మిరప మొక్కలకూ దోహదంచేస్తే, యావజ్జీవం కాపాడే తనవాళ్ళన్నవాళు వుందురేమో ?

కరట—యేమి చిన్నమాట అన్నావు ! మధురవాణి అంటూ ఒక వేశ్యాశిఖామణి యీ కళింగరాజ్యంలో వుండకపోతే, భగవంతుడి సృష్టికి యంతలోపం, వచ్చి వుండును ?

మధు—సృష్టికి లోపం వచ్చినా రాకపోయినా, యిప్పటి చిక్కులలో మీకుమట్టుకు కించిత్ లోపం వచ్చివుండును.

కరట—మమ్మల్ని తేల్చడానికి నీ ఆలోచన యేదో కొంచం చెప్పావుకావుగదా ?

మధు—నన్ను సౌజన్యారావు పంతులుగారి దగ్గిరకు తీసుకువెళ్ళడానికి వొప్పారు కారుగదా ?

కరట—ఆయన నిన్నూ, నన్నూ యింట్లోంచి కఱ్ఱపుచ్చుకు తరుముతారు.

మధు—కోపిష్టా ?

కరట—ఆయనకి కోపవన్న మాటే లేదు.

మధు—ఐతే భయమేల ?

కరట—చెడ్డవారివల్ల చెప్పుదెబ్బలు తినవచ్చునుగాని, మంచివారివల్ల మాటకాయడం కష్టం.

మధు — కొత్తసంగతి వకటి యీనాటికి నాకు తెలిసింది. సృష్టికల్లా వన్నె తెచ్చిన మధురవాణి అనే వేశ్యాశిఖామణి గిరీశంగారివంటి కుక్కలపొత్తుకే తగి వున్నది గాని, సౌజన్యారావు పంతులుగారివంటి సత్పురుషులను చూడడమునకైనా అర్హత కలిగివుండలేదు. గిరీశంగారు దానియింట అడుగుబెట్టగానే, మీ చెల్లెలుగారియింట, అడుగుపెట్టడానికి ఆయనకు యోగ్యత తప్పిందని మీ నిర్ణయం. తమలాంటి పండితోత్తములుమాత్రం కార్యావసరం కలిగినప్పుడు వూరూవాడా వెతికి మధురవాణిదగ్గర లాచారీపడవచ్చును. అయితే డిప్టీ కలక్టరూ కుక్కేనా?

కరట — లంచం తినడుగాని ఆయనకు స్త్రీ వ్యసనంకద్దు. పెద్ద వుద్యోగస్థుడు గనక, సీమకుక్క అని అందాం, ఆయన్నిగానీ వలలో వేశావా యేవిఁటి?

మధు — వేస్తే?

కరట — బతికానన్నమాట! ఆయన సాయంవుంటే, కేసు మంచులా విడిపోతుంది. తెలిసింది. యిదా, నువ్వుచేసిన ఆలోచన! యెంత గొప్పదానివి!

మధు — ఆయన నాయుడుచేత రాయబారాలు పంపుతున్నారు.

కరట — వెళ్ళు, వెళ్ళు, వెళ్ళు, వెళ్ళు, యింకా ఆలోచిస్తావేవిఁటి? నీ అదృష్టం నా అదృష్టం యేవఁని చెప్పను!

మధు — వెళ్ళతలచుకోలేదు

కరట — చంపిపోతివే! ఆయన ఒక్కడే మమ్మల్ని కాపాడగలిగినవాడు.

మధు — యిటుపైని వూరకుక్కలనూ, సీమకుక్కలనూ, దూరంగా వుంచడానికి ఆలోచిస్తున్నాను.

కరట — ఆయనని హాస్యానికి సీమకుక్క అని అన్నానుగాని, యెంత రసికుడనుకున్నావు? నీతికి యేమిక లేదే! హెడ్డుకనిష్టీబుపాటి చేశాడుకాడా?

మధు — పట్నంవొదిలి పల్లెటూరు రాగానే, మీదృష్టిలో, పలచనైతినో? హెడ్డును నౌఖరుగా తిప్పుకున్నానుగాని అధికంలేదే? ఆ నాలుగురోజులూ, సర్కారు కొలువుమాని అతడు నాకొలువు చేశాడు. అతడి సాయం లేకపోతే, మీరు ఆవూరి పొలిమేర దాటుదురా? యీ దాసరి దాటునా? లోకం అంతా యేమి స్వప్రయోజకపరులూ!

కరట — అపరాధం! అపరాధం! కలక్టరుని చూడనంటే, మనస్సు చివుక్కుమని అలా అన్నాను. నువ్వు ఆగ్రామం గ్రామం సమూలం రాణీలాగ యేలడం నేను యీ కళ్ళతో చూడలేదా?

మధు — నేను కలక్టరును చూడనంటే, మీమనస్సు చివుక్కుమనడం యెట్టిది? యేమి చిత్రం! సౌజన్యారావు పంతులుగారు యీమాటవింటే సంతోషిస్తారు కాబోలు!

కరట—పీక వుత్తరిస్తారు.

మధు—అదేదో చూస్తాను.

కరట—బ్రహ్మహత్య కట్టుకుంటావా యేమిటి?

మధు—ఆహా! యేమి బ్రాహ్మలూ!—అయినా పోలిశెట్టి చెప్పినట్టు, యెంత చెడ్డా బ్రాహ్మలుగదా? యిందండి; (కంటె యిచ్చును) తిలోదకాలేనా?

కరట—యెంతమాట! పువ్వులలో పెట్టి మళ్ళీరాదా? నీయెదట అనవలిసిన మాట కాదు. నీలాంటి మనిషి మరిలేదు. కించిత్ తిక్కలేకుంటేనా!

మధు—అతిక్కేగదా యిప్పుడు మీకు వుపచరిస్తూంది?

కరట—యేం వుపచరించడం? చంపేశావు! ఆ డిప్టీకలక్టర్ని ఒక్కమాటు చూసి యీ బీదప్రాణిని కాపాడితే—

మధు—చాలించండి. యిక విజయం చెయ్యండి (పెళ్ళిబొమ్మని చేతితో సాజ్ఞచేయును. కరటకశాస్త్రుల్లు, శిష్యుడు నిష్క్రమించుచుండగా) శాస్త్రుల్లుగారూ!

[కరటక శాస్త్రుల్లు తిరిగి ప్రవేశించును]

మధు—మీపిల్లని మహేశానికి యిస్తారా?

కరట—యిస్తాను.

మధు—అయితే నాకో ఖరారు చేస్తారా?

కరట—చేస్తాను.

మధు—యిక అతణ్ణి నాటకాలాడించీ, ముండలెళ్ళతిప్పి చెడగొట్టకండి.

కరట—యిటుపైని చెడగొట్టను — నాకు మాత్రం అక్కర్లేదా? (పొడుంపీల్చి) నీది గురూపదేశం, మధురవాణీ!

మధు—బ్రాహ్మలలో ఉపదేశంలావూ, ఆచరణ తక్కువా, ఖరారేనా?

కరట—ఖరారే.

మధు—బ్రాహ్మలుకాగానే, దేవుడికంట్లో బుగ్గిపొయ్యాలేరు అనుకుంటాను.

కరట—చివాట్లకిదిగా వేఁవిటి?

మధు—చిత్రగుప్తుడికి లంచం యివ్వగలరా? అతడి దగ్గిరికి మధురవాణిని పంపి, చేసిన పాపాలు అన్నీ తుడుపుపెట్టించడానికి వీలుండదు కాబోలు?

కరట—మధురవాణీ! జరూరు పనివకటుంది. మరచిపోయినాను — వెళ్ళి, రేపు మళ్ళీ వస్తాను.

మధు—(నవ్వుచేత కుర్చీమీద విరగబడి, తరవాత నవ్వు నదమాయించుకొని) ఒక్క నిమిషం ఆగండి. శిష్యుడా! (శిష్యుడు ప్రవేశించును) యేదీ, నాడు నువ్వు రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో, రామప్పంతులు యింటి బైటనూ, నేనూ మీనాక్షమ్మా తలుపు యివతలా అవతలా ఖణాయించి వుండగా, తెల్లవార ఝామున నిశ్శబ్దంలో ఆకాశవాణిలా పాడిన చిలక పాట పాడి నీమావఁగారికి

బుద్ధి చెప్పు. తమ మూలంగా ఒక ముసలి బ్రాహ్మడికి ముప్పువస్తూంటే తమ పకీరీం దాచుకుంటున్నారు.

శిష్యు—(పాడును) యెట్లని ముక్కుగలది రామచిలుక । కాని

మధు—(బెత్తముతో కొట్టబోయినట్లు నటించి) చెప్పినపని చెయ్యకపోతే జయిలు సిద్ధం.

శిష్యు—("యెన్నాళ్లు బ్రతికినా" అను పాట పాడును రెండు చరణములు పాడిన తరువాత.)

కరట—అతిజరూరు పనివుంది మధురవాణీ మరోమాటువస్తాను (నిష్క్రమించుతూ) తలవాయ గొట్టింది. తెల్ల వెంట్రుకలు లావయినాయి — మనసు కొంచం మళ్ళించుకుందాం.

2–వస్థలము సౌజన్యారావు పంతులుగారింట్లో కచేరీగది

[సౌజన్యారావు పంతులుగారు, అగ్నిహోత్రావధాన్లు ప్రవేశింతురు.]

సౌజ—ఇక మిమ్మల్లను జయించినవాడులేదు. పిల్లల్ని అమ్ముకోవడం శిష్టాచారం అంటారండీ

అగ్ని—అహా. మా మేనత్తల్ని అందరినీ కూడా అమ్మారండి వాళ్ళంతా పునిస్త్రీ చావే చచ్చారు; మాతండ్రి మేనత్తల్ని కూడా అమ్మకవేం జరిగిందమ. యిప్పుడు యీ వెధవ యింగిలీషు చదువునుంచి ఆ పకీరు వెధవ దాన్ని లేవదీసుకుపోయి నాడుగాని. వైధవ్యం అనుభవించిన వాళ్ళంతా పూర్వకాలంలో యెంత ప్రతిష్ఠగా బతికారు కాదు ?

సౌజ—పసిపిల్లల్ని కాలంగడిచినవాళ్ళకి పెళ్ళిచేస్తే వైధవ్యంరాక తప్పుతుందా ? నిం పాదిచేసి కొంచం యోచించండి.

అగ్ని—ప్రారబ్ధం చాలకపోతే ప్రతివాళ్ళకీ వస్తుందండీ — చిన్నవాళ్ళకిచ్చినా. పెద్ద వాళ్ళ కిచ్చినా, రాసినంత యెవడైనా తప్పించగలడా ?

సౌజ—మీరు చదువుకున్నవారుగదా, ప్రారబ్ధుని పురుషప్రయత్నం యే వ్యవహా రంలో మానేశారు ? కేసు, "విధికృతం; యలావుంటే అలా అవుతుందని" వకీల్ని పెట్టడం మానేశారా ? కన్యలని అమ్ముకోవడం శాస్త్రదూష్యంకాదా డబ్బుకిలోభించి పిల్లన్ని ముసలవాళ్ళకి కట్టబెట్టి విధికృతం అనడం న్యాయ మేనా ? శలవియ్యండి.

అగ్ని—యిప్పుడు మీ శాస్త్రాల్లో వేయ్యేసి, రెండేసివేలు, వరకట్నాలు పుచ్చుకుం చున్నారుకాదండీ ? గిరీశంగారు చెప్పినట్టు—వాడి పిండం పిల్లులికిపెట్టా !— మీలో ఆడపిల్లలకి యిన్ని తులాలు బంగారం పెట్టాలి యిన్ని తులాలు వెండి పెట్టాలి అని నిర్ణయించుకోవడంలేదా ? అదిమాత్రం కాదేం కన్యాశుల్కం?

సౌజ—అలా చెయ్యడం నేను మంచిదన్నానా యేమిటండీ? "గిరీశంగారు చెప్పి నట్టు" అని అన్నారేవిటి?

అగ్ని—ఆ వెధవపేరు నాయెదట చెప్పకండి.

సౌజ—కానీయండిగాని - మీ రెండోపిల్లకి తగిన వరుణ్ణిచూసి పెళ్ళి చెయ్యండి. యేం సుఖపడుతుందని ముసలివాళ్ళకి యివ్వడం? శలవియ్యండి.

అగ్ని—అదంతా మీకెందుకయ్యా? ఓహో యిందుకా నన్ను పిలిపించారు? మీ గృహకృత్యాల పూసుకి నేవొచ్చానా యేవిటి? నా గృహకృత్యాలపూసు మీకెందుకూ?

సౌజ—తొందరపడకండి అవుధాన్లుగారూ, దూరం ఆలోచించండి - మీ కడుపున బుట్టిన పిల్లయొక్క సౌఖ్యం ఆలోచించి సలహా చెప్పాను గాని, నా స్వలాభం ఆలోచించి చెప్పలేదు గదా - పెద్దపిల్లకి సంభవించిన అవస్థ మీ కళ్ళతో చూడనే చూశారు యికనైనా వృద్ధులకు పిల్లని కట్టబెట్టడపు ప్రయత్నము చాలించండి.

అగ్ని—నా పిల్లభారం అంతా మీదైనట్టు మాట్లాడుతున్నారేమిటి? ఆ సంత మీ కెందుకూ?

సౌజ—నన్ను తమ స్నేహవర్గంలో చేర్చుకోండి-పరాయివాణ్ణిగా భావించకండి—దయచేసి నా సలహా వినండి—మర్యాదగలయింట పుట్టిన బుద్ధిమంతుడగు కుఱ్ఱవాణ్ణిచూసి మీ చిన్నపిల్లని పెళ్ళిచెయ్యండి. యిక పెద్దపిల్లమాట—ఆమెకు వితంతువుల మఠంలో, సంఘసంస్కారసభవారు విద్యాబుద్ధులు చెప్పించుతారు. మీకడుపున పుట్టినందుకు యెక్కడనయినా ఆమె సుఖంగా వుండడం గదా తండ్రైనవారు కోరవలసినది. ఆమె తాలూకు కొంతఆస్తి తమవద్దవున్నది. మా స్నేహితులున్నూ, శ్రీ పునర్వివాహ సభకార్యాధ్యక్షులున్నూ అయిన రామయ్యపంతులుగారు నా పేర వ్రాసినారు, ఆ ఆస్తి, చిక్కులు పెట్టక, తాము ఆపిల్లకి పంపించి వెయ్యడం మంచిది.

అగ్ని—యేవిటీముండా యేకువునంత! వాడెవడు? వీడెవడు? మీరెవరు? అదెవర్త? నాపిల్లేవిటి, వకీరుముండ! రేపు యింటికి వెళుతూనే ఘటశ్రాద్ధం పెట్టేస్తాను.

సౌజ—యిప్పటి ఆగ్రహంమీద మీరు అలా శలవిచ్చినా, నిడివిమీద మీకే కనికరం పుడుతుంది యిప్పట్లోనే మీరు కనికరిస్తే కొంత మీకు నేను ఉపకారం చెయ్యగలను.

అగ్ని—కనికరంగాకేం. కడుపులో యేడుస్తున్నాను కానూ! ఆస్తి గిస్తి యిమ్మంటే మాత్రం యిచ్చేవాణ్ణికాను. ఆ వెధవని పెళ్ళిచేసుకోకుండా యిల్లు జేరితే యింట్లో బెట్టుకుంటాను, అంతే.

సౌజ—అది మరిజరగదు.

అగ్ని—యిది అంతకన్న జరగదు

సౌజ—ఆమె ఆస్తి మీరు యిచ్చివెయ్యకపోతే దావా పడుతుంది. నిష్కారణం ఖర్చులు తగులుతవి

అగ్ని—నేను అగ్రహారపుచెయ్యిని—దావాగీవా అని బెదిరించితే భయపడేవాణ్ణి కాను.

సౌజ—నామాటవిని ఆస్తియిచ్చివేసి గిరీశంగారిమీద గ్రంథంచెయ్యడపు ప్రయత్నము మానుకుంటే. లుబ్ధావధాన్లుగారు మీమీద తెచ్చిన కేసు తీయించివేస్తాను—మీపిల్లమీద దయాదాక్షిణ్యాలు లేకపోతే. స్వలాభమైనా ఆలోచించుకోండి.

అగ్ని—వెధవముండని లేవదీసుకుపోయిన పకీరువెధవపక్షం మాట్లాడుతావు; యేమి పెద్దమనిషివయ్యా? నేనా కేసు పొందులుకుంటాను? ఆ వెధవగానీ కంటికి కనపడితే, కూసీచేస్తాను. పెద్దప్లీడరు ప్రత్యుద్థానంచేసి పిలిచాడంటే, కేసుల్లో యేమి సలహా చెబుతాడో అని భ్రమపడ్డాను. వెధవముండలకి పెళ్ళిచెయ్యడపు పోయీకాలం పట్టుకుందేమి, పెద్దపెద్దవాళ్ళకి కూడాను?

సౌజ—లుబ్ధావధాన్లుగారి తరఫున మీమీద గ్రంథం చేనే నడిపించవలసి వుంటుంది మీకు వృథాగా డబ్బు తట్టుబడీ, సిక్షా, కుంట్రాంకూడా సంభవిస్తాయిగదా అని యింత దూరం చెప్పాను. మంచికి మీరు మనుష్యులైనట్టు కనపడదు గనక నా శాయశక్తులా పనిచేసి మీకు గట్టి సిక్ష అయేటట్టు గ్రంథం నడిపిస్తాను. పిల్లదాని ఆస్తివిషయమయి దావాకూడా నేనే పడేస్తాను.

అగ్ని—నీయింట కోడికాల్చా!

సౌజ—మీరు యేమన్నా, నాకు కోపంలేదు. యింటికివెళ్లి ఆలోచించుకుని, నా సహాయం కావలిసివుంటే తిరిగిరండి.

అగ్ని—(నిష్క్రమించుతూ తనలో) వీడికి వెఱ్ఱిగాబోలు!

(తెరదించవలెను.)

—౦—

శ్రీ

కన్యాశుల్కము

*　　　*　　　*

సప్తమాంకము

౧-వ స్థలము : విశాఖపట్టంలో వీధి

[బైరాగీ, వెనుక పదిమంది శూద్రులూ ప్రవేశింతురు.]

రామ—యెక్కణ్ణించి యిజయం సేస్తున్నారు గురూ ?

బైరా—కాశీనుంచిరా.

రామ—యెన్నాళ్లైంది గురూ ?

బైరా—ప్రాతఃకాలం గంగ సేవించి బయల్దేరాము రా.

రామ—యింత యేగిరం యెలాగొచ్చినారు. గురూ ?

బైరా—పవనం బంధించి వాయువేగం మీదవచ్చాము రా.

బుచ్చ—యోగులికి సిద్ధులుండవురా ? యీయనే రా, ఉప్పాకలోనూ సింహాచలం లోనూ మొన్న సివరాత్రికి వొక్కమారే అగుపడ్డారు.

లత్మ—తెల్లోడు తీగిటపా యేసినాడు కాద్రా? నిమేటికి వుత్తరం దేశదేశాలికి యెల్లదా ?

బైరా—పామరులు ! పామరులు !

రామ—వూరుకొస్సి—నీకేటెరిక—యెఱ్ఱినాకొడక,

బైరా—యీవూళ్లో తీర్థపురాళ్ళ రేవున రెండుమైళ్ళ లోసబురున ధర్మరాజువారు ప్రతిష్ఠచేసిన శివాలయం, కంచుదేవాలయం ఒకటి వున్నది. రాత్రి ఆదేవుణ్ణి సేవించుకుని, రేపు రామేశ్వరం వెళ్ళిపోతాం. సదావృత్తి యక్కడదొరుకు తుంది ?

రామ—యీ ఊళ్లో మఠంలేదు గురూ, మేవంతూడగ తమకి లోపవేఁటి గురూ ? కాశీ కబుర్లేటి గురూ ?

బైరా—నాలుగురోజులు కిందట విశ్వేశ్వరుడి కోవిలలో ఒక బంగారపు రేకు ఆకాశంమీంచి పడ్డది. దానిమీద వ్రాసినలిపి బ్రాహ్మలికి యెవరికీ బోధ అయిందికాదు మేం చిత్తగించాం, సిద్ధులభాషని దానిమీద బంగా రంచేసే యోగం వకటి కలకాలంబతికే యోగం వకటి వ్రాసివున్నాయి.

రామ — యేవాంఛిత్తాం! గురూ భోజనం యేటారగిస్తారు ?

బైరా — పాలూ, పంచదారా, అరటిపళ్ళములూ, యీప్రకారం ఒకపక్షం ఫలహారం చేస్తాము, మరి పదిహేనురోజులు వాయుభక్షణ చేస్తాము,

రామ — ఒక్క మిట్టికాయలో ఫలారం జాగర్త చేస్తాం గురూ. మా రాంసుందిరానికి దయసెయ్యాలి.

బైరా — పద—యీవూరి వింతలేవిటి ?

లక్ష్మ — యేటిలేవ్—రామచంద్రపురం అగ్రహారంలో ముసలబాపనోడు ఆల్నిసంపేసినాట్ట. అడికి దొంగసాచ్చికం పలికినోళ్ళకీ తాసీలుగోరికీ సిచ్చైపోతాదిట.

బైరా — యీవూరు పాపంతో నిండి వున్నట్టు కనపడుతూంది. యీవూళ్లో మేము నిలవము.

రామ — అచ్చపుడు వెళ్ళొద్దు గురూ. ఆడిమాట నమ్మకండి. మీరెళ్ళిపోతే మాలాటోళ్ళు తరించడం యలాగ్గురూ? ఆళ్ళ వూరోళ్ళుకాదు.

బుచ్చన్న — యీవూరి దుకాణదారుగారు అదుగో వొస్తున్నారు.

బైరా — యీవూళ్లో తాగడం లావుగావున్నట్టు కనపడుతుంది. మేము తాగుబోతులతో మాట్లాడం—యీదుకాణదారు వచ్చేలోగా యీ సందులోకి మళ్ళిపోదాం; రండి (దుకాణదారు పరుగు వచ్చి కలిసి బైరాగి మెడలో చెయివేసి పట్టుకొనును.)

దుకా — రూపాయలుకక్కి మరీ కదలాలి !

బైరా — యేమిటీ వాళ్ళకం! వీడు తప్పత్రాగి పేలుతున్నాడు—నేను మొదటే చెప్పలేదా యీవూరి సంగతి? అంతా పాపంతో నిండివుంది! వేమన్న యేమన్నాడు

"త్రాగుబోతుతోడ తగదెందు నేస్తంబు"

రామ — (దుకాణదారుతో) భాయీ! నీకేటి, మతోయిందా ? గురువుగోరికిదణ్ణ వెట్టి లెంపలో యించుకోండి.

దుకా — గురువూలేదు, గుడ్రూలేదు పూరుకోస్సి—యీదెక్కడి గురువు? నాదుకాణంలో సారా అంతా చెడతాగి డబ్బియ్యకుండా యెగేసినాడు.

రామ — మీకు మతోయిందా భాయి? ఆరేటి మీదుకాణంలో తాగడవేఁటి, కాశీనించి యిప్పుడే ఒచ్చినారుగదా?

దుకా — ఆకాశం బొక్కచేసుకుని వొచ్చాడు కాదూ? (బైరాగితో) డబ్బిచ్చి మరీ కదులు.

బైరా — మావంటి సాధువులతో నీకు వాదెందుకు అబ్బీ? యవర్నిచూసి మేమనుకున్నావో! మమ్మల్ని పోలిన దొంగవాడొకడు, బైరాగి వేషం వేసుకుని యీ దేశంలో తిరుగుతున్నాడు. కిందటిమాటు మేం దేశసంచారం చేసినప్పుడు చూసి చీవాట్లు పెట్టాం. నీకు డబ్బుమీద అంత కాపీనంవుంటే తులం రాగి

తెచ్చుకో బంగారం చేసియిస్తాం. సంగోరు ధర్మఖర్చుచేసి సంగోరు తిను. లేకుంటే తల పగిలిపోతుంది.

రామ— యేం యెట్టిముండావని చేసినారు భాయీ! బంగారం చేసేసిద్ధులికి డబ్బు లెచ్చంటోయి? ఆరికాళ్ళమీదపడి అలక తీరుసుకోండి.

మకా— వుండోస్సి— యేడిసినట్టేవుంది. నీ సొమ్మేం పోయింది?

[హెడ్కనిస్టీబు ప్రవేశించును]

హెడ్— యేమండోయి గురోజీ! మీరు దొరకడం నాకు దేవుఁడు దొరికినట్టుంది, ఇక బతికాను. మీతో కొన్ని జరూరు సంగతులు మాట్లాడాలి, రండి.

బైరా— భాయీ- మీరు వెనక్కుండండి. (మకాంఁ దారుతప్ప తక్కినవారు దూరముగా వెళ్ళుదురు.)

మకా— వాడబ్బిచ్చి మరీ మాట్లాడండి.

బైరా— నలుగురిలోనూ మర్యాదతియ్యడం ధర్మంవేఁటా తమ్ముఁడా? యోగరహస్యాలు పామరుల దగ్గిరా వెల్లడిచెయ్యడం?

మకా— డబ్బు యెగెట్టుపు యోగం నాదగ్గిర సారదు. రహస్యవేఁటి? ఆ విద్యకి అంతా గురువులే!

బైరా— వెట్టి నరుఁడా! బైరాగివాళ్ళకి మాకు డబ్బుమీద తనువుంటుందటోయి? ఒకళ్ళకి యిచ్చేదీకానం- పుచ్చుకున్నదీకానం.

హెడ్— భాయీ! నీరూపాయలు సేనిస్తాను. తెలివిమాలిన మాటలాడకు, గురువుగారికి కళ్ళు మొయ్యా ఆగ్రహం వొఁస్తే మనం మండిపోతాం. మీరటుండా, వెళ్ళండి. (బైరాగితో) గురోజీ! కూనీకేసు పీకలమీదికొచ్చింది. కేసూ, యే బుగ్గిలేనిదే. ఆరాత్రి నాలుగురాళ్ళు తడువుఁకుంచావఁని మనం ఆ ముసల్దాణ్ణి అల్లరి పెట్టావాఁ? ఆతరవాత, తాసిల్దారొచ్చి "హాత్ హూత్" అని బెదిరించి పదిరాళ్ళు లాగాడు. తన తాలూకుకంటె పెగిలిందికాదని రావఁప్పంతులుగాడు, యినస్పెక్టరికీ పోలీసు సూపరెంటుకీ అర్జీలు కొట్టాడు. నిజంగా కూనీ కేసు జరిగి వుండగా. మేవుఁ కామాపు చేశావఁని తాసిల్దారుమీదా, నామీదా యిప్పుడు పితూరీ చేస్తున్నారు.

బైరా— మేవుండగా మీకేం భయం, భాయి?

హెడ్— అందునేగదా, నాపాలిటి దేవుళ్లా మీరు దొరకాన్నాను.

బైరా— మీశత్రువులకు వాగ్బంధం చేస్తాను వాళ్ళపేర్లు వ్రాసియివ్వండి. యినస్పెక్టరుకి మీమీద యిష్టవఁని చెప్పేవారే?

హెడ్—యీ పెద్ద వుద్యోగస్థులకి దయలూ దాక్షిణ్యాలూ యేవిఁటి గురూ? వాళ్ళకి యెంత మేపినా, వాళ్ళకి కారట్టు వొస్తుందనిగాని, ప్రమోషను వొస్తుందనిగాని, ఆశ పుట్టినప్పుడు, తెగని కత్తితో పీకలు తెగగోస్తారు. మా యినస్పెక్టరికి సూపరెంటుపని కావాలని ఆశుంది. తసీల్దారికీ వాడికీ బలవద్విరోధం వుంది. ఆ విరోధం మధ్య నన్ను కొట్టేస్తూంది.

బైరా—చూస్తూవుండండి; రేపటినుంచి పతకం తిరిగిపోతుంది.

హెడ్—చిందయ, గురూ - సౌజన్యారావు పంతులుగారని ఓ గొప్ప వకీలుగారున్నారు ఆయన నాకు చాలాసాయం చేస్తున్నారు కేసు తేలిపోయేసాధనం ఆయన వొకటి చెప్పారుగాని, అది కుదరక తల్లడిల్లుతున్నాం.

బైరా—యేమిటండి ఆ సాధనం?

హెడ్—పరారీ అయిపోయిన ఆపిల్లదాని తండ్రి - గుంటూరు శాస్తుల్లని ఒకడు వున్నాడు. అతగాడు దొరికితే, కేసు పోతుంది. వాడు యెక్కడా కనపడ్డు.

బైరా—యిదెంతపని, రాత్రి అంజనంవేసి ఒక్కక్షణంలో కనుక్కుంటాను.

హెడ్—ఆలారక్షించు గురూ. ఆ కుఱ్ఱాడు—అనగా అచిన్నది - యిప్పుడు యెక్కడుందో కనుక్కోగలరూ, గురూ?

బైరా—అదీ అంజనంలోనే కనపడుతుంది.

హెడ్—అది మొగాడయినా, ఆడదయినా కూడా కనపడుతుందా గురూ?

బైరా—ఆడది మొగాడెలా అవుతుంది భాయీ?

హెడ్—(తనలో) చెబితే యేం ప్రమాదవో! (పైకి) యీ చిక్కుల్నించి మతిపోతూంది గురూ. దయచేండి, యింటికెళదాం,

బైరా—యీ శిష్యులకి కొంచం జ్ఞానోపదేశంచేసి మరీవస్తాను. మీరు ముందు నడవండి.

హెడ్—యీకార్యం అయిందాకా మీపాదాలు వొదలను - కార్యమైతే తమరు హరిద్వారంలో కట్టిస్తూన్న మఠానికి నూటపదహార్లు దాఖలుచేస్తాను.

(అందరూ నిష్క్రమింతురు)

౨-వ స్థలము : డెప్యూటీకలెక్టర్ కచేరీ.

[డిప్టీకలక్టరు, వకీళ్ళు, బంట్రౌతులు, మొదలైనవారు ప్రవేశింతురు]

భీమా—నాకు మునసబుకోర్టులో కేసున్నది, వొక అర్జీ దాఖలుచేసి శలవు పుచ్చుకుంటాను.

కలె—కోర్టువారికి అవకాశం అయేవరకూ వుండలేని వకీళ్ళు కేసు యెందుకు దాఖలుచేయవలె? ఇది చెప్పినట్టల్లా వచ్చే కోర్టనా మీయభిప్రాయం?

భీమా—చిత్తం, చిత్తం, తమ ప్రిడిశెసర్లు అలాగు గడుపుతూవచ్చేవారు.

కలె—ఆఫీస్‌పని చూసుకుని పిల్చేవరకూ ఉండండి.

అగ్నిహో—(రామప్పంతులుతో) యేమండోయ్ మన కొత్త వకీల్ని కోప్పడు తున్నారే ?

రామ—(అగ్నిహోత్రావధానులుతో) యీ అధికార్ల నైజం యేమిటంటే యెవళ్. మీద దయవుండీ యెవళ్ళపక్షం కేస్ చెయ్యాలంటే వాళ్ళని కసర్కొట్టినట్టు కనపడతారు, మీరు కోర్టుసంగతంతా తెలుసునంటారే ? యిదేనా మీ అనుభవం ?

అగ్ని—(గట్టిగా) అవునవున్నాకు తెలుసును.

కలె—యెవరా మాట్లాడుతున్న మనిషి ?

నాయుడు—(లేచి) తక్‌షీర్ మాఫ్ చేస్తే మనవిచేస్తాను యీయన కృష్ణారాయపురం అగ్రహారం కాపురస్తుడు. నుంక అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారు; మహా (అ) యోగ్యమైన బ్రాహ్మడు, జటాంతస్వాధ్యాయి, యీయనే లుబ్ధావధాన్లుగారికి తన కొమార్తెను పద్దెనిమిదివందల రూపాయలకు, కన్యాదానం చేయడానికి బేరమాడుకుని, కాబోయే అల్లుడికి దేహశుద్ధి చేశారు; అందుకే యీమధ్య లుబ్ధావధాన్లుగారు యేలినవారి కోటులో ఛార్జి దాఖలుచేశారు. అందులో ముద్దాయీ యీ మహానుభావుడే! మల్లవరంలో సహా! సమానజీనైన వక బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠుడుంటే, ఆయనకు తన పెద్దకుమార్తెను కన్యాదానం చేసి, రెండు పిల్లికూనలు స్వీకరించేటప్పటికి పెళ్ళిలోనే ఆ బ్రాహ్మడిపుణ్యాం అంతామూడి పరం పదంపీం చేశాడు. ఆపిల్లదాని తరఫున భూములకొరకు దావా తెచ్చారు. వీరు తమవంటి గవర్నమెంట్ ఆఫీసర్లలకి తరుచుగా పనిగలుగచేసి ప్లీడర్లని పోషిస్తూ వుంటారు. వీరి యోగ్యత లేమి, వీరి దయాంతఃకరణ లేమి, వీరిసరసత లేమి మరి యెన్నడమునకు శేషుడికైనా అలవికాదు. వారి తరఫున కేసు దాఖలు చెయ్యడంకోసమే భీమారావు పంతులుగారు కోటుకు దయచేశారు. (వినయముగా నవ్వి కూరుచొనును.)

కలె—బలేశాబాష్ (గుమాస్తాతో) ఏదీ భీమారావు పంతులుగార్ని ప్రియాదు అర్జి దాఖలుచేయమను. (గుమస్తా పుచ్చుకొని దాఖలుచేయును)

కలె—(కాగితమందుకొని) యేమిటయ్యా కేసుస్వభావం ?

భీమా—చిత్తం, యీయన వెధవకొమార్తెని యీయన కొమార్తుడికి చదువుచెప్పే గిరీశం అనే ఆయన అలంకారాలూ, ఆస్తితోకూడ లేవతీసుకు వెళ్ళిపోయినాడు.

అగ్ని—దస్తావేజులూ; కోటుకాయితాలూ కూడానండి.

కలె—యేమిటి ! ఆహా, హా, హా, హా, (నవ్వుచు బూట్సు నేలపై తట్టును) బలే శాబాష్ (అర్జిచూచుకొని) యిన్నాళ్ళేమి చేస్తున్నారు ?

భీమా — తహసీల్దార్‌గారి దగ్గిర నేరం జరిగిన మూడోరోజునే మునసబుకోర్టు వకీలు వెంకట్రావు పంతులుగారు, ఛార్జి దాఖలు చేస్తే ఆ తహసీల్‌దారుగారు కేస్ స్వభావం యేమిటని అడిగినారు. ఎబ్‌డక్షన్ అని వెంకట్రావు పంతులుగారు చెప్పేసరికి యింగ్లీషు రాకపోవడంచాత, తహసీల్దారుగారు ఆ మాట యెప్పుడూ విన్లేదని చెప్పారు. తరవాత కేస్ స్వభావం తెలుగున చెప్తే యిలాంటి నేరం మా జూరిస్‌డిక్షన్‌లో జరగదు. తోవలో రోడ్డుమీద యేతాలూకా సరిహద్దులో యెత్తుకు పోయినాడో అని అర్జీ దాఖలు చేసుకున్నారు కారు. లుబ్ధావధాన్లుగారి కూనీ కేసు కామాప్ చేసిన తహసీల్దారుగారే యీయనండి.

నాయుడు — ఇంగ్లీష్ రాకపోతే నేమండి? తహసీల్దారుగారు యెంత ప్రాజ్ఞులు. పూర్వపు యూరోపియన్ అధికార్లని యెంత మందని మెప్పించారు! ఆయన లుబ్ధావధాన్లుగారి కేసు కామాప్ చేశారని భీమారావు పంతులుగారు అంటున్నారు. యింకా యిన్క్వైరీ అవుతూవున్న కేసులో అలా అన్నందుకు యీయనపైని తహసీల్దారుగారు పరువునష్టం ఛార్జి తేవడానికి వీలువున్నది.

కర — (భీమారావువైపు జూచి) పిల్లకు పదహారు సంవత్సరములకు లోపుయీడని రుజువున్నదా?

భీమా — జాతకంవుందండి.

నాయుడు — కోర్టువారు ఆ జాతకం దాఖలు చేసుకోవాలి.

భీమా — యీ కేసులో ఆయన మాట్లాడతూవుంటే నే నంతమాత్రం వొప్పేదిలేదు.

నాయుడు — యీ కేసులో నాకూకూడా వకాల్తినామా వుందండి (అని దాఖలు చేయును.)

భీమా — (అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారితో) యేమయ్యా యీయనకూడా వకాల్తీ యిచ్చావయ్యా.

అగ్ని — మొదటా, రామప్పంతులు యీయనకిప్పించారు.

భీమా — (అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారితో) అయితే యేడుపు.

(అగ్నిహోత్రావధాన్లు వెల్లిపోయి చూచును.)

కర — యేదీ జాతకం దాఖలుచెయ్యండీ.

(భీమారావుపంతులు దాఖలుచేయును)

నాయుడు — కోర్టువారితో వక సంగతి మనవి చేసుకుంటాను. యీ జాతకం విశ్వామిత్రుడంత యోగ్యుడైన బ్రాహ్మడిచేత తయారు చెయ్యబడ్డది, అదుగో ఆ మూల నిలబడ్డ రామప్పంతులుగారికి యీ జాతకంలో మంచి ప్రవేశం వుందండి.

మా—నేను పేపర్ వకీల్ని. కేసు హియరింగు నేనే చేయవలెనుగాని, నాయుడుగారు చేస్తే నే నెంతమాత్రం వొప్పేదిలేదు.

నాయ—స్మాలెట్ దొరగారిదగ్గిర్నుంచీ యేజన్సీ కోటుఖానాలో వకాల్తీ చేస్తున్నాను, డబ్బుచ్చుకున్నందుకు నాపార్టీ తరఫున నాలుగుమాటలుచెప్పి తీరుతానుగాని యింగ్లీష్ చదువుకున్న కొందరువకీళ్ళలాగ నోటంట మాటాకుండా కొయ్యలాగ నిలబడనండి,

కలె—(అగ్నిహోత్రావధానుల వైపుజూచి) మీ కొమార్తె, యేసంవత్సరమందు పుట్టిందయ్యా ?

అగ్ని—అంగీరస,

కలె—జాతకంలో భావనుందే ? బ్రాహ్మణ్యం పసుపంతా తీసేస్తిరే. గడ్డితిని పిల్ల నమ్ముకున్నావు సరే కాని, యీలాటి ఫోర్జరీలుకూడా చేయిస్తావూ ? బ్రాహ్మల్లో వున్నంత, ఖంగాళీ, పూలకూదూ మరెక్కడాలేదు. నీదుర్మార్గత వల్ల నీకుమార్తెను యీ అవస్థలోకితెచ్చి మళ్ళీ ఎబ్డక్షన్ కేసుకూడానా ? నీపొట్ట కరిగించేస్తానుండు. (గుమాస్తాతో) కేసులో నోటీసులుచెయ్యి,

గుమా—(ఛార్జికాగితముజూచి) యిందులో ముద్దాయీ యింటిపేరూ సాకీనూ లేదండి,

నాయు—(లేచి) యీ అజీజీ వల్లకాట్లో రామనాథాయ వ్యవహారం లాగుంది, ఇంగ్లీషు వకీళ్ళు దాఖలుచేసే కాగితాలు యీరీతినే వుంటాయండి.

మా—(గుమస్తాతో రహస్యముగా) తరవాయీలు నిలపించలేరుటయ్యా ? (పైకి) యీలా నాయుడుగారు నన్ను తూలనాడుతూంటే కోటుఖానారు ఊరుకోవడం న్యాయంకాదు.

కలె—నాయుడుగారు మిమ్మ నేమీ అన్లేదే ?

మా—(తనలో) యిక్కడికి నేను రావడం బుద్ధిపొరపాటు,

క్లర్క—(భీమారావు పంతులుగారితో) ఇంటిపేరూ, సాకీనూ యేమిటండి ?

మా—(అగ్నిహోత్రావధాన్లు గారితో) ఏమిటయ్యా ?

అగ్ని—ఆయనపేరు గిరీశం, మరంతకంట నాకు తెలియదు.

కలె—చాబాష్; బాగావుంది ! అవధాన్లు గారి కొమార్తెని యెవడో తీసుకుపోయి నాడు. కనక వాడి వూరూపేరూ యెరిగినవాళ్ళు తెలియచెయ్యవలసినదని దండోరాకొట్టించి గెజెట్లో వేయించండి. పోలీసువారికి యెందుకు నోటీసివ్వ లేదూ ! సాకీనూ మొదలైనవి లేనిదీ కేసు యడ్మిట్ చెయడానికి వీలులేదు, టిఫిన్‌కి వేళయింది లేదాము (అనిలేచి వెళ్ళిపోవును.)

అగ్ని—(భీమారావు పంతులుగారితో) ఏమండోయ్ కేసు అడ్డంగా తిరిగిందే?
(భీమారావు పంతులుగారు మాట్లాడరు.)

అగ్ని— యేమండోయి మీతోటి, మాట్లాడుతున్నాను

భీమా—ఇచ్చినఫీజుకు పనైపోయింది; మళ్ళీ ఫీజిస్తేనేకాని మాట్లాడేదిలేదు.

అగ్ని—యేంపనైంది అఘోరంపని? కలక్టరు చివాట్లు పెడుతూంటే ముంగిలా మాట్లాడక వూరుకున్నావు?

భీమా—బంట్రోత్! యితన్ని నాదగ్గిరికి రాకుండా గెంటేయ్,

అగ్ని—ఒహో జాగుంది వ్యవహారం! రామప్పంతులేడీ?

నాయు—(మెల్లగా వెనకనుండి వచ్చి) పోర్జరీమాటరాగానే సన్నసన్నంగా జారారు. యీపాటికి వారివూరికి సగంతోవలోవుంటారు.

అగ్ని—అయ్యో కొంపతీశాడే!

నాయు—ఇంగ్లీషువకీలు సరదాతీరిందా? పోర్జరీకి తమకూ్కడా మతప్రవేశం అవుతుంది,

అగ్ని—అయ్యో నీయింట కోడికాల్చా,

నాయు—రోజూ కాలుస్తూనే వుంటారు.

(తెరదించవలెను.)

3–వ స్థలము : సౌజన్యారావు పంతులుగారి కచేరీగది,

[సౌజన్యారావు పంతులుగారూ, పోలిశెట్టి ప్రవేశింతురు.]

సౌజ—చూశారా శెట్టిగారూ, యిప్పటిరోజుల్లో దేవ బ్రాహ్మణభక్తి కోమట్లలోనే వున్నది లుబ్ధావధాన్లుగారు బ్రాహ్మలు, వృద్ధులున్నూ-ఆయనను కాపాడితే మీకు చాలా సుకృతం వుంటుంది.

పోలి— బాబు-తమశెలవు కబ్బెంతర వేఁటి?

సౌజ—చూశారా, మీరు సాక్ష్యంచెప్పి ఆయన్ని యీ ఆపదలోనుంచి తప్పించకపోతే, నిజం దాచినందువల్ల ఆయనకి యేమి ప్రమాదం వచ్చినా, అపాపం మిమ్మల్ని చుట్టుగుంటుంది.

పోలి—అబ్బెంతరవేఁటి? బాబూ!

సౌజ—నిజంగా కూనీ జరగలేదని మీకునమ్మకవేఁలేదూ?

పోలి—అబ్బెంతరవేఁటి? బాబూ!

సౌజ—ఆపిల్ల గోడదాటి పారిపోవడం మీరు చూశారుగదూ?

పోలి—అబ్బెంతర వేఁటిబాబూ?

సౌజ—మీరు అప్పుడు గుడ్డెమీదికి బాహ్యానికి వెళ్ళివున్నారు ?

పోలి—అబ్బెంతరవేఁటి బాబూ ?

సౌజ—మీరు బాహ్యానికి వెళ్ళినప్పుడు సహాయానికి మీ నౌఖరునుకూడా తీసుకు వెళ్ళారు ?

పోలి—అబ్బెంతరవేఁటి బాబూ ?

సౌజ—(కలం కాగితంతీసి) యీ సంగతులే వ్రాస్తాను. చెప్పండి.

పోలి—యేటి బాబూ ?

సౌజ—మీరు చెప్పబోయే సాక్ష్యానికి స్టేటుమెంటు కట్టుగుంటాను. జరిగినది అంతా చెప్పండి—వ్రాస్తాను,

పోలి—మా యింట్లోళ్ళకి ఉడ్డోలమైన జబ్బుగాఉందని కబురెట్టారు, బాబూ నాకు సేతులు కాళ్ళు ఆడకుండున్నాయి. బండీ కుదుర్చుకొచ్చాను—శలవిప్పించండి—యీ సాచ్చీకాల్లో తిరిగితే పిల్లా పేకా బతుకుతారా బాబూ ?

సౌజ—యింతసేపూ చెప్పారుకారేమి ? రుగ్మత నిజమైతే చాలావిచారమైన సంగతి—మీకు సాక్ష్యం యలాగా తప్పదు, చెప్పేమాటలు ముందు వ్రాసుకుంటే మంచిది, లేకుంటే బోనెక్కినతరవాత తత్తరపడిపోతారు. పదినిమిషములు పట్టదు. చెప్పండి వ్రాస్తాను,

పోలి—సాచ్చీకం తప్పదు బాబూ ?

సౌజ—యలాతప్పుతుంది ? నిజం తెలిసినవారు సాక్ష్యం పలకకపోతే మరియవరు పలుకుతారు ?

పోలి—బాబూ—తమరు పెద్దవోరికళ్ళూ, కోపంటోరి మాటని కొట్టెయ్యక, యింటారా ?

సౌజ—వినకేమి ?

పోలి—నిజవేఁటిబాబూ ? అబద్దవేఁటి బాబూ? నేను చూసి నిజవాఁ చెప్పినాను ? గుడ్డిమీదికేటి నిశిరాత్రేళ నేను బైటకెల్దవేఁటి? జువ్విచెట్టుమీద పిశాచం అమాంతంగా సంపేసిపోదా! బాబూ ? యేటిబాబూ సాచ్చీకానికి ముండ పోలిశెట్టి పోలిశెట్టే సెప్పాలా సాచ్చీకం బాబూ ? తమంటి అధికార్లనిచూస్తే, పాణం యెగిరిపోతుందిగదా ? తమరు తలిస్తే సాచ్చీకానికొక్కడవా ? బావ నోళ్ళు నచ్చాపనచ్చలు, కొంచం సెయితకజేస్తే సాచ్చీకం చేప్పేసిపోతారు బాబూ —

సౌజ—యీపాటి చాలించండి, దొంగసాక్ష్యాలు నాదగ్గిర పనికిరావు. నిజం తెలిసిన సాక్షులే నాకు కావాలి,

పోలి—ఆపాటిమాట యెవరు సెప్పినారుకారు బాబూ; నిజం నాకేమీ తెల్దు, యేదేవుఁడు నెత్తికొట్టమంటే ఆదేవుఁడు నెత్తికొడతాను బాబూ.

సౌజ — మరి యెరుగుదువని యెందుకు చెప్పారూ?

పోలి — బాబూ, సెప్పకుంటే కనిష్టీబోళ్ళు ఊరుకున్నారా?

సౌజ — యిప్పుడుమాత్రం వూరుకుంటారా?

పోలి — చెప్పితే, యిన్నిసిపికటరు పీక పిసికెయ్యరు బాబూ?

సౌజ — చెప్పకపోతే పెద్దకనిష్టీబు పీక పిసకడా?

పోలి — అధికార్లేటి చెయ్మంటే, మాలాటోళ్ళు ఆదల్లా సెయ్యాలిగదా బాబూ — లేకుంటే పీక్కోరిగదా? "పోలిసెట్టీ, సాచ్చీకం సెప్పాలి" అని పెద్దుగారంటే సిత్తంబాబూ అనాలి; పోలిసెట్టీ, కబడదారు, సాచ్చీకం చెప్పితే సంపేస్తాను. అని యిన్నిసిపికటరుగారు అంటే, సిత్తం బాబూ అనాలి. "పెద్దుగారిని బదిలీచేస్తాం, మరి భయపడకు," అంటే, సిత్తం బాబూ అనాలి. ఆరాత్రి నే నూళ్ళోవున్నానా బాబూ? లింగోరం సంతకి పోలేదా?

సౌజ — మీసాహ్యాన్ని, నమ్ముకుని, లుబ్ధావధాన్లుగారికి నేను ధైర్యం చెప్పానే?

పోలి — గొప్పధికార్లు! తమరు తలిస్తే ఆటికి నోశేటి బాబూ? కొంచెటాండి మాటకో స్టెయ్యండి బాబూ, తమవంటోరుతలిస్తే, బాపన సాచ్చికాలు నచ్చాపనచ్చలు?

సౌజ — మీ యోగ్యత తెలిసింది. చాలు, యీపాటి వెళ్ళండి.

పోలి — (లేచినిలబడి) కోపవాఁబాబూ? మేం బతగ్గలవాఁ? ఆవునెయ్యి బాబూ గుమగుమలాడేది ప్రతోరం పంపించుకుందునా బాబూ?

సౌజ — మీయినస్పెక్టరికి పంపండి.

పోలి — (వెళ్ళిపోతూ) ఆరంతోరు ఆయా, తమంతోరు తమరూ. మాకిద్ద రొకటి గాదా?

సౌజ — చాలును వెళ్ళండి, వెళ్ళండి,

పోలి — తమకోకోపవొస్తే, బతగ్గలవాఁ బాబూ. (గుమ్మందాటి) బతిగాన్రా దేవుఁడా! పెందరకాళే యింటికిపోయి యెంకటేశ్వర్లుకి. అరకటాకునెయ్యి దివ్వెలిగిస్తాను.

(నిష్క్రమించును.)

౨-వ స్థలము : వీధి.

[అగ్నిహోత్రావధాన్లు, నాయుడు ప్రవేశింతురు.]

అగ్ని — అయితే కేసు మానుకోమ్మంఛారూ?

నాయడు — లేకపోతే మీకు చాలా వుపద్రవం సంభవిస్తుంది, ఆయింగిలీషు వకీలు అంతా పాడుచేశాడు.

అగ్ని—అయితే రావఁప్పంతులు వుడాయించేసినట్టేనా ?

నాయడు—అందుకు సందేహవేఁవిఁటి ?

అగ్ని—నా కడియం, పట్టుకుపోయి తాకట్టుపెట్టాడు ?

నాయడు—దానికి నీళ్ళధారే.

అగ్ని—అయ్యో ! ఆ కడియం మాతాతనాటిది. మీరుమొన్న దిక్షితోవంటవొచ్చారే, ఆ సాందానియింట్లో తాకట్టుపెట్టాడు.

నాయడు—రామ ! రామ ! ఆ సరుకు దానిదగ్గిర వుంచేలేదు. మీది మిక్కిలి దాని తాలూకుకంటె వకటి వాడే తీసుకుపోయి యక్కడో తాకట్టు పెట్టాడు. ఆ తాగుబోతు మీకెలా పొరికాడు ?

అగ్ని—రావఁప్పంతులు తాగుతాడా ?

నాయడు—మరి కడియం, కంటె కూడా తాగేశాడుకాడా ?

అగ్ని—వీడిసిగతరగా !

నాయడు—అవునుగాని, మీ మీదపోజరీ కేసు ఖరాయించకుండా డిప్టీకలక్టరు గారితో సిఫార్సు చేశాను గదా, నాకేమిస్తారు ?

అగ్ని—యేవిఁచ్చేది ? నాఖర్చులకు దమ్మిడీ అయినానాదగ్గిరలేదు. వూరికి చేరితేగాని డబ్బుపెగల్దు.

నాయడు—పోనియ్యాండి. ఒక ప్రామిసరీనోటు రాయండి; రూపాయలు యిప్పిస్తాను.

అగ్ని—నా ప్రాణంపోతే నోటురాయను. అప్పుపత్రం రాయవని మాతండ్రి చచ్చిపోయేటప్పుడు నాచేత ప్రమాణం చేయించాడు.

నాయడు—అయితే మీతోకూడా మీవూరువొస్తాను—వకబండెడు ధాన్యం యివ్వండి.

అగ్ని—డబ్బూ, దినస్సూకూడా నొకళ్ళనెత్తిని కొడితే, యేటికేడాదీ బతకడం యలాగు ? రెండుపుట్లు మిరపకాయలిస్తాను.

నాయడు—అదైనా యెంతకాదు. ఖరారేనా ?

అగ్ని—అగ్నిహోత్రావధాన్లు, అన్నమాట తప్పుతాడా ? లుబ్ధావధాన్లు నన్ను వకీర్నిచేశాడు — వాడికి సిక్షకాదేం ?

నాయడు—అవునుగాని, సౌజన్యారావు పంతులుగారు అతడికి సాయం చేస్తున్నారు, అధికార్లంతా ఆపంతులుమాట వింటారు.

అగ్ని—ఆ పంతులు అవుధాన్లుకూతుర్ని పెళ్ళాడతాడా యేమిషి ?

నాయడు—ఆయన బ్రహ్మచారి, దాన్ని పెళ్ళాడతాడా ?

అగ్ని—మరియెందుకు, లుబ్ధావుధాన్లు మీదపడి యేడుస్తాడు ?

నాయడు—సౌజన్యారావు పంతులుగారు మహాదొడ్డవారు. కోర్టులలో యెన్నవలసిన మనుషులు. ఆపదలోవున్న యెవరికైనా అయ్నా ఉపకారం చెయ్యవలసినవారే

అగ్ని — అమైతే, వెధవముండని పెళ్ళాడిన చావాటుపీనుగును వెనకేసుకుని, నా పీక యెందుకు నొక్కుతున్నాడు ?— అదుగో ఆ గాడిదకొడుకు !

[గిరీశం తొందరగా ప్రవేశించును. అగ్నిహోత్రావధాన్లు పక్క నుంచి గిరీశం మీదపడును. గిరీశం తప్పించుకుని కిందికిజారి, అగ్నిహోత్రావధాన్లు కాళ్ళుబట్టి లాగి "మావఁగారికి నమస్కారం" అని పరుగుచ్చుకొనును, అగ్నిహోత్రావధాన్లు కిందపడును.]

నాయడు — అల్లుడుగారా యేవిఁటండి ? (లేవదీసి వొళ్ళుదులుపును.)

అగ్ని — వీడిశ్రాద్ధం పెట్టుకింద బెట్టా ! యేడీ. వెధవని చంపేస్తాను ?

నాయడు — అల్లుణ్ణి హతవాఁరిస్తే. కూతురు డబ్బిల్ వెధవౌతుందీ. శాంతించండి.

అగ్ని — నీయింట కోడిగాల్చా !

నాయడు — అమోఘాశీర్వచనము ! పదండి.

౫-వ స్థలము : లుబ్ధావధాన్లు బస

లుబ్ధా — రామనామతారకం ! భక్తిముక్తిదాయక ॥

[గిరీశం ప్రవేశించి లుబ్ధావధాన్లును కాగలించుకొని "అన్నయ్యా" అని యేడ్చును]

లుబ్ధా — యిదేవిఁట్రా ?

గిరి — నీ మీద కూనీకేసు వొచ్చిందని తెలిసి నిద్రాహారం లేకుండా యకాయకీని వొచ్చాను. మా అన్నయ్యకి వాళ్ళకి కబురు పంపించావు కావేవిఁ ?

లుబ్ధా — యెవదేం జెయ్యాలి ? అన్నిటికీ సౌజన్యారావు పంతులుగారే వున్నారు. అయితే అబ్బీ, అగ్నిహోత్రావధాన్లుగాడి కూతిర్ని లేవదీసుకు పోయినావట్రా? వాడికి తగినశాస్తి చేశావు, దాన్నిగానీ పెళ్ళిమాత్రం ఆడలేదుగద ?

గిరి — నే నంత తెలివితక్కువపని చేస్తాననుకున్నావా, అన్నయ్యా ? నువ్వు నన్నేదో పెంచుకుంటావనీ, పెళ్ళిచేస్తావనీ మావాళ్ళు కొండంత ఆశ పెట్టుకున్నారు గదా ?

లుబ్ధా — యీగండం గడిస్తే పెంపకంమాట ఆలోచించుకోవచ్చును,

గిరి — (గద్గద స్వరంతో) సౌజన్యారావు పంతులుగారు చెప్పినమాటలు నూస్తే, యీ గండం గడుస్తుందని నాకు ధైర్యం తాళకుండావుంది. నీకు కావలసినవాణ్ణి, చదువుకున్నవాణ్ణి, బుద్ధిమంతుణ్ణీ గనక నీకు మంచి సలహా చెప్పమని సౌజన్యారావు పంతులుగారు నాతో మరిమరీ చెప్పారు,

లుబ్ధా — ఆయన్ని చూశావురా ?

గిరి — "చూశావా" అనా అడుగుతున్నారు ? ఆయనదగ్గిరికి పెద్దసిఫార్సు తీసుకు వొచ్చాను. ఆయనకి నామీద పుత్రప్రేమ. ఆయనకేమీ పాలుపోకనే, నన్ను

మీతోటీ, పెద్దు కనిష్టీబుతోటీ మాట్లాడి, మంచి సలహా యిమ్మని పంపిం చారు. గనక నామాటవిను యెందుకైనా మంచిది, ఒక దత్తత పత్రికరాయి-

కన్నకొడుకు లేనందుకు, ఉత్తరగతి చూసుకోవాలా లేదా?

లుబ్ధా—నాకువున్న బంధువులంతా నాదగ్గిర డబ్బులాగాలని చూసేవాళ్లేగాని, నా కష్టసుఖాలకి పనికివొచ్చేవాడు ఒక్కడయినా కనపడ్డు.

గిరీ—ఒహో క్షౌత్తినైనా యెన్నడైనా ఓ దమ్మిడి కొట్టిన పాపాన్ని పోయి సాన్నూను? నే నొక్కణ్ణేగద నీమీద అభిమానం పెట్టుకు దేవులాడుతున్నాను. మిగతా నీ బంధువులకి యెవరికైనా నీమీద పిసరంత అభిమానం వుందీ? చెప్పు.

లుబ్ధా—లేకపోతే పీడానాడాకూడా పాయెను.

గిరీ—నేమట్టుకు నీదగ్గిర ఒక్కదమ్మిడీ యెన్నడూ ఆశించలేదు. నీపరంకోసం దత్తత చేసుకోమన్నాను. నన్ను కాకపోతే మరొకణ్ణి చేసుకో.

లుబ్ధా—యిహాం యింత బాగా వెలిగింది; పరంమాట బతికివుంటే ముందు చూసు కుందాం.

గిరీ—సౌజన్యారావు పంతులుగారు నీకు మంచి సలహా యిమ్మని శెలవిచ్చారు గనక

నీతో యీమాట చెప్పాను; అంతేగాని, అప్పులు చెప్పినమాట నువ్వు వినవన్న మాట నాకు బాగా తెలుసును-పోనియ్యి—మరోమాట చెబుతాను. అది బనా చెవినిబెట్టు—నీకొకవేళ, సిఊ అయితే, నీతరపున, నీ వ్యవహారాలూ నవహా

రాలూ, చూడడానికి యవరైనా ఒకడు వుండాలా లేదా? నీ బంధువుల్లో కల్లా యింగిలీషు వొచ్చినవాణ్ణీ వ్యవహారజ్ఞానం కలవాణ్ణీ నేను వొక్కణ్ణేగద? నాకో పవరాఫ్ టర్నామా గొలికి యిచ్చెయ్యి.

లుబ్ధా—నువ్వెందుకు నన్ను దుక్ఖంలోవున్నవాణ్ణి, మరింత దుక్ఖపెడతావు? అన్నిటికీ నాకు సౌజన్యారావు పంతులుగారు వొక్కరేవున్నారు. ఆయన యేలా చెబితే అలా చేస్తాను.

గిరీ—నేనన్నమాటా అదేకగూ? ఆయన చెప్పినట్టు నువ్వేవిటి, నేనేవిటి, యవరైనా వినవలసిందే యీ రెండు సంగతుల విషయమయీా, ఆయన సలహా తప్ప, కుండా అడిగి వారు యలా శెలవిస్తే అలా చేదాం. యేమంటావు?

లుబ్ధా—యిప్పటి నాచిక్కుకు పనికొచ్చేమాట ఒక్కటి లేదుగద.

గిరీ—మరి యెందుకొచ్చా ననుకున్నావు యింతదూరం? నేను నాడు వ్రాసిన వుత్తరపు సంగతులు నువ్వు ఆలోచనలోకి తెచ్చివుంటే, యీ చిక్కులు నీకు రాకపోనుగదా?

లుబ్ధా—అప్పుడు గడ్డితిన్నాను.

[హెడ్డు కనిష్టీబు, దుకాణదారు ప్రవేశించి]

హెడ్—అపుధాన్లూ—ఈయనెవరు ?

బుఛ్ఛా—నాతమ్ముడు

హెడ్—నాకేం తోచకుండావుంది బైరాగి మాయమైపోయినాడు.

బుఛ్ఛా—అయ్యో ! మరేవిఁటి సాధనం ?

హెడ్—అదే ఆలోచిస్తున్నాను.

బుఛ్ఛా—యెక్కడికి వెళ్ళాడో !

హెడ్—శ్రీ జగన్నాధస్వామివారి శలవౌతూందిఅని యీ హృదయంనుంచీ అంటూ వొచ్చాడు.

దుకా—సారాదుకాణాల్లో యెతికితే, దొరుకుతాడు.

హెడ్—అదేంమాట భాయీ. సిద్ధులు యేంజేసినా, వారికి తప్పులేదు. యేదుకాణం లోనూకూడా కానరాలేదు.

దుకా—అలాగైతే అనకాపిల్లి రోడ్డుకాని యెతకండి.

గిరీ—బైరాగి యెందుకయ్యా ?

హెడ్—ఆయన అంజనంవేసి గుంటూరుశాస్తుల్లుని, వాడికూతుర్ని చూపించాడు.

గిరీ—డామ్‌నాన్సెన్సు—గ్రోస్ సూపర్‌స్టిషన్—యీ వెఱ్ఱిఖబుర్లు యేదొర నమ్ముతాడు ?

హెడ్—దొర్లు నమ్మకపోతే పోయేరు. ఆగుంట బతికివుందనీ, ఫలానాచోట వుందనీ మనకి ఆచోకీ తెలిస్తేచాలదా ?

గిరీ—ఇగ్నోరెన్స్ ! యేమి ఆచోకీ తెలిసింది ?

హెడ్—ఆపిల్ల ఒక పూరియింట్లో కుక్కిమంచంమీద కూచుని యేడుస్తూన్నట్టు కనపడ్డది.

గిరీ—మీకే కనపడ్డదా ?

హెడ్—నాకెలా కనపడుతుంది ! పాపం పుణ్యం యెరగని చిన్నపిల్లవాళ్ళకే కనపడుతుంది.

గిరీ—లోకం అంతటా పూరియిళ్ళూ కుక్కిమంచాలూ వున్నవిగదా, యేవూరని పోల్చడం ?

హెడ్—యీరాత్రి మళ్ళీ అంజనంవేసి వూరుపేరు చెప్పిస్తానన్నారు.

గిరీ—యవిడెన్సు ఆక్టులో అంజనాలూ, పిశాచాలూ సాక్ష్యానికి పనికొస్తాయిటయ్యా ?

హెడ్డు—ఆబైరాగిని మీరెరగరు; ఆయన గొప్పసిద్ధుడు — యేంజెయ్యాలంటే అది చెయ్యగల్డు—అతడు పక్కనివుంటే నాకు కొండంత ధైర్యంవుండేది. జగన్నాథ స్వామిని సేవించుకుని సాయంత్రానికి ఆయనవొస్తే, నేను అదృష్టవంతుణ్ణి.

గిరీ—పదిరోజులు ప్రయాణం గదా, ఒక్కరోజులోపోవడం రావడం యలాగ ?

హెడ్డు—ఆయనకి వాయువేగంవుంది.

దుకా—అప్పులాళ్ళు అగుపడితే, వాయువేగంగా యెగేస్తాడు — నా బాకీ వొసూలు చేసుకోనిచ్చినారు కారుగదా ఖాయీ !

హెడ్డు—వెధవబాకీ — యీగండం తప్పితే, నేను యిచ్చేస్తానుఖాయీ

దుకా—గండం తప్పేదేటి, నాసొమ్ము నాచేతులో బడేదేటిఖాయి ?

హెడ్డు—మీ అందరిసాయం వుంటే దాటకేంఖాయీ ?

దుకా—ప్రాణం పెడతానుఖాయి. సాక్షింమాటమాత్రం శెలవియ్యకండి ?

హెడ్డు—సాక్ష్యంపలకరా యేవిఁటి ?

దుకా—దుకాణవేఁసుకు బతికేవాళ్ళకి సాక్షీకాలెందుకు ఖాయీ ? యీ తిరగడం నించి బేరం చెడ్డాది. యీవేళ వూరికిపోకుంటే దుకాణం యెత్తిపెట్టాలి.

హెడ్డు—యిదేనా మీస్నేహం, నేస్తం ?

దుకా—మీవెంట తిరిగితే, కొత్తహెడ్‌గారు.—

హెడ్డు—కొత్తహేడ్డేవిఁటిఖాయి ?

దుకా—యినిసిపికటరుగారు, చెప్పినారు. నాసొమ్ముమాటేటిఖాయి ?

హెడ్డు—యినస్పెక్టరుగాడు అన్నిందాలా నాకొంపతీశాడు !

దుకా—ఆబైరాగాడు నాకొంపతీసినాడు. యిహ నాడబ్బు నాచేతులో పడేదేటి ?

(నిష్క్రమించును.)

[అసిరిగాడు ప్రవేశించి]

అసిరి—(బుఱ్ఱగోకుకుంటూ) బాబూ, మా ముసల్దోనికి సాలొచ్చింవట—కబురెట్టింది బాబూ.

హెడ్డు—వెధవా, సాక్ష్యంయివ్వంది వెళ్ళిపోతావా యేమిటి ?

అసిరి—సాచ్చీకం అయిందాకా బతికుంటాదా బాబు ?

హెడ్డు—ఓరి, వెధవా. దొంగమాట లాడుతున్నావు — గుండె పగలగొడతాను. నీకెవడ్రా కబురుతీసుకొచ్చాడు ?

అసిరి—మనవూరు జండోళ్ళొచ్చినారుబాబు.

హెడ్డు—గాడిదకొడకా, యిల్లుఁదిలావంటే వీపు పెట్లగొడతాను.

అసిరి—యెళ్ళితే మీరుతంతారు, యెళ్ళకుంటే అమెతంతారు.

హెడ్డు—ఆరెవళ్ళా ?

అసిరి—యినీసిపిక్కటోరు.

హెడ్డు—యీ యినస్పెక్టరు మరి సాక్ష్యం రానివ్వడు !

గిరీ— అసిరీ – నా దెబ్బ నీకు తెలుసును – యినస్పెక్టరూ గినస్పెక్టరూ జాంతేనై. విన్నావా, తిన్నగా బోనెక్కి నిజవేఁదో సాక్ష్యం పలక్కపోతి వట్టాయనా, పీక నులివేసి నిన్ను నూతులో పారేస్తాను.

అసిరి— యేటిబాబూ! మీరో తెన్నా, ఆరో తెన్నా, యీరో తెన్నా, నాకే పెరిక బాబూ? మీ నౌకరికి దణ్ణం పోతాను, బాబూ, ఆయమ్మ గోడ గెంతడం నాను సూపులేదు బాబూ. గవరయ్యగోరు దెయ్యాన్ని సీసాలో యెడితే, గోడ గెంతడం యేటిబాబు? వొట్టి అబద్ధం! నాను సూపులేదు బాబు.

గిరీ— వాడు చూడండి సాక్ష్యం యలా పలుకుతాడు, అన్నయ్యా?

లుబ్ధా— నా ప్రాలుబ్ధం – యేవని జెప్పను?

హెడ్డు— యవరీయనా? కేసుల మొహం అంటే యీయనకేమైనా తెలుసునా?

గిరీ— కేసుల మొహం నాకూ తెలియదు, నిజం మొహం పోలీసువాళ్ళకి తెలియదు. అబద్ధ సాక్ష్యాలవల్ల తప్పించుకోవడంకన్న, జెయిల్లోకూచోడవేఁ ఉత్తమం. ధన ప్రాణాలు రెండూపోయినా మనిషి అన్నవాడు అసత్యం ఆడకూడదు – ఆడించకూడదు.

హెడ్డు— యేవిఁటండీ ఈ యెన తత్వసారథ్యం! – యవరితడు?

గిరీ— నేను లుబ్ధావధాన్లుగారి తమ్ముణ్ణి – నా పేరు గిరీశం అంటారు. నేను పరీక్షలు పాసైనవాణ్ణి; తెలిసిందా?

హెడ్డు— వెధవముండని తగులుకుపోయిని మహానుభావుడివి నువ్వేనా?

గిరీ— డిఫర్ మేషన్ అంటే మీ కేమో తెలుసునా? నేను సౌజన్యారావుపంతులుగారి స్నేహితుణ్ణి – సాక్ష్యాలు యేరీతిగా వున్నాయో కనుక్కుని, అన్నయ్యగారికి మీకు సలహా చెప్పమని పంతులుగారు నన్ను పంపితే వచ్చాను.

హెడ్— అలా అయితే మాకు మీరు సాయం చెయ్యాలిగాని. అబద్ధం లేకుండా సాక్ష్యం కావాలంటే యీ భూప్రపంచకమందు యెక్కడైనా సాక్ష్యం అన్నది వుంటుందా? నా నెత్తిమీద యెన్ని వెంట్రుకలు వున్నాయో, అన్ని సాక్ష్యాలు చూశాను. పెద్దపెద్ద వకీళ్ళు తయారుచేసిన సాక్ష్యాలుకూడా చూశాను, మీరు అనుభవంలేక నీతులు చెబుతున్నారు గాని, హైకోర్టు వకీళ్ళు కూడ తిరగేసి కొట్టమంటారు. నిపుణ్యంవుంటుంది బాబూ, నిజం అబద్ధం అని తేలగొట్టక, యేదో ఒకతడక అల్లి తయారుచేస్తేగాని ఆబోరుదక్కదు.

గిరీ— అన్నయ్యకీ, మీకూ సహాయం చెయ్యడంకోసం కాకపోతే యింతదూరం నుంచి నేను యెందుకు వచ్చాను? మీయిష్టంవొచ్చినట్టల్లా మీకు పనికివొచ్చే

అబద్ధాలు మీరు పలికించడముకు నా అభ్యంతరం యెంతమాత్రంలేదు ఏబ్ స్ట్రాక్ట్ ట్రూత్ అనగా సుద్ధసత్యవఁనేది, సాక్షాత్తూ భగవంతుడితో సమానమైనవస్తువ అన్నమాటమాత్రం మరిచిపోకూడదని నా అభిప్రాయము, నేను మట్టుకు నిజం

కోసం సమయంవొస్తె సంతోషముతో ప్రాణం యిచ్చేస్తాను. "లోకోభిన్న రుచిః" అన్నాడు, కొందరికికందిపప్పుపచ్చడిరుచి; కొందరికి పెసరపప్పుపచ్చడి రుచి; కొందరు అదృష్టవంతులికి, రెండుపచ్చళ్ళూరుచి. అలాగనే, కొందరికి అబద్ధంరుచి: కొందరికినిజం రుచి, చాలామందికి రెండింటీ కలగలుపు రుచి. యిది లోకస్వభావం. గనక అవసరం కలిగినప్పుడు తణుకూ బెణుకూ లేకుండా, అబద్ధం ఆడవలసిందే—ప్రస్తుతాంశంలో అసిరిగాడిచేత అబద్ధం ఆడించడం నాదిపూచీ. అసిరీ—నాతడాఖా జ్ఞాపకవుంచా, కబడదార్—సాక్ష్యం యివ్వకపోతే చంపేస్తాను,

హెడ్డు—అలా తోవలోకిరండి భాయీ—చర్మం చెప్పులుకుట్టి యిస్తాను. (లుబ్ధావధాన్లుతో) ఆ ఛండాలుడు రామప్పంతులుని నమ్మక, యిలాంటి కావలసినవాళ్ళ మాట వింటే; మీకు యీగతి రాకపోవునుగదా ?

గిరీ—మావాడు, కావలసినవాళ్ళ నేమో వింటాడండీ? దత్తత చేసుకుంటానని యెన్నాళ్ళాయో అంటున్నాడు; దత్తత చేసుకుంటే కనిపెట్టివుండనా ? "పోనీ ఓపవరాఫ్ టర్నామా అయినా నాపేర వ్రాయి, నీ వ్యవహారాలు చూస్తాను" అంటే, చెవిపెట్టడు,

హెడ్డు—యేమండీ, అవుధాన్లుగారూ అలా చెయరాదటయ్యా ?

లుబ్ధా—వెనకనుంచి ఆలోచించుకుందాం.

గిరీ—ఆఘాత్తుగా, జెయిలులోకి లాక్కుపోతే, ఆపైని చేసేపనేవిటి ?

హెడ్—జయిలు సిద్ధపరిచారూ ?

గిరీ—మాటవరసకన్నాను. కీశించి మేలించాలి—యినస్పెక్టరు కుట్ర బలంగావుంది. పోలిశెట్టి సాక్ష్యంపలకనని సౌజన్యారావు పంతులుగారితో చెప్పి వూరికి వెళ్ళిపోయినాడు.

హెడ్డు—అయ్యో, మరేమిటిగతి!

గిరీ—అదే పంతులుగారూ నేనూ, విచారిస్తున్నాం.

[పూజారి గవరయ్య ప్రవేశించును.]

హెడ్డు—గవరయ్యగారూ, గురోజీ కనపడ్డారా ?

గవ—యిదుగో నాతో వొస్తూంటేనే! మీ పెరటి అరుగుమీదే యింతసేపూ సమాధిలో వున్నారు,

హెడ్డు—నాకు పెరటి అరుగుమీద కనపడలేదే ? పోనీండి ఆయనవొచ్చారంటే బతికాను అన్నమాట—యేరీ ?

గవర—యేమి అలా అడుగుతున్నారు? యిదుగో మీ యెదటా (కాశీజాగావేపు చూపును) మీకు కనపడలేదా యేమిటి ? (కాశీజాగావైపుచూసి) యేంగురోజీ తిరస్కరిణీ విద్య అవలంబించారేమి ?—ఓహో, మీగురువుగారి ఆజ్ఞ ఐందనా?

అయితే నాకెలా కనపడుతున్నారు?— నాకు మంత్రసిద్ధి కలదనా?— అయితే యెన్నాళ్ళు యిలా కనపడకుండాపుంటారు?—ఒక్కపక్షవాఁ? (హెడ్డుతో) అదీ వారు శలవిచ్చినమాట.

హెడ్డు—యీలోగా మాకీకకి వురి అయిపోతుందే?

గవర—(కాశీజాగావైపుచూచి) యేమిశలవు. గురూ—(హెడ్డుతో) మీకేమీ వెర్వా లేదన్నారు.

హెడ్డు—యీరాత్రి అంజనం వేయిస్తానన్నారుగదా, యెలాగ?

గవర—(కాశీవైపుచూచి) యేం శలవు?—(హెడ్డుతో) అన్నిపనులూ నాచేత చేయిస్తామన్నారు.

హెడ్డు—వారు కనపడితే బాగుండును,

అసిరి—అదేటిబాబూ, ఆరు నాకగుపడుతున్నారు!

గవర—సిద్ధులూ, పిశాచాలూ, మాలాంటి మాంత్రికులికి కనపడతారు. వాడిలాంటి మూఢభక్తులకు కనపడతారు; పాపం పుణ్యం యరగని, పసిపిల్లలికి కనపడతారు. ఇతరులకు కనపడరు

గిరీశమ్—హంబగ్. (కఱ్ఱతో గవరయ్య పక్కని కాశీజాగాకొట్టి) యవడున్నా డిక్కడ? హెడ్డుగారూ, యిదంతా గ్రాండ్డచ్చీ ఆఫ్ బేడెజ్.

గవర—నువ్వు రెండు యింగిలీషుముక్కలు చదువుకుని నాస్తికుడివి కాగానే, మహాత్మ్యాలు పోతాయనుకున్నావా యేవిఁటి? నువ్వు సొట్టకఱ్ఱ తిప్పితే సిద్ధులికి తగుల్తుందా? నీలాగే పెద్దకబుర్లు చెప్పిన రిజస్టరికి, స్మశానంలోకి తీసికెళ్ళి దెయ్యాన్ని చూపించేసరికి, ఆర్నెల్లు పూష్టం పెట్టుకున్నాడు. సిద్ధుల్ని నిందిస్తే ఖుఱ్ఱ పగుల్తుంది.

అసిరి—ఆరేటిబాబూ, హై రంగిరి!

గిరి—(అసిరిగాడిపైని ఉరికి) వెధవా, యేమిరా?

అసిరి—లేదుబాబూ, లేదుబాబూ, ఉత్తినన్నాను.

గిరి—దొంగ గాడిదకొడకా! (హెడ్డుతో) మీరు సాక్ష్యం కుదుర్చుకోవడం మానేసి, యీ గవరయ్య మాయాల్లోపడితే మరి తేల్తారా?

హెడ్—అన్నా—అలా అనకండి. వీరి సాయంవల్లే మనం వొడ్డెక్కాలి (చెవిలో) గవరయ్యగారు మనకి ముఖ్యమైనసాక్షి.

గవర—కిరస్తానపభ్రష్టులు చేరినచోట మాంత్రికులూ, సిద్ధులూ వుండజనదు-(కాశీవైపుచూసి) రండి గురోజీ మనతోవని మనం పోదాం.

లుబ్ధా—గవరయ్యన్నా, యెక్కడికి వెళతారు?

గవర—నాకు తోచినచోటికి

లుబ్ధా—మరి సాక్ష్యవో?

గవర — అవధాన్లుగారు పెళ్లాడినది కామినీపిశాచం "అది మనిషి, గోడ గెంతి పారి పోయింది" అని నేను అబద్ధపు సాక్ష్యం చెప్పానంటే మరి మంత్రం అన్నది నాకు మళ్ళీ పలుకుతుందా? నావొంతు ఆ గిరీశాన్ని సాక్ష్యం పలకమను.

"నమ్మి చెడినవారు, లేరు ।
నమ్మక చెడిపోతే, పోయేరు॥

(గిరీశంతో)— యినస్పికటరుగారు నీకంటే యెక్కువ యింగిలీషు చదువుకున్నా ఆయనికి మనశాస్త్రాల్లో నమ్మకాలు పోలేదు.

హెడ్ — ఆయన దగ్గిరికి వెళతారా యేవిఁటి?

గవర — (వెళ్ళుతూ) కబురంపించారు.

హెడ్ — రండి, రండి, గవరయ్యగారూ చిన్నమాట.

గవర — (వెళ్ళుతూ) అచిన్నమాటేదో (గిరీశమును చూసి) ఆ మహానుభావుడితో చెప్పండి.

(నిష్క్రమించును.)

హెడ్ — (గిరీశంతో) యీ సాక్ష్యం మీరు మాటదక్కించుకున్నారు-మరి సాక్ష్యమన్నదిలేదు.

గిరీ — ఆమాటకొస్తే-నేనే సాక్ష్యానికి దిగి, కేసునీళ్ళు కారించేస్తాను. నాశక్తి చూతురుగాని-సౌజన్యారావు పంతులుతోమాత్రం ఆమాట యింకా చెప్పకండి.

(తెరదించవలెను)

౭-వ స్థలము : సౌజన్యారావు పంతులుగారి యిల్లు

[మేడపైని పంతులుగారి పడకగది ఒక బల్లపైని సన్నని గాజుదీపము కొంచము వెలుతురు కలుగజేయును. గదిమధ్యను మెట్లవైపునున్న గుమ్మమునకు యెదురుగా దోమతెర మంచము ఉండును. దానిపైని సౌజన్యారావు పంతులు మేలుకుని పరుండియుండును. మంచము రెండవప్రక్కను చిన్న రౌనుబల్లపైని గిల్టు కవరూ అంచులూ గల భగవద్గీతాపుస్తకము, పక్కని కుర్చీమీద గిరీశము కూర్చునియుండును.]

గిరీ — నామనసు డైలెమ్మాలోపడి చాలా ఖేదిస్తూందండి. యేరీతినైనా నాఅన్నగారు యీ ఆపద దాటుదురా అని ఆతృత వొకపక్కా, అసత్యమునా కార్యసాధనంగా చేసుకోవడం అనే జెఘూస ఒక పక్కా, నన్ను పీడిస్తూన్నపండి, "అబద్ధపుసాక్ష్యం వొద్దు నిజమైనసాక్ష్యం జాగ్రత చెయ్యండి" అని హెడ్డు కనిష్టిబులో నేను అనేనరికి నాపైని కొండంత కోబ్బడ్డాదండి నిజమైన సాక్ష్యం ప్రయత్నిస్తే దొరకదా అండి?

సౌజ—నిజమైన సాక్ష్యం! యేం సత్యకాలం! నిజవాఁడేవాడు సాక్ష్యానికిరాడు. సాక్ష్యానికొచ్చినవాడు నిజవాఁళ్ళేడు.

గిరీ—యంచేత ఆళ్ళేడండి?

సౌజ—వాదికి బాధించే నిజం వాదితరఫు వకీలికి అక్కర్లేదు. ప్రతివాదిని బాధించే నిజం ప్రతివాది వకీలుకి అక్కర్లేదు. క్రాసెగ్జామినేషను ఆరంభం అయేసరికి యెంతటిసాక్షీ కపిత్వం ఆరంభిస్తాడు. అంచేతనే పెద్దమనుష్యులు బోనెక్కడానికి భయపడతారు.

గిరీ—వకీళ్ళు అబద్ధాలాడిస్తే న్యాయం కనుక్కోడానికి జీతం పుచ్చుకునే జడ్జీ యేం జేస్తాడండి?

సౌజ—ఉభయపార్టీల వకీళ్ళు ఆడించే అబద్ధాలూ చెయిపీకేటట్టు రాసుకుంటాడు.

గిరీ—అయితే యెందుకండి యీకోర్టులు?

సౌజ—నేను అదే చాలాకాలవాఁయి ఆలోచిస్తూవుంటిని. పెద్దపెద్ద వకీళ్ళుకూడా సిగ్గుమాలి బరిపెట్టి దొంగసాక్ష్యాలు పాఠంచెబుతారు. కొందరు మృదవర్లు తిరగేసి కొట్టమంటారు. నావంటి చాదస్తులం యింకొక కొందరం అట్టి పాపానికి వొడిగట్టుకోఁగాని, మాపార్టీల తరఫు సాక్ష్యాలుకూడా అబద్ధం చెబుతున్నారని యెరిగిన్నీ వూరుకుంటాం. యిలాటి అసత్యానికి అంగీకరించవలసి వస్తుందనే, నేను ప్రాక్టీసు చాలా తగ్గించుకున్నాను. క్రమంగా యీవృత్తే మానుకోవడవు సంకల్పంకూడావుంది.

గిరీ—అందరూ తమవంటి వకీళ్ళే అయితే, అసత్యం అన్నది వుండనేవుండదండి. వకాల్తీలో యింత అక్రమం వుందన్నమాట నేనెరగనండి. యేమైనా సహించగలనుగాని అసత్యం అన్నది సహించలేనండి.

సౌజ—ఒక్క అసత్యంతో కుదరలేదు. సాధారణంగా వకాల్తీలో దురాచారాలు చాలావున్నాయి. ఏంటినాచ్ లాగనే, ఏంటీ వకీల్ అని వక మూవ్‌మెంటు మనదేశంలో స్టార్టు చెయ్యవలసిన ఆవశ్యకత కలిగేటట్టు కనపడుతుంది. హెడ్ కనిష్టేబుది తప్పుకాదు. దొంగసాక్ష్యం కలిస్తేనేగాని కేసులు గెలియవు. మీరు సత్యమార్గంలో తరిఫీదైన మనుష్యులు బొటచేత, మీరు కేసులు నడిపించే మార్గాలు సవ్యంగా వున్నాయి.

గిరీ—మరి మా అన్నగారి గతియేవిఁటండి?

సౌజ—ఒక్కటే సాధనంవుంది. ఆగుంటూరు శాస్తుల్లు యెవరో పోల్చి పట్టుగుంటే యితరసాక్ష్యం అవసరం వుండదు.

గిరీ—పట్టుపడేమార్గం యేదో తమరు శలవిస్తే మూడులోకాలూ గాలించి అయినా పట్టుగుంటానండి.

సౌజ—మీ యోగ్యతకు నాకు చాలా సంతోషంగావుంది. మీలాంటి యెంగ్ మెన్ లావుగావుంటే, మనదేశం బాగుపడును. మీ ప్రయత్నం సానుకూలం కాతగిన బందోబస్తు యావత్తూ నేను చేస్తాను. మీ స్వంత చిక్కులుకూడా వదిలినవి గనక మీరు వెంటనే బయలుదేరి వెతకడం ఆరంభించవచ్చును యీ కారణం చేత మీ వివాహం పోస్ట్‌పోన్ కావలసి వొస్తుందిగదా అని మాత్రం విచారిస్తున్నాను,

గిరీ—అట్టి విచారం తాము పడనక్కరలేదు. మా గురువుగారి ఉపదేశం డ్యూటీ ముందూ, ప్లెజర్ తరవాతానండి అందులో నేను చిన్ననాటినుంచీ కొంచం కాన్‌సెన్ట్రేషనూ, ఇంద్రియనిగ్రహమూ అభ్యాసం చెయ్యడంచాతనూ, వొళ్ళు మరిచీ యెల్లప్పుడూ యేదో ఒక వ్యాపకంలో కొట్టుకుంటూ వుండడం చాతనూ, స్త్రీసుఖముల యెడల నాకు విముఖతలావడి అందుచేతనే మావాళ్ళంతా నాకు నెపోలియన్ ఆఫ్ ఆంటీనాచ్ అని పేరుపెట్టారు. యీ జీవిత కాలమంతా సోషల్ రిఫారమ్ కింద వినియోగపరుద్దామనే నిర్ణయంతో వివాహంమాని మాగురువుగారిదగ్గిర లెప్టెనెంటుగా ప్రవేశించానండి. బుచ్చమ్మ యొక్క హృదయనైర్మల్యమూ, ఆమె దురవస్థా చూచిన్నీ, నాశిష్యుడియందు నాకువుండే ప్రేమాతిశయంచేతానున్నూ, ఆమెయందు కూడా ప్రేమాతిశయం నాకుకలిగి, ఆమెను వివాహం కావడముకు వొప్పుకున్నానుగానండి, ఇంద్రియసుఖముల నపేక్షించికాదు. ఆమెకూడా నన్ను ప్రేమించి, విధవావివాహము కూడుననే నిశ్చయముతో నన్ను వివాహము కావడముకు అంగీకరించారండి. గనక మా మారియేజి అనేది ట్రూలవ్ మారియేజిగాని, సాధారణపు విడోమారియేజి కాదండి.

సౌజ—మీగురువుగారూ అలాగే వ్రాశారు గాని మీరు విడోమారియేజి చేసుకుంటే మీ అన్నగారు మిమ్మల్ని వెంమకోరేమో?

గిరీ—తమ మాటను ఆయన అతిక్రమించబోరండి. ఒకవేళ ఆయనవప్పకపోతే, దత్తత వదులుకుంటానుగాని; ప్రాణసమానురాలైన బుచ్చమ్మను విడవనండి.

సౌజ—ఆమె అదృష్టవంతురాలు.

గిరీ—అట్టి స్త్రీరత్నము (చడితేకుండా ఒకమనిషి మెల్లొక్కవచ్చి ద్వారముదగ్గిర తనకు యెదురుగా నిలిచివుండడము చూచి గిరీశం నిర్ఘాంతపోయి మాటమాని నోరు తెరచును, ఆవైఖరి సౌజన్యారావుపంతులు కనిపెట్టి)

సౌజ—యేమిటి అలా చూస్తున్నారు? (గిరీశం చూస్తూవున్నవేపు తానును దృష్టి తిప్పి; వచ్చినమనిషిని చూచును.)

గిరి—యిట్టి స్త్రీరత్నము దొరికిన కారణంచేత నేనే అదృష్టవంతుణ్ణి అని భావిస్తాను. అయితే "పరోపకారః పుణ్యాయ। పాపాయ పరపీడనం" అన్న న్యాయ ప్రకారం, ఒకర్ని కాపాడి ఉపకారం చెయ్యడం ఉత్కృష్టమైన పుణ్యం. నిష్కారణంగా, వాడిమానాన్న వాడు బతుకుతున్న వాడికి అపకారంచెయ్యడం పాపానికి కారణం. గనుక మా అన్నయ్యని యెంతకష్టపడి అయినా నేను కాపాడడం విధి అని యెరుగుదురనండి.

సౌజ—(కొత్తగావచ్చినమనిషితో) యెవరు మీరు?

కొత్త—జరూరు ప్రయోజనం కలిగివచ్చానండి—వర్తమానం చెయకుండా వచ్చినందుకు క్షమించవలెను—కింద నౌఖర్లు కానరాలేదండి.

సౌజ—రండి—కూచోండి.

గిరి—(లేచివెళ్ళి ఒక కుర్చీతెచ్చి తన కుర్చీ పక్కనువేసి) దయచెయ్యండి.

కొత్త—(కూచోక) అక్కర్లేదు.

సౌజ—కూచోండి-(కొత్తమనిషి కూచొనును) తాము యెవరండి?

కొత్త—నే నెవరో మనవిచెయక తీరదా అండి?

సౌజ—యే కారణం చేతనైనా పేరుచెప్పడం యిష్టంలేకపోతే, చెప్పనక్కరలేదండి.

కొత్త—నేవచ్చినపనికి, నా పేరుతో పనిలేదండి. కొన్ని కారణములచేత నా పేరు చెప్పడముకు వీలులేకుంది. క్షమించవలెనని ప్రార్థన.

గిరి—షేక్స్పియర్ అన్నాడుకాడా అండి "వాట్సినెనేమ్?" అని? దానిని నేను చిన్నగీత ముక్కగా తర్జుమాచేశానండి "పేరులోననేమి పెన్నిధియున్నది" మన శాస్త్రాల్లోకూడా యెవరిపేరు వారుగట్టిగా ఉచ్ఛరించితే పాపవఁన్నారు. తమకు విశదమే

కొత్త—మరివొకరితో అయితే కల్పించి మారుపేరు చెప్పుదును. తమచోట అబద్ధం ఆడజాలనండి.

గిరి—భోజరాజు ముఖం చూస్తే కవిత్వం పుట్టినట్టు, తమ ముఖంచూస్తే యెట్టివారికైనా నిజవేఁ నోటంట వొస్తుందండి.

కొత్త—ఒకా నొకరికితప్ప,

గిరి—"సచేమాన్ ఈజ్ టు బిపిటీడ్." అనగా అట్టి మనిషివుంటే ఆ మనిషి యెడల మనం కనికరం కలుగజేసుకోవాలి - అంతే.

సౌజ—అసత్యవఁ నేది యెవరితోనూ ఆడకూడదు.

కొత్తమనిషి—మంచివారియెడల మంచిగానూ, చెడ్డవారియెడల చెడ్డగానూ, వుండమని మాతల్లిగారు ఉపదేశం చేశారు అందుచేత తమతో అబద్ధ వాఁడనన్నాను.

సౌజ—మీ తల్లిగారు పూజ్యులేగాని, వారి ఉపదేశంలో మీరు మొదటి సగమే అవలంబించి కడంసగమూ మార్చి మనంచెడ్డవారని అనుకునే వారియెడలకూడా

మంచిగా వుండుటకు ప్రయత్నము చేస్తే, దయాపరిపూర్ణుడైన భగవంతుడు సృజించిన యీలోకము మీకు మరింత యింపుగా కనపడుతుంది. మీకూ మీపరిచయం కలిగిన వారికీ మరింత సౌఖ్యము కలుగుతుంది. కాక మంచి చెడ్డలు ఏర్పర్చగలిగినవాడు యెవడు? మంచిలోనూ చెడ్డవుంటుంది. చెడ్డలోనూ మంచివుంటుంది

గిరి — యేమి విలవైనమాటలు! ఒక చెడ్డమనిషి వున్నాడనుకోండి. ఒకణ్ణి అనడ మెందుకు? నేనే ఆ చెడ్డవాణ్ణి అనుకోండి. అట్టి చెడ్డవాడనైన నా యెడల మంచిగా వుండడమే యోగ్యత. తమవంటి మంచివారి యెడల అంతా మంచిగానే వుంటారు. "అపకారికి నుపకారము । నెపమెన్నక చేయువాడు నేర్పరి సుమతీ" అని కవి అన్నమాట పర్ఫెక్ట్ జెమ్ కాదాఅండి?

సౌజ — నా భావం మాబాగా ఉపన్యశించారు.

కొత్తమనిషి — (సౌజన్యారావు పంతులుతో) తమ వాక్యం గురూపదేశంగా భావించి, యిటుమీదట చెడ్డవారి యెడలకూడా మంచిగా వుండడముకు ప్రయత్నిస్తాను, తమ శిష్యరికం లభించడం నాకు పెన్నిధి. సత్పురుషుల దర్శనం సద్యోఫలం కలది. తాము మంచిలో చెడ్డ వుంటుందని శలవిస్తిరి. పరిపూర్ణమైన తమ మంచిలో చెడ్డలేదని వింటున్నాను.

సౌజ — పరిపూర్ణమైన మంచి ఒక్క భగవంతుడి యందే కలదు. నా చెడ్డలోకమే యెరుగును?

గిరి — మిషనరీ ఒరిజినల్ సిన్ అంటాడండి మనవాళ్ళు పూర్వకర్మ అంటారు. దాంతస్సాగోయ్యా (బెగ్ యువర్ పార్డన్) ఆ ఒరిజినల్ సిన్, లేక కర్మ, అనేది యెంత మంచివాడినైనా సరే యెంతకట్టుదిట్టమైనవాడినైనా రెక్కపట్టుకు యీడ్చి తోవలోకి లాగుతుందండి. తమకు విశదము కానిది యేమున్నది?

సౌజ — "బలవానింద్రియగ్రామో విద్వాంసమపికర్షతి" అని గీత చెబుతూంది. యెవడి చెడ్డ, వాడు దాచుకుని మంచినే పైకి కనపర్చుతాడు.

కొత్తమనిషి — ఒకానొకరు లేనిమంచిని కూడా వున్నట్టు ప్రచురపరిచి లోకాన్ని భ్రమింప చేస్తారు.

సౌజ — సత్యం. అందుచేతనే మంచి చెడ్డలు మనసే యెరగవలెగాని లోకమే మెరుగును అని అన్నాను.

కొత్తమనిషి — నటనవల్ల కొద్దికాలమే లోకానికి కళ్ళు కప్పవచ్చునుగాని, నిడివి మీద బంగారాన్ని, యిత్తడినీ లోకం యేర్పేస్తుందండి. (గిరీశంతో) యేమంటారు?

గిరి — పంతులుగారికి నిద్రభంగమౌతుంది. మీరు వచ్చినపనేదో —

కొత్తమనిషి — (సౌజన్యారావు పంతులుతో) స్వాభావికంగా మంచికి లోకం గుడ్డి; చెడ్డవెతకడానికి బారెడుకళ్ళు; గనక, చూచ్చూచి, లోకం [illegible]

అని నిర్ధారణ చేసిన తరవాత, వారు మంచివారు కాకతీరదండి — తమవంటి మంచివారు వలవేస్తే యెక్కడా కనపడడం కష్టం అండి. గనక తమ దర్శనం నాకు కావడంవల్ల యీరోజు, నా జన్మానికల్లా సుదినంగా భావించి సంతోషిస్తున్నాను.

గిరి — సందేహవేఁవిఁటి !

సౌజ — మంచిగావుండాపఁని ప్రయత్నిస్తున్నాను. అంతకన్న నాయందు యోగ్యత యేమీలేదు. మీరు వచ్చినపని చెప్పారుకారు.

గిరి — నేను కనుక్కొని తమతో ఉదయం మనవిచేదునా ?

సౌజ — జరూరు పనిమీద వచ్చినవారూ, పేరు చెప్పనివారూ, మీతో వారి కార్యం చెబుతారా ? మీది యెంత సత్యకాలం !

గిరి — వారికి నేనేమైనా సాయంచెయడానికి అవకాశం వుంటుందేమో అనీ. తమకు నిద్రవేళైందనీ, మనవిచేశాను.

కొత్తమనిషి — గిరిశంగారు లోకోపకారపరులు.

సౌజ — మీకు కృతపరిచితులా ?

కొత్తమనిషి — వారిని యెరగనివారెవరండి ?

గిరి — వారు నా యందువుండే దయచేత అలా శెలవిస్తున్నారుగాని, నన్ను అంతా యెరగడానికి నేనేపాటివాణ్ణండి అయినా తరుచుగా లెక్చర్లు యిస్తూవుండడం చాత, వీరివంటి సత్పురుషులు నన్ను యెరిగివుండడంకద్దు; సత్కరించడంకద్దు వీరినికూడా నేను చూసివుందును. అందుచేతనే వీరు కనపడగానే, యెవరు చెప్మా చూచినట్టుందీ ! అనికలవిలపడ్డాను. వారుకూడా ప్రచ్ఛన్నులైవుందామని నిశ్చయించుకున్నారు గనక, నేను జ్ఞాపకం తెచ్చుకోడానికి ప్రయత్నం చెయ్యను, నేనుపోయి పరుంటాను. తాము ఉభయులు మాట్లాడుకోవొచ్చును.

సౌజ — అలాగే చెయ్యండి.

గిరి — (సౌజన్యారావు పంతులుతో) నమస్కారం. (కొత్తమనిషితో) మీరు బ్రాహ్మలా ?

కొత్తమనిషి — కాను.

గిరి — (కొత్తమనిషితో) అయితే దాసోహం ! — టుదిఅనోన్నేన్ ! (నిష్క్రమించుతూ గుమ్మము దగ్గిరకు వెళ్ళి తిరిగిచూసి కొత్తమనిషిని బతిమాలుకున్నట్లు అభినయించి, వెళ్ళును.)

సౌజ — గిరిశంగారు కవి - మహాయోగ్యుడైన చిన్నవాడు,

కొత్తమనిషి — వితంతువులను పెళ్ళాడడం, యేమంటీనామీకూడా మంచికి ఆవశ్యక వేఁనాఅండి ?

సౌజ—వితంతువులను, యిష్టమైతే పెళ్ళాడవొచ్చును లేకుంటే మానవొచ్చును మంచితో దానికి పనిలేదు. గాని వేశ్యాసంసర్గ కలవాడు యెన్నడూ మంచివాడు కానేరడు;

కొత్తమనిషి—అంతేనా అండి, లేక వేశ్యను చూడరాదు; వేశ్యతో మాటాడరాదు; వేశ్యపాట వినరాదు; అని నిర్ణయంకూడా వున్నదా అండి?

సౌజ—అలాటి నిర్ణయంవుంటే మరీ మంచిది.

కొత్తమనిషి—తమరు యాంటినాచ్ అనుకుంటాను.

సౌజ—ఔను.

కొత్తమనిషి—(చిరునవ్వు నవ్వుతూ) గిరీశంగారూ యాంటీనాచేకదా అండి?

సౌజ—మీకు తెలియదా? ఆయన యాంటీనాచికి గురువు.

కొత్తమనిషి—ఆయన నాకుకూడా గురువులేనండి.

సౌజ—ఆలాగనా? నాకు చాలా సంతోషం,

కొత్తమనిషి—యీ విషయంలో చాలాకాలవాఁయి నాకు ఒక్క సందేహం వుండిపోయింది; క్షమిస్తే మనవిజేస్తాను.

సౌజ—చెప్పండీ – తప్పేమి?

కొత్తమనిషి—వేశ్యలను పాటకు పిలవకపోతే, వాళ్ళు బతకడం యెలాగండి?

సౌజ—పెళ్ళిచేసుకుంటేసరి.

కొత్తమనిషి—గిరీశంగారిలాంటివారిని అనా తమ అభిప్రాయం?

సౌజ—యేమిమాట అన్నారు! రేపోనేడో ఆయన ఒక పవిత్రమైన వితంతువును పెళ్ళికానై యున్నారుగదా, వేశ్యనా పెళ్ళాడుతారు?

కొత్తమనిషి—జపాన్ దేశంలో గెయిషాలని వేశ్యలువున్నారనీ, వాళ్ళని గొప్ప గొప్పవారుకూడా పెళ్ళాడతారనీ యీ గిరీశంగారే కాబోలు చెప్పగా విన్నాను. జపాన్ దేశం గొప్పదేశం అని అంటారండి?

సౌజ—ఔనుగాని, గొప్పదేశంలోవున్న చెడ్డనే మనం అవలంబించాలా? గిరీశంగారు అట్టి అపవిత్రమైన పనికి ఇయ్యకొనరు.

కొత్తమనిషి—అయితే పెళ్ళిచేసుకోగోరిన వేశ్యలకు కోరతగిన వరులు దొరకడం యెలాగండి? లేక యెట్టివారైనాసరే అని తమ అభిప్రాయమా అండి?

సౌజ—యీసంగతి యింకా నేను బాగా ఆలోచించలేదు—వేశ్యలు విద్యలు నేర్చి ఇతరవృత్తులవల్ల సత్కాలక్షేపము చెయ్యరాదా?

కొత్తమనిషి—అట్లాచేస్తే, తమవంటివారు వాళ్ళను వివాహమాడుదురా?

సౌజ—యేంప్రశ్న? నేను యెన్నడూ వేశ్యను పెళ్ళాడను నా యెత్తు ధనంపోస్తే వేశ్యను ముట్టను.

కొత్తమనిషి—ప్రమాదంవల్ల వేశ్యశరీరం తమకు తగిలితే?

సౌజ—(నవ్వుతూ) తగిలినశిరం కోసేసుకుంటాను. చిత్రమైన ప్రశ్నలడుగుతున్నారు!

కొత్తమనిషి—వేశ్యజాతి చెడ్డకావచ్చును. గాని తాము శలవిచ్చినట్టు, చెడ్డలో మంచి వుండకూడదా? మంచి యెక్కడనున్నా గ్రాహ్యంకాదా అండి?

సౌజ—మంచి యెక్కడనున్నా గ్రాహ్యమే. గాని మీరు వచ్చినపని చెప్పారు కారు?

కొత్తమనిషి—నాపనిమట్టుకు మిమ్మల్ని చూడడమే.

సౌజ—చూడడానికి నిషిద్ధవేళ రావలెనా?

కొత్తమనిషి—మీపని మించిపోకూడదని అట్టివేళ వచ్చాను.

సౌజ—మించిపోయేపనులేవీ నాపనులు లేవే?

కొత్తమనిషి—దురవస్థలో వున్నవారి పనులల్లా తమ స్వంతపనులుగానే యోచింతురని లోకులవల్ల విన్నాను, మరేంలేదు, అవధాన్లుగారి కేసులో గట్టి సహాయం చెయ్యగలిగినవారి నొకరిని నేను యెరుగుదునండి.

సౌజ—అలాగైతే మిమ్మల్ని మాపాలిటిదేవుణ్ణిగా భావిస్తాం.

కొత్తమనిషి—అంతమాట నాకు దక్కాలిగదా అండి?

సౌజ—యేమి అలాగ అంటున్నారు?

కొత్తమనిషి—మరేంలేదు. ఆ కార్యసాధనము ఒక వేశ్యవల్ల కావలశివున్నది, అదీ చిక్కు.

సౌజ—డబ్బు యిద్దాం,

కొత్తమనిషి—ఆవేశ్య ద్రవ్యానికి సాధ్యురాలు కాదండి.

సౌజ—అయితేమరేమి కోరుతుంది?

కొత్తమనిషి—ఆమె కోరిక అసాధ్యమని తలుస్తానండి.

సౌజ—అయినా యేమిటో చెప్పండి,

కొత్తమనిషి—చెప్పితేమీకు ఆగ్రహం రావడమేకాని, కార్యం వుండదనుకుంటానండి.

సౌజ—తనను వుంచుకోమంటుందా యేమిటి! అది యెన్నడూ జరిగేపనికాదు.

కొత్తమనిషి—ఆ ముసలిబ్రాహ్మడి దురదృష్టం! మనవేంచెయగలవండి?

సౌజ—యెంత బుద్ధిహీనురాలు! అసందర్భమైన యిలాటికోరిక కోరతగునా? మీరెలా మోసుకొచ్చారు యింత అసంభావితమైన మాట?

కొత్తమనిషి – వ్యవహారవిషయములు మాట్లాడతూన్నప్పుడు మంచైనా చెడ్డైనా ఉన్నమాటలు నాలుగూ అనుకోవడం విధాయకం గదండి, ఆమనిషి తలకితగని వెఱ్ఱికోరిక పెట్టుకుంది అనేమాట అన్నంతినే మనిషల్లా యెరగడా అండి?

సౌజ—నేను మన్మథుణ్ణనా నన్ను వలిచింది ?
కొత్తమనిషి—మిక్కిలీ మంచివారని కాబోలు.
సౌజ—సానిదానికి మంచితో పనివుండదు. ఇవియేదో యెత్తైవుండాలి.
కొత్తమనిషి—మృచ్ఛకటిక చదివిందేమోనండి.
సౌజ—వసంత సేనలాంటిమనిషి వెఱ్ఱికవీశ్వర్ల కల్పనలో వుండాలిగాని లోకంలో వుండదు. యేదో యెత్తు. అందుకు సందేహంవుండదు.—సాధనాంతరంలేదో?
కొత్తమనిషి—తమరు ప్రశ్నలు అడుగుతారు. విన్నమాట మనవిచేస్తే ఆగ్రహిస్తారు. యేం సాధనం ?
సౌజ—శ్రీకృష్ణుడి అనుగ్రహంవల్ల ఆగ్రహమనే వస్తువను చంపుకోవడముకు సదా ప్రయత్నం చేస్తున్నాను. స్థాలిత్యం కనపర్చారు. కృతజ్ఞుడను, చెప్పవలసినది చెప్పండి.
కొత్తమనిషి—తమకు వుంచుకోవడం మనస్కరించకపోతే, తనను వివాహము కావచ్చునని కూడా ఆమనిషి అభిప్రాయను.
సౌజ—మంచివారిని హేళన చెయ్యావలసినదని కూడా మీతల్లిగారి ఉపదేశంకాబోలు?
కొత్తమనిషి—మీ కృష్ణుని మీద ఆన — మీ యెడల నాకు అమాయకమైన భక్తి కలదు· తమరి యెడల తృణీకారభావము నా హృదయమందు యెన్నడూ పుట్టదు, నమ్మండి, రాయభారి మోసుకువచ్చే మాటలకు రాయభారిని తప్పు పట్టడం ధర్మంకాదు, యివి జరిగే మాటలని నేను మనవిచెయ్యలేదు వున్న మాట మనవిచేస్తే, వకీళ్ళు గనక వేశ్యపెట్టిన చిక్కు విప్పజాలక పోతారా అని మనవిచేశాను.

సౌజ—వేశ్యలకు వకీళ్ళు సమదంతాఅనా ? (నవ్వి) నేను మట్టుకు వోడిపోయినానని వొప్పుకుంటాను. యెగతాళీలో దించకండి—వేశ్య దబ్బొల్లికపోదు. ద్రవ్యం కోరమనండి, ఆయనైనా యిస్తారు, నేనైనా యిస్తాను.
కొత్తమనిషి—అందాకా యెందుకండి ? తమదాకా అక్కరలేదు. ఆ బ్రాహ్మడికి ఉపకారార్థం నేనేయిస్తును. ఆమనిషి ద్రవ్యానికి సాధ్యురాలుకాదని మనవి చేశాను, నమ్మరా ?
సౌజ—అన్నట్టూ, మీరు గిరీశంగారి శిష్యులమంటిరి గదా ? మీరు యాంటినాచ్ కారా ? అయితే, వేశ్యవల్ల యీభోగట్టా యావత్తూ మీకు యెలావొచ్చింది? యిదంతా యెగతాళా ? కుట్రా ?
కొత్తమనిషి—నమ్మని వారితో యేమిచెప్పను ? యిది కుట్రాకాదు, యెగతాళీకాదు. నేను అక్షరాలా యాంటీనాచ్ నే. వివేకలేశంవున్నవారు యెవరు యాంటినాచ్ కారండి ? గాని, విధికృతంచేత నాకు వేశ్యాసంసర్గ తప్పిందికాదు.
సౌజ—యేమిటో ఆవిధికృతం ?

కొత్తమనిషి — ఇది ! (కొత్తమనిషి నెత్తినివున్న పాగాతీసి జుత్తును జారవిడచి; వెనకకు తిరిగి తొడుగుకున్న కోటువిడచి కప్పుకున్న శాలువ వలెవాటుగావేసికొని సౌజన్యారావు పంతులు వేపుతిరిగి) నావూరూపేరూ అడిగితిరి. వూరు విజయనగరం; పేరు మధురవాణి !

సౌజ — (మొదట ఆశ్చర్యమగ్నుడై, యోచనపైని కోపావేశముకలిగి నిలిచి) యేమి మోసము జరిగినది !

మధు — గురువుల ఉపదేశం గురువులే మరవకూడదు. చెడ్డలోకూడా మంచి వుండవచ్చును. కాక మంచిచెడ్డలు యేంచేవారెవరు ?

సౌజ — యేమి దగా !

మధు — నిర్మలమైన అంతఃకరణతో వస్తిని. నిజం దేముడెరగవలె, దగా అని తోచినది; యేమి చెయ్యగలను ? వెళతాను.

సౌజ — శీఘ్రముగా వెళ్ళవచ్చును.

(మధురవాణి పాగా కోటూ విడిచి గుమ్మమువరకు వెళ్ళును.)

సౌజ — నిలు — నిలు — (మధురవాణి తిరిగివచ్చి, కొంచము యెడముగా యెదట నిలుచును.)

సౌజ — పాగా, కోటూ మరిచిపోయినావు.

మధు — అంతేనా ? మనసే మరచి పోయినాను; కొదవేమిటి ? (తిరిగి రెండడుగులు వెళ్ళును.)

సౌజ — మాట !

మధు — (తిరిగిచూసి) యీమాటు యేం మరిచానండి ?

సౌజ — నువ్వుమరవలేదు. నేనే మరిచాను. లుబ్ధావధాన్లుగారి మాటేమిటి ?

మధు — తమమంచి లోక ప్రసిద్ధమైనప్పటికీ, అయనయందు తమకు అట్టే అభిమానం భగవంతుడు పుట్టించలేదు.

సౌజ — అయనను కాపాడడముకు న్యాయమైనపని యేమి చెయ్యమన్నా చేస్తాను. అనేక సంవత్సరములాయ, వేశ్య అన్నది నాయింటికిరాలేదే? నేను వేశ్యతో యెన్నడూ మాట్లాడలేదే ? యీనాటికి వ్రతభంగమైనది గదా, అని అపారమైన విచారములో మునిగివున్నాను.

మధు — తమరు ప్రాజ్ఞులు; వ్రతభంగమేది ?

సౌజ — నిశిరాత్రివేళ పడకింటిలో వేశ్యను పెట్టుకుని మాట్లాడడం కన్న యింకా యేమి కావలెను ?

మధు — తమరు నన్ను రప్పించలేదే ? వేశ్యలు పార్టీలైతే, వకీళ్ళు కేసులు పట్టరో ?

సౌజ — పడతాం, పట్టం; యేమైనా నువ్వు పార్టీవైనా కావే ?

మధు — కాను — గాని మీ పార్టీని కాపాడే మనిషిని నేను యెవతెనైతేనేమి — నను చూడకూడదా? అది అలా వుండగా వేశ్యలము దేవాలయములలో భగవంతుణ్ణి

చూడడమునకు పోవచ్చును గదా ? సత్పురుషులైన తమవంటివారి దర్శనమునకు మాత్రము నిరోధమా ?

సౌజ—"మంచివారు, మంచివారు" అని పలుమారు అంటూవుంటే నాకు లజ్జగా వుంది. ఆమాట మరి అనకు—చూడరావచ్చునుగాని రాత్రివేళ పరకింట్లోనా!

మధు—వేశ్యనని వర్తమానంచేస్తె పగటివేళ చూతురో ?

సౌజ—నాశత్రువులు యెవళ్లో నిన్ను నాదగ్గిరకుపంపారు. (నఖశిఖపర్యంతం నిదానించి) యెంతటివాళ్లైనా వుంటారు !

మధు—అలాగైతే తమమంచే తమకు శత్రువై ఉండాలి. మీ కార్యం నిర్వహించి తబ్బు ఒల్లనప్పుడు కుట్రా కూహకంలేదని నమ్మురురా ?

సౌజ—అంత మంచిమనిషివి అయితే, పాపము ఆ బ్రాహ్మడికి ఉపకారం నీవు చెయ్యరాదా ? మధ్య నాకు గండగత్తెరేమి ?

మధు—నేను మంచిదాననని నమ్మగలరా ?

సౌజ—ఆబ్రాహ్మణ్ణి కాపాడితే నమ్మనా ?

మధు—అయితే, ఒకతుని తగువు మనవిచేస్తాను,

సౌజ—అప్పటేసేపు నువ్వు నాయెదటగానీ నిలిచివుంటే, నువ్వు యేతగువుతీరిస్తె ఆతగువుకు వొప్పుదల అవుతానేమో అని భయవేస్తూంది,

మధు—(ముఖము పక్కకుతిప్పి) ఒక్క చిన్నముద్దుకు కరువో ?

సౌజ—అంతటితో కార్యం నిర్వహిస్తావా ?

మధు—యేంజెయనూ, మరి ?

సౌజ—నావ్రత భంగం చెయ్యకవేంనా నీపట్టుదల ?

మధు—అడుగుమెట్టుకు దిగానని మెప్పులేదుగదా ? యిష్టంలేనిపని యేల చేయించవలె ? శలవు. (రెండు అడుగులు వెళ్ళును,)

సౌజ—ఆగు (మంచముమీద కూర్చుని—దుప్పటీ కప్పుకుని) కూచో.

మధు—కూచోను.

సౌజ—వెయ్యిరూపాయలిస్తాను, తీసుకుని బ్రాహ్మణ్ణి కాపాడు.

(మధురవాణి తిరిగి వెళ్ళబోవును.)

సౌజ—వెళ్ళకు—నీకు ముద్దాకావాలి ? యేం వెఱ్ఱిమనిషివి ! యేమిలాభం ?

మధు—నాకుతెలియదు,

సౌజ—తప్పదూ ?

మధు—తప్పదనుకుంటాను,

సౌజ—అయితే విధిలేక వొప్పుకుంటున్నాను. చిత్రం ! వెయ్యిరూపాయలకంటె వక ముద్దు యెక్కువ విలవా ?—సరే—నువ్వుచేసే సాయంవేదో చెప్పు.

మధు—తెల్లవియ్యాం, పాటిమానికా—లుబ్ధావధాన్లుగారు వివాహమైనంపిల్ల ఆడపిల్ల కాదు.

సౌజ—(ఆశ్చర్యముతో) యేమిటీ!

మధు—మరచితిని- అందుతో సంబంధించినవారికి యెవరికిన్నీ హానిరాకుండా కాపాడ తానని శలవిస్తేనేకాని పేర్లు చెప్పజాలను.

సౌజ—లేకుంటే చెప్పవా?

మధు—చెప్పను.

సౌజ—లుబ్ధావధాన్లుగారివల్ల యెవరికిన్నీ బాధలేకుండా కాస్తాను. ఆయనకు కూడా ఇతరులు యెవరికైనా హానిచేసివుంటే, నావశంకాదు.

మధు—చాలును. యిహ చెబుతాను కరటకశాస్త్రుల్లుగారు వారి శిష్యుడికి ఆడవేషం వేశి పెళ్ళిచేశారు,

సౌజ—కరటకశాస్త్రుల్లా గుంటూరు శాస్త్రుల్లు!

మధు—అవును. కొంచం చిరిగెడ్డం అంట్టించుకున్నారు; అంతే భేదం—

సౌజ—హౌరా! అతగాడిదారుణం!

మధు—అతనివల్ల తప్పులేదండి; అగ్నిహోత్రావధాన్లుగారి కూతురు ఆయన మేన కోడలు, ఆపిల్లని లుబ్ధావధాన్లుగారికి యివ్వడానికి నిశ్చయమైన సంగతి తమకు విశదమే, ఆసమ్మంధం తప్పించుటకు కరటకశాస్త్రుల్లుగారు యీయెత్తు యెత్తారు. ఆయనకు మాత్రం హానిరానీకండి,

సౌజ—హౌరా? యేమి చిత్రము! మేలుకున్నానా నిద్రపోతున్నానా?

మధు—నాఫీజుయిచ్చి మరీ నిద్రపొండి.

సౌజ—పేదరాల్లో యిచ్చుకోలేనే?

మధు—నాకు లోకంలో ధనవంతా అదే అనుకున్నానే?

సౌజ—నీవు నాగనరివి. ముద్దు చేదనికాదు, వ్రతభంగంగదా అని దిగులు.

(ముద్దు పెట్టుకొనపోవును)

మధు—ఆగండి,

సౌజ—ఏమి?

మధు—నావ్రతమో?

సౌజ—యేమిటది?

మధు—చెడనివారని చెయ్యిగొట్టవద్దని మాతల్లిచెప్పింది.

సౌజ—చెప్పితే?

మధు—అందుచేత, మిమ్మల్ని ముద్దుపెట్టుకో నివ్వను.

సౌజ—కృతజ్ఞుడనైవున్నాను!

మధు—ఆపుస్తకము నేను చూడవచ్చునా అండి?

సౌజ—చూడు,

(మధురవాణి పుస్తకమువిప్పి చదువును.)

మధు—భగవద్గీతలు. యిది మంచివారు చదివేపుస్తకమా అండి?

సౌజ—యిది చెడ్డవారిని మంచివారినిగా చేశేపుస్తకం.

మధు—దానిలో యేముందండి?

సౌజ—అది చదివిన వారికల్లా విలువలేని గొప్పస్నేహితు డొకడు దొరుకుతాడు.

మధు—యెవరండి ఆస్నేహితుడు ?

సౌజ—శ్రీకృష్ణుడు.

మధు—శ్రీకృష్ణుడు సానిదానితోకూడా స్నేహం కడతాడా అండి ?

సౌజ—శ్రీకృష్ణుడు తన్ను నమ్మినవారితో అల్లా స్నేహం కడతాడు. పరమాత్మకు జాతిభేదంలేదు.

మధు—శ్రీకృష్ణుడు ఆంటీనాచికాడా అండి !

సౌజ—యేమి పెంకెవు !

మధు—అయితే యీపుస్తకం చదువుతాను. చదివి మంచిదానను అవుతాను.

సౌజ—కావలిస్తే ఆపుస్తకం తీసుకు వెళ్ళు.

మధు—కృతార్థురాలను—శలవా ?

సౌజ—(వెన్ను కుర్చీవేపు చూచి యోచించి) నువ్వు మంచిదానివి. యెవరో కాలు జారిన సత్పురుషుడి పిల్లవై వుంటావు. యీవృత్తి మానలేవూ ? స్థితిలోపమా ?

మధు—దైవానుగ్రహంవల్ల లోపంలేదు నావృత్తియొక్క హైన్యత గుర్తెరుగుదును. సత్పురుషులదయ సంప్రాప్తమైన తరవాత దుర్వృత్తి యేల వుంటుంది ?

సౌజ—(భగవద్గీతాపుస్తకము మీదనున్న శ్రీకృష్ణుని విగ్రహమును వేలునజూపి) సత్పురుషుడనే నామము సార్థకముగాగల యీసత్పురుషుణ్ణి నీకు యిచ్చాను. ఆయన స్నేహం బలమైనకొలదీ మాబోట్లను తలచవు.

మధు—అప్పటప్పట తమదర్శనము చేసుకోవచ్చునా ?

సౌజ—(తటపటాయించును.)

మధు—వృత్తిమానిస్తా, మంచి—

సౌజ—అయితే రావచ్చును.

మధు—కృతార్థురాలను, (పుస్తకము పదము మున అని చేతులు జోడించి) శలవు !

సౌజ—మరోమాట ! (మధురవాణి ప్రశ్నార్థకముగా కనుబొమలెత్తి చూచును.) నీకు గిరీశంగారి పరిచయం యెక్కడ ?

మధు—క్షమించండి.

సౌజ—చెప్పవా ?

మధు—తాము చెప్పకతీరదని ఆజ్ఞాపిస్తే చాటగలనా ? పాపము ఆయనను బతక నియ్యండి.

సౌజ—అతడి బతుకుమాట ఆలోచింపుతున్నావు. నీడు అన్యాక్తుడైతే, పాపము ఆ బుచ్చమ్మ బతుకు చెడుతుంది ? అది ఆలోచించావుకావు.

మధు—(ఆలోచించి) అవును ఆయన నాకు కొంతకాలం యింగిలీషు చదువు చెప్పే వారు. కొంతకాలం వుంచుకున్నారు కూడాను.

సౌజ — యెన్నాళ్ళకిందట ?

మధు — మొన్న మొన్నటి దాకా.

సౌజ — చిత్రం ! ఒక్కనిమిషము అగు (పైకి వెళ్ళి గిరీశమును వెంటబెట్టుకునివచ్చి) నెపోలియన్ ఆఫ్ యాంటి నాచ్ గారూ! యీమెను మీరు యెరుగుదురా?

గిరీ — కొంతకాలంకింద గిరీశం అనే ఫూలిష్ యంగ్‌మాన్ వొకడు వుండేవాడు. మధురవాణి అనే ఆ బ్యూటిఫుల్ నాచిడెవిల్ ఒకతె వుండేది. వాడి దురదృష్టం వల్ల దానివలలలో చిక్కి, మైమరచి అంధకారంలోపడి పోయినమాటసత్యము. గురువుల ఉపదేశం కొంతకాలానికి జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని ఆ అంధకారంలోంచి వెలువడి గురువుల పాదములు చేరుకుని గతం కలగా భావించి, మరిచి, మంచి తోవలో పడ్డాడు. ఆ గిరీశవేఁ యీ గిరీశం—ఆ మధురవాణే యీ మధురవాణి! స్వర్గానికి ఒక్కచీడీ తరవాయిగా వున్న నన్ను నరకానికి లాగడానికి తిరిగీ యిక్కడ నాపురాకృతంవల్ల ఆవిర్భవించింది! ఐటర్న్‌డ్ ఆల్టుగెదరే న్యూలీఫ్- పాపంలో కాలుజారి, పశ్చాత్తాపపడి, రిఫార్మ్డ అయినాను. నావంటి సిన్న ర్‌ని సహాయంచేసి మంచివాళ్ళని చెయ్యడం తమ బిరుదుగాని, బ్రతుకుచెరచడం న్యాయంకాదు. ఐక్రేవ్ యువర్ మెర్సీ !

సౌజ — యెన్నాళ్ళైంది చీకట్లోంచి వెలుతురులోకి వురికి ?

గిరీ — (వూరకుండును.)

సౌజ — (మధురవాణితో) నువు చెప్పగలవు.

గిరీ — యెన్నాళ్ళైతేనేమండి ? ట్రూ రిపెంటెన్సు ట్వెంటీఫోర్ అవర్సు చాలదా అండి ?

సౌజ — ఔరా? నీలాంటి ఆషాఢభూతులవల్ల నీ గురువుగారు యెంత సులభంగా దగాపడతారూ! అరె, నన్నుకూడా భ్రమింపజేస్తివే! నిన్ను మరి చేరనివ్వ వద్దనీ, బుచ్చమ్మను పూనాలో విడోజుహోముకు పంపమనీ మీ గురువుగారి పేర టెల్లిగ్రాం యిస్తాను. ఆమె చదువుకుని ప్రాజ్ఞురాలై తనయిష్టము వచ్చిన వారిని పెళ్ళిచేసుకుంటారు. లేకుంటే మానుతారు. రిఫారము అయితివని గదా నీవు చెప్పితివి. నిజమైతే, కాలేజీలో ప్రవేశించి, పైపరిక్షలకు చదువుకో. నీ ప్రవర్తన బాగున్నంతవరకు ద్రవ్యసహాయం చేస్తాను. బుద్ధితెచ్చుకుని బతుకు. మధురవాణిని డెవిలంటివే? నీవేడెవిల్, ఆమె నీ అయోగ్యత అయినా నొక్కి అడిగితేగాని చెప్పిందికాదు. వక సత్యకాలపు బ్రాహ్మడిని కాపాడడమే కాకుండా గుణాఢ్యుడవైన నీచేతిలో పడకుండా బుచ్చమ్మను కాపాడింది. నాకు ... ది. గనుక, నా సంతోష మును తెలియచేయు ... ండ్ చేస్తున్నాను. (షేక్ హాండ్ చేయును) ... ంచి పైకిపో !

గిరీ — డామిట్ ! కథ అడ్డ ... (తెర దించవలెను.)

—o—